Necip Fazıl Kısakürek - O ve Ben

www.kitapsevenler.com

Merhabalar
Buraya Yüklediğim e-kitaplar Aşağıda Adı Geçen Kanuna İstinaden
Görme Özürlüler İçin Hazırlanmıştır
Ekran Okuyucu, Braille 'n Speak Sayesinde Bu Kitapları Dinliyoruz
Amacım Yayın Evlerine Zarar Vermek Değildir
Bu e-kitaplar Normal Kitapların Yerini Tutmayacağından
Kitapları Beyenipte Engelli Olmayan Arkadaşlar Sadece Kitap Hakkında Fikir Sahibi Olduğunda
Aşağıda Adı Geçen Yayın Evi, Sahaflar, Kütüphane, ve Kitapçılardan Temin Edebilirler
Bu Kitaplarda Hiç Bir Maddi Çıkarım Yoktur Böyle Bir Şeyide Düşünmem
Bu e-kitaplar Kanunen Hiç Bir Şekilde Ticari Amaçlı Kullanılamaz
Bilgi Paylaştıkça Çoğalır
Yaşar Mutlu
Not: 5846 Sayılı Kanunun "altıncı Bölüm-Çeşitli Hükümler " bölümünde yeralan "EK MADDE 11. - Ders kitapları dahil, alenileşmiş veya yayımlanmış yazılı ilim
ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticarî amaç güdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü
bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, braill
alfabesi ve benzeri 87matlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi bu Kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir."Bu nüshalar hiçbir şekilde

satılamaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullandırılamaz. Ayrıca bu nüshalar üzerinde hak sahipleri ile ilgili bilgilerin bulundurulması
ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur." maddesine istinaden web sitesinde deneme yayınına geçilmiştir.
T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı Bilgi İşlem ve Otomasyon Dairesi Başkanlığı
Ankara
Bu kitaplar hazırlanırken verilen emeye harcanan zamana saydı duyarak
Lütfen Yukarıdaki ve Aşağıdaki Açıklamaları Silmeyin
Not bu kitaplar Görme engelliler için taranmış ve düzenlenmiştir.
Tarayan
Hasan Uslu
elhasenu@gmail.com

Necip Fazıl Kısakürek _ O ve Ben
O VE BEN
Necip Fazıl KISAKÜREK

b d yayınları
BÜTÜN ESERLERİ Cilt 6
HOCA ÖVEYS KÜTÜPHANESİ
O VE BEN / OTOBİYOGRAFİ
14.Basım / Şubat 1999
b d yayınları Kurucusu Necip Fazıl Kısakürek
Yayın sorumlusu Suat Ak Müessese müdürü Emrah kısakürek
Her hakkı b.d. yayınlarına aittir.
b d yayınları Ankara Caddesi Vilayet Han Nu 10 Kat 3 Cağaloğlu istanbul
528 55 51 511 08 73 512 59 22
ISBN 975-8180-24-X

TANIYINCAYA KADAR 1904 -1934

KONAK

Çemberlitaş'ta, Sultanahmet'e doğru inen sokaklardan birinde, kocaman bir konakta doğmuşum... Harem ve selâmlık halinde iki kapılı, dört katlı ve bilmem kaç odalı bu konak, içinde, yakıcı hâtıraların kay¬naştığı tütsü çanağıdır. Renk renk, şekil şekil, fısıltı fısıltı hatıralar... Bazen de çığlık çığlık...
Çocuk denecek kadar gençken yazdığım «Bir Yal¬nızlık Gecesinin Vehimleri» isimli hikâyemdeki mekân
işte bu konak...
Selâmlık kapısının önünde, bodrum katının üstün¬de, birkaç merdivenle çıkılan, köşeleme mermer bir sa¬hanlık ve yanında küçücük bir bahçe... Mermer sahanlığa, üst katın çıkıntısından iki sütun iniyor. Ve giriş kapısı...

Asıl bahçe, büyük bahçe, konağın arkasında... Bahçenin iki ucunda, uşak odası ve çamaşırhane, iki ayrı binacık... Ortada, yakın bir bildik gibi suratının bütün çizgileriyle tanıdığım bir dut ağacı. Bahçenin konak tarafında, dikine batırılmış çakıl taşlarından daracık bir yol.
Bahçeye, komşu konakların arka cepheleri bakıyor. Şu esvapçıbaşımn, şu bilmem kimin evi... Konağın içi müthiş girift. Kocaman salon... Sofalar üzerinde, büyüklü küçüklü odalar; ve odalardan geçtikçe oradan ve buradan sağa sola kıvrılan dehlizler, geçitler, aralıklar, merdivenler, bölümler... Her taraf loş, her köşede her ân akşam havası... Rutubet kokuyor her taraf...
Konağın birinci katında taş zeminli büyük yemek odası. Ayrıca resmî ziyaretlere mahsus odalar... İkinci katında teklifsiz misafirlere ait büyük salon - sofa. Buradan geçilen ve arka bahçeye bakan şatafatlı salon; ve oraya karanlık bir koridorla bağlı, büyük babamın kitap odası. Sonra, üçüncü kattaki yatak odamız... Bu odanın yaldızlı çıtalarla çerçeveli siyah kadife kaplı tavanı, onun karşısında ve sokak üstünde, büyük babamla cici annemin (ba¬baannemin) büyük, çok büyük yatak odaları... Derken dördüncü kat ve tahtapoşlar... Yedikule'den gelen trenlere bakan ve insana baş dönmelerinin en tatlısını veren tahtapoşlar... Bunlar, hatıralarımın bucak bucak kan lekelerini taşır.
BUYUK BABAM
Büyük babamı görüyorum; aşağı kattaki yemek salonunda, büyük sofranın başında... Etrafında haremi, kız¬ları, gelini ve torunları... Solunda ve yanıbaşında ben va¬rım... Hava soğuksa muhakkak onun kürküne büriilü-yüm...
10
Beş - altı yaşındayım...
Büyük babam her ân bana bitişik yaşar.
O sofraya gelen sıcak yemeklerden hiç hoşlanmaz. İşte cici annemi ve hizmetçileri haşlıyor. Herkes başı önünde, susuyor; bir benim başım dik... İstersem avaz avaz haykırabilirim, büyük babamı da susturabilirim. Ba¬na izin sonsuz... Büyüklerin, çocuklar yedikten sonra sof¬raya oturduğu zamanlarda da ben, hem küçüklerin hem büyüklerin masasında hep baş köşedeyim...
Büyük babam İstanbul Cinayet Mahkemesi ve İsti¬naf Reisliğinden emekli, Maraşlı Kısakürekzâde Hilmi • Efendi... Abdülhamid'e atılan bomba hadisesinin tarihî muhakemesini büyük babam yapmış... O devrin parasiy-le, emekli aylığı olarak 80 altın alıyor.
Parası, bir Adliye mutemedi tarafından her ay ko¬nağa getirilir. Memura kapıyı açan uşak daima beni çağı¬rır, ben de şıngır şıngır para torbasını kaptığım gibi bü¬yük babama götürürüm. Öbür torunlar da arkamda... Bü¬yük babam torbadan bir altm çıkarıp bana verir. Öbürleri¬ne gümüş kuruşlardan ve nihayet çeyreklerden başka bir şey düşmez.
Ayda beş altına kalabalık ailelerin geçindiği o gün¬lerde, 80 altının ve ayrıca birçok mülk ve akardan gelen iratların döndürdüğü konağı hayâl etmeli...
Aşçı ve yamakları, birçok uşak, dadı, kadın hiz¬metçi, zenci köle, arabacı; ve birer fayton ve kupa araba-siyle Şahin ve Mazlum isimli kestane dorusu iki pırıl pırıl at.
11
MATMAZEL
Bir de, matmazel aşağı, matmazel yukarı... Tathsu Frenk'i, altmışlık bir kokona... Hem de bakire... Babamın Fransızca öğretmeni, benim de mürebbiyem güya...
Altmışına kadar fjviişel Zevako) tipi kahraman şö¬valyesinin atla gelip kendisini kaçıracağı günü bekleyen romantik kokona...
RUH
Anlaşılıyor ki, konağın ruhu büyük babam; ben de onun ruhuyum... Çünkü biricik oğlunun biricik oğlu¬yum... Babadan oğula, içinde yaşattığı soy idealinin onca en mükemmel numûnesiyim.
Sağ kolumu açar ve orada gördüğü ben'i babasın-dakine benzetir ve öper; elimin parmaklarını kendi el ayalarına yerleştirir ve mafsal yerlerindeki kırışıkları tıp¬kı babasındakilere eş bularak öper, öper.
Babasının ismi Ahmet Necip... Bana o ismi ver¬miş.
Zekâma gelince bu noktadan mesuttur. Her vesi¬leyle haykırır;

— Gel benim akl-ı evvel (akılda birinci) torunum!
Sonra tercihindeki hakikati göstermek için torunla¬rını önüne dizer, herhangi bir Divan'dan bir beyit okur, kimse onu tekrarlayamaz ve ben bülbül gibi başta ve son¬da tekrar edince de;
— Gördünüz mü, der; nasıl sevmeyeyim akl-ı
evvel torunumu?
Ve bana altın, öbürlerine çil kuruşlar...
12
Misafirlerine de her defa tiyatro perdesi gibi, be¬nim zekâ sahnemi açmaktan daha büyük haz tanımaz...
Misafirler gittikten sonra, tütsüler üstünden atlatı¬lırdım!.. Hâlâ kokuları burnumda...
CİCİ ANNE
Torunlarının «Cici Anne!» diye hitap ettiği büyük annem, büyük babamın zevcesi Zafer Hanım, şanlı bir İs¬tanbul hanımefendisi... Eski Halep Valisi, Hariciye Müs¬teşarı, Zaptiye Nâzın Salim Paşa'nm kızı...
Salim Paşa Halep Valisi iken, kendisine bağlı bir mutasarrıflık olan Maraş'a gelmiş, Kısakürek oğullarının konağına inmiş; o zaman toy bir delikanlı olan büyük ba¬bamı görmüş, zekâsına hayran olmuş, yanına almış, İs¬tanbul'a gitmiş, tahsil ve terbiyesiyle uğraşmış, sonunda da kendisine damat etmiş...
Eğer bu satırların çerçevelediği şeyler, Efendime açılan yolumun ve bu yol başındaki ruhî anlarımın kalın hatlarla karalanmış, sadece malzemelik, basit dekorların¬dan ibaret olmasaydı; eğer bu dekorların bahane tiplerine ayrıca değer vermem icap etseydi; Zafer Hanımefendiye, uzun, çok uzun bahisler ayırmam, onu tek başına bir mevzu diye ele almam gerekirdi.
Kadın saçlarının topuklara kadar indiği o devirde bile, bugünün kesik saçlarına eş; kırpık saçlı başı ve dai¬ma sultanî edâsiyle cici annem, bütün İstanbul'da dillere destan elmasları, ziyafetleri, armonikli piyanosu ve çoğu Garp dillerinden tercüme sepet sepet romanları ve karma¬karışık bir dekor içinde, Abdülhamid devrinden Meşruti¬yet sonrasına aktarılan, Şark ve Garp bulamacı, Tanzimat
13
artığı, mihrakından oynatılmış ve yeni mihraka oturtula¬mamış hafakanlı İstanbul hanımefendisinin en tipik bir örneğidir. Cemiyetin ruhî dayanağındaki, o zamanlar alıp yürüyen şaşkınlık ve muvazenesizlik, onun mizaç ayna¬sından ne canlı akisler püskürtüyordu...
Her şeyden önce, müthiş bir sinir, vehim kumku¬ması...
Denizden korkar, vapura binemez; Sarıyer'deki köşküne, karadan Şahin ve Mazlum'un çektiği kupa ara-basiyle gider.
Ölümden öyle ürker ki, geceleri yatağına dümdüz uzanmayı bile yarı ölüm sayar ve başmm altına dört beş yastık koyar. Sanki oturduğu yerde ölüm onu bastıramaz ve omuzlarını yere getiremez.
Vehme bakın ki siz, konağın üçüncü katındaki ya¬tak odasında, yangına karşı başka çare kalmazsa pencere¬den inmek üzere bir ip merdiven bulundurur. Halbuki o da yaşça altmışı geçkindir, hayli şişmandır, sargılar altın¬da boru gibi duran bacaklariyle, ip merdivenden değil, konağın şahane merdivenlerinden bile rahat rahat inip çıkmak iktidarında değildir.
Çocuk sevmez, şefkatten pek anlamaz, evin manevî havasını mayalandıncı derinliğine bir iç hüviyet belirtmez; ya ilâç şişeleriyle dolu maun dolabına abanık, yahut görülmemiş israfların ve günübirlik meselelerin si¬niri içinde, çırpınır, durur. Ve hep, dışına biraz fazla sızan nefsâniyet haliyle göze çarpar.
Çocuklar yemesin diye arka salonun püsküllü ka¬nepeleri altına sakladığı tatlıları bir hücumda yok etmek ve ip merdivenini pencerelerden sarkıtmak en büyük zev-kimizdi.
Fakat o daima asıl ve zarif...
14
ÖBÜRLERİ
Evet, büyük babam ve cici annem...

Konakta büyük babam, bütün özeniş ve değişmele¬re rağmen, saffetli ve Anadolulu kalma seciyesinden; cici annem de, kâbus çatılarının ördüğü büyük şehir kadının¬da, kararmış bir iç hayatın dışına fışkırttığı bunalma ha¬linden birer mostra...
Annesinin, cici annemin bir kopyası olan, Tevfik Fikret düşkünü küçük halam ve beş çocuğu... Daha ziya¬de babasına, büyük babama çekmiş, içli ve ağır başlı bü¬yük halam ve iki çocuğu... Etti mi yedi çocuk?
Ya ben?.. Evin veliahdı, baş gözdesi, erkek oğlun erkek oğlu...
Ve benden bir - iki yaş ufak ve hep boynu bükük İkiz kardeşim Selma... Kız olduğu için itibarda değildir; |ve konağın, sadece ezilmeye memur gelini annemden başka kimseden himaye görmemektedir. Öbür torunlar, ev sahibi büyük babalarından himaye görmeseler de, Za¬fer Hanımefendinin kızları annelerinden gelen bir şıma¬rıklık imkânı içindedirler. Fakat Selmacık ne büyük baba¬sından alâka görür, ne cici annesinden, ne de zaten hiç bir kimseyle hiç bir alâkası olmayan babasından, babam¬dan... O, evi dolduran dokuz çocuk içinde ağabeyi, ben, büyük küçük herkesin ensesinde boza pişirirken, minicik siyah önlüğüyle bir duvara yapışmış mahzun mahzun ba¬kan ve önünden geçenleri rahatsız etmekten âdeta çeki¬nen bir gölgeciktir. Altı yaşında ölen Selma, bebekliğin¬den beri, daima duvarlara yapışmış ve ortalarda şuna bu-

na engel olmaktan ürkmüş, beyazı damar damar görünen elâ gözleriyle hep öleceği günü bekledi. Selma bende, çocukluğumun en derin ukdelerinden biri...
Annemle babam mı?
Onları da birkaç satıra sığdırmaya mecburum.
Annem, uzaklardan, uzaklardan, Akdeniz kıyıla¬rından İstanbul'a hicret etmiş bir ailenin kızı. Babamla evlendiği zaman ondört - onbeş yaşlarında... Babam da onaltı - onyedi...
Annemin tarafı, Aksaray'da, birkaç odalı eciç-bü-cüç bir ahşap evde otura dursun...
Çocukluğunda, büyük babamın biricik oğlu sıfatiy-le hayâle sığmaz haşarılıkların kahramanı ve «Deli Fa¬zıl!» lâkaplı babam saldırganlığını o hale getirmiş ki, ni¬hayet aile dostları içinde hikmet sahipleri:
— Kanı bir yanardağ gibi kaynayan bu çocuğu kurtarmak için, demişler; hemen tezinden, bu küçük yaşta evlendirmekten başka çare yok!..
Ve başlamışlar kendilerine denk ailelerden kız iste¬meğe...
Denk ailelerden hiç biri bu garip çocuğa kızını ver¬memiş...
Annem gibi, aynı Akdeniz memleketinden olan ci¬ci annem bir yakını ve memleketlisi tarafından Aksa¬ray'daki eciç - bücüç evin ondört - onbeşlik bakiresini ha¬ber almış...

Aksaray'daki fakir evin önünde bir gün mükellef bir konak arabası duruyor. Kızı kaptıkları gibi konağa gö¬türüyorlar.
Burnunun ucuna kadar kapalı, bütün ömrünce Al¬lah'ı, Resulünü ve emirlerini anıp ağlamaktan başka işi olmayan ve dört yanı hep ahret kardeşleriyle çevrili yaşa¬yan dul ve ümmî anneannem, (İkinci Dünya Harbine ka¬dar yaşadı) kayıtsız ve şartsız teslimiyet örneği derin ve fedakâr Müslüman - Türk annesi timsâli mübarek kadın, bu garip izdivaca razı oluyor. Öyle ya, kızını isteyen bü¬yük bir aile...
Uğultu girdabı konakta, ondört - onbeşlik masum ve iptidaî, o da annesi gibi ümmî bakirenin hâli?.. Öyle ki, babamın tavrı, anneme tahammül edeme¬diği zamanlar «götürün!» diyor; çocuk kadını, konağa ya¬kın bir tarafta tuttukları bir evciğe taşıyorlar. Sonra «geti¬rin!» diyor; yaka - paça konağa döndürüyorlar, çocuk ka¬dını...
Annem, uğultulu konakta en hatırlı hizmetçiden bir derece daha üstün, aslî kadronun en küçüğünden de bir derece aşağı ve herkesin gel-git emrine memur acı bir mazlumluk hayatı sürüyor; ve bütün ümidini, doğurduğu erkek çocuğa bağlıyor. Bana...
Ah!..

Halamın gelinlik odası diye süslenen, yaldızlı çıta¬ların çerçevelediği siyah kadife tavanlı salonda doğmu¬şum. Beni, vilâdiyeci bir erkek doktor almış...
17
O kadar cılız ve çelimsizmişim ki, doktor, sağ eli¬nin şehâdet parmağiyle orta parmağını çenemin altına ge¬çirmiş, beni mangal maşası gibi tutmuş ve leğene sokup bu vaziyette yıkamış...
Halime bakanlar:
— Yaşamaz bu çocuk! Demişler.
Babam da, bir erkek çocuk sahibi olduğuna dair müjdeyi, o günlerde Boğaziçi'nde oturan büyük babama vermek için tek başına kullandığı (brek) arabasının atını çatlatırcasına sürerek Sarıyer'i boylamış. Büyük babam o kadar sevinmiş ki, o vakarlı ve ağır başlı Hilmi Efendi Hazretleri, hemen oğluyla beraber (brek) arabasına atla¬yıp aynı hızla İstanbul'a dönmekte ve kendisini havaî oğ¬luna emanet etmekte tereddüd göstermemiş..
Fakat o da bana bakıp hayıflanmış:
— Çok küçük... Yaşar mı, yaşamaz mı, Allah bilir! İşte tam tarih:
26 MAYIS
1320 —1604
REBİÜLEVVEL
İki yaşında, Sarıyer'deki köşkün üst katında, beşik¬ten yuvarlandığımı ve en önde büyük babam, bütün ev halkının telâşla pat pat, merdivenlere koştuğunu hatırlıyo¬rum.
Anneme, büyüklüğümde bu hâtıramı anlattığım za¬man, gözleri dehşetle açılmıştı:
— Hayret! Tamamiyle doğru! Bütün köşk birbirine girmişti. Nasıl da hatırlayabiliyorsun?
O vakitler ilâve etmiştim:
18
__Köşkün arkasında, bahçe tarafında, çamaşırlık
gibi bir yer vardı. Rafında da, bir tabak içinde beyaz bir madde. Duvara dayalı merdivenden çıkıp kaymak sandı¬ğım o maddeden yemeğe başladım. Meğer kireç kaymağı değil miymiş?.. Yine bütün köşk birbirine girmişti.
__Evet, evet, demişti annem; olur şey değil, sen¬deki hafıza !..
Devam etmiştim:
__Galiba İstanbul'a gelen ilk otomobillerden birini
babam satın almıştı. Bahçede otomobilin tekerlekleri, ta¬kozlarla hafifçe havaya kaldırılmıştı. Muayene mi, tamir mi bir şeyler yapıyorlardı. Gizlice arabanın altına girip âletlerini kurcalamaya başlamıştım. Üç dört yaşında var mıydım, yok muydum, bilmem! O sırada motoru işletti¬ler. Tekerleğin pul pul demirli lâstiği başıma çarptı ve de¬rin bir yara açtı. Kanlar içinde yere serildim.
Annem haykırmıştı:
— Sus, sus! O meseleden büyük baban, az kaldı hepimizi öldürecekti. Günlerce yatakta kaldın!
60 küsur yıllık yaranın izini, sağ kaşımın üstünde, alnımın sağ yanında taşıyorum. Yara izi alnımda, fakat o günler nerede?..
SİRKELİ BEZLER
Alnımda, hâlâ, sirkeye batırılmış soğuk bezler his¬setmekteyim. Keskin bir sirke ve hasta odası kokusu...
Evet, alnımda sirkeli bezler... Ateşimi alsın diye...
Bütün çocukluğum, ilk çocukluğum, hastalıkla geçti. On - onbeş yaşıma kadar, bir çocuğun çekmesi mümkün ne kadar hastalık varsa hemen hepsini çektim.
19
Kaç kere hayatımdan ümit kesilmiş; ve ben, Allah öyle istediği için, her defasında kefeni yırtmışım...
Oğlunun dünyaya gelişinden sonra, (Mekteb-i hu¬kuku bitiren babamın, bir baltaya sap olması için, büyük babamın zoru altında tâyin edilip gittiği ve bizi alıp gö¬türdüğü Bursa'da az kaldı ölüyormuşum...

Irmak kenarındaki evimizin odasında, mangal ba¬şında, eldiven çıkarır gibi, şerit şerit derilerimi yüzdüğü¬mü biliyorum. Kızıl hastalığından kurtulduktan sonra... Hâlâ kulağımda ırmağın şırıltıları ve kırk derece ateş içinde seyredilen dünya.
Derken Mudanya'ya kadar yaylı araba ve İstanbul'a dönüş... Zaten benim Bursa'ya götürülmeme razı olmayan büyük babam, bu kurtuluştan sonra babamı hemen İs¬tanbul'a aldırtmış ve beni yanından hiç ayırmamış...

TELKİN

Büyük babam kitap odasında bir sedirde... Sedire çömelmiş, gözlüğü gözünde, dırıltılı bir şarkı söyler gibi Fuzulî Divanını okuyor. Ben de odaya girip yanına soku¬luyorum. Beni kürkünün içine alıp öpüyor ve sonra bir kâğıt çıkarıp üstüne birtakım yazılar yazdırıyor ve:
— Yaz bakalım şuraya; diyor, büyük babanın ismi¬ni yaz!..
Özene bezene, kâğıda bir «Hilmi» konduruyorum. Fakat sonundaki «ye» harfi biraz çarpık kaçıyor; bunu beğenmiyorum, büyük babam duruşumdaki tereddütü an¬lıyor ve gülümseyerek ne yapacağıma bakıyor, «ye» har¬finin kuyruğundan imza çizgisi gibi bir şey çekip düzelti¬yorum ve kâğıdı uzatıyorum. Çirkinliği sezişim ve düzel-tişim o kadar hoşuna gidiyor ki, beni göğsüne basıyor ve iftihar gözyaşları döküyor.
Büyük babam bana en küçük yaşlarda okuyup yaz¬mayı öğretti. Bilmem ki, dört - beş yaşında su gibi oku¬yup yazıyordum dersem inanır mısınız? O zamanın ağdalı diliyle günlük gazeteleri, dört - beş yaşında okuyor, anlı¬yor, hattâ anlatıyordum.
Daima hastalıktan hastalığa geçtiğim için, dokto¬rum meşhur Kadri Reşit Paşa, sık sık konağa gelir ve bu erken ruhî inkişafımı bildiği için de, ben salona girince şöyle derdi:
— Gel bakalım, benim büyük küçüğüm!...
Ve bana sual sorup cevap aldıkça dört - beş yaşın¬daki çocukta bu vaktinden evvelki gelişmeye hayret eder¬di.
Yatakta da büyük babamla beraberim ve kürkünün içindeyim...
İlk dinî telkinlerimi ondan aldım.
Yatakta ondan hep dinî menkıbeleri dinliyorum.
İşte, üçüncü katta, bizim yatak odamızın karşısın¬daki büyük yatak odasında, kocaman bir ceviz karyolada büyük babamın yanında ve kürkünün içindeyim. Hazret-i Ali'ye, onun misilsiz kuvvet ve şecaatine dair bir menkı¬be dinlemiş bulunuyorum.
Soruyorum:
— Büyük baba, Hazret-i Peygamber mi daha kuv¬vetliydi, Hazret-i Ali mi?..

Beş - altı yaşındaki çocuk saffetinin içinden fışkı¬ran bu sual, büyük babama hem çocuklara, hem de bü¬yüklere verilebilecek cevapların en güzelini verdiriyor:
— O kimseyle ölçülmez, O'nda Peygamber kuvve¬ti vardı.
Büyük babamın «O'nda Peygamber kuvveti vardı.» sözünü, hecesi hecesine hiçbir ân unutmadım. Allah büyük babama rahmet eylesin...

KISAKÜREK

En küçük yaşta aldığım telkinler arasında, bir de Maraşlılık, Anadoluluk şuuru... Büyük babam, oğlunun ve torununun İstanbul'da doğmuş olmalarına rağmen, be¬ni kökümle, kök nisbetimle alâkalanmaya davet ederdi.
Ne büyük babamın rütbesi, ne bir şey... Maraş ve Kısakürek oğulları... Alâka bunlara... Yavuz Sultan Selim devrinde Maraş'ta hükümet süren ve OsmanoğuUarmdan daha eski bir familya olan Dulkadir (Zülkadir) oğullarına bağlı Kısakürek'ler kolu... İçlerinde birçok büyük din adamı bulunan Kısakürek oğullarının son vardığı halka, Mevlâna Bektut Hazretleri, Dulkadir oğludur. Büyük ba¬bam da, Mevlâna Bektut'dan gelen kolun daima babadan oğula, ana dalı üstünde...
İsmin nereden geldiği üzerinde de birçok rivayet: Maraş'ta vaktiyle bir kıtlık olmuş ve o zamanki cedlerimiz, kimine kısa, kimine uzun kürekle erzak dağıt¬mışlar da, ondanmış...

Yavuz Sultan Selim, Mısır seferinde Maraş'ı zap¬tettikten sonra bir camiin açılış merasiminde bir kürek lâzım olmuş da, cedlerimizden kısa boylu birini omuzla¬rından itip:
22
— Alın size bir kısa kürek!.. Demiş ve ondan sonra bu zatın kolu Kısakürek is¬mini almış...
Yok o değilmiş de kürek kemiğiymiş, şuymuş,
buymuş...
Hangisiyse ve her neyse. Değer verilecek nokta,
Kısakürek'lerin Yavuz Sultan Selim devrine kadar varan mazbut bir şecere içinde aralarından olgun din adamları yetişmiş, sâf Anadolulu bir sülâleden geldikleri.
Aşırı bir hemşerilik gayreti güden büyük babamın tesiri, konağın kapılarım, ardına kadar Maraşlı ziyaretçi¬lere ve ricacılara açtırmıştı.
En küçük yaşlarımın hatırası, Balkan Harbinin İs¬tanbul'dan derinden derine duyulan boğuk top sesleri. Ça¬talca önlerine kadar gelen düşmana, denizden ve karadan atılan toplar... İmparatorluğun paniği... Balkan Harbinde bozgun veren ordu döküntüleri arasında yaralı birçok Ma¬raşlı konağı doldurmuştu. Hayâl meyal, aralarında dolaş¬tığımı ve onlara yiyecek ve içecek taşıdığımı görür gibi¬yim.
Tam sekiz yaşındayım. .
YARAMAZLIK
Balkan Harbi yaralıları arasında gelip de, sonra bü¬yük babamın himayesine eren ve Adliyeye giren kalın si¬yah kaşlı, mert yüzlü, gayet ağır ve sakin tavırlı Mustafa
Efendi...
Bu Mustafa Efendi, son zamanlarda İzmit Ağır Ce¬za Reisiydi ve 1943'de Erenköy'ündeki evimize gelip o sene doğan ilk oğlum Mehmed'in kulağına ezan okumuş¬tu.
23
İşte bu Mustafa Efendi bana, konağın ilk katında, yemek odası katındaki küçük ve resmî ziyaret odasında Kur'ân dersi verirdi.
Garip ve derinliğine doğru, bir iç hayat istidadı içinde, duygularım dışarıya vurduğu zaman ne türlü yara¬mazlıklara, haşarılıklara kalktığımı tasarlayabilir misiniz? Benim için:
— Babasını geçecek galiba yaramazlıkta... Diyenler de vardı...
Konağın tavanarası merdiveninden tâ birinci katın avlusuna kadar trabzanlar üzerinde kaymalar... Yaralı bir atın cılk etine pergelle dokunup ondan muhteşem bir tek¬me yiyerek yerde yuvarlanmalar...
Çamura bulanmış bir sürü cam kırığını bir kova içinde arabacının başına geçirmeler... Zafer Hanımefendi¬nin ne kadar zaafı varsa onlara doğru hücum etmeler, onun armonikli piyanosunu avaz avaz bağırtmalar, ilâçlarını birbirine katmalar, kitaplarını altüst etmeler, ki¬lerlerini boşaltmalar... Neler, neler?
Öbür çocuklar da, Selmacığım müstesna, hep mai¬yetimde ler... Bir tehlike görünce can attığım liman, bü¬yük babamın eteği veya kürkü...
Bazen kendimi o kadar mesut hissederdim ki, önle¬rinden koşup geçtiğim birtakım eşyayı, mahzun ve boynu bükük görür ve dönüp okşardım.
Buna rağmen annemden yemediğim dayak kalma¬mıştır. Kendisini delice sevdiğim için büyük babama şikâyet edemiyordum da ondan...
Nihayet Zafer Hanımefendi, büyük babası sayesin¬de kendisini tam serbest hisseden haşarı üstü haşarı toru¬nunun ruhunu kamaştırmak, uyuşturmak için müthiş bir (narkoz) uyutucu keşfetti.
24
ya.
Dört beş yaşında okuyup yazmayı öğrenmiştim Beni romana alıştırdı.
ROMAN
Fransızların, aşağı tabaka muharrirlerine ait tümen tümen tercüme... Kırmızı kadife mantolu ve şapkası yeşil tüylü şövalye... Baykuşlar ve kara kediler arasında sırıtan tek dişli büyücü kadın...

Adadaki kuleden çuval içinde denize atılan ceset, siyah kukuletalı kambur zangoç, be¬yazlar giyinmiş bakire, silindir şapkalı ve çekme rugan potinli kont cenapları; şato bahçesinin meşe ağacındaki kazıntılardan mânâ devşirmeye çalışan kasketli ve pipolu dedektif... Yeter mi? Altı yedi yaşındaki bir çocuk mu¬hayyilesinde bu kitaplar ne yapar? Kundaktaki çocuğa yalancı dolma yedirilince ne yaparsa onu...
Oniki yaşıma kadar süren bu ölçüsüz, abur cubur okuma hastalığı bende o hale gelmişti ki, on, onbir yaşı¬ma doğru (Pol ve Virjini), (Graziyella), (Ladam -o ka¬melya), (Zavallı Necdet) gibi hissîlik ve edebîlik iddia¬sındaki eserlere kadar tırmanan alâkam, nihayet hastalığa dönmüş, gecelerimi ve gündüzlerimi bir ağ gibi sarmıştı. Sonraları (Pol ve Virjini)yi Heybeliada'da Papaz mektebi tarafındaki çamlar altında sabahtan akşama kadar okuyup gözlerim yaş dolu, oracıkta kaldığımı, güneş battıktan sonra beni arayıp bulduklarını ve zorla eve sürükledikle¬rini söylersem ne dersiniz?
(Misel Zevako)lardan öyle bir tesir kalmıştı ki üze¬rimde, bazen geceleri Sultanahmet tarafındaki bir dostunu ziyarete giden büyük babamın arkasında, en arkada fener

taşıyan bir uşak, belime çini sobanın uzun maşasını kılıç diye takmış, kendimi muhafız bir şövalye farziyle yürür¬düm.
Birgün bir düğünde, çalınan sazlardan garip bir vecde düşmüştüm. Kendimi beyaz bir at üzerinde dört na¬la gelip düğün evine girerken görüyor ve sonra telli pullu gelini atımın terkisinde, kaldırım taşlarından kıvılcım fış¬kırtarak kaçırıyordum.
ACITAN HAYÂL
Bakın, hayâlim, nasıl patlayasıya şişirilmişti:
Meşhur dedektiflerin yardımcıları vardır ya; ben de torunlar arasında, küçük halamın oğullarından birini ken¬dime muavin yapmış, konağın arkasındaki Binbirdirek mahzenlerinde, faili meçhul cinayetlerin gizli kaatiUerini aramaya çıkmıştım.
(Gökbayrak)taki Canbey'in mukavvadan tolgası ve süpürge sapından kargısı da ayrı...
Şişelerde renk renk ilâçları birbirine katıp kimse¬nin bilmediği gizli terkibi arıyordum.
Şimdi bütün bunları ben, gayeleri kendilerinden ibaret hoş ve renkli hikâyeler diye anlatmıyorum; ruhu¬mun ne yollardan ve nasıl pişmeğe başladığını ve nelere istidat kazandığını göstermek ve her şeyi ORAYA bağla¬mak için kısa kısa noktalıyorum.
Marazî bir hassasiyet...
Acıtan bir hayâl kuvveti...
Ve bu arada dehşetli bir korku...
O yaşta bile anlıyordum ki, ben başka türlü, ayrı yaratılışta bir insanım ve hissettiklerimle öbür insanların duydukları arasında müthiş bir fark...

İşte ilk çocukluğumun, kendi öz bünyesi içinde ve dışarıdan aldığı bin bir tesir altında, hüviyeti...
Arada bir (Güzel Prenses) romanının o hafta çıkan formasını satın almak üzere tek başıma-konaktan çıkıp birkaç yüz adım mesafedeki aktar dükkânının önüne var¬dığım zaman, meçhul semtlerden gelen ve meçhul semt¬lere giden meçhul şahıslara karşı anlatılmaz bir korku du¬yar ve kendi kendime sorardım:
— Ben de büyüdüğüm zaman bunlar gibi korkma¬dan her tarafa gidip gelebilecek miyim? Hele bir memle¬ketten bir memlekete nasıl gidip gelebileceğim?..
Ve formayı göğsüme bastırmış, koşa koşa eve ge¬lir, kapının ziline var kuvvetimle basardım.
SESLER VE...
Derin, yırtıcı, kanatıcı hassasiyetimin başlıca iki tesir kutbu bekçilerle satıcılar... Gecenin en beklenmez saatinde paket taşlarının üstüne inen, ucu demirli sopa sesleri ve bir haykırış:
— Yangın var!.. Azapkapısında, Güngörmezler-deeeee!

Azapkapısı... Ne korkunç isim... Altı köşeli çivi başlarına çarpılan kafalardan, kanlı saç yoluntuları yapış¬mış demir çaprazlı, içinden bir evcik geçecek kadar geniş ve yüksek kapı... Güngörmezler. Damları birbirine yapı¬şık eğri - büğrü evlerin sınırladığı yılankavi sokaklar. Cin yatağı ahşap eve sokulan kundak. Kundakta, buruş buruş bir çocuk yüzü. Çocuk katıla katıla ağlıyor... Şeytan alev¬lerin yaylanışına bak!.. Birden çöken dam ve bir ateş püs-kürtüsü; kıvılcım tipisi... Ve bütün bu hayallerin gerisin¬de artık uzaklarda, çok uzaklarda, Anadolulu bir ses:
27

Yangın var!!
Yangın kundağı gözümde gazlı bir bez değil «kun¬dak» kelimesinin iltisakiyle, yüzü buruş buruş, katıla ka¬tıla ağlayan bir çocuk... Alevler içinde unutulmuş bir ço¬cuk. Ve işte korkunun en dokunaklı timsali!..
Ve satıcılar... Ruhumu acılaştıran akşam saatlerin¬de satıcılar:
— Yoğurtçu!.. Yoğurtçu!..
— Simitçi!.. Akşam simidi!
O zaman, oturduğum odanın tavan köşesine doğru bir noktada can çekişen günün son ışıklarına bakıp sedire yüzükoyun uzanmak ve hıçkıra hıçkıra, katıla katıla ağla¬mak isterdim.
Güneşin, kıvrıla kıvrıla, istikametleri burgulaya burgulaya ancak sabah ve akşamın bellibaşlı saatlerinde ve bellibaşlı noktalarına sızabildiği bu loş konakta bana her şey dipsiz bir mânânın ihtarcısıydı.
Güneş gören tarafları soluk kadife perdeler... Tavanarasındaki tahtapoştan seyrettiğim, yırtıcı çığlıklarla koşuşan ve arkasında dumanları yavaş yavaş eriyen trenler...
Arka bahçeye inen merdivenin tepesinde kırmızı, sarı, portakal rengi, mor, yeşil, mavi camların ötesindeki dünya... Ve her şey...
Çocuktan daha çocuk, 6-7 yaşlarında, yakıcı bir hayâl beni her şeyin ötesine sürüklüyor, bana bu dünyayı dar ve bunaltıcı gösteriyordu.
Kulağıma bende bir anlatılmaz, isimlendirilmez, derinliğine sarkılmaz «dâüssıla»nın yankısını fısıldıyor her şey...
Ve ben ağlıyordum.
Sebebini bilmeden, ne istediğimi bilmeden...
28
Bu hallerim gözden kaçmamış olacak ki, bir aralık kitaplarıma el koydular:
— Artık okumak yasak!..
ERMİŞLİK VEHMİ
Büyük babamın kitap odasındaki sedirde geçirdi¬ğim bir hastalık içinde, gece yarısı birden bire uyandım. Ateşimin düştüğünü hissettim, basımdaki sirkeli bezi at¬tım ve yatakta doğruldum. Günlerdir uyumayan anneci¬ğim, bir koltuk üzerinde sızmış, dalmıştı.

Gökler dolusu sessizlik... Çok uzaklarda tek tük
köpek havlamaları...
Birden bire kendimi öyle hafif, derin, eşya ve hâdiselerin nabzını tutan öyle ince bir idrak duygusu için¬de buldum ki, acaba bu dünyada benim kadar duyan ve anlayan ikinci bir mahlûk var mıdır, düye düşündüm. Sanki hayatın düğümleri lif lif çözülmüş, muammaların anahtarları elime teslim olunmuştu. Annem uyandı:
— Ne var Necip?
— Bir şey yok anneciğim!
— Ateşin düştü mü?
— Düştü.
, — Kendini nasıl hissediyorsun?
— Çok iyi anneciğim!

— Haydi uyu!
Küçücük çocuğun ermişlik vehmiyle, o gece saba¬ha kadar uyumamıştım.
Her şeyi unutsam o geceyi unutamam.
29
MEKTEP
Roman okuma durağından sonra eski yaramazlı¬ğım büsbütün patlak vermiş olacak ki, cici annemin de is-rariyle mektep... Çok kısa bir mahalle mektebi devresin¬den sonra büyük babam benim elimden tuttu; ve yakasın¬da, Fransız hükûmetinüeıı aldığ* (Lejyon donör) nişanının kordelâsı, (Mecelleyi kaleme alan heyet içinde Mehmed Hilmi imzası da vardır. Fransızlar, aslı İslâmî olan bu bü¬yük eserin müelliflerine nişan vermişlerdir) beni Gedik-paşa tarafındaki Fransız mektebine yazdırdı. Papazlar, hükümetlerinin dünyada sayılı insanlara verdiği millî ni¬şanlarını taşıyan ihtiyara taşkın bir hürmet gösterdiler. Fakat bu mektepte yapamadım. Beni oradan alıp yine ay¬nı semtteki Amerikan kolejine verdiler.
Tam, ana sınıfı yaşındayım...
Hâlâ hatırımda; (Mis Mardin) isimli ak saçlı bir Amerikan kadını, bana ismimi cismimi sordu. Cevap ver¬dim. Bir kâğıt uzattı ve:
— Şuraya tarihi yaz, dedi; hangi senedeysek yaz!
Ve benim «1328» yazdığımı görünce, kendisi, bir kâğıt üzerine, büyük yazılarla «1912» diye yazdı.
Bunca yıl önce geçen hâdiseyi, o kâğıdı elimle tu¬tacak kadar kendime yakın görüyorum.
Amerikan mektebinden çabucak usanıverdim, çık¬tım. Bende oradan kalan tek hatıra, mektebe giderken Ge-dikpaşa bakkallarından birinden akşamları kahvaltı diye alıp yolda yediğimiz «beş ekmek, beş peynir»ler... Yani beş paralık ekmek ve beş paralık peynir... Beş para; beş
30
kuruşun kırkta biri ve bugün artık piyasada kalmamış bir kıymet... Bununla dumanları buram buram tüten kabuk tarafından kocaman bir dilim ekmek, ve ayrıca bugün an¬cak 9 - 10 liraya alınabilecek, kaymak gibi bir dilim pey¬nir verirlerdi. Altın para zamanına göre şöyle böyle 5 yüz misli pahahlaşan hayat...
Derken Büyükdere'de Emin Efendinin Mahalle. Mektebi, İstanbul'da Büyük Reşit Paşa Numune Mektebi; bir aralık Vaniköyünde Raif Oğan'ın Müdür ve Peyami Safa'nın mubassırlık ettiği «Rehber-i İttihat» ve daha bil¬mem ne...
Roman okuma, yaramazlık, hastalık, büyük baba¬mın kolunda sık sık Beyazıt'ta, Mısırçarşısı eşyası satan bir dükkâna girip kakule almalar, vesaire, içice devam¬da...
Büyük babam geceleri Sultanahmet tarafında otu¬ran Faiz Efendi isimli bir din adamını ziyarete gider, beni de yanına alırdı. Önde, elinde bir fener, yol gösteren uşak, arkada da ben... Büyük Çini Sobanın; topuzu kılıç kabzasına benzer maşasını belime takar, ona kılıç gibi da¬yanır, büyük babamın muhafızı bir şövalye edasiyle arka¬dan gelirdim.
BÜYÜKDERE
Birinci Dünya Harbine doğru Büyükdere'de bir ya¬lı satın aldılar. 500 altın liraya... Bugünün parasiyle 4 - 5 Milyon lira... Tam deniz kenarında önünden bir sahil yolu
31
geçen bir yalı... Çemberlitaştaki konak gibi, karışık, do¬lambaçlı; iki katlı; cin yuvası kocaman bir barhane...
Yalının bitişiğinde ismine «Barba» denilen ihtiyar bir rum'un dükkânı var... Balık oltasından çukulatasına, defter ve kaleminden kuş üzümüne kadar her şeyi satan bu ihtiyar hususiyle çocukların uğrağı... Benim de çil çil kuruşlarımın avuçlandığı damarları şişkin, nasırlı eller...
Günde beş - on kelimeden fazla konuşmayan ve hep dal¬gın, denize bakan, bu çürümüş çınar, zamanın yıpratıcılı¬ğından bir kitabe gibi görünmüştü bana; ve 9 - .10 yaşın¬daki çocuğu şöyle düşündürmüştü:
— Ben de mi bir gün böyle olacağım?

Yalının önündeki balıkçı kızaklarının üstünde oy¬narken baş aşağı denize düştüm. Kızağın dört köşe ızgara tahtalarından geçen başım, denize dökülmüş bazı çerçöp maddelerle büsbütün yumuşak kumlara saplandı. Nefes-sizlikten ölüyor gibi oldum. Bir balıkçı hemen koşup beni ayak bileklerimden kavradığı gibi çıkarmış... Yalıda beni yine ayak bileklerimden tutup yuttuğum suları boşaltma¬ya çalıştılar. Büyük babamın sağı solu haşlayan ve suçla¬yan dik sesi...
On yaşlarında bir çocukta kadın diye bir mesele, içini kavuran bir his var mıdır? Başkalarını bilmiyorum fakat bende, karşı durulmaz bir duyguydu bu... Lâtinlerin (odora di femina - kadın kokusu) dedikleri şey, o yaşta her mesamemi doldurmuştu.
Bir gün, halamın oğlunu, yalının biraz ilerisinde; bize misafir gelen bir hanımın küçücük kızıyla gezerken gördüm. Onları takibe çıktım. Sahil boyunca yürüdükten sonra döndüler. Beni görmemeleri için, oracıktaki fırının

önüne yerleştirilmiş atlara taşıtılan iki taraflı ekmek küfe¬lerinin ortasındaki boşluğa giriverdim. Benden 1 yaş bü¬yük, sessizlik ve mahcupluk örneği çocuk, yanında saçla¬rı kurdelâlı küçücük kızla gülüşerek geliyordu. Öfkeden çatlayacak hale geldim. Eve onlardan evvel varmak için koştum. Arka taraftan girdim ve taşlığın sonunda, sokak kapısının arkasında onlara kapıyı elimle açmak için bek¬ledim: Geldiler, kapıyı açtım ve ayağımı yeğenimin göğ¬süne var kuvvetimle çarptım. Beyaz çoraplı ve beyaz is-karpinli ayağımı hâlâ yeğenimin göğsünde ve onun «ne yapıyorsun Necip?» diyen sesini duyuyorum. 10 yaşında¬ki Necip (Otello)yu yaşıyordu.
Büyükdere'deki yalıda en çarpıcı ve ruh kumaşı-* mın en hassas noktasını belirtici hâtıram yalıya giren hır-
sız...
Ne olduğunu, ne bittiğini hatırlamıyorum. Hatırla¬dığım, yalının alt katındaki salonda büyüklerin konuşma¬ları:
— Ben bir ses duydum. Arkadaki bahçe tarafında bir el tahta kaplamalara vurdu ve kısık kısık mırıldandı: Mehmed usta uyuyor musun?
(Mehmet usta o sırada yalıda yapılan bir ek odanın inşa işiyle meşgul ve evin hısımlarından biridir.)
— Hiç Mehmet ustadan şüphe edilebilir mi?.. As¬la!
— Hırsızlar evvelâ ikinci katın sofasındaki meşin sandığı açmışlar ve oradan Beyefendinin (büyük babam) nişanlarını çalmışlar. Sandığa eğilen birini gelin hanım (annem) görmüş ve karanlıkta, bol saçları yüzünden Mat-

mazele benzetmiş... «Ne yapıyorsun orada MAtmazel?» diye seslenince de hırsızlar kaçmaya başlamışlar. Fakat altın ve pırlantalı nişanlar uçup gitmiş...
— Biz de gürültü üzerine hemen yataklarımızdan fırlayıp sofaya çıktık. Hırsızlar paldır - küldür merdiven¬lerden iniyorlardı. Giderken taşlıktaki duvar çivilerinde asılı palto, baston, şemsiye gibi şeyleri toparlamayı ihmal etmediler.
— Beyefendi Necip nerede diye haykırdı. Odasına atıldık. Yatağında yoktu. Her şey unutuldu ve Necip aranmaya başlandı. Hiçbir yerde yok... Beyefendinin yü¬reğine inmek üzere... Nihayet onu, yatak odasına bitişik helada kapıyı içerden sürmelemiş, sessiz sedasız oturuyor bulmayalım mı?
Bütün bunları, o sırada Büyükdere Merkez Memu¬ru (Emniyet Amiri) dayıma anlatıyorlar ve dayım, kendi öz evi demek olan yalıya girmek cesaretini gösterenlere karşı ibretle, dişlerini sıkarak her şeyi not ediyor.
Ve ben, büyük babamın kürkü altında; korkudan zangır zangır titreyerek dinliyorum. Çocuk muhayyilem¬de hırsız, bana korkuların en dipsizini veriyor ve suratı meçhul bu tipte suikastçı gizlilik ifadesinin kemiklerime kadar dondurucu esrarını okuyorum...

SELMANIN TABUTU

Kız kardeşim Selma öldü. Annem, ikinci kattaki salon - sofada, orta yerdeki sedirin üstünde, yüzünü tır-naklariyle gererek çığlık çığlık ağlamakta... Yanında onu sükûnete getirmeğe çalışan, mahzun tavırlı iki erkek... Dayılarım...

34
Üstünde beyaz gelin etlleri uçuşan küçücük tabut, konağın selâmlık kapısından çıkıyor...
Annem Selma'cığın ölümünden öyle sarsıldı ki, ağır beyin hummasına tutuldu. O hastalıktan da kalkıp verem oldu.
Annemi büyük dayımın yanında, İsviçreye gönder¬diler. Orada bir sanatoryumda bir müddet kalıp İstanbul'a döndü.
Bu devre benim, tekrar kitaplara dalıp hassasiyeti¬min en had derecelere ulaştığı çığır...
Hele Vaniköyünde, Serasker Rıza Paşa yalısındaki «Rehber-i İttihat» mektebinde, ilk defa tattığım yatılı ta¬lebe acısıyle, Rıza Tevfik'in «Selma sen de unut yavrum» şiirini okuyarak, Boğaziçi'ne bakan büyük pencereler önünde döktüğüm gözyaşları...
Selma'ya ait bir hatıram sonra sonra beni yakacak hale geldi:
Büyük babamdan kıpkızıl bir lira çeyreği kopardı¬ğım bir gün, onu Selma'ya göstermiştim. Yavrucağın elinde, hafifçe ısırılmış, mini mini dişlerinin izini taşıyan bir elma vardı. Lira çeyreği o kadar hoşuna gitmişti ki, o ebediyen mahzun, yahut hüzün ebediyetiyle dolu gözleri¬ni bana dikmişti de:
— Ağabey, demişti; bu elmayı sana vereyim de o parayı bana ver! Biraz ısırdım ama, ziyanı yok, değil mi?
Pırıltılı lira çeyreğini vermiş, fakat elmayı da al¬mak gibi bir gaflete düşmüştüm.
Sonra sonra dövündüğümü hatırlıyorum:
— Ah, niçin lira çeyreğini verdim de, hafifçe ısırıl-
35
mış elmayı kendinde bırakmadım? Niçin «O da senin ol¬sun!» diyemedim.
Hayatımın ilk büyük vicdan azabı budur.
SEN ÇIK ODADAN
Hemen arkasından Birinci Dünya Harbi, allak bul¬lak yeryüzü, yıkılan maddî ve manevî muvâzeneler, an¬nem İsviçre'den döndükten sonra bir müddet doktor tavsi¬yesiyle Heybeliada'da oturuşumuz, aradaki Numune Mektebine'girişim ve büyük babamın ölümü...
Büyük babam, konağın üçüncü katındaki malûm büyük yatak odasında bana Allah ve Resulünden bahsetti¬ği karyolanın içinde ve yanımda öldü.
Hastalığında beni bir an yanından ayırmamış; yü¬züme dalarak beyaz sakalına damlayan tuzlu gözyaşlariy-le ağlamış ve ancak komaya geçtikten sonradır ki, torunu¬nu görmez olmuştu.
Hayatında hep açık gideceğinden bahsettiği gözleri kapalı, göğsü bir körük gibi inip çıkıyor.
Sonra hafifçe açılan gözlerini, ayak ucundaki pen¬cerenin tepesinde oynaşan akşam ışıklarına dikerek ruhu¬nu teslim etti.
Annem ve halam:
— Haydi sen çık odadan, dediler bana, git, çocuk¬ların yanına git!
Boynum bükük, çıkıp gittim.
Cici annem büyük salonda"dövünüyor:
— Evin direği yıkıldı!
Ve ben dehşetle insanları inceliyorum. Hissî ol¬maktan ziyade, zihnî bir işkence içindeydim.
36
Büyük babamı, aşağı kattaki yemek odasına biti¬şik, kurnalı hamamın kerevetine uzattılar.
Çocuklarla bahçe tarafında hamam penceresine tırmandık, içeriye baktık.
Kerevetin üzerinde sapsarı, fil dişi renginde, saka¬lının her teli yüzüne tek tek yapıştırılmış gibi, büyük ba¬bam...
Büyük babamın cenaze merasimi muhteşem oldu. Çemberlitaş'tan Beyazıt'a kadar uzanan bir kalabalık onu Edirnekapısına kadar götürdü. Trablus harbinde İstan¬bul'a muhacir gelip bizim konağa kapılanan Ali isimli bir hizmetkârın, mezara indirilen tabut üzerine kapanıp «beni de beraber gömün!» diye çığlık kopardığını hatırlıyorum.
Mezara şu taşı diktiler:

Rütbe-i Bâlâ ricalinden Mahkeme-i Cinayet ve İsti¬naf Reisi Maraşlı Mehmet Hilmi Efendinin ruhuna FATİ¬HA...

HEYBELIADA

Heybeliada'da küçük bir kira evine taşındık. Dok¬torların, İsviçre'den dönen anneme, havası iyi gelir diye tavsiye ettikleri yer...

Heybeliada'daki kiralık evinde, çocukluk hassasi¬yetim, son irtifaını buluyor.

Bayıltıcı çam kokuları, sabahlara kadar okunan acıklı romanlar ve ağlamalar; ve arada ben. Bahriye Mek¬tebi tarafından yanık boru sesleri ve trampetli Divan me¬rasimi... Bir ağızdan haykırış:

— Padişahım çok yaşa!

O sırada, komşularımızdan birinin kızını sevdim,

yahut sevdiğimi sandım. Bir gece mehtapta çamlara çıkıp kızı düşünürken, kalbimin yanında ayrı bir kalbin vurdu¬ğunu duydum; amma tam bir fizik ihsas halinde duydum ve kendi kendime mırıldandım:

— Demek ki, aşk buymuş!..

Babası bir Yemenli olan bu kızdan hatırladığım, bir çift hareli ve yosunlu elâ gözden sonra, gayet tatlı, de¬rin bir tebessüm... Adanın çocukları ve delikanlıları onun beyaz köşkü önünde geçit resmi yaparlar ve bir tebessü¬münü koparmaya bakarlardı. Fakat o, bu tür kuşatılmış olmaktan mı, nedir, onlara derin bir bezginlikle cevap ve¬rirdi.

Bu kızı, 30 - 40 yıl sonrasına kadar, uzaktan, muhi¬timin etrafında gördüm; evlendiğini ve çoluk.çocuk sahi¬bi olduğunu haber aldım, ama 11 yaşıma ait saffet kapılı¬şımı kaybettiğim için kendisinde eski sihrinden hiçbir iz bulamadım.

Bu kız bende, malikiyet içindeki mahrumiyetlerin timsali kadını 11 yaşındaki çocuğa göre remzlendiren bir örnek oldu.

Kendimi Heybeliada'da ayrı bir yıldızda hayâl edi¬yordum. Uzaktan Maltepe kıyıları ve tepeden seyredilen İstanbul, sanki bin yıllık mesafedeydi ve kuvvetli bir dür¬bünle yakınlaştırılmış gibiydi. Okuduğum hissî romanla¬rın iklimi içinde yaşıyordum.

Heybeliada'da sık sık yoluma çıkan Rum ölüleri... Neftiye çalmış siyah kadife eski tabutlarda, o zaman apa-

çık giden Rum ölüleri... Elbiseli, erkekse kolalı yakalı ve kravatlı, yeni giydirilmiş potinlerinin parlak köselesi üze¬rinde ayakkabı numaraları sırıtan korkunç ölüler...

Ölüm karşısında «mahrem»in, silinmenin, soyunup bir patiska altında saklanmanın, tabut içine gizlenmenin sırrım örseleyen, dolayısiyle İslâm'ın üstünlüğünü belir¬ten bu canhıraş manzara, çocuk ruhumu boğuyordu.

Akşamları gezintiye çıkan Bahriyelilerin kılıkları, bal peteğindeki hendese şiirine uygun intizamları, husu¬siyle insanı gurbetten gurbete davet eden boruları, beni o kadar sarmıştı ki, aralarına katılmaya can attım. Heybeli-ada Numune Mektebini bitirdikten sonra Bahriye Mekte¬binin kabul imtihanlarına girdim, (estetik) ölçülere kadar varan incelemelerden geçirildim, kazandım; ve Birinci Dünya Harbinin sonlarına doğru «Mekteb-i Fünun-u Bahriye» talebesi oldum.

İLK MUHASEBE

Namzet ve harp sınıfları boyunca Bahriye Mekte¬binde geçen beş senem, beni çocukluğun son basamakla¬rından alıp delikanlılığın ilk basamaklarına çekici nazik devre...

O güne kadar muhasebem, her unsuriyle hassasiye¬timi gıcıklayan koca bir konak, her ferdinin nereden gelip nereye gittiğini bilmediği uğultulu bir cereyan içinde, her ân iniltilerle açılıp örtülen mırıltılı kapılar arasında ve bü¬tün bir ses, renk ve şekil cümbüşü ortasında, beş hasse¬min sınırını tırmalayıcı ve ilerisini araştırıcı derin bir (melankoli) duygusundan ibaret... Bana konaktaki çocuk¬luğumdan kalan ve ilerideki basamaklarda gittikçe kı-

vamlanan bu hassasiyet, sonunda, Büyük Velî'nin eşiğine yüz süreceğim âna kadar - otuzuna yaklaşıncaya dek-mücerret, müphem, formülleşmemiş ve sisteme girme¬miş, hayat üstü bir hayat, ideal hayat hasretinin, kulakla¬rıma devamlı fısıltısını akıttı. Oniki yaşımdan yirmi kü¬sur, hattâ otuz yaşıma kadar süren, güya kendime gelme, billûrlaşma ve şahsiyetlenme çığırımda, şu veya bu baha¬nenin çarkına tutulmuş, döner, döner ve kendimi hep gü¬nübirlik bahanelerin hasis kadrosunda belirtmeye çabalar¬ken, bu fısıltıyı; seslerin, renklerin, şekillerin ve mesafe¬lerin ötesindeki hakikatten çakıntılar bırakıp geçen bu fı¬sıltıyı hiç kaybetmedim. Madde içi hayatta perende üstü¬ne perende atarken, madde ötesi hayatın, ruhumda daima ihtarcısına, gözü uyku tutmaz nöbetçisine rastlıyor; ve arada bir bu nöbetçinin selâmını alıp yine beni sürükle¬yen çarklara takılıyor, ona:

— Haydi, beni nereye götüreceksen götür, kime
teslim edeceksen et! Diyemiyordum.

Otuz yaşıma kadar da muhasebem budur. Bundan sonra, Büyük Mürşidin eşiğine kadar, za¬man ölçüsüne nisbetle çok hızlı çizgilerle gideceğim için, bu toplu hükmü, tepeden inme, yerine oturtuyorum. Beni oralara, bilmeden hasretini yaşadığım iklime çeken saikin daha evvel bende bulduğu istidat zeminini göstermek, böylece kendimi değil, yine onu belirtmiş olmak için de, başlarda kaydettiğim gibi, öz hayatımdan ve nefsimden noktacıklar serpmek zorunda kalıyorum. Yoksa (o iklim) ve muhteşem saray dururken, be¬nim köstebek yuvası evimin ve solucan hayatımın ne de¬ğeri olabilir; ve başlangıçta sürdüğüm hayata nasıl bağla¬nabilir?..

Hayatım, başından ben muazzam bir şeyi bulma¬nın cereyanı içinde akıyordu. Şu veya bu miskin vesilenin hassasiyeti içinde birini arıyordum.

BİRİNİ...

O, kim mi?

Allah'ın Sevgilisi...

Sonsuzluk ikliminin batmayan güneşi ve ebedîlik
sarayının paslanmaz tacı...

Tek dâva O'nu bulmakta, bulduracak olanı bul¬maktaydı. Binbir istikamette seke seke, sağa sola büküle büküle, renkten renge bulana bulana, hiçbir şeyden haber¬siz ve insandaki meccani emniyet ve bedahet saadeti kar¬şısında şaşkın, hep o BİR etrafında helezonlar çizen bir
hayat...

Benim hayatım budur!

BAHRİYE MEKTEBİ

O zamanın ütopyasına göre harb kazanıldıktan sonra bize geçecek olan Fransız donanmasının zırhlıların¬da vazife görmeğe ve prenseslerin ellerinden öpmeğe namzet zabitler sıfatiyle yetiştirildiğimiz, bu şartlara göre seçilip alındığımız, herkes saman ekmeği yerken nefis sofralara oturtulduğumuz, müzikle yemek yediğimiz, sa¬raylara mahsus muaşeret edepleri içinde yuğurulduğu-muz, böyleyken disiplinlerin en yakıcısı içinde kavruldu¬ğumuz, memleketin en namlı hocalarına malik bulundu¬ğumuz ve tatile üç ayda bir çıktığımız Bahriye Mektebi... Şiire orada başladım. Vesilesi şiir kitabımın başında yazılı... Bizden, hayatımızın en çarpıcı vakasına dair birer

vazife istiyen Edebiyat muallimine «Büyük babamın ölü¬mü» isimli bir nesir verdim, onun taşkın takdirlerini ka¬zandım; ve sonra şiire başladım. Derken Edebiyat Mualli¬mimizin eline bir de şiir sıkıştırınca onun şu hitabına çarptım:

— Yooo! Artık çizmeyi aşıyorsun! Bu yaştaki ço¬cuk şairliğe kalkamaz! Bekle, sabret!

Zavallı hocam; altı yedi sene sonra bana bir lokan¬tada rastlayacak ve ismi yeni çıkmaya başlayan şair tale¬besinden, yıllardır yazı yazdığı halde bir türlü tanınama-mış mahzun edebiyat hocası sıfatiyle özür dileycektir.

HOCALARIM

Din Dersleri Hocamız, İslâmiyetin bütün insanlığı nasıl kuşatacağına dair bir tahassüs ve tahayyül yazımı o kadar sevdi ki; onu sınıfta okuttu, yüzüme dikkatle baktı ve istakbâlde benden çok şeyler beklediğini söyledi.
Bu, Aksekili Ahmed Hamdi Efendiydi. Demokrat Parti devrinde Diyanet İşleri Reisliğinde bulunan ve ma-kamiyle vicdanı arasındaki muhasebe neticesinde kalbi çatlayıp ölen Ahmet Hamdi Aksekili...
Diyanet İşleri Reisliğinde oldukça sık temasta bu¬lunduğum merhum, talebesine o zamanlar biçtiği kıymeti Allanın gerçekleştirmiş olduğunu söylerdi.
Tarih Hocamız Yahya Kemal!
Yine Hocalarımızdan Hamdullah Suphi'nin sınıfa girip, bize:

—Türk dili ve şiirinin en usta yontucusu!
Diye takdim ettiği Yahya Kemâl!..
Boyuna burnunu karıştıran kontrolsüz hâli, dalgın ve eşyadan habersiz tavrı, efsane kahramanları etrafında boyuna köpürttüğü satıhcı heyecaniyle, Yahya Kemal, beni o zamandan çekmedi.
Bir de İbrahim Aşkî Bey...
Hocalarımızın en yaşlısı, derin irfan sahibi, ancak birkaç tanıdığı arasında maruf ve herkesçe meçhul hususî kıymet... Edebiyat ve felsefeden, riyaziye ve fiziğe kadar iç ve dış bir çok ilimde derin ve mahrem mıntıkalara ka¬dar nüfuz edebilmiş, bir kaç risalecikten başka hiçbir şey neşretmemiş ve kabuğunun içinde sönüp gitmiş, bu kızıla çalan palabıyıklı ve Tatar suratlı insan, sonradan bize Edebiyat Muallimi oldu; ve bana bilmeden, isteklisi oldu¬ğum dünyadan, belki derme çatma, fakat ilk adresleri ver¬di. Edebiyat derslerindeki vazifelerimden bende bir şeyle¬re dikkat etmiş olacak ki:
— Sen oku, dedi; her şeyden evvel oku! Amma okumaya başlamadan evvel bil, ne okuyacağım bil! Sonra sınıfa dönüp hitap etti:
— Talebe ne demektir? Talep etmekten, istemek¬ten gelir bu isim... Talep etmek de bir ilimdir, bir ilk ilim... İlim istiyebilmek için de bir ilk ilim ister. Muallim de böyledir; bir taraftan öğretirken, bir taraftan da talebe¬si ona öğretir.
Sınıfın kapısında, ona:
— Ne okuyayım, dedim; ne okumamı tavsiye eder¬siniz?
— Ben getiririm!
Dedi ve bana iki kitap getirdi: Sarı Abdullah Efen¬dinin Semerât-ül Fuad (Gönül Verimleri) isimli meşhur

eseriyle, «Divan-ı Nakşî» diye, sahibini bilmediğim man¬zum bir kitap...
Tasavvufla, deri üstü deri bir satıh plânında da ol¬sa, ilk temasım başlıyordu. Fuzûli'nin; «İlm-i kisbiy1" pâye-i rif at, Arzu-yu muhal imiş ancak. Aşk imiş her ne var âlemde İlm, bir kîl-u kaal imiş ancak.» Mısralarını sık sık tekrarlayan ve (kisbî - sonradan kazanılmış) bilgilere yükselmenin muhal olduğunu anla¬yacak ve her şeyi aşka bağlayacak kadar arif olan İbrahim Aşkî Bey, aynı zamanda yaman buluşlara, nüktelere sa¬hipti.
Bana derdi ki:
— Sana diyorum ki; Gel, işte yeşillik, işte otlak. Dört ayağım dayamışsın, gelmem diyorsun!
O sıralarda, bir mecmuanın tefrika ettiği (Erenlerin Bağından) münasebetiyle Yakup Kadri için de demişti ki:
— Bağına girmiş amma üzümünü yiyememiş!..
Atlarken, zıplarken, koşarken, talim ederken, vazi¬fe görürken, cevap verirken, dinlerken, konuşurken, dai¬ma içimde bir his; birinci ve üstün yaratılmış olmak, mu-radlanma yakın bulunmak hissi... Başarmak için yaratıl¬dım duygusu... Amma gurur değil...

Mektebin camiindeki minareden sabah ve yatsı ezanları okunurken yatağımdan doğruluyor, elimle başı¬mı kapatıyor ve anlatılmaz haşyet duygulan içinde yüzü¬yorum.
Baş meselem, Allah...
Koltuğumun altında, yaprakları öd ağacı ve gül ya¬ğı kokan «Semerat-ül Fuad» ve yumurta akiyle parlatıl¬mış esmer kağıt üzerine yazma «Divan-ı Nakşî», rıhtım boyunda dalgalara karşı düşünce... Darağacına çekilen Mansur'un menkibesi, taç ve tahtını yele veren İbrahim Ethem'in macerası ve dünyayı bütün nakışlariyle perde üzerindeki gölgelere benzeten Nakşî şair, ruhumu, akşam ıssızlığına çevirmişti.
Karagözvâri bir «Edebiyat-ı Cedide» dili içinden tabiat levhalarına, (plastik) görünüşlere takılan ilk şiir zevkim artık yavaş yavaş istikamet değiştiriyor, ruhumun tıpasına bir tirbuşonla asılıp delmeye ve orada, dipte, di¬binde bir şeyler aramaya savaşıyordu.
Şeyh Galip'e kadar Divan şiirinin ve Anadolu halk şairlerinin soylu ve köklü hüviyetleri bir tarafa; Abdülhak Hâmid'ine ve Tevfik Fikret'ine kadar bütün Tanzimat ve Tanzimat sonrası edebiyatı, gözümde her ân kuklalaş-makta...
«Edebiyat-ı Cedide» romanının nıeselesiz insan ti¬pi, daha bulûğ yaşına ermemiş bu çocuğun hayretini dür-

tüyordu. Bir kaç merhale boyunca Türk cemiyetinin içine sürüldüğü hayat ve bu hayatın kopyacı sahteliği de, gö¬zümde, henüz teşhisi yerine getirilememiş ve formülleşti-rilememiş bir seziş...
Kandilleri sönmeye yüz tutan tarihî kubbenin altında pırıldatılacak yeni ışıktan ne bir iz, ne bir işaret... Sonraları bende sistemleşen bu görüş gizli mayasını o zamandan almaya başlamıştı. Fakat daima be¬lirsiz, rehbersiz, ahşap tavanlardaki budaklardan şekil çı¬karmaya çalışan hecelemeler halinde...
Büyük teneffüs salonunda etrafımda halka halka biriken arkadaşlara, vaktiyle okuduğum (Misel Zeva-ko)lardan şifahî parçalar tefrika eder, evvelâ «Talebe Ya¬zıları», sonra «Nihal» isimli, el yazması haftalık bir mec¬mua çıkarır ve bütün bu arada yapmadığım yaramazlık ve görmediğim ceza bırakmazken, ver elini bulûğ çağı...
Bu çağ bende, yıllarca sonra, otuz yaşıma doğru öteler âlemine bakan bir çift gözün üzerine attığı nazar¬larla altüst olan ve fikir çilelerinin en kanlısı içine düşen ruh bünyemin haberci ve işaretçi hengâmesidir.
lar.
tüm.

İLK ÇİLE

Başımda ne sabit fikirler, kurcalayışlar, tırmalayış-Evvelâ, daire, yuvarlak vehmine, kıskacına düş-Dünya yuvarlak, güneş yuvarlak, ufuk çepçevre yuvarlak, başım yuvarlak, bileğim yuvarlak, yuvarlak yu-

varlak... Her şey, her madde, bir dairenin sınırı içinde... Hattâ üç köşe, dört köşe şekiller bile nihayet, dairenin bü¬külmüş, zedelenmiş ve zorlanmış istihalelerinden başka bir şey değil... Maddenin madde olabilmesi için mutlaka bir dairenin hükmü altına girmesi lâzım...
Bu, yarı hikmetli, yarı mecnun vehim, tırnaklarını çocuk ruhumun zarına öyle geçirdi ve beni öyle sıkıntılı bir idrak cenderesine soktu ki, haftalarca ondan sıyrıla-madım. Teki, tek olanı, mutlakı, mutlak olana arayan ru¬hum, aradığımın değil, kendi varlığımın sıkıntısı içinde bunalıyor; ve «bedahet» dediğimiz seziş zevkini kaybet¬tikçe anlamayı da kaybettiği hissini veren cehennemden beter bir azaba düşüyordu.
Bütün bedahetler, meccani ve hazırlop insan emni¬yetleri nazarımda yeniden gerçekleştirilmesi lâzım birer mahiyet alıyordu. İnsanların kaşları, gözleri, parmaklan bile tuhafıma gidiyor, bunları ilk defa görüyormuş ve se¬bebini anlayamıyormuşcasına bir garabet duygusu beni kaplıyordu.
Bir de, bu hislerin arkasında, hayâle sığmaz korku¬lar:
— Ya bir sabah kalkar da, kendimde, konuştuğum dilden tek kelime bulamıyacak olursam?

— Ya hafızamı, tabiî zevklerimi, bütün insan ve eşya münasebetlerini idare eden emniyet duygumu kay¬bedersem?
— Öldükten sonra ebedî hayat... Cennet veya Ce¬hennemde ebediyet... Sonu olmamak? Hep var olmak, hep var olmak?.. Bu dünyadaki devam ölçüsüne göre na¬sıl kavranır bu iş? Akıl patlamaz da ne yapar?
Bugünkü cevaplarından o zamanlar hiç birine ma¬lik bulunmadığım bu akrep sualler, çocuk beynimi dişli-
47
yordu. Ebedî hayata inanarak onu kavrayamamaktan ge¬len sıkıntım, ters istikamette, yokluğu kavrama istikame¬tinde tecelli etseydi, işte o zaman aklımın patlaması ge¬rekmez miydi?
Onu bugün düşünebiliyorum; ve bugün biliyorum ki, «yokluk», o da bir «var», Allah'ın var ettiği bir «var»... Kısacası bir mahlûk.
Bir gece yarısı, arkadaşlarım mışıl mışıl uyurken hafakanlar içinde yatağımdan fırlayıp yüzümü yıkadıktan sonra, kendime:
— Adam sen de!.. Hep de en kuvvetli taraflarından şüphe ediyorsun! Her şeyi kendi zıddına alacağına, uygun tarafından kabul etsene!.. Herkese uysana!..
Diye kuvvetli bir telkin yapmasaydım, halim nice olurdu bilmem.
Evet, bir gece yarısı rıhtımda dalgaların sesi, hav¬lum omuzumda, yüz yıkama yerinden dönerken kendime yaptığım bu sert telkin, beni, düşer gibi olduğum çukur¬dan bir anda kurtardı ve çocukluk delikanlılık arası dev¬remin serbest insiyaklarına bırakıverdi. Sele kapıldım ve müthiş bir taşkınlık, coşkunluk, kaynama, fıkırdama seci¬yesi içinde pürüzsüz bir satıh üzerinde akmaya başladım.
Fakat daima «ben»imin derinliklerinde, uykuları¬mın yosunlu dibinde, dalgınlıklarımın ufuk gerisinde, o, hiç bir zaman kaybolmayan mahzun davet:
— Gel, gel! Neredesin, neredesin?..
ŞAİR
Mektepte lâkabım şairdir, bir de koca kafa... Kü¬çük yaşlarda da kafam buydu; vücudum sonradan ona ye¬tişti.
Şair aşağı, şair yukarı!.. Benden bir kaç sınıf ileri
olan Nâzım Hikmet de şair... Amma lâkapsız... Heveskâr
şiirleri yazıyor.
İngilizce yolundan Garp edebiyatiyle de temas kur¬muş, (Şekspir)den (Oskar Vayld)a, (Fuzûli)den (Ahmet Haşim)e kadar, köşe bucak, taramaktayım.
Ziya Gökalp'ın etrafındaki hececiler ve açık Türk-çeciler, gözümde, yeni âlete yeni ses katamıyan basit devşirmeler... Ziya Gökalp Türkçülüğü de kekremsi bir şey... Zayıfladığı sanılan bir «eski»nin yerini almaya ba¬kıyor ama nerede? Ne gittiği sanılanın muhasebesi var, ne geldiği sanılanın...
Vatan harap, bir hây-u-hûy'dur git¬mekte...
Millî Mücadele başlamış ve mektebin, Prenses el¬lerinden öpmeğe namzet vals ve muaşeret edebî mütehas¬sısı talebesi, birden bire maddî ve manevî sefalete düş¬müştür...
İstanbul'da ittihatçıların polis şeflerinden olan bü¬yük dayım da Anadolu'ya geçmiş, vilayetlerden birinde
polis müdürü...
Bizden, hususiyle mektebi bitirip deniz talebesi ve mühendis (ikinci mülâzım - teğmen) olan talebelerden de Anadoluya kaçan kaçana...
İçinde hayatımın en güzel beş senesi geçen ve şah¬siyetimin temel duyguları pişen Bahriye Mektebine artık sığamıyorum. Fena halde sıkılıyorum. Niyetim Darülfü¬nuna (Üniversiteye) gitmek ve orayı bitirmek... Edebiyat
49
48
değil; çünkü sanatkârı ders olma yolundan geçmeğe muh¬taç görmüyorum. Meselâ, felsefe şubesi...

Mektebin namzet sınıfından ayrı, üç harp sınıfını bitirdikten ve mezuniyet vaziyetine geçtikten sonra diplo¬malarımızı beklerken, birden bire ilâve ettikleri dördüncü sınıf o kadar canımı sıktı ki, bu sınıfı bitirmemeye karar verdim. Kararımı küçük dayıma acıklı ve gayet edebî bir mektupla haber verdim ve onda bulduğum izin tavrı üze¬rine yıl sonunda imtihan kağıtlarım boş olarak teslim et¬tim.
Kaydımı sildiler. Bir müddet sonra da elime o ta¬rihte namzet ve sadece üç harp smıfından ibaret Bahriye Mektebini tamamen ikmal ettiğime dair bir vesika verdi¬ler.
Aradan 30 yıl geçecek ve meşhur Malatya dâvasının savcısı, esas ile hiçbir alâkası olmadığı halde benim Bahriye Mektebinden ahlâksızlıktan kovulduğumu iddia edecektir. Yahudi ve Mason tesiri altında hiçbir in¬sanın düşemeyeceği bir şenaat derecesine düşen, bir ara¬lık Bakan koltuğunda da oturan ve sonra bir trafik kaza¬sında ölen bu savcıya cevabım, elimdeki vesika ve şu an¬da Türkiye Cumhur Reisi bulunan sınıf arkadaşım Fahri Korutürk'tür.
ELVEDA
Babam annemden ayrılmış ve başka bir kadın al¬mıştır. Yeryüzünde yalnız çile çekmeye ve en genç çağın¬dan sonra bir daha erkek yüzü görmemeye mahkûm an¬nem, küçük dayımın yanındadır.
Bahriye Mektebinden çıkınca birden bire kendimi,

köprü üzerinde, küçük dayımın yaptırdığı sivil elbise içinde buldum. Sokaklarda elvan elvan, biçim biçim, İn¬giliz, Fransız, İtalyan askerleri, gittikçe açılan (Tango) çarşaflı kadınlar, İstanbul'un içine birer fuhuş şeytanı ha¬linde düşen beyaz Ruslar, nereye gideceklerini ve ne ya¬pacaklarını şaşırmış beyaz sarıklı hocalar, yere eğik astra¬gan zabit kalpakları ve fesler; hummâsız ve meselesiz ka¬falar üzerinde kırmızı fesler... Hiçliğe doğru uğul uğul akan bir cemiyet...
Elveda Bahriye Mektebi, çamlarının altında, rıhtı¬mının taşlarında, dershanelerinin sıralarında, teneffüsha-nelerinin masalarında, dörder çifte işkampavyalarında ve süt beyaz kotralarında, kendime gelişimin en dikkatlli an¬larını yaşadığım unutulmaz bucak...
Erzurumda polis müdürü bulunan büyük dayımın yanına gittik. Ben, annem ve anneannem... Bir ecnebi kumpanyasının vapurunda güverte yolcusu olarak, denk¬lerimizin üzerine uzanmış, Trabzon ve oradan yaylı ara¬bayla sekiz günde Erzurum... Niyetim, kışın son demleri¬ni Erzurum'da geçirdikten sonra İstanbul'a küçük dayımın yanına dönmek ve sonbaharda «Darülfünun»a girmek... Yolda, Zigana dağlarının çam ağaçları ve herbirinin ağ¬zından halat kalınlığında billur sular akan pınarlarla süslü heybeti, Kopdağının da göklere doğru kabaran ziynetsiz ve içine kapanık haşmeti beni büyüledi. Yolda, bir handa iri bir ağaç kovuğundan farksız odamızda, kuru nevalele¬rimizi yerken, birden korkunç tüfek sesleriyle irkildik. Bir yaylım ateştir gidiyor. Meğer İnönü zaferi değil miy¬miş... Köylüler bayram etmekte... Kendi dünyasında ya-

şayan ve dış dünyaya bir (hiyeroglif) gibi bakan annean¬nemin masum üstü masum bir lâfı:
— Bari dışarıya çıkalım da bir gazete alalım!
Kop Dağında gazete!!!
Arabacımız, daha doğrusu birçok arabanın sahibi, aynı zamanda bir eşkiya çetesine kumanda ettiği söylenen Tevfik, rahvan bir atla yanımızdan gidiyor ve arada sıra¬da araba sürücüsünün yanına geçip beni atına bindiriyor... İşte, bende at merakını uyandıran ilk vesilelerden biri... Bu at ilgisi, Erzurum'da, konağımızın ahırına bağlı bir ata boyuna binmek, ondan sonra süvari zabiti üniformasını taşıyacağım günlerde büsbütün azmak ve oturduğum bah¬çelik ve kırlık semtlerde daima ahırımda bir, hatta iki soylu at bulundurmak suretiyle 60 yaşıma kadar benden ayrılmadı.
Erzurum; sonraları Anadolu'nun en saffetli yerle¬rinden biri olarak kalbime nakşedilen Erzurum'da, bu ye¬re ve onun yerlisine ait ilk intibam yine ata bağlıdır:
Bir gün ahırımızda ariyet olarak bırakılan ve be¬nim besleye besleye şişirdiğim, hattâ azgınlaştırdığım ata binmiş, çarşı tarafından geçiyordum. Her taraf kar... Kar iki yana tepeleme çekilmiş ve ortasında ancak tek adamın geçebileceği, üstüne kömür tozu serpili ince bir yol

bıra¬kılmış... Atım azgın... Kantarmaya abanmış, yavaşlamak bilmez bir hızla ilerliyor, dizginlere asılışıma hiç aldırmı¬yor, önümde baştan aşağı damalı bir çarşafa bürülü bir kadın yürüyor. Kadına çarpacağım! Ata hâkim olamama¬mın hicabiyle kadına haykırmak zorunda kalıyorum:
— Hey, hatun! Kenara çekil! Nereye çekilsin?.. Kar yığının tepesine mi çıksın?.. Kadın dönüp arkasına bakmıyor bile... Var kuvvetimle dizginlere asılıyorum. At biraz yavaşlıyor, fakat kadına
52
hafifçe çarpmaktan da kendini alamıyor. Birden dizginle¬re yapışan ve atı zınk diye olduğu yere mıhlayan bir el... Genç bir Erzurum dadaşı...
— Ata binmeyi bilmezsin! Zenne kişiye de çarpar¬sın! Nola senin halin!
Korkunç hakaret!.. Bu hakarete hak verip geçece¬ğime onun daha büyüğüne lâyık bir adilikte bulunuyo¬rum. Polis Müdürü dayımın mevkiine güven duygusuyla genç Erzurum'luya diyorum ki:
— Sen benim kim olduğumu biliyor musun?..
İşte o zaman Erzururm delikanlısı, beni hayran bı¬rakan ve asla hatırımdan çıkmayan cevabını veriyor. Yü¬züme nefretle bakıp atımın sağrısına bir tokat aşkediyor
ve:
— İstersen vali paşanın oğlu ol, diyor; haydi çek
git!
Ufukları, feza cüsseli bir pehlivanın şişkin kol ada¬lelerini andıran dağlarla sınırlı, geceleri aya merdiven da¬yamak ve yıldızları yemiş gibi koparmak hissini verici, hiçbir şek ve şüphe karartısı taşımaz, berrak, sonsuz ber¬rak bir madde çerçevesi içinde, işte en basit bir Erzurum delikanlısının tüttürdüğü mânadaki saffet ve asalet!..
Aradan uzun yıllar geçtikten sonra, güya Erzu¬rumlu şair Kemaletten Kâmi'ye (Kamu) bu madde ve mâna hususiyetlerini anlattığım zaman, o benzetişime hayran olmuştu. Halbuki o, halis bir Erzurumlu, yahut Er-zurumlu'nun halisi değil, tersiydi; En ucuz tarafından bir inkarcı, bir dinsiz... Ne örümcek, ne füsun; Kabe Arabın olsun, Çankaya bize yeter! Diyen adam...
,53
OK MEYDANI
O kışı Erzurum'da geçirdikten sonra İstanbul'a döndük. Küçük dayımın Kasımpaşa'da tuttuğu, küçük ve ahşap ev... Tepelerde, Ok Meydanına yakın bir semtte...
Sonbaharda Darülfünun'a gireceğim. Felsefe şube¬sine... Gündüzleri felsefe ve edebiyat okuyor, akşam üzerleri de Ok Meydanı'na doğru gezintiye çıkıyorum. Haliç ve İstanbul yakası, gök mavisi bir duvar üzerinde, bir işleme gibi görünüyor bana... Haliç ve Topkapı'dan Sarayburnuna doğru kubbeler ve minareler... Bu manza¬radan isim veremediğim bir hasret tüttüğünü hissediyo¬rum. Bir giden var, bir beklenen var. Ok Meydanı'na çı¬kan yollardaysa tozu toprağa katan ve matemli bir kadın gibi saçını yolan bir rüzgârdan başka bir şey yok.
Düğümlenirken uzun yolların ufukta ucu, Bugün de gelmedi, hasretle beklenen yolcu.
Ok Meydanı gezintilerimde içimi şiir rüzgâriyle şi¬şiren demlerin bana aruz vezninde söylettiği ilk deneme¬lerden biri...
İlk şiirlerimden biri (postayla göndermiştim) bir gazetenin edebî ilâvesinde çıktı. Heyecanım büyük... İs¬mimi matbaa harfleriyle şiirimin altında görünce, sandım ki dünya - âlem o ânda gazeteye eğilmiş beni okumakta... Elimde gazete, çarşıdan eve doğru yürürken, nargilesini çeken kasap, esneyen bakkal, sırıtan manav ve şunun bu¬nun, yanıma koşup:
— Tebrik ederiz Necip Fazıl Bey! İşte şöhrete ka¬vuştunuz!
Dememelerinden adetâ hayretteydim.
54
Bahriye Nezaretinden aldığım tahsil vesikasında, sonradan ilâve edilen dördüncü sınıfı bitirmediğim kayıtlı olduğundan bununla «Darülfünun»a kabul edilip edilme¬yeceğim bir meseleydi. Hiç uğraşmamaya, hakkımı tesbit ettirmek için zahmete katlanmamaya karar verdim. O zaman, ya lise, yahut yüksek mektep diploma¬siyle, olmazsa imtihanla girilen «Darülfünun» kapısında¬ki istekli kalabalığına karıştım ve imtihanı parlak şekilde kazandım.

DARÜLFÜNUN

Cumhuriyetin ilânı yakın. Ben 17 yaşlarındayım. Bahriye mektebinde olduğu gibi Üniversitenin de belki en küçük talebesiyim ve şimdiki Edebiyat Fakültesinin bulunduğu yerdeki Zeynep Hanım konağının ve sonra es¬ki Harbiye Nezareti binasının en hareketli çocuğuyum. Darülfünun'u yeni bitirmiş olan Hasan Ali Yücel, Zeynep Hanım konağındaki Darülfünun Kütüphanesinde (Hâfız-ı Kütüp) kütüphane memuru ve arkadaşım... İlk şiirlerim ona okunuyor ve o, bunlara bayılıyor.

CUMHURİYET Mİ, ASLA!

Rafet Paşa, Ankara'nın fevkalâde mümessil ve mu¬rahhası olarak İstanbul'a gelmiş ve misli masallarda gö¬rülmedik bir kucaklanışla karşılanmıştır. Yedisinden yet¬mişine, hayır, henüz doğanından ölmek üzere bulunanına kadar bütün İstanbul sokaklarda, Paşanın geçeceği yollar¬da...

55

Zaif vücudu, zarif edası, incecik astragan kalpağı ve gayet güzel kesilip biçilmiş çizmeleriyle Rafet Paşa, arabasında doğrulmuş, göklerin tavanını zangırtadan şu halk çığlığını dinliyor:

* — Yaşa, Paşa! Vatan kurtarıcılarına selâm!

' İstiklâl Savaşı Zaferi'nin halkta uyandırdığı ilk duygu...

Paşa, Zeynep Hanım konağına, «Darülfünun»a geldi. Gençliğin omuzları üstünde yukarı salona çıkarıldı ve yüzlerce talebe, hoca ve alâkalıya karşı tantanalı bir nutuk çekti. Bu nutka, her şeye ilk veya son demde sahip çıkmayı bilen dönme profesörlerden Müslihüddin Adil de, yayvan ağızı ve iki tarafa bir öğütme makinesi şeklin¬de çaprazvarî gidip gelen çenesiyle aynı parlaklıkta bir cevap verdi.

Rafet Paşa elinde bir Alman mecmuası, bağırıp du¬ruyor:

— Bakın şu mecmua ne yazıyor? Zaferin peşin¬den, Anadolu Hükümeti, kısa zamanda Cumhuriyeti ilân edecekmiş!.. Bu gidişin varacağı nokta burasıymış. Asla, asla efendiler, millî hükümet ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin asla böyle bir niyeti yoktur!..

İşler daima böyle başlar ve bilindiği gibi biter. Üç sene sonra, artık gözden düşmüş Rafet Paşa'nın Ankara -İstanbul arası bana trende neler anlattığını göreceksiniz.

ÜSTADLAR

Birgün «İkdam» gazetesine gidip Yakup Kadri'yi gördüm. Henüz Anadolu'ya geçmemiş ve Ankara'ya ta-şınmamıştır. «İkdam» gazetesinde «Tahlil ve Terkip» başlığı altında yazılar kaleme almaktadır.

56

Yakup Kadri, üslûbu ve «Edebıyat-ı Cedide» bu¬dalalarına nispetle zengin dünyasiyle, Bahriye Mektebin¬den beri ruhumu çekenlerden... Hususiyle onun «Erenle¬rin Bağından» isimli nesirlerine günlerce abandığım ol¬muştu. Bir gün de onun için edebiyat muallimimiz, tasav-vufçu İbrahim Aşkî Bey:

— Erenlerin bağına girmiş ama üzümünü yiyeme-

miş...

Demişti. Kaydetmiştim.

Bugün, üzümünü yiyememek şöyle dursun, erenle¬rin bağına girmiş olmasını da kabul edemeyeceğim, bu kabuk üstü derin adam, o zamanlar bana, kalem ve fikir haysiyetinin ve iç murakabeye sahip muharririn ta kendisi gibi görünmüştü. Sahte büyüleri çözülüp, çehrelerinin olanca sığlık ve kabalığiyle meydana çıkan ve bütün sih¬rini kendinden değil, bizim ruh püskürtümüzden aldığı belli olan kadın misaline denk, Yakup Kadri, benim gö¬zümde, boyaları dökülmüş bir ahşap maddedir...

İLK ŞİİRLERİM

Evet, Yakup Kadri'yi görmek için, «İkdam» gaze¬tesine gittim.

Odasının kapısını vurdum. Gür ve tok bir ses «giri¬niz» dedi. Girdim ve elimdeki defteri masasına bırakarak:

— Ben, dedim; Felsefe talebesiyim. Şiir yazıyo¬rum. Takdir ettiğim ender kalemlerden biri olduğunuz için şiirlerimi size getirdim. Beğenecek olursanız neşirle¬rine lütfen delâlet edersiniz.

Ve tek kelime beklemeden ve eklemeden çıkıp git¬tim. Kalem kaşları, açık alnı, vakarlı çizgiler taşıyan yü-
züyle Yakup Kadri, üzerimde iyi bir tesir bırakmıştı. On¬da, Bahriye Mektebinden hocam ve sonraları, ahbabım Yahya Kemâl'in, ya dalgın ve unutkan, yahut yılışık ve laubali yüzünden eser yoktu.
Vilâyet Mescidinin solunda, (Arşiv) dairesinin biti¬şiğindeki ahşap binada (hâlâ duruyor) karargâh kurmuş olan «Yeni Mecmua» onun fikrî idaresindeydi.
Bir iki hafta geçti, geçmedi; kafamda bir bomba!!! 17 yaşındaki çocuğun şiirleri en genci 35 - 40 yaşındaki üstadların yazıları arasında yayınlanmaya başlamaz mı?.. Mecmuaya bakan, Fevzi Lûtfi (Karaosmanoğlu)... Mecmuanın etrafında Yakup Kadri, Ahmet Hâşim, Yah¬ya Kemâl, Halide Edip, Refik Halit, Ahmet Refik, Köp-rülüzâde Fuat ve benzerleri... «Yeni Mecmua»nın bu Zi¬ya Göklap'tan sonraki devresinde, fikir yazılarını, daha ziyade Darülfünun hocaları yazıyor; ve ilk hamlede oraya kabul edilmek bir muvaffakiyet sanılıyor.
Güya tasavvufî bir hava tütüyor ilk şiirlerimden. Çilesini çekmeye henüz (12-13) yıl uzak olduğum dâvanın, bütün inceliklere uzak, (fantazi) plânında bir heveskârıyım. «Ben»i büsbütün ezmek ve süründürmek yerine taht'a oturttuğumun farkında değilim.
Bir benliği bin secdeye vefsem,
Vermek, yine benden, yine benden Yahut, satıh içi kof kelime plânında bir özeniş:
Sevgilime kul oldum,
Güzelliği seçeli.
Varlıkta yoksul oldum,
Benliğimden geceli.
Vücut ruha ağ gibi, Bir düğümlü bağ gibi
Muhabbet, menbâ gibi Kevserinden içeli
Aruzla hece vezni arasında bocalfyorum. Fakat te¬mel daima hece...
Benim de yerim bu el oldu yahu Gençlik bahçesinde sel oldu yahu! Çünk tâ derinden bağrımı yaran, O başımın tacı el oldu yahu! Saçları boynumda dalgalandı da, Beni boğmak için tel oldu yahu! Ateşte yaktıktan sonra nefesi Kulumu savurdu, yel oldu yahu! Ben bu halden ibret almadan göçtüm. Ondan ibret alan, el oldu yahu!
17-18 yaşlarının gayet acemi ve iptidaî şiir çaba-
layışı...
SES
Zamanenin «Edebiyat-ı Cedide» kartonlarından sonra «Fecr-i Âti» kuklalarından elenmiş üstadları, bu ço¬cuğa ve onun getirdiği yeni sese hayran... Hece vezninin Ziya Gökalp devşirmeleri, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi, Fa¬ruk Nafiz gibi şairler de, aralarında Nâzım Hikmet, müş¬terek şiir broşürleri çıkarıyor, bir ikisi işi güldürmecilik esnaflığına dökmeyi fikir ve şiir çilesinin üstünde tutu¬yor; ve ana dile açık Türkçenin bu ilk ve posa şairleri, «Yeni Mecmua» sütunlarına lâyık görülmüyor. Henüz «Hece»nin kemmiyet âleti üstünde, keyfiyet cevheri geti¬rilmemiştir.
58
59
Delikanlı muhayyilemde o kadar büyüttüğüm bu üstadlarm, birkaç temas içinde gözümde nasıl karagözleş-tiklerini, sığlaştıklarını anlatamam. Hepsinde bir cüce hır¬sı ve birbirini küçültme çabası, ceketlerinin altından çık¬mış bir iç çamaşırı gibi meydanda...
Yukarıda, «Yahu» redifli şiiri gördünüz ya!.. «Me¬zar Kitabesi» adını taşıyan bu şiir için, bir gün Ahmet Haşim'in «Yeni Mecmua» idarehanesinde Fevzi Lûtfi'nin yanında bana söylediği sözü unatamam:
— Çocuk! Bu sesi nerede buldun sen?
Sonra, verdiği rütbeyi kıskanmış olacak ki, ilâve etti:
— Kendini bir şey sanma! Yakup Kadri'nin seni tuttuğuna da bakma! Tesiri altındasın da ondan... Sanatkâr, tesiri altında kalanı sever.

En aşağı 35 - 40 yaşındaki üstad pâyeli insanın, 18'lik çocuk heveskâra söylediği bu söz, o zaman bana çok dokundu. En iptidaî zaaflarını, cücelik duygularını yenemeyen bu insanlara karşı:
— Hale bak sen; kimlere inanıyoruz?
Diye düşünmekten ve o çağda bile beni gerimdeki-lerden ayıran sınır çizgisini görmekten nefsimi alıkoya¬madım.
«Yeni Mecmua»nın pişmiş üstadları, bu koca kafa¬lı ve yeni sesli çocuğa hayretle bakıyorlardı. Bana gelince, nefs zebunluğu bakımından onlardan beterdim. Belirtmiş olduğum gibi neşredilmiş ilk şiirim¬den başlayarak, dünyada artık beni tanımayan tek kişi kalmadığını, kahvelerde, sokaklarda, salonlarda hep beni konuştuklarını sanıyordum... Herkes cüce, bense dev...
60
HAYRAN
Hayranlarımdan biri de Mustafa Sekip Tunç. Üni¬versitede Ruhiyat Hocamız Mustafa Sekip... Gece gündüz onun Süleymaniye tarafındaki ahşap evindeyim. Sınıfta kendisini dinlediğim Mustafa Sekip, evinde sabahlara kadar beni dinliyordu. Gitgide hocalık ve talebelik tersine döndü ama, onun, ileride bir hayli yu¬muşattığım ruhunu bir türlü pazarlıksız imana çekeme¬dim.
Mustafa Şekip'in ben talebesiyken doğan ve Güzel San'atlar Akademisi Mimarî şubesinde benim talebemken ölen erkek çocuğu için bebekliğinde bir ninni yazmıştım. Galiba bu çocuk beni, hele ölüm döşeğindeki son ânına doğru, babasından daha iyi anladı. Babasının putperest adı «Şaman» ismini taktığı çocuk, son anlardaki telkinim¬le Müslüman öldü.
Üniversitede Ahmet Kutsi Tecer ile Ahmet Hamdi Tanpınar, arkadaşlarım... Ahmet Hamdi Edebiyat Fakül¬tesinde ve bizden daha eski... Kutsi ise «Dar-ül Mualli-min-i Âliye: Yüksek Muallim Mektebi»nde yatakhane ar¬kadaşım... Ahmet Hamdi'nin lâkabı «Kırtipil Hamdi».. Kutsi lâkapsız...
Mısır püskülü renginde açık sarı saçlı, gayet (ka¬rakteristik) kalın dudaklı, son derece sakin tavırlı ve his¬lerini peçeleme sanatında usta Ahmet Kutsi Tecer de şa¬ir... Fakat ne o, ne Ahmet Hamdi henüz neşir plânına çı¬kabilmişler...
Ahmet Hamdi'yi Üniversitede gözüm hiç tutmadı. Fakat Kutsi ile çabucak kaynaştık. Bu kaynaşma, daha zi-
61
yade onun bana tahammül etmeyi bilmesinden, (kap¬rislerime sessizlikle cevap vermesi ve onları sineye çek¬mesinden doğuyor. Şiirleri de, bir gergef hünerinden ile¬riye geçmiyor ve (metafizik) ürpertiye yanaşamıyor. Ama muhakkak ki, «hece»ye venı bir zarafet, ahenk ve (mistik - sırrî) bir dil getirmek istidadında... Kutsinin bu dış yüz¬den işçilik sanatını o kadar beğeniyorum ki, onu bir müd¬det sonra tanıdığım Peyami Safa'ya bir harika diye vasıf¬landırıyorum. Her şeye (Şarlok Holmes)den kopya, «Cin¬göz Recai» gözüyle bakan Peyami Safa da, bu kadar medhin altında benim kuvvet ve rahatlığımı sezeceği yer¬de, zaafıma ve sırrımı ağzımdan kaçırmış olmama hük¬mediyor ve ileride, çok ileride, çeyrek asır sonra yazacağı bir yazıda polis hafiyeliğini yerine getiriyor ve Kutsi'yi şiirde benim üstadım diye gösteriyor. Hattâ aynı zat, be¬nim «Kaldırımlar» şiirimin kendinin bir romanından araklama olduğu vehmini sonuna kadar muhafaza etmiş¬tir. Eğer bu şiirle onun romanının neşir tarihlerini bakıla¬cak olursa, iş laboratuar kesinliğiyle de anlaşılır ve bu takdirde Peyami Safa'nm romanındaki o pasajı benden çalmış olması icap eder. Fakat hayır! O pasajla benim şii¬rim arasında öyle bir keyfiyet farkı vardır ki, Peyami'yi benim evimden çaldığı İsfahan halısını bir çuvala çevir¬miş olmaktan tenzih ederim.
1923'den 1943'e kadar en sıkı - fıkı dostluk çerçe¬vesi içinde tanıdığım Peyami, bakın nasıl yoluma çıktı?..
ARKADAŞ
Beylerbeyi'nde oturuyorduk. Hayatı boyunca bana fazla bir alâka göstermemiş olan babam, ben daha Üni-
62

versiteye girmeden ve 33-34 yaşlarında ölmüştü. Ben dai¬ma annem ve küçük dayımla beraberim. Bir de, malûm mübarek anneannem...
Beylerbeyi'nın yalılar boyu caddesindeki çınarlar arasında ve şiir hummaları içinde gidip gelirken, daima . bir gölgeye rastlıyordum. Elleri arkasında, benim gibi ko¬ca kafalı, üstelik cılız vücutlu, hep düşünceli spor ceketli ve gri pantalonlu, ihtiyarla çocuk bulamacı bir genç... Onun için, muharrir, romancı demişlerdi.
Bir gün Boğaziçi vapurunda, Hasan Âli Yücel, onu bana takdim etti.
— Peyami Safa Bey...
Ve aramızda hemen büyük bir dostluk tutuştu. İkinci Dünya Harbine kadar süren, derken siyasî görüş ayrılığından gölgelenen, hele benim mürşid eşiğinden içeri göz atışımdan sonra büsbütün tavsayan; Türkiye'nin en büyük şairi bilinirken Müslümanlıktan başka gaye ta-nımayışım meydana çıkınca, benden teker teker el çeken¬lerle bir hizada pörsüyen, tekrar canlanan ve ayni gayede buluşuyormuşuz hissini veren; yine, çatlayıp kuruyan ve öyle kalan mahzun bir dostluk... Ama gençliğimine en sı¬cak dostluklarından biri. Boyuna çizgisine girer gibi olup, sonra çizgisinden çıkar gibi olan, fakat hiç bir zaman tam zıddına dönmeyen bu eski dostluğu, arada bir tersine çe¬virici tek saik, daima Peyami'nin değişmeleri olmuştur. Biz sabit kaldık ve hep yerimizde bekledik. Zira yerimizi bulmuştuk.
PARİS
Cumhuriyetin ilânından bir yol sonra Maarif Vekâleti bir imtihan açtı: Lise ve Üniversite mezunların-
63
dan Avrupa üniversitelerinde tahsile gönderilecek ilk Cumhuriyet talebesine mahsus imtihan...Darülfünunun son sömestreleri sırasında ve Yüksek Muallim Mektebin¬de bulunduğum, Anadoluculuk ideali gütmeğe başladı¬ğım, Anadolulu gençlerin (Mükremin Halil, Hilmi Ziya Ülken, Ahmet Halit Bayrı) çıkardığı bir dergide (Anadolu Mecmuası) şiirlerimi neşrettiğim bu hengâmede, Avrupa, gözümde pırıl pırıl ışıldamaya başladı. Matbaayı getiren İbrahim Müteferrika, (Versay) hayranı Yirmisekiz Çele¬bi, (Şarlotenburg) meddahı Sadullah Paşa, ucuz Hürriyet Kahramanı Namık Kemal, Tanzimat zarifi Abdülhak Hâmid'den beri bir çoğunun gidip de hakikatte hiç bir şey getirmediği ve buradaki temelle oradaki çatıya birleştire-mediği Avrupa. İmtihana girdim ve galiba en iyi derecelerden bi¬riyle kazandım. Yabancı dil imtihanını İngilizceden ver¬diğim halde Londra'ya değil Paris'e gönderiliyorum ve al¬tı ay lisan öğrenme müddeti almış bulunuyorum.
Gazeteci mânasına muharriliğim de o tarihte baş¬lar.
Paris'e hükümet talebesi olarak gönderilişimin resmî muamelesini de ikmal etmek için, «Vakit» gazete¬sinin Ankara muhabiri sıfatiyle yeni idare merkezine, odun yakan bir lokomotifin arkasında ve 36 saatte var¬dım.
Toz, çamur, kerpiç ev ve astragan kalpak panayırı bir Ankara...
Her işimi bitirip dönerken de trende Rafet Paşayla karşılaştım. Yalnız ikimizin bulunduğu eski ve kırmızı kadifeli birinci mevkide, o günlerde bazı arkadaşlariyle muhalefete geçmiş olan Paşa, bana içini döktü:
— İstanbul'da nasıl karşılandığımı bilirsiniz! Şu,
64
varmak üzere bulunduğumuz Eskişehir'de beni bekleyen askerî kıtalar nerede şimdi? İlâhi kanun mutlaka yerine gelecektir...
Galata rıhtımında cebimdeki Türk liralarını en ya¬kın sarraftan Fransız frangına çevirip bana getiren şair .dostum Ahmet Kutsi, yanımda beni uğurlamaya gelen Mustafa Sekip...
Mustafa Sekip, veda ânında ve herkesin duymasını istediği bir tonla dedi:
— Tarihin malı olduğunu unutma!
KABUS ŞEHRİ

(Bormida) isimli, salapurya büyüğü bir vapurla Marsilya'ya hareket ettik. Aramızda vapurda yemek veril¬meyeceğini sanıp da çıkın çıkın nevalesini yanına alan ve sonra yemek verildiğini görünce onları kamarasının lûmbozundan denize atan şu mahut felsefeci, Kâinatın İlâhi vahye muhatap Efendisine felsefe isnat edecek ka¬dar anlayışsız ve nasipsiz Cemil Sena, Şeyhülislâm Hayri Efendi'nin oğlu Suat Hayri (Ürgüplü), (Enerjetizm) adlı bir felsefe nazariyesi icat ettiği zannında Namdar Rahmi gibi tipler ve son derece alâkaya değer bir genç, Burhan Ümit (Toprak)... Çoğu İstanbul yaldızlı bu kerpiç tiplerle bir arada Paris'e ilk Cumhuriyet talebeleri olarak gidiyo¬ruz. Yolda zavallı salapuryamızın küçücük bacasiyle iki sıska direğine kadar bütün gövdesini yutup sonra kusan, fırtınalı bir deniz üzerinde 7 gün çırpınış ve Marsilya...
«Harb-i Umumî»ye «Harab-ı Umumî», hünkârlık

makamındaki bazı tiplerin taşıdığı «Gazi» unvanına «ha¬va gazı» gibi adlar takarak, insanları ve hadiseleri kafiyeli kelime oyunlariyle yaftalamaya bayılan bir hariciyecinin sonradan yakıştırdığı tâbirle «Buhran Nevmid», yani Bur¬han Ümit, gölgem kadar yakınım... Paris hayatım boyun¬ca hangi semtte, hangi otel ve pansiyonda oturdumsa be¬raberimde... Bıyık bıraksam bıyık bırakır, kessem keser. Öyle ki bıyığımın sol tarafım kesip sağını bıraksam o da öyle yapar. Ama sanılmasın ki, Burhan basit bir madde kopyacısı. O kendi ifadesiyle «Yaşanmaya değer hayat»ı arayan, içi içine sığmayan, şahsı ve cemiyetinin hayat öl¬çülerinden iğrenen, tarihî gelişimimizin getirdiği bazı inkılâplaraysa hiç güveni olmayan, sahteyi sezen ve «mutlâk»ı dileyen ulvî rahatsızlardan biridir; ve kendisin¬deki bu kıvılcımlanmayı bir anda yangına çevirici bir in¬san ve arkadaş olarak beni bulmuştur. Bense henüz ken¬dimi bulmaktan uzak olduğum o devirde bu buhranlı gen¬ce karşı, (Şekspir)in «olmak mı, olmamak mı?» diye ifa¬delendirdiği gidiş gelişlerimle tam bir (solüsyon - hail şekli) mevkiindeyim. Halbuki namzedi olduğum gerçek hal şekline ve onun ergin ve olgun tavrına henüz ne kadar uzağım!
Paris hayatım,benim de kendi kendimi arayışımın müthiş helezonları ve korkunç girinti ve çıkıntıları arasın¬da, nefs cesareti bakımından hayâl yakıcı bir tablo çizdi; ve Burhan Toprak bu tabloya, daima uzaktan anlar gibi olup da asla yanaşamadığı ve bir nevi (burjuva) muvaze¬nesini feda edemediği bir hayranlık gözüyle baktı. Bütün ömrünce de içine dalamadığı «nâr-ı beyza» potasının dış¬tan hayranı sıfatiyle mırıldandı, durdu:
— Hayat mı, eser mı?.. İşte bütün mesele?.. Ve...

Ve yaratılışındaki nâdir mayaya ve onun donacağı kalıbı aramaktaki kıvranışlarına rağmen, ne özlediği ha¬yatı yaşayabildi, ne de eserini yazabildi. Yanık bir kafa hazin bir örnek olarak, geldi, geçti.
Kâbus şehrini bendeki tesiri bakımından kendi ay¬namda mânalandırırken, bütün kırık döküklüğü içinde be¬nim aynam olmaya doğru giden Burhan Toprak'ta özleş¬tirme mümkündür.
İhtilâç, râşe, takallüs, hafakan üfleyici ve semanın bütün yıldızlarını maskeleyen ışıkları ve canavar dizisi halindeki binalariyle, bir şeyi, büyük bir şeyi peçeleyici kâbus şehri... Kadını, kumarı, içkisi; (bohem) hayatı, şüp¬heci felsefesi, sar'a nöbetleri içinde sanatı; çözmeye çalış¬tıkça dolaşan ve büsbütün düğümlenen meseleleriyle Pa¬ris... Susadıkça gaz içmenin ve gaz içtikçe susamanın ve pırıltılı kadehler içinde ebedî bir su hasreti çekmenin ha¬li... Her türlü madde alayişi ve nefsânî saadet cümbüşü içinde, hissi iptal edilmiş ruhun ilk bakışta ağrı ve sızı göstermeyen kıvranışlarına yataklık, hüsran beldesi...
Burhan Toprakla bir gün (Sen) nehrinin bir köprü¬sü üzerinden geçerken, kendisine şu sözü söylediğimi ha¬tırlıyorum:
— Bir gün gelecek; bu makine dünyasının son buhranı kertesinde beklenen fikir kahramanı zuhur ede¬cek ve kollarını açarak insanlığa seslenecek: «Ne yaptı¬nız, mukaddes emaneti, ne yaptınız?..»
Paris, remzleştirdiği bütün Batı mâmuresiyle bera¬ber, perdenin önünde aldatıcı nakışlar olarak öyle (plâstik) hârikası ki, sadece perde gerisindeki karanlık ve haraplıktan haber vermeye memur ve

dertli başını taştan taşa vura vura, bunalımdan bunalıma kıyamete kadar kö¬şe kapmaca oynamaya mecbur... Ve işte Batı!
67
Kâbus şehrindeki hayatımı anlatmaya hicabım ve İslâmî edebim mânidir.
Yalnız üç beş çizgi.
Aylarca şehrin gündüzünden habersiz bir gece ya¬şayışı... Oteldeki odamın aynası karşısında, yanaklarımı tırnaklayarak döktüğüm gözyaşları... Çok defa otelin sa¬bah kahvaltısından ibaret günlük gıda...
Ve ıstırap, ıstırap, ıstırap... Kendi kendine gelme¬diği zaman zorla arayıp da bulduğum, bulmak için her şe¬yi yaptığım, her vesileyle tökezleyip dümdüz yürümeye razı olmadığım ve daima inkisarına istekli çıktığım ıstı¬rap...
Efendim ve kurtarıcıma, 10 yıl öncesinden böyle mi hazırlanıyordum?
FİLDİŞİ KULE
Üstün nizam ve topluluk derken başıbozuk ve ser¬serilik... Üniversite talebeliğinden Paris dönüşüne kadar geçen yılların özü. Ondan sonra bu hal bende büsbütün azdı.
Şiirimdeki özenme tasavvufî eda ve Anadolu şiiri¬nin «Koşma» şekline bağlı iptidaî hassasiyet de gittikçe silinip, yerine dipsiz bir korku, sınırsız bir gurbet duygu¬su, devamlı bir ihtilâç, vecdini kaybetmiş büyük şehirle¬rin boğucu kâbusu geçti. İlk eserim «Örümcek Ağı» bi¬rinci; sonraki kitabım «Kaldırımar», ikinci merhalenin belirticileri...
Bir de, şiiri kendisinden, öz nefsinden ibaret bilen, ona başka murat biçemeyen, hasis gayelere bağlı aşağılık tebliğ şiirleri yanında şiirin, oz muradına ancak Allah ga
68
yesiyle varabileceğini ve ancak böylelikle telkin şiiri ola¬bileceğini henüz kestiremeyen, ham ve yarım bir (poetik)
anlayışı-
Ve bu anlayış icabı, Fransızların «Fildişi Kule» de¬diği hodbinlik hisarına çekilip meydan ve «avam» şairi olmaktan nefret duygusu; ve ancak Çin Mandarenleri sa¬yısında bir seçilmişler ve süzülmüşler, «havas» zümresi¬ne hitap zevki...
Halbuki Peygamberler, seçilmişler ve süzülmüşler¬den, «havâs»dan hiç bir ferdin ulaşamıyacağı mucizeleri¬ni meydan yerine ve «avam» perdesine dökmüşlerdi. Dâva ise, mutlak eşsiz ve münezzeh Peygamber tecelli¬sinden sadece bir hikmet payı alıp, kendi oluş çapı içinde, en üst ve en alt tabakayı birleştirebilmekte...
Yani, Peygamber, her şeyde olduğu gibi, şiirin usûlünde de rehber...
Şiir ve sanat, kendisini mutlak hakikate memur ederek ve müessese hikmetini mutlak hakikate doğru ebedî bir arayış diye çerçeveleyerek, bir yandan sonsuz meçhuller iklimine fener tutan ve eşyanın nabzını sayan bir telkinci, öbü yandan da aynı dâvaya bağlı içtimaî he¬yecanın bestekârı ve dış ölçülerin mimarı bir tebliğci sıfa-tiyle, iç ve dış gayesini birleştirmiş olur: Bu işin de gayesi; Allah...
Sâf şiirin bizde en büyük ustaları, Yunus Emre, Baki, Fuzûlî, Şeyh Galip; başka hangi mihenge vurulabi¬lirler?..
Ancak Mürşid kapısında üflenen havanın yüzüme çarpmasiyledir ki, çözebildiğim bu sırra, o zamanlar ala¬bildiğine uzak; sert ve dikenli bir benlik kabuğunda mah¬pus ve alabildiğine başıboş, genç, pek genç sanatkâr... Sa-
69
natı sanat için bildiği gibi, toprak üstü sürüngen yaşayışı¬nı da gerçek hayat sanan ve başını göğe kaldıramayan mağrur cüce...
BOHEM HAYATI
Avrupa talebeliği imtihanındaki başarım yüzünden sömestrelerini ikmal etmiş olduğum resmen kabul edilen Üniversiteye bir daha uğramadım. Devlet kapısından ir-kildiğim için bir ecnebi bankasına girdim; mahut kona¬ğın, ben Paristeyken ölen cici-annemden kalma hissesini 10 kuruş

yerine 1 kuruşa satıp yedim; Heybeliada'da has¬ta döşeğinde beni gözleyen sevgili anneme koşacak bağlı¬lık duygusunu bile kendimde bulamadım ve hep o şeytan kabuğunun içinde, nefessiz ve huzursuz, sürünmekte de¬vam ettim.
Banka memuriyetiyle Anadolunun Cenubu... Tez vakitte soluk soluğa İstanbul'a dönüş... Banka memuriye¬tiyle Anadolunun şimali... Kısa zamanda nefes nefese yi¬ne ana şehre avdet... Bu gidiş ve gelişler, İstanbul'da da-ralıp Anadolu'da açılmak, sonra Anadoluda patlayıp İs¬tanbul'da ferahlamak isteğinin boş yere baş vurmaları... Yoksa daralmak ve patlamak esas...
Beyoğlu pansiyonlarında ve Fikret Adil'in Asmah-mescit sokağındaki tavanarası garsoniyerinde, ressamlı, heykeltraşlı, şairli, muharrirli. profesörlü bir kalabalığa gömülü, daral, patla, dur!..
Bu hayatın, kendisi yok ama, ismi var: (Bohem) hayatı... Miğde gurultusu kadar başıboş insiyakların ve tabak gıcırdatılınca duyulan sinir kamçılanmaları gibi en kaba teessüriyetlerin hayatı...
70
Bu hayat süresince bende, derin bir bunalma, ruh sıkışması, kendinden kaçma, kendini unutmaya çalışma hali..- Belki de bu halden kurtulmak içindir ki, kendimi cehennem çarkına büsbütün kaptırmış bulunuyorum. Ve
çabaladıkça batıyorum.
Yirmi yaşını henüz aşmışım... Kendi kendimin, kendi mahrem «ben»imin üstüne bir çeki taşı koymuş, ta¬şa da çıkmış, hora tepmekteyim:
— Sus! Sesini duymak istemiyorum!
TENEKE MADALYALAR
Nâzım Hikmetle de çalıştığımız ve biri ruhçu, öbürü maddeci; biri tebliğ, öbürü telkin şiiri olarak karşı¬lıklı iki zıt kutbu temsil ettiğimiz bu devrede, (Cumhuri- ? yet) gazetesinin Peyami Safa idaresindeki edebî sahife-sinde toplanmış bulunuyoruz.
Sene 1928... Benim şiir diyapazonumun herkesçe beğenilmek noktasından en dik irtifaları kaydettiği basa¬mak... Bütün eser mevcudum o zaman 64 yaprak ve 128 sahifeyi geçmezken, hakkımda yazılıp çizilenler bunun on mislini aşmakta... Yakup Kadri Alp Dağlarından gön¬derdiği makalelerde beni ilk defa tarafından keşfedilmiş bir dehâ diye belirtir. Nurullah Ata (Ataç) benim gedikli meddahım geçinir; İsmail Habib «Edebî Yeniliğimiz»de, bendeki his ve hayâl yüksekliğine hiçbir şairin çıkmamış olduğunu kaydeder, Peyami Safa ile Mustafa Sekip de işi, dürüst fikir plânında incelemeye çalışır; ve daha ileride de Yaşar Nabi, ismimi «bir mısraı bir millete şeref vere¬cek şair» diye anarken...
71
Bunları niçin ortaya döküyorum, biliyor musunuz; bunları, bu teneke madalyaları?... Ben, O Tepenin rüzgârını aldıktan ve Müslümanlığımı bayraklaştırdıktan sonra, bu insanlardan bir ikisi müstesna, hemen hepsi ve daha niceleri benden yüz çevirdi ve beni, «Sanatına kıyan geri adam» diye yaftaladı da ondan.
Evet; tepemden aşağı bu yarım adamların takdir eşyası, renk renk (serpanten) ve (konfetti) yağmuru halin¬de inerken, ben bütün bu cümbüşler içinde yine huzuru¬mu bulamıyor, öz çehremi göremiyor; ve ruhumu, üçüncü buuttan mahrum bir satıh plânına mıhlı, çıkartma kâğıdı kelebeğinden ayıramıyordum. Bu kelebeğin canlanması, titremesi, kımıldanması; kanatlarını çırpmaya başlaması ve yapıştığı satıhdan fırlayıp mesafeler boyunca uçması lâzımdı.
Ama nasıl?
Bunun için iki cendereden sıyrılıp çıkmak lâzımdı:
Aletten yoksunluk, hedeften mahrumluk...
Alet, dil, Türkçe... Bu aletin (Hentatonik) basitliği ve havasızlığı beni boğuyordu. Cedlerimizin bu dâvayı kavrayıp Türkçeyi bir çarşaf gibi Arapça ve Farsça mey¬ve ağaçlarının dalları altında açmaları ve yemişlerini .dev¬şirmeleri, böylece içinde tek bir mücerret mefhum bulun¬mayan dillerini düşünür hale getirmiş olmaları bana ya¬pılması şart tek iş olarak görünüyor; fakat bu gidişin iğre¬tilikten ileriye geçemeyişi, bünyeyle kaynaştırılamayışı ve aslî maddeleri almak

dururken sarf ve nahvine kadar iktibasçılık yobazlığına düşülmesi, hususiyle «Edebiyat-ı Cedide» devrinde en ağdalı Divan Edebiyatında bile rast¬lanmayacak ve Arapla İranlıyı şaşırtacak derecede sun'ili-ğe yol açılması ruhuma son derece giran geliyordu.
Düşünün; aslında idaresi ve hazmettirilmesi bilin-

dikten sonra tam yemişini verecek bu eşsiz kıymetlerin Türkçe'den kovulup yerlerine millî hançere yabancısı hı¬rıltılar alınan yeni dil, adı ve saniyle uydurukça, şimdi ba¬na nasıl görünür?..
Söyleyeyim: Kurbağa vakvaklarından daha sevim¬siz ve anlamsız.
Gelelim hedefe, muhit ve cemiyete... Eski Yunanda bir tracedya şairinin, temsil ettiği marifet adına donanma kumandanlığına bile lâyık görül¬mesi ölçüsüne karşı, öteden beri şâire bir yarı deli ve tam şapşal göziyle bakan bir cemiyetten ne bekleyebilirsiniz? Bu cemiyet karşısında, katırlara saman yerine (Orkide) serpen sanatkârın acısını hayâl edebilir misiniz? Nâzım Hikmet ve takipçilerinin sadece şaşırtma ve apıştırmaya dayanan kaba tebliğ canbazlıklarını, en uyanıklariyle ma¬rifet sayan bu cemiyette, fezayı titretici telkin fısıltılarına pazar bulabilir, hele ondan sonraki mâna, şekil ve ruh yoksunu mide gurultularını alt alta dizme ve kolayların en sefiline yapışma hünerine karşı idraki bulabilir misi¬niz?
Ama ne pahasına olursa olsun, olmalıydım; ve «yaşanmaya değer hayat»ı cemiyet ve devlet şekline dek nakışlandırmalıydım. Eksiğim O'ydu.
ONLAR VE BİZ
Her ân nedamet, her ân nefsinden şikâyet ve her ân ucalarına körü körüne itaat hâlindeki Burhan Toprak dos¬tumuzun diline pelesenk ettiği malûm söz:
Hayat mı, eser mi?

İçinde bizzat yaşanacak hayata ermek mi, onu hayâl edip beyaz yapraklar üstüne kelimeler dökmek mi?..
Üstün muradı anlatmakta bu çok kısır ifadenin he¬definı çılgınca arayan bir oluş hasretinden başka bir dela¬leti yoktu. Bulunması gereken bizzat hayattı; asıl hayat... Onu bul da evvelâ yaşa, sonra yaz yazabildiğin kadarını... Burada yaşayabilmekle yazabilmek beraber...
Garp âleminde, kendilerince yaşayabilenler, yâni duyup yazabilenler arasında, en mahrem ve azaplı seziş sınırlarını zorlayabilmiş bir kaç isim tanıyorum: Büyük mustariblerden (Paskal), (Bodler), (Göte), (Tolstoy) ve (Rembo)... İlki, insan tefekkürünü zorlaya zorlaya işi Peygamberlerin eteğine yapışmakta bitirmiş, kapkaranlık bir çile deminde birden bire parlayan bir alevle karşılaş¬mış ve sonunda:
— Filozofların bahsettiği değil, Peygamberlerin haberini getirdiği Allah!
Diye haykırmış ve tek tek bir çok Peygamber ismi saydığı halde, Peygamberlerin Efendisini bulamamış ve kıl farkiyle kurtuluş gemisini kaçırmış insan...
İkincisi, 19. Asır makine medeniyeti içinden, eşya ve hâdiseleri insan hâkimiyetinden kaçırıcı, ne azametli bir buhran gelmekte olduğunu, bilmeden, dumanlı şehir¬lerin havasını kasvet şiiriyle bestelemiş, şeytana esir ruh...
Üçüncüsü:
— İnsanlar ömürlerinde bir kere bulûğ acısı çeker¬ler; fakat dehânın çocukları, sık sık ve bir çok defa... Böylece her defasında gençleşirler.
Diyecek kadar ulvî nefs muhasebesine yakın, fakat tumturaklı lâfızlar cambazlığına da düşkün, büyük ünifor-

Lalı, fakat kolayca anlaşılabilecek haşmetli bir lâfazan; Fransız edibinin tabiriyle «muhteşem eşek».
Dördüncüsü, ölüm korkusunu, bir gece hasta yata¬nından fırlayıp malikânesinin ormanında ve at sırtında ondan kaçmaya kalkışacak derecede ileriye götüren cins hassasiyet... Beşincisi ve belki en değerlisi de, kafasında¬ki mücerretler hummasını, en genç yaşta birden bire çıldı¬racak hale gelip

bir anda şiiri bırakmak zorunda kalasıya alevlendirmiş, ondan sonra ömrü devamınca şiir söyleme¬miş, tımarhane korkusiyle tek teşbih yapmamış, Afrika çöllerinde Fransız Coğrafya Cemiyetine kuru raporlar yazmış ve kırkına varmadan Marsilya'da ölürken, Arap¬lardan öğrendiği dille ve ayniyle: — Allah kerim...
Diye ruhunu teslim etmiş, yırtıcı ve yırtılan idrak... Ve onun bir sözü:
«— Gerçek hayat burada mevcut değil...» Yahut:
«— Gerçek hayat buradaki değil...» Veyahut:
«— Gerçek hayat, var olup da burada olmayan ma¬nasına, namevcut...»
Fransızcası: «— La vrai vie absente.» Bunların hepsi Allah'ın pervaneleriydi; yol bilme¬yen yanık pervaneler... Ve insanda kılavuzsuz, Allah'ı aramanın, bulur gibi olup bulamamanın veya büsbütün kaybetmenin, belki en ileri, fakat ümitsiz cehdini temsil ediyorlardı.
(Sokrat)tan (Bergson)a, (Şekspir)den (Meterling)e, (Epiktet)den (Dekart)a, (Homer)den (Valeri)ye kadar da kol kol, şu veya bu nisbet ölçüsü ve üstelik bir şeye ermiş olmanın mağrur vehmi içinde hep ayni dalgalanış.
75
Bunlar beni doyuramıyor, büsbütün acıktırıyorlar¬dı. Maddeciler, kuru akılcılar, ölçüp biçiciler ve beş hasse kadrosunda yaşayanlarsa dairemin daşında... Muhteşem tarafları da olmayan, mağrur ve rahat eşekler...
Artık düşünün sız; Batının oluşunu, hem de gayet acemi ve tereddütlü dış çizgilerle kopya etmek gayretin-deki Tanzimat ve sonrası fikircileri ve edebiyatçıları, be¬nim için ne kadar köksüz ve sahte...
En genç yaşta muhitine girdiğim ve «ben Tanzima-tı yaşadım ama, ruhunu ve manâsını senden öğreniyo¬rum!» tavrına kadar teslimiyetine şahit olduğum büyük babam yaşındaki Abdülhak Hâmid ve etrafı...
Her işte ve her yerde Allahı göstermeye mahsus eşyanın gizli dördüncü buudu şöyle dursun, üçüncü buut-dan bile mahrum satıh cüceleri, çıkartma kâğıdı kahra¬manları... Beyni kanayan tek kişi yok...
Eşi Lüsyen hanım hayranımdır ve beni salonunun tuğra şahsiyeti saymaktadır.
NE VAKİT
Hiç bir şeyle doymayan, kanmayan, yetinmeyen, ne şiirimdi, ne fikrim, ne kültürüm...
Çocukluğumda gö¬rür gibi olup kaybettiğim çarpıcı renk, çekici ses, tılsım-layıcı eda... Buydu aradığım... Şiirin, fikrin, bilginin üs¬tünde bir âlemden, kapılarımı tırmıklıyan, pencerelerimi zangırdatan işaretler almış ve artık onları bir daha bula¬maz olmuştum.
Bütün dış hayat, bildiğimiz bütün oluşlarıyle, başı¬mın üstünde bir takım basık tavanlardan ibaret... Onları bir bir yıktıkça, çıkan ikinci katın tavanı da bana alçak
76
geliyor ve ciğerlerimin muhtaç olduğu havaya bir türlü çıkamıy ordum.
Çatıyı da yıkamıyordum.
Fikirde daima, ruhçu, tecritçi, sezişçi, keyfiyetçi; sır idrakine bağlı ve ilâhi vahdeti tasdikçiydim. Fakat bu haller, ateşe kartpostal üzerinden bakmak, onu resimden tanımak gibi bir şeydi. İçine giremiyor, ötesine geçemi-yordum. Olamamanın ve tam bulamamanın içime yerleş¬tirdiği huzursuzluğu da hiç bir şey dağıtamıyordu. Gece¬leri beni topuklarımdan çekip:
— Hani ya, ne vakit?
Diye yalvaran sesi duymamak için de, zaman za¬man, kendimi kaba nefsaniyetime büsbütün bırakıyor, en sert nefs esareti altında yaşıyordum.
Kadın:
Bana mahrumluğumu anlatmaktan başka bir şey getiremiyordu.
İçki:
Zaten marazi çaptaki coşkunluğumu kamçılamaya muhtaç olmadığım için onunla bağdaşamıyor, anlaşamı¬yor, onu fıtrattan sevmiyordum.

Kumar:
İşte felâketim!.. Kendimden kaçmak ve içimdeki sabit fikirleri uyutmak için bende ilâç haline gelen geber-tici zehir... Beni çürüten, şahsiyetimi lif lif yolan, dış ha¬yata ve cücelere karşı müdafaalarımı tek tek düşüren bu zehir, şeytanın içime girmek için ruh kalemde açtığı en korkunç gedikti. Paris'ten getirdiğim ve ilk gençlik, genç¬lik, olgunluk, hattâ ihtiyarlık çağına kadar kendimi su ve ekmek ihtiyacından fazla kaptırdığım, arada bir büyük davranışlar ve dövünmelerle arka çevirip tekrar ağına tu¬tulduğum bu zehir, (Aşil)in- topuğundaki zayıf nokta
77
hayâline taş çıkartacak çapta, üstüne şeytanın eli değer değmez teslim oluverdiğim bir ukde yaşatıyordu ruhum¬da...
1928'den 1934'e, böylece altı yıl geçti. Arada, Ankara'da yerleşip on sene kaldığım ve mü¬fettişliğine kadar yükseldiğim bir banka...
Ankara'da temasım Yakup Kadri ve Falih Rıfkı'mn evleriyle... Geceleri, ya birindeyim ya öbüründe. Falih Rıfkı'mn İstanbul'dan tanıdığım eşi (paradoks - saçmalık mantığı) ve (aforizm - her şeyi iptal gayreti)ndeki genç şaire salonlarını açmış; ve kocasına aykırı noktalarda bile onun ekşi fikirlerinden hazzetmek zevkini kaybetmemiş¬tir. Falih Rıfkı karısı gibi değil... Bana karşı asık yüzlü ve şüpheci... Medenî adam ölçüsüne leke sürmemek için de beni istiskal edemiyor. Onun, evinde bulunmadığı za¬manlarda bile kollarını sallaya sallaya girip çıkan genç şair hakkında esprisi:
— Bir gün gelecek, Necip Fazıl'ı, pijamalarımı giymiş olarak evimde bir koltuğa yaslanmış, bana «hoş geldiniz!» derken göreceğim!
Ankara'da, eski neslin üstadları sayılan Falih Rıfkı, Yakup Kadri; ve yakınları, Şevket Süreyya Aydemir ve Burhan Belge; ilk ikisi Türk inkılâbı dedikleri, köksüz oluşu, öbürleri de bu inkılâba materyalizma ve komüniz-mada kök arayıcı bir dâvayı savunucu satıh aydınları ola¬rak, nazarımda süslü püslü kuklalar... Düşünmeyi değil de konuşmayı becerebilen...
Derken askerlik, yine Ankara... Vicdan azabı gibi toz yağan yağmurunun altında cinnet buhranlarına düştü¬ğüm Trabzon ve oradan İstanbul...
78
Bankanın İstanbul şubesinde muhasebe şeflerinde-nim-- Unutmayalım... Sene 1934... Kışın... Senenin ba-
sındaki kış...
Lüsyen Hanımefendinin, beni, salonunda ecnebile-
kdim ederken daima tekrarladığı gibi: — Otuzdan aşağı şairlerimizin en üstünü... Çerçevesi içindeyim...
YALI VE İÇİNDEKİLER
Beylerbeyi'nde bir yalıda oturuyoruz. (Bohem)lik-ten biraz sıyrılmış, şimdi de (konfor) ve (dekor) merakına düşmüş vaziyetteyim. Madde estetiğine tutuluş...
Yalıda anneannem, annem ve küçük dayım... An¬neannem; şu, annem 14 - 15'lik bir bakireyken evlenişin¬de anlattığım, Aksaraydaki eğri büğrü ahşap evin cinlere karışmış kahramanı... Beş vakit namazında ve her ân Al¬lah ve Resulünün bahsinde yaşayan; ve günün 24 saatini ya ağlamak, ya düşünmek, ya dua etmekle geçiren müba¬rek kadın... Ayak parmağından saçma dek kar gibi beyaz tülbent kokan, kemik üzerine deri cilâsı çekilmiş denecek kadar zayıf, çocuklarına delice düşkün, tek başına oturdu¬ğu köşelerde bile saçı başı örtülü, yalnız Kur'an okumayı bilen ve Allah'ın kelâmından başka hiç bir yerde harflere nazar etmemiş olan bu örnek kadın benim için ne büyük mesele... Ama ne yapayım ki, bahsinin yeri bu kadar...
Bir gün dalgın dalgın pencereden bakışını gördü¬ğüm ümmi kadına sormuştum:
— Anneanne ne düşünüyorsun? Cevap vermişti:
— Allahı düşünüyorum! Ne düşüneceğim?
79
Ciğerime kadar ürpermiş ve kendi kendime demiş-

tim:
— Keşke bizim ilmimiz, bunun ümmiliğinin ayak tozuna erişebilse...
Paydos! Bu kadınların nesli kurutulmuştur!
Anneme gelince, yirmi küsur yaşında babamdan dul kaldıktan sonra topyekûn küsen, bütün ömrü uğultulu konaktan başlayarak bir besleme halinde ezilmekle ge¬çen, nihayet hastalanan, kurtulan, çocuğunu (beni) dişle¬rinde taşıyarak büyüten, bu defa da kendini erkek kardeş¬lerinin hizmetinde harcayan, Müslümanlıkta ve derinlikte annesine eş büyük kadın, bazı şiirlerimden de tüttüğü gibi en köklü zaafım...
Allanın, bende yarattığı bir çok hususiyeti, anne¬min yolundan verdiğine inanıyorum.
Yalının kadrosu hep yukarı katlara sürülmüştür... Birinci kat benimdir. Divanlar, Hint şalları, maun İngiliz koltuklan, İran halıları ve şamdanlar... Bahçedeki ahırda da nefis bir arap atı...
Güya yaşıyorum...
Taksim, Maçka, Şişli taraflarında da, kendisini yüksek cemiyetten bilen insanlarla halkalı ve onları dai¬ma apıştırmaya memur edalara bürülüyüm. Boyuna konu¬şuyorum ve gözlerin camekânında müthiş bir hayranlığın çöreklenip beni seyrettiğini görüyorum.
Burhan Toprak her zamanki çığlığını basadursun:
— Hayat mı, eser mi?
80
NİHAYET BİR AKŞAM...
Nihayet bir gün... Bir akşam...
Çalıştığım bankadan çıktım. Paltomun yakasını kaldırıp Köprüye doğru yürümeye başladım. Yenicami kemerinin dışında kar perdesi...
O zamanın tabiriyle «Şirket-i Hayriye» vapuruna atladım. Vapurun orta salonunda, Üsküdar tarafını sağı¬ma alarak oturdum. Vapurun gittiği istikamete doğru...
Vapur hayli kalabalık... Tanınanları ve tanınma-yanlarıyle malûm tipler... Malûm, hep malûm, yahut tam
meçhul...
Vapurda bir şeyler düşünerek veya düşünmeyerek
gidiyorum.
Pencere buğulu... Salon dumana boğulmuş..-. İn¬sanlar, gözleri şuraya veya buraya çivili, kendi sıkıntılı «malûm»larını düşünüyorlar; yahut hiç bir şey düşünmü¬yorlar. Düşünmemeyi düşünüyorlar, Benim gibi... En bahtiyarları, gazete okuyanlar. Dalacak bir şey bulmuşlar. Başlarını kabuğundan çıkarmış kaplumbağalara benziyor¬lar.
Karşımda şişmanca bir adam oturuyor. Ablak yüz¬lü. Kafası pergelle çizilmiş gibi yuyuvarlak... Pembe ve dolgun yanakları var. Benim ölçüme göre son derece ma¬nasız bir yüz... Gayet rahat ve kaygısız bir tavır içinde ba¬na bakıyor...
Bakar ya... Niçin bakmasın?..
Bakış uzadı.
Sıkıldım, gazetemi açtım ve aramıza perde gerdim. Sanki okuyorum. Gazete, sıkıntılı «malûm»ların en sıkın¬tılısı...
Gazeteyi indirdim. Adam yine bana bakıyor.
81
Bu defa adamakıllı sıkıldım ve gazeteyi yine kal¬dırdım. İlân sayfasını okuyordum. Gazetenin arkasında, onun rahat ve kaygısız gözlerini bir bıçak ucu gibi hisse¬diyorum. Gazetenin benden tarafı adetâ bir bıçak ucuyla sipsivri kabarıyor.
Bir daha indirdim. Öyle rahat ve kaygısız bir sey¬redişi var ki, insanı çıldırtabilir.
Ne yapayım?
Bitişik oturduğum camın buğusunu sildim ve dışa¬rıyı seyre koyuldum. Sol yanağımda adamın gıdıklayıcı gözleri... Ona bakmadan, rahat ve kaygısız bana nasıl baktığını görüyorum.
Üsküdar'a kadar hep o vaziyet...

Üsküdar'da vapur boşaldı. Karşılıklı iki uzun kana-penin bir ucunda o, bir ucunda ben...
Koskoca ve bomboş salonda o türlü burun buruna-yız ki, mutlaka ya konuşmamız yahut sille tokat birbiri¬mize girmemiz lâzım...
Olur şey değil! Hep bana bakıyor! Neredeyse ifade alacak... Polis mi ne? Ama ben o devirde henüz polis mevzuu değilim...
İçimde sert bir mukabele ihtiyacı... Hemen adama hitap edebilirim:
— Beyefendi, boyuna bana bakıyorsunuz! Göze yasak olmaz, derler ama galiba en büyük ve en ince yasak gözedir. Ne demek istiyorsunuz?
Davrandım, vazgeçtim.
Bir sigara çıkardım. Aranıyorum... Üzerimde kibrit arıyorum.
Gayet sakin bir tavırla karşımdan uzatılan bir kutu kibrit...
— Teşekkür ederim.

— Bir şey değil...
? Sigaramı yaktım ve kibriti iade ettim. Yine konuş¬maya ve lâf açmaya niyetli değilim. Oysa niyetini asla belli etmiyor, yalnız bakıyor; o kadar... İçimden düşündüm:
— Adamın bakışında incitici bir hal yok. Fakat gözlerindeki rahatlık ve kaygısızlık müthiş! Bakma, diye¬mem ki...
Göz ucuyla ben de ona dikkat etmeye başladım:
Görülmemiş bir nefs emniyeti içinde... Dudaklarında bir I de şefkatli tebessüm, tatlı bir bükülüş.
Allah Allah... Bu da nesi?
ESRAR KÜPÜ
Öteden beri meczubu olduğum «meçhul» zevki ve esrar sezişi imdadıma yetişti:
— Bu gayet basit, dört köşe görünüşlü adam sakın bir sır küpü olmasın?.. Yoksa hayatımı dolduran sıkıntılı «malûm»ların ufkunda yeni bir tecelli mi?
Hissimin tam bu noktasında adam bana:
— Birbirimizi selâmlıyalım...
Dedikten sonra Müslümanca selâm verdi. Selâmı¬nı, ayni kelimelerin karşılığıyle aldım.
Konuşmaya başla¬dı. İsmini, cismini, işini, mesleğini bildirmek zahmetine düşmeden konuştu.
Sanki o, ismiyle ve cismiyle, mücer¬ret mânada Abdullah'dı;
Allanın kulu... Hepimiz gibi...
Yolcular Üsküdar'a çıkmaya başlarken girdiği bah¬si vapur kalkmaya hazırlanırken hülâsalandırmıştı:
Din, islâmiyet... Dine bağlılık günden güne zayıflı-

yor. Herkes gaflette... Ecel de her an tepemizde... Ölüm ânının dehşeti... Bir günahkâra ait korkunç ölüm sahne¬si...
Böyle şeyler anlattı ve mümkün olduğu kadar basit anlattı. Bütün bir «malûm»lar zinciri... Bu zinciri çekti, durdu.
Sıkılıyor muydum? Hayır! Bir şey, bir netice bekli¬yordum.
Vapur, Kuzguncuğa doğru yol alıyor, kar durmuş... Üzerlerinde tek tük ışıklar kanayan yalı pencereleri... Kimbilir bu evlerin içinde neler dönüyor?
Adam hep anlatmakta... Hali ve anlatışı da bir ka¬buk kadar sert ve cevhersiz. Zaten anlattığı şeyler de işin kabuk tarafı. Ama cevher, kabuğun içinde... O, bu cev¬herden habersiz gibi...
Yoksa bana öğüt vermek mi istiyor:
— Genç adam! Aklını başını devşir! Bütün havai¬likleri bırak! Hemen ibadete başla! Dinin bütün emirlerini yerine getir! Aradığın ruh, bu yalçın emirlerin ötesinde. Ve onlar sımsıkı, birbirine kenetli... Emirlere bağlan ve olmaya çalış!
Böyle mi demek istiyor?..

Fakat büyük lezzetten koku almaksızın kabuğa ya¬pışmayı anlamayan ve onun içinde saklı cevheri göremi-yen kör nefs, ille işi kurcalamak gayretinde...
Hemen tasavvuf bahsini açtım. Çocukluğumun ve ilk gençliğimin, yalnız bandrol bilgisi halinde bir kaç ke¬limesini ezberlediği ve nimetlerini hep kavanozun camı üzerinden yaladığı büyük dâva...
Adam, bu bahiste, ah çeker gibi bir tavır aldı ve fazla konuşmadı. Dâvanın yanından, önünden, arkasından dolanır gibi lâflar etti.
84
Dilinin altında bir şeyler saklar gibiydi. Benim bü¬tün merakım da o...
Nihayet bandrol bilgisinin klişeleşmiş en yaman meselesini öne sürüverdim:
— Zamanımızda irşada ehliyetli bir kimse var mı? Böyle birini tanıyor musunuz?
Güldü.
Vapur Kuzguncuğa yanaşıyor.
Sordu:
— Kuzguncuğa mı çıkacaksınız?
— Hayır, dedim; Beylerbeyi'nde oturuyoruz. Ya
siz?
— Ben Çengelköyüne gidiyorum. Beylerbeyi'ne kadar konuşabiliriz.
— Buyurunuz!
— Zamanımızda böyle bir kimse var... Böyle bir kimse değil, büyük bir kimse var...
— Ne diyorsunuz?..
— Evet!.. Atıldım:
Pj — Onu nerede görebilirim?.. O, gayet sakin, bildirdi: •— Beyoğlunda, Ağacamiinde...
Cumaları, orada rs verir. — İsmi? — Abdülhakim Efendi Hazretleri...
— Nasıl bir zat?
— Görürsünüz!.. Orada dinliyecekleriniz halk için, nâs için söylenen sözler... Siz o sözlerin içine girmeye ve ötesindeki hikmete ulaşmaya bakın!..
Dona kaldım. Adam, adetâ değişmiş, tebessümü derinleşmiş, bana bakıyor.
85
Bir zar delınıyordu. Altından, muazzam, kâinat ça¬pında muazzam bir vaadin adresi çıkıyordu.
Hep, hep kli¬şe ezberciliği halinde tanıdığım bir sıfatın, müşahhas, gözle görülür, elle tutulur zatı...
Bir veli, bir mürşit, bir rehber...
Öylesine donmuştum ki, artık adamcağızın anlat¬tıklarını dinleyemez hale gelmiştim.
Biletçinin sesi.
— Beylerbeyi!
Adam, verdiği adresi aynı kelimelerle tekrarladı; ve çımacının «yürüyelim» narası üzerine mırıldandı:
- Güle güle, selâmetle... İskeleye son ayak basan, bendim.
ANNE BU
Yalılar boyu uzayan, iki tarafı ağaçlı yoldan evime doğru yürürken, bu sıkıntılı «malûm»ların caddesini, ebe¬di bir meçhule doğru istikamet değiştirmiş görüyordum.
Annem, annelere mahsus bir duyguyla ayak sesle¬rimden beni tanıdı ve kapıyı açtı:
— Ne var oğlum?
— Hiç anne!.. Ne olacak?
Annem, bu «hiç»in ne muhteşem bir «hep» belirtti¬ğini seziyor muydu acaba? Anne bu, her şeyi sezer. Bey¬nim kamaşıyor:
Beyoğlu... Fuhuşun merkezindeki cami... Ağaca-mi... Orada, yalnız Cuma günleri ders veren büyük veli... Nâs için söylenen sözler... Sen onların içine girmeğe, o sözlerin ötesindeki hikmete oluşmaya bak!.. İsmi, Abdül-hakim Efendi Hazretleri... Acaba nasıl bir insan?..
86
Evet, onu, vazifesini bitirmiş olan Hızır tavırlı ada¬mı ömrüm boyunca bir daha görmedim.

KADIN
Ne yapmalıydım?
Önümdeki ilk Cuma gününü iple çekip Ağacamii-ne koşmalı değil miydim?
Hayır!
Bir gece süren esrar vecdini ertesi sabah unuttum. Ve yine daldım saksı altındaki böcek hayatıma... İğrenç böcek... Hem gözü güneşte; hem de nefsi saksının dibindeki karanlık, rutubetli ve avuç içi kadar küçük zemine yapışık. Bu gözü, bu nefsten hangi ameli¬yatla, hangi doktorun naşteriyle ayırabilecektim?
Başıma bir de kadın belâsı çıkmaz mı?
Kadını o güne kadar nefsimin şehrâyini diye alan ben, bu defa adamakıllı sıkıştım. Kadın, fazla usta çıktı; ve erkeği mat etmekteki en tesirli silâh olarak beni, nef¬simle korkunç bir ihtilâfa, ihtilâl çapında bir ihtilâfa dü¬şürdü. Adetâ ikiye bölündüm ve kendi kendimi yemeye başladım...
O sıralarda bir gün... Kadına cazibeli görünmek için beynimi limon gibi sıkıp, renkli tertipler ve ışıklı for¬müller düşünmekte olduğum bir gün... Beyoğlu'nda Ağa-camii'ne bir kaç yüz metre mesafede, bir apartmanda¬yım... Yanımda bir de ressam arkadaşım... Bu ressamla bir çok zevk anlayışında ve (estetik) idrakte beraberiz. Mizaçlarımızın da birbirini tutan tarafları var... Sonunda işi tam Müslümanlık ve ruhçulukta tamamlayacak olan ben, komünizma ve maddecilikte bitirecek olan da o, ka-

derin ileride aramıza katacağı korkunç mesafeden haber¬siz, sarmaş - dolaş haldeyiz.
Türlü (paradoks)lar içinde canbazlık ediyoruz. Dilimizde (Rembo) dan iki mısra: Honneur, au voyant superieur; Au superieur voyant, honneur!
Fransızca (Voyant) kelimesi, gaibi gören, kâhin gi¬bi bir şey... (Rembo) çılgınlık buhranlarına düştüğü za¬man, şiiri bir (Voyance), gaibi görme işi kabul etmiş ve gaipler perdesinden üstüne sıçrayan şerareler altında yığı¬lıp kalmış ve sürüne sürüne kaçmıştı.
Biz; insanoğlunda gaibi görmek ve bilmek kudreti¬ni tanımıyan, onu yalnız Allah'a bağlayan ve insan oğlu¬nu Allah'ın gösterdiği ve bildirdiği kadarıyle görme ve bilme hakkına malik kabul eden tenzihçiler, buradaki (voyant) kelimesini sadece «haberci», bilinmez ve biline¬mezin habercisi diye alırsak mısralan şöyle tercüme ede¬biliriz:
Şeref, ustun haberciye, Ustun haberciye, şeref!
Şiirde, işte bu mânada bir habercilik, her zerrede bin nakış pırıldatan vahdetten işaretler kapma işi... Yoksa üstün haberci, ancak Peygamberler... Ve onun emrinde veli...
USTUN HABERCİ
Evet; bu ressamla, dudaklarımızda (Rembo)nun mahut iki mısraı, içimizi dolduran mâverâ iştiyakını bes-
teliyoruz. Tabiî, herbirimizın iştiyakı ve iştiyak istidadı başka başka...
Birden, tüylerim ürpererek hatırıma bir şey geldi:
— Bugün ne kuzum?
— Cuma...
__jsfe dedin? Cuma mı? Ağacamiine de bir iki yüz
metre mesafedeyiz!
— Ne olacak?
— Ne olacağını bırak da saate bak!
— 12'ye geliyor.
— Tamam! Namaza pek az vakit var... Haydi dav¬ran, sana üstün haberciyi göstereceğim!
Ve arkadaşa, vapurda geçen hadiseyi çizgisi çizgi¬sine anlattım.
Müthiş alâkalandı. Daldı ve dedi:
__Ya bizden şüphe ederse?.. Bizi polis filân zan¬nederse?..
— Yanılıyorsun, diye haykırdım; eğer aradığımız üstün haberciyse bir bakışta bizi anlar. Değilse, zaten bi¬ze lüzumu yok... İstediği kadar şüphe etsin.

Beşinci katında bulunduğumuz apartmandan yu-varlanırcasına inip kendimizi kaldırımlara attık...
89
TANIDIKTAN SONRA 1934 - 1943
BÜYÜK ZAT
Cami... Girince sol tarafta, yerden bir iki basamak yüksekliğinde, balkonumsu bir yerde, sarıklı, ilk bakışta esmer, beyaza yakın kır ve uzun sakallı bir zat... Önünde, kitabını koyduğu küçük bir yer masası... Etrafında, diz üstü veya bağdaş kurup oturmuş bir küme insan....
Aralarına geçip oturduk.
Kısık, donuk, birden bire ahengi anlaşılamıyan pe¬çeli, zarflı bir ses... Fakat son derece tesirli... Tane tane konuşuyor; ve kelimeler, cümle içinde, yakından çekilip bütün sinema perdesini dolduran bir şekil gibi, büyük bir hacme bürünüyor. Hem yakından kelimeleri, hem de uzaktan cümleleri görüyorsunuz. Şive, Şark Anadolusu...
Vapurda meçhul şahsın «nâs için» dediği konuşma böyleyken gayet derin...
Yüzüne bakıyorum.
Birer hilâl kavsiyle çatılmış, kabarık, ince, vezinli kaşlar, irice ve ahenkli bir burun... Yine ince dudaklar...
Sünnete uygun şekilde fazlaca kırkık bir bıyık ve uzun, çok uzun bir sakal... Sarığı, kaşlarına yakın noktaya kadar indiği için, alnı bütün açıklığıyla görünmüyor.
93
Gözlerinden henüz bahsetmedim. Onları, kendine yaklaşınca göreceğiz ve mânalarına yakalanıp kalacağız. Bu gözler, uzaktan gayet dalgın ve içine kapanık duruyor.
Bir de, bazen önündeki yapraklan karıştıran, fevkalâde zarif, esmer, >nce ve uzun parmaklar...
İlk bakışta kendisinden insana çarpan duygu, müt¬hiş bir vakar ve heybet...
Ders bitti.
Ön sıradan, esmer, tatlı yüzlü, tıknaz; uzun boylu bir genç kalkıp, Efendi Hazretlerine, balkonumsu yerden inmesi için yardım etti. Dinleyiciler hep ayakta ve Efendi Hazretlerini yakından görmek için ona görünmek ihtiya¬cında...
Kürsüden indiler.
Hafif öne eğilmiş orta boylu, yetmiş yaşlarında hissini veren bir zat...
Etrafındakilere şefkatle baktılar.
Çabucak fırlayıp potinlerimizi giydik ve kendileri¬ni kapıda beklemeğe başladık.
Etrafları kalabalık, kapıya geldiler. Potinlerini giy¬diler; kollarında, deminki esmer, tatlı yüzlü genç, avluya çıktılar.
Birden yanlarına, ihtiyar bir kadın sokuldu. Yeldir¬meli, sımsıkı başörtülü, İstanbul'un ücra semtlerini hatır¬latan bir kadın...
Kadın, dert yandı ve hastasının şifa bulması için dua istedi.
İlk defa, yakından, bir şahsa hususî hitabını duyu¬yoruz:
«— Asıl siz bizim için dua edin! İlleti de, şifayı da veren Allah... Dua edin.»
Vaktimiz gelmişti.
94
Yanlarına sokulduk.
Başlarını kaldırıp o anlatılmaz gözlerini üzerimize | diktiler.
Ben atıldım:
— Affınızı rica ederiz efendim; ellerinizden öp¬mek saadetine erebilir miyiz?
Gözleri, gözleri, daima baktığı şeylerin ilerisinde¬ki, ötesindeki bir «görünmez»e bakan gözleri üzerimiz¬de...
Baktılar, baktılar ve ne gördülerse gördüler.
«— Biz Eyüpsultan'da oturuyoruz, dediler; Gü-müşsuyunda, ne zaman isterseniz buyurun!»
Devlet!..
Evlerine, yuvalarına çağırılıyorduk.

Kabul edilmiştik.
Ama henüz, iç içe giden iç daireye değil... Dış dai¬reye, güvenilir insanlara mahsus ilk sohbet, konuşma dai¬resine, avluya...
Kim bilir?..
Uzandığım, esmer, zarif ve incecik parmaklı eli bir ı kurtarana yapışırcasına kapıp öptüm.
RÜYA
O günden kısa bir müddet sonra, yahut biraz evvel, Beylerbeyi'ndeki süslü odamda bir rüya görmüştüm:
Büyük, pek büyük bir anfi... Binlerce insanı alacak büyüklükte... Anfinin sedlerinde, bükük kavisli masaların gerisinde, nur yüzlü, binlerce, sarıklı insan... Beyaz gül dizileri halinde sayısız sarık...

En önde ve merkezde yine sarıklı ve nur üstü r^ yüzlü biri...
Ben kürsüde konuşuyorum. Ne dediğimi, ne soyl& diğimi bilmiyorum. Kelime üstü bir ahenkle konuşuyo rum. Ellerimle de fikirlerimi noktalayan işaretler veriyo rum.
Sözüm bitti. Merkezdeki nur üstü nur yüzlü zat ye| rinden kalktı, yanıma geldi ve başımı iki eliyle kavrayıj kendisine çekti ve öptü.
Bu rüyadan, içimde, tatlı, bayıltıcı tatlılıkta bir lezj zet kalmıştı.
Bu rüyaya bir mim koyunuz! Ona anlatacağım za¬man ne cevap vereceğini göreceksiniz.
EYÜP SULTAN
Aradan haftalar geçti.
Belâlı kadınla uğraşmaktan başka işim yok... Cu çelerin, saçlarından tel tel yere bağladığı (Güliver)e ben ziyorum. Doğrulmak istiyorum, fakat mümkün değil. Saçlarımdan tel tel yere bağlanmış, arka üstü toprağa çı viliyim.
İlk aldığım adresin sahibini bulduktan, asıl adresi ondan aldıktan sonra da gevşemek?.. Olur mu? Oldu! Ruhuma kuvvet aradığım günlerden birindt ressam arkadaşı buldum.
— Haydi, dedim; seninle bugün Eyüp'e gideceğiz Üstün haberciye... Onu yakından tanımaya...
Kolkola verdik. (Estetik) bir gezinti olsun dıy^ Eyüp vapuruna bindik, Eyüp'e çıktık, büyük camiin önu ne geldik ve sorduk:

— Abdülhakîm Efendi Hazretleri ne taraflarda otu-lyorlar? Gümüşsuyu'nda dediler. Orası ne tarafta?
Adamın biri parmağını uzatıp köşede bir aktar dükkânını gösterdi:
— Şu dükkânın sahibinden sorunuz. Kendisine sık sık gidenlerdendir o...
Ressam arkadaşla aynı isknde, bir kaç parmağı ek¬sik dükkân sahibi, alâkamızdan gayet memnun anlattı:
— Camiin kenarından sağa dönün! Bahriye'ye doğru... Bir kaç adım sonra mezarlığın içinden, yukarıya merdivenli bir yol sapar. (Piyerloti) kahvesine kadar gi¬der bu yol... Çıkın, çıkın, tepeye kadar... Karşınıza gele¬cek ilk kapı... Bahçe kapısı, daima açık... Vaktiyle tek-keymiş orası... Mescidinden ve etrafındaki çatılarından anlayacaksınız. Halic'e bakan bir sed üstünde...
Mezarların arasından çıktık, çıktık. Haliç ayağımı¬zın altında bir kordelâ... Anlatılan yeri, karşımızda oldu¬ğu gibi bulduk. Hafif aralık bahçe kapısını ittik ve girdik.
Sıcak bir ilkbahar günü...
İçeriye girer girmez karşılaştığımız, orta yerde bir şadırvan, sağda Halic'e bakan sed ve üstünde heybetli mezar taşları... Solda mescit ve mescide bitişik ev... Sağ¬da, herhalde vaktiyle âyin yapmaya mahsus, şimdi boş, camları kırık, tek katlı büyük bir salon şeklinde bir pav¬yon ve ona bağlı, yine boş bir daire... Şadırvanın önünde bir hasır koltuk ve bir kaç iskemle...
Camideki, esmer, tatlı yüzlü gençle karşılaştık ve kendimizi bildirdik. Esmer ve tatlı yüzlü genç, büyük bir zarafet, nezaket ve iyi kabul tavriyle iskemleleri gösterdi:
— Buyurunuz, oturunuz efendim; şimdi gelirler. Ve kendisini takdim etti:
— İsmim Şakir... Kendilerinin yakınıyım...

97
Üç beş kelimelik sohbet... Bir tıkırtı ve hareket...
Soldan mescide bitişik ev tarafından Efendi Haz¬retleri geliyorlar.
Koltuğa oturdular. Bana ilk sualleri: «— Siz ne iş yaparsınız?»
— Bir bankada çalışıyorum. Muharrir ve şairim... İsmim Necip Fazıl...
Ressam arkadaşa: \
«— Ya siz?»
— Ressamım... Ben ilâve ettim:
— Efendim, arkadaşım, Mesnevî şârihi meşhur Abidin Paşanın torunudur. İsmi de Abidin... Abidin Di-no...
«— Ya dediler; kıymetli bir insandı Abidin Paşa... Çok güzel...»
Üzerlerinde, daima tercih ettiklerini sandığım renk olarak, açık kül rengine çalan ince bir kumaştan bir pan-talon ve setre uzunluğunda bir ceket... Kar gibi beyaz ve tertemiz bir gömlek... Başlarında takke... Ve o gözler; baktığı noktanın «görünmez»ine bakan namütenahi derin gözler... Kestane rengiyle elâ karışığı, içinde mavimtırak inci pırıldayışları mı desem, ne desem?.. Sayısız terkiple¬ri ve tonlarıyla renk, topyekûn renk, o gözler önünde dai¬ma yalan söyler.
Fezanın gözleri onlar...
Fezanın, insanı bir tutuşta fezaya çeken gözleri...
Rahmet gibi dipsiz, rahmet gibi sıcak, rahmet gibi diriltici...
98
SUS, İZAH ETME
Bana sordular:
«— Siz tasavvuftan bir şeyler biliyor musunuz? Okuduğunuz kitap oldu mu?»
Bahriye mektebindeki hatıramı anlattım. (Semerat-ül Fuad) ve (Divan-ı Nakşî)yi söyledim. Son zamanlarda da, karıştırdığım (Marifetname)... Nakşî divanının kimin eseri olduğu sualine cevap veremedim.
İşte, ateşten harflerle beynimi dağlayarak söyledik¬leri ilk fikir:
«— Bu iş kitapla olmaz. Akılla da varılmaz... Hiç yemeğin lezzeti çatal bıçakla aranıp bulunabilir mi?»
«— Ya siz ne okudunuz?»
Sualine karşı, Abidin Dino, iyi Türkçe bilmediğini, kültürünün daha ziyade Fransızcaya bağlı olduğunu ve İslâm tasavvufuna ait bir kaç Fransızca kitap okuduğunu söyledi. «Beka» ile «Fenâ»yı, (Baka) ve (Fana) diye he¬celeyerek, Fransızca bir kitabın gördüğü ve gösterdiği oyuncak klişeleri sıraladı.
Derin derin dinlediler; «beka» ile «fena»yı ele al¬dılar ve kalbin bir mertebesine ait «fenâ»da:
«— O zaman istikâmet, cihet diye bir şey kalmaz insanda...»
Buyurdular.
Henüz idrakim, işin şiirine ve dış estetiğine bağlı olarak, insanoğlunda madde, mesafe, hacim, mekân em¬niyetini allak - bullak eden bu oluş, ideal dünyanın şartla-undan biri şeklinde hayâlimi öyle kavradı ki, zaman ve mekân temasını kaybeder gibi oldum ve artık tek lâf et¬meksizin kendilerine mıhlandım.
Konuştular; şu veya bu vesileyle hep konuştular. O
99
ahengi belirsiz, ağlamaklı sesi; ve rengi meçhul kucakla¬yıcı gözlerle konuştular.
Belki üç, belki beş saat süren o günden, o günkü konuşmalardan hatırladığım yalnız bir ahenk çağlayanı. Başka hiç bir şey bilmiyorum. Sonra sonra seyrek de olsa dokuz yıl süren temaslarım içinde, bahislerin hemen bü¬tün köprü başlarını kelimesi kelimesine hatırlıyorum da o günden, o günkü konuşmalardan bende (kloroform) tesiri gibi bir kendimden geçmehissinden başka bir şey hatırla¬mıyorum.

Kaçta gitmiştik? Bilmiyorum! Öğle vakti miydi, ikindi miydi? Bilmiyorum! Çıktığımız zaman akşam ol¬muş, karanlık, bir seccade gibi Eyüp'ün üstüne atılmıştı.
Evet; akşam, Eyüp'ün üstüne bir seccade gibi bir hamlede düştü sandım. Evden çıkıp etrafıma bakınca ak¬şamın farkına vardım da ondan. Sade akşamın mı? Ken¬dimin, nerede olduğumun, nereden gelip nereye gittiği¬min de...
Öylesine kendimden geçmiş, bayılmıştım. Bu, ke¬limelerin üstünde bir tesirdi. O, ahengi belirsiz, ağlamaklı ses; ve rengi meçhul, kucaklayıcı gözlerden bana bir şey geçmiş, ruhuma bir buğu yayılmış ve beni yere sermişti. Zaten bütün dâva, irşad dâvası, erdiricilik sanatı işte o «şey»de... Gerisi dedikodu...
İki tarafı mezar, dar yoldan koşarcasına inerken o «şey»in beni büsbütün kapladığını duyuyorum. Arkada¬şım, nasipsiz arkadaşım da o ân için benimkine yakın bir tesir altında kalmış olacak ki, konuşmayı, anlatmayı, fikir kesip biçmeyi çok çirkin bulan bir sezişle susuyor ve başı önünde beni takip ediyordu.
Eyüp vapurunda karşı karşıya oturuncaya kadar sükûtumuz ve kendi içimizde kalışımız devam etti. Niha-
100
yet Eyüp vapurunda, belki de vapurun yegâne iki yolcusu halinde karşı karşıya geçince gözlerimiz birdenbire kapı-di
Ne dersin Abidin?
Müthiş!..
I —Konuşurken, söylediğinden ilerisini belirten, ba¬karken baktığının ötesini işaret eden müthiş bir ermiş...
Sus, müthiş! Sus, izah etme! — Ya o muazzam edeb? Kıpırdamadan, en küçük bir insiyakîlik göstermeden, en basit başı boş harelcetlerin en tabiisine bile düşmeden, her ân en büyük bir huzur be¬lirtici o heybet?..
— Suz, sus!..
Ve ellerimizde, bize evde hediye edilen, Efendi Hazretlerinin «Er Riyazet-üt Tasavvufiyye» isimli eserin¬den birer nüsha... Ne akılla, ne de akılsız erişilmesi müm¬kün olan gayenin akla hitap ettiği kadariyle, kalemlerin¬den dökülme bahisleri... İzah ne mümkün!..
SAATLİ BOMBA
İrşat edicinin bir bakışiyle yerden ayakları kesilen, kaldırılan, erdirilen nice sefiller, müflisler biliyoruz. Bu, müritte; hem bir istidat, daha doğrusu nasip meselesi, hem de yolun usûl ve disiplini dâvası... Yolun usûl ve di¬siplininde, umumiyetle tedricilik; yavaş yavaş ve sıra ile oluş prensibi, başlıca kanun...
Bense bir bakışta allak bullak oldum ama, ertesi jgünü kendimi, Efendi Hazretlerim görmeden ne haldey-
] sem öyle buldum.
101
O Efendi Hazretleri ki, kendisini buluncaya kadar geçen hayatım, onu beklemekten, bekleyiş sıkıntıları için¬de kıvranmaktan başka bir şey değildi.
Buldum; ve yine bulduğumu anlayamadım.
İçime yerleştirilen saatli bombadan haberim yok.
Her şeyin bir saati olduğundan haberim yok...
Zaman akıyor... Yine eski havamdayım...
Üstelik kadın belâsının en hâd deminde...
Bir gece... Sabaha karşı...
Herkes uykuda... Yalının yemek odasında bir yazı yazıyorum. Gecenin ilk saatlerinden beri üstüne abandı¬ğım bir yazı... Yazıda bir dünya muradı üzerindeyim. Fa¬kat bu muradı öyle kurcalıyor, onun künhüne; içine nüfuz etmek için öyle çırpmıyorum ki, nihayet onun da, her şe¬yin de sınırını aşmış gibi bir şey oluyorum. Karşıma «Ra¬kip» ismiyle Allah çıkıyor ve artık o murat bana birşey

ifade etmez oluyor. Gökte, tam bir mesafe emniyetiyle uçarken birden bire bir duvara çarpmak gibi bir hal... İnandığım dünya bir anda elimden çıkıveriyor ve ben ka¬lemimi bırakıp dehşetler içinde başımı tutuyorum.
Edebiyat ve sanat yapmıyorum, azametli bir vakıa, sert bir oluş hendesesi üzerindeyim.
Tam o anda ensemde, balyozla vurulmuş gibi bir ses duyuyorum. O ân, kül olmak üzere olduğumu, yahut beynimin bir atom gibi çatlamak üzere bulunduğunu se-zercesine yerimden fırlıyorum: Elektriği açık bırakarak kendimi dışarıya atıyorum, merdivenleri beyninden kur¬şun almış bir yaralıdan beter bir yıkılışla çıkıyor ve ken¬dimi yatağa atıyorum. Ve kendime, mevcut bütün ener¬jimle emir veriyorum:
— Uyu!.. Bu öyle sert bir emir ki, cihanda benim cinsimden hiç bir fânî, nefsine böylesini verememiştir.
102
Tam o anda, gözlerim yumulu, apaçık, bir şey gö¬rüyorum: Bir canavar, anlatılmaz bir canavar, köpek az¬manı bir canavar, ağzını açmış, iğne ucundan daha sivri dişlerini çıkarmış bana hırlıyor.
Uyuyorum... Yahut müthiş bir his iptali altında
kendimden geçiyorum.
Ertesi sabah kalktığım zaman, dünya benim için
başka bir dünyadır.
Bu hali biraz daha yakından görebilmek için, on¬dan üç dört yıl sonra yazdığım ve evvelâ (Senfoni), arka¬sından (Çile) ismini verdiğim ve en çok sevdiğim şiiri okumak lâzım...
Ensemin örsünde bir demir balyoz;
Kapandım yatağa son çare diye.
Bir kanlı şafakta bana çil horoz,
Yepyeni bir dünya etti hediye.
YİNE RÜYA
Efendi Hazretlerini tanıdıktan sonra ve bu halden evvel, kendimi muvazeneli sandığım demlerde gördüğüm başka bir rüya:Yalımıza giden iki taraflı ağaçlık yolda ge¬ce karanlığında yürürken, ağzımdan balon gibi şeffaf bir şey çıkıyor. Küçük bir balon, ceviz büyüklüğünde; der¬ken elma, derken ayva... Nihayet kafa büyüklüğünde. Ba¬lonu iki avucumun içinde tutup bakıyorum: Dehşet! Ka-fatasını!.. Kafamı da, içi boş bir zar, neredeyse patlaya¬cak bir zar halinde ve yerinde hissediyorum... Aman!.. Buhran gecesi olduğu gibi, bütün enerji mevcudumla, onu, kafatasımı yutuyor ve yerine iade ediyorum.
103
«Çile» şiirindeki hayâlin ayniyle vakıası... Demek oradaki, benim bulduğum bir teşbih değil, gördüğüm bir şeymiş...
Çıkmış mıydı ayniyle rüyam?..
BİR YAZI
Ondan dokuz yıl sonra, «Büyük Doğu»larda, «Tanrı Kulu» ismiyle neşrettiğim ve manen Efendi Haz¬retlerine ithaf ettiğim bir yazı...
Her ne kadar sadece «İlâh» mânasına gelse de, kaynağındaki putperestlik delâleti yüzünden sevmediğim «Tanrıkulu» adını, ileride «Hikmet Sahibinin Kulu»na çevirmek niyetiyle işte yazı:
«TANRI KULU
Dinmeyen, bilinmez bir ağrı çeken diş. Ne kibrit çöpünden imdat, ne berber kerpeteni, ne karanfil yağı, ne de eczacı güllâcından...
İşte böyle; bir zamanlar beynim «mutlak hakikat» acılarına yataklık etti. Ağrıyan akıl dişimdi. Masallardaki benzetişle, denizler mürekkep, ağaç¬lar kalem olsa bu acıları sayıp dökmeye yetmez. Hayatımda öyle bir gün doğdu ki, kundaktan pati¬ğe, emzikten kısa pantalona, oyuncaktan boyun bağına, karalama defterinden polis hafiyesi romanına, beş taştan iskambil kağıdına ve ayva tüyünden kır saça kadar anne, baba, dadı, mektep, arkadaş, kitap, hoca, tabiat, şehir, ce¬miyet,

kimden ne aldımsa hepsini geriye verdim. Ruhuma istifledikleri hazırlop dünya bir sarsılışta yıkıldı gitti.
Bilmem ki hiç bir fani, dünyaya gelmiş olmak adı-
104
na bu kadar ağır bir borç senedi imzalamaya davet edil¬miş midir?
Bir tohumu, cevherini bulmak için merkezine doğ¬ru, tabaka tabaka soyup hiç bir şey bulamamak, üstelik tohumun ezbere inanılmış hakikatini de kaybetmek gibi; her şeyin iç yüzünü ararken her şeyi elden çıkarmayayım
mı?
«İmam-ı Gazali»nin miğdesine aylarca tek damla
suyu bile kabul ettirmiyen ve «Paskal»m beyninde urların en müthişini kabartan kanlı fikir çilesinden payıma dü¬şenleri anlatmağa kalkmıyacağım. Dünyaya gelmiş ol¬mak adına benimki kadar ağır borç taahhüdüne sokulmuş olanlar bilirler ki, çoğu yeryüzüne alacak senetleriyle ge¬len insanlara bu bahiste anlatılabilecek şeyler pek az.
Ben yalnız doğrudan daha gerçek bir yalan, vakıadan daha ölçülü bir masal, maddeden daha katı bir hayâl anlatacağım:
Tanrıkulu, Tanrıkulu; onu nasıl tanıdjm? Ve işte ruhumun büyük zelzelesini, bir yıkıntı âlemi içinde Tanrıkulu'na açılan gizli kapıyı meydana çı¬karmış bir saik diye haber veriyorum!
Evet, «niçin» ve «nasıl»ı benim, hikâyesi sizin ol¬sun; şu kadar yıllık kâinat, gözüme, bütün yaftalanmış, raflara dizilmiş, istenmeden herkese dağıtılmış ve sorul¬madan miğdelere indirilmiş hakikatleriyle, yeni baştan ve teker teker gerçekleştirilmeye muhtaç göründü.
Eşya ve hâdiselerin aslını, özünü, cevherini araştı¬rırken galiba öyle bir sırrı tırmıkladım ki, bu sır şahlandı, şahlandı ve beni çarptı; rahat ve mes'ut insanın nezaret ufkunu kararttı; ve artık hiçbir şeyi görmemek yerine en¬semden bastırıp bana dipsiz bir kuyuda yokluğu göster¬meye kalktı.
105
Bu kuyuda, «öz ağzımdan kafatasımı kusarcasına» Allah'ın gölgesini gördüm.
Maddenin mahpus olduğu kaba bir dört köşe için¬de, bir takım eşya ve hâdiseleri düzenleyip, Allah'a yok diyenlere nisbet, ruhumda beşeri kanunların tezgâhı o tür¬lü devrildi ki, bu devrilişin altından yalnız mutlak hakikat doğrulabilirdi. Her şeyi o türlü kaybettim ki, Allah'ı ka¬zandım.»
VEHİM VE ŞÜPHE
«Aman efendim! Boğaziçinin bir kıyısından öbü¬rüne geçmek için on paralık bilet yeterken, bu geçidi ken¬dinden evvelki hiç bir âlet ve vasıtaya baş vurmaksızın geçmeye zorlanan adamın felâketini düşünsenize!
İşte, bütün iman ve inkârı, uçuk bir anne dudağın¬dan, soluk bir kitaba; basit bir göz emniyetinden ahmak bir el temasına kadar, orta malı ve demirbaş âletlere da¬yanan adamcağıza karşılık, Allah bana kendisini kendi elimde buldurmak için taş kırıcı bir balyoz gibi enseme nasıl indi, bilseniz!..
Bir geceydi...
Penceremde sabah, koyu siyahın üstüne her an bi¬raz daha açık mavi bir renk püskürtülürcesine yavaş ya¬vaş maya tutuyordu. Masamda uçları kütleşmiş bir kaç kalem ve bir yığın kâğıt, dişleri birbirine kenetli birkaç kitap ve sigara ölüsü dolu kocaman bir tabla; saçlarım yü¬zümde ve çenem göğsümde, enseme inen balyozu maddi bir tesir halinde duydum.
Duvarlara, kapı tokmaklarına, merdiven trabzanla-rına tutunup kendimi yatağa dar attığımı hatırlıyorum...
106
Butun gücümü tek saniyenin içinde teksif edip kendime verdiğim «uyu!» emrinden sonra ertesi gün ağır bir ameliyat baygınlığından uyanmış bir hastaydım ben
Her şey yepyeni ve bambaşka-
° gf6 kadar garların ve nefs istinatlarının en kustahlarıyle müdafaa ettiğim ahmak emniyetler bir tara¬fa; merkezinde Allah bulunmak üzere ruhumda ve namütenahi bir daire şeklinde idrakine mecbur olduğum butun bir kâinat bir tarafa...

Sokakta, arkamdan kaldırıp önümde yere bıraktı¬ğım^ayağımıniki hareketı arasındaki zaman atomlarını bırıbırıne baglayamıyacak kadar yaman bir (metafizik) teri dökerken, ayağımın değdiği her noktada arzın kışr çokecekmış glbı korkunç bir istinatsızlık vehmi çekiyor-
akre-
um h T ŞP nİ 1Smm V6hİm Ve
bini hiç bir insan gözü görmedi. Bakınız-
K g gfÜnÜr Ve SÖrÜnmez **
b>r çocuğu kandırmak için, bütün insan-arın birlik olup uydurduğu müthiş bir yalan olmasınTve sakın o çocuk ben olmıyayım?
kiinde Br hÖyIC gK1İyOr kİ' hCr hangl bİr c°ğrafya *ev-hmden, her hangi bir hâdisenin sebep ve neticesine kadar
butun yeryüzü tecellileri bu müthiş yalanın korkunç niza¬mından ibaret... Meselâ Şimal Kutbu diye bir yer yoktur annem beni dolmamıştır; ıkl kere ı/dört eLez; ^
hSt et ^ 7 T ' §U daklk3da fiMn d6VİetI
but ıcTnd ."i SadCCe harP taklldl yap™***!*; ta-
su T^t g ^ mahSUS kaskatı kesıl'y°r ve mah-
sus dudaklarını kıpırdatmıyor!!!
n telemi kaPlIan> PenCerden' SÜkûtIa"> sogukkanlihkla-tekmeleyıp avaz avaz haykırmak .stiyordum:
107
— Doğrusunu söyleyin; bana doğrusunu söyleyin! Hepiniz birden, bütün kanunlarınız ve bütün müessesele¬rinizle elbirliği edip bir insandan, meçhul bir insandan bütün hakikati gizliyebilecek tecrübedesiniz! O insan be¬nim işte! Söyleyin bana her şeyin doğrusunu!.. Eşya ve hâdiselerin peçesini kaldırın ve içyüzlerini gösterin!
Ve belki de tımajhandeki deliler kursaklarındaki sırrı artık ağızlarından kaçıracak kadar ruhları zayıfladığı içindir ki, böyle demir parmaklıklı kümeslere kapatılmış¬lardı.»
İĞNELİ FIÇI
«Daha ne istiyorsunuz?
Bir daire, bir çizgi, bir nokta, bir hareket, bir fiil, bir mefhum, zaman, mekân, ölüm, hayat etrafında, kuyru¬ğundaki makaranın arkasından dönen, bir kedi yavrusu gibi kıvranıp duruyordum.
Bir iğneli fıçı ki, bu, üstünden hayal uçsa kanatları kana boyanır.
Her şey, ama her şey, içimde dumana, rüzgâra, gölgeye, sıfıra karışırken, yalnız bir şey; kendisinden baş¬ka her şeyin yokluğu pahasına mutlak bir varlık şartına bürünüyordu.
— Yalnız Allah var! Var olan yalnız Allah! Her şey o kadar yok ki, yalnız Allah var! Allah öyle var ki, kendisinden başka hiçbir şey yok!
Tam otuz yasmadayım. Yedi yaşımdan beri, çok defa yatağıma yüzükoyun uzanıp bir mum ışığında oku¬duğum kitaplar, içimde uçsuz bucaksız bir sahife... Bu uçsuz bucaksız sahife, kıvrım kıvrım yanmış, kül olmuş-
108
Yalnız bir tarafında, ateşin çepçevre sardığı yanmamış bir parça vardı, İslâm tasavvufuna ait bir kitaptan satır¬lar..- O satırları yeni bir şekle sokmuştum:
«— Bir irşat ediciye varmadan olmaz! Yollara düş, bucak bucak ara ve irşat edicni bul!»
Genç adam, dere, tepe düz; o şehir senin, bu köy benim, yıllarca araştırdı, durdu.
Kırdığı her cevizin içi bomboş... Nihayet bir gün, bir dağ başında, koyunlarını otlatan bir çoban gördü, kuz-guni siyah bir zenci... Zenciye (Beni irşat edecek birini arıyorum dedi, arıyor ve bulamıyorum. Bana yol göster!)
Zenci, ufukların etrafında gövdesi ve gözleriyle çepçevre bir daire çizdikten sonra genç adama döndü, mı¬rıldandı:
(Dört bir istikameti kokladım! Seni, benden başka irşat edebilecek kimse yok! İrşat edicin benim!)
Ve genç adam, zenci çobana kapılandı... Ve erdi...

İçimde her biri bine bölünen yankılar...
— Bir irşat ediciye varmadan olmaz! Yollara düş, bucak bucak ara ve irşat edicini bul! Seni kim irşat ede¬cek? Mucize iklimlerinin irşat edicilerini bu asırda bul¬mak!..
Zifiri karanlıkta bir akşam... İki sıra ağaç arasından evime doğru, yerden kalkmaz bir çuval gibi vücudumu sürüklerken, yol ortasında bir gölge gördüm. Gölge sanki kafamın dört duvar arasındaki yankılarını duymuştu. Bir ağaca yaslandım, kaldım. Gölge, içinde karanlığın yiv yiv helezonlaştığı gözlerle beni tarttı.
Her ân bir mucize bekliyordum; şaşırmadım, her şeyi olağan bulan bir hisle haykırdım:
— Kİmsin sen? Söyle!..
Gramofon plâğı cızırtısına benzer müthiş bir fısıltı:

— İrşat edicinin habercisi!
— Ne diyorsun? Masal dünyasında mıyız? Bu za¬manda bir irşat edici?
— Her zaman bir irşat edici var!
Gökte bir yıldız düşerken muradını kestirebilen bir kavrayış acelesi ile atıldım:
— Çabuk, yerini yurdunu, adını, sanını bildir!
— İlle bir tarif mi istiyorsun?
— İlle bir tarif istiyorum!
Sigara kâğıdından daha ince bir kamış gibi içi ses ve nefes dolu gölge büküldü, sıçradı; biraz ileride karanlı¬ğın, dipsizlik kuyusunu çemberliyen soğuk ağzına daldı ve yine müthiş fısıltısını koyuverdi:
— (Sır vermez)e git: (Tesbihçiler)den geç! Sağa sap! (Kapalı Camii) sokağına gir! Yürü yürü! (Yıkık çeş¬melin karşısında (9) numara!..
Göğe baktım, bir yıldız düşüyordu.»
muvazene kazanarak oradan geriye dönmenin haliydi bu..- Ve aklın, akla güvenmenin sefaletini anlama halı...
Gösterilmezse anlaşılmaz bu hal...
İşte, tâbi olduğu Resulün mucizesi halinde onun ilk kerameti!..
Tâbir onundur:
«— Velinin kerameti, tâbi olduğu Resulün mucize-sidir.»
Bu halin üzerinde fazla durmıyacağım.
İlk oluşundan tam on ve Efendimin vefatından bir yıl sonra ayniyle tekrarlanan hali (dahası da var), Allah ile aramda bırakalım ve yalnız dış perdelere bakalım...
Zaten dış perdelerden başka görebildiğimiz ne var ki?.. Perdeler düştükçe meydana çıkan, yine dış... İç, mut¬lak iç, o ebediyet... Kimi şu kadar dışta, kimi şu kadar iç¬te; hepsi bu kadar...
Büyük geçidin yeni zaman bekçisi ise, içlerin için¬de...
AV"
Bu, büyük bir manevî buhran, (metafizik) kıvranış, yepyeni bir kuruluşa doğru temelinden sarsılıştı; en kısa zamanda sezdiğime göre, onun, Efendi Hazretlerinin tez nazarıdır ki, beni bu hale getirmişti.
Avlanmıştım.
Beni avlamışlardı.
Adî sinir hastakklariyle, yahut, marazî ruhiyat ki¬taplarının çerçevelediği basit ve süflî ruh ihtilâçlariyle alâkası yoktu bu halin... Ulvî mi, ulvî bir çile...
Belki aklın verâsına çıkıp çıldırma noktasına gel¬menin ve sonra kudsî bir nur, bir ruh feyziyle kanat ve
BENİ KURTARINIZ!
Marazı, bir nimet olarak ondan aldığımı sezen ben, şifayı da; tabiî nimetin nimeti halinde ondan, onun yolun¬dan aradım.

Birkaç ay içinde sadece kemiklerimin ağırlığına kadar düşmüş ve üzerimde hiç bir et sikleti kalmamış ola¬rak, kapısına dadandım. Artık feryadım şu:
— Beni kurtarınız!
Fakat ağzımdan halime ait tek kelime çıkmıyor. Kısa bir anlatış ve her şeyi kendisinden, Allanın lûtfiyle kendisinden bekleyiş...
110
111
«— Sık sık gelin, buyurdular; sohbet sizi açar. İn-şaallah feraha kavuşursunuz!»
Başka ne bir emir, ne bir öğüt, ne bir tedbir, ne bir tatbik...
1934 yılının yaz'ı, sonbaharı ve 1935'e devrettiği kış, benim için nasıl bir azap çerçevesi?
Ne anlatılır, ne anlaşılır!..
İslâm tefekkürünün, kavrama, anlama mânasına «yakîn» mefhumiyle belirttiği üç derece var:
İlm-el yakîn: Öğrenerek anlamak...
Ayn-el yakîn: Bizzat görerek anlamak...
Hakk-el yakîn: İçine girerek, içinde eriyerek anla¬mak...
Meselâ, Van gölünü bilmek bir «ilm-el yakîn» an¬layıştır. Yanına kadar gidip görmek «ayn-el yakîn»... İçi¬ne girip boğulmak «hakk-el yakîn»...
Halimi anlayabilmek için üçüncü soydan bir anla¬yış lâzımdı. Bu da ancak bir velide bulunabilirdi.
UZAKLIK
Çocukluğumdaki hastalıklardan birinde, zekâ ve hassasiyetimin marazî çapa vardığı demlerde, başucum¬daki anneme bakıp, insanların birbirine, birbirinin haline ne kadar uzak olduğunu düşünmüş; bir takım kelime ve klişe yakınlıklarına rağmen iki ten arasında ne korkunç bir uçurum, bir buud çöreklendiğini hissetmiş ve kesik kesik sormuştum:
112
— Anne, sen benim halimden anlıyor musun?
— Anlamaz mıyım evlâdım, bilmez miyim?
— Ne bileceksin anne; içimde değirsin ki... Hasta olan, benim!..
İşte iki insan arasında bazan irkilircesine duyduğu¬muz bu uzaklıktır ki «Kuluma şahdamarından daha yakı¬nım» diyen Allanın sırlarından bir işaret...
Bütün itibarî yakınlıklar arasındaki uzaklığın ifa¬desi olarak. (Mopasan)ın «Yıldızların Bîkesliği» adındaki hikâyesine bir zamanlar bayıldığını söyleyen Peyami Sa¬fa, asıl Yunus Emre'ye bakmalıydı:
Bir garip öldü diyeler,
Üç günden sonra duyalar,
Soğuk su ile yuyalar;
Şöyle garip bencileyin.
Meğer ki, gökte yıldızım Ola garip bencileyin
Garibiz; her yerde, her şeyin içinde ve herkesin or¬tasında garibiz... Vatanımız burası sanmayın!..
Ve bu gurbet Allah hasretinden başka hiçbir şey değil... Her şe¬ye ve herkese uzaklığın da aks-i dâvası o, Allah... Yakın olan o, ama biz farkında değiliz.

Öyleyse bazan, hem de ezbere:
— Bir Allahım bilir, bir de ben...
Derken ne kadar doğruyu söylemiş oluyoruz. En doğrusu:
— Yalnız Allah bilir... Bu kadar!..
Benimki de, fertler arası bütün münasebet ve inti¬kal vasıtalarını kaybetmenin, dipsiz bir kuyu içinde tek
113
başıma kalmanın ve ilâhî azameti, birdenbire şahdamarın-da hissetmenin haliydi.
BU HÂL

Bu hâl içinde kendi dünyamdan en çok temas ettik¬lerim, Peyami Safa ile Mustafa Sekip Tunç... Peyami be¬ni, ağzımla itiraf etmediğim halde uzaktan sezdiği ve (metafizik kaygı) diye teşhisini yapıştırdığı iç kıvranma¬larım boyunca sabahlara kadar dinler ve şöyle derdi:
— Bütün söylediklerin, hep not edilecek şeyler!.. Aralarında bir tane bile aleladesi yok!..
Böyleyken, yine onunla aramda, iki ayrı kalıp ve ruh arasında öyle uçurumlar görüyordum ki, en taşkın ya¬kınlaşma cehdine rağmen insanların birbirlerine ne kadar uzak olduğu, herkesin kendi içinde ve kendi hücresinde yapayalnız kaldığı hakikatini alev alev içiyordum. Bu hâl bana, sadece bana hissettiriyordu ki, Allahtan başka her yakınlık, temelsiz bir vehimden ibaret...
Başkalarına gelince, onlarla münasebetim büsbü¬tün uzaklığın, hattâ kabul edilmiş ve sîneye çekilmiş bir uzaklığın ta kendisi... Meselâ beni sokakta görüp de:
— Nedir bu halin, kendine gel!
Diyenlerden; nereye baktığı ve ne gördüğü belir-sizleşmiş gözlerime gözlerini dikip:
— Ne o; şeşî beş görmeye mi başladın? Diyenlere kadar... Bu tiplere tabiî görünmek ve kendimi göstermemek gayretindeydim.
Hele Mustafa Sekip... O, bir milimetrelik satıh ka¬buğu üzerinde tüneller açmaya savaşan felsefe profesö¬rü?..
114
Bir gün kendisine:
— Hakikati görmekten korkmuyor musun; anla¬maktan, anlamanın ateşiyle kavrulmaktan korkmuyor musun?
Dediğim zaman şu cevabı vermişti:
— Anlamamaktan korkuyorum! Anlayamamanın acısını çekiyorum!
« Istırabımı görmeyen körün yüzüne tükürmek isti¬yorum!»
Diyen Fransız şairi ne kadar haklıydı. Benim, için¬de yaşadığım ruh iklimine göre, Mustafa Sekip, kızgın çöllerin devesine nispetle buz dağlarının kutup ayısını ya¬şatıyor; ve idraksizlik içindeki üstün idraki, korkunç bir ahmaklık aczi halinde ortaya döküyordu.
Ona sordum:
— Sen öldükten sonra senden ne kalacak?..
Bir köşede pinekleyen, nasırlı ve çarpık ayakları-şeklini almış iskarpinlerini gösterdi:
— Bunlar kalacak!..
Ne kadar yalnızız, ne kadar yalnızız!.. (Paskal)ın dediği gibi:
« Yapayalnız ölürüz!»
İşte bu yalnızlığı kökünden giderici ve büyük visa-j erdirici yol... Onun ilk çilesi içindeydim.
RAKKAS
Buhranımın içinde, en uzun, 180 derecelik kavsi tutan bir rakkas gibi, tam inkârla tam iman arası gidip geldiğim bir ân, Efendimin kitabını sobaya attığımı, sonra bir lâhzada, tek lâhzacıkta sobaya, ateşin içine atıldığımı;
115
alevli yaprakları elimle söndürdüğümü ve kitabı öperek başımın üstüne koyduğumu Allah biliyor, siz de bilin!..
Kalblerimiz ilâhî kudret elinin iki parmağı arasın¬da... Dilediği gibi çeviriyor.
Kenarları yanık o kitabı saklıyorum.
İnşallah, ben öldükten sonra da saklayan olur.
Tam bir yıl süren uykusuzluk... Lisanımla bildirmediğim halimi uzaktan görüp et¬rafımda pervane gibi dönen anneme diyorum ki:
— Bir gece, bir gececik tam uyku her şeyi düzelte¬cek ama, nerede?..
Çalıştığım bankanın şubesini açmak için gittiğim Edirne'de, bir doktordan, tıbbın zavallı tıbbın son imkânı¬nı soruyorum:
— Sizin insanı uyutmaya, olmazsa bayıltmaya ve şuursuz bırakmaya mahsus bir ilâcınız yok mu?
— Ne yapacaksınız, diyor doktor, niçin?

— Onu sormayın da var mı, yok mu, söyleyin!
Bana, önünde ölü kafası resmi bulunan ve «şu ka¬dardan fazlası için ölüm tehlikesi» yazılı bir ilâç veriyor. Dozunu biraz kaçırdığım halde uyuyamıyorum; demirden bir el göz kapaklarımı aşağı çekerken, bir başka el bütün ruhumu yırtıyor ve ben yataktan fırladığım gibi kendimi Edirne'nin sokaklarına atıyorum. Sabaha kadar gezinti ve banka...
Herkes beni (normal) biliyor; içine kaçan gözleri¬min yerine kömürle bir çift kondurmuş, «ben de sizin gi¬biyim» tarzında, dünyayı aldatmaya, rol oynamaya me¬murum. Halimin de kaynağını ve keyfiyetini sezdiğim
116
için, zavallı tıbdan hiçbir imdat beklemiyorum. Dokto¬rum o; İstanbul'da bıraktığım Efendim... Ama ne zaman ve nasıl iyi edecek, bilemiyorum.
Bankadan istifa edip İstanbul'a geliyor ve huzurun¬da taş gibi oturup kalıyorum.
Eli yanan adam onu soğuk suya sokunca ne olur? Acı kesilir. Gel de çıkar şimdi elini sudan... Acı bin misli
artacaktır.
Ben de böyleyim... Onu görünce uyuşuyorum, ha¬fifliyorum, fakat ayrılır ayrılmaz, tamam!.. Öyle de bir edeb ve heybet sarmış ki, beni, ona karşı kendisinden ftçıkça hiçbir şey istemiyor, derdimi bildiremiyor, ilâç is-
eyemiyorum.
Ama, her şeyi bildiğini biliyorum.
«— Bu sohbetler size iyi geliyorsa sık sık buyu-
n!..»
Etrafında, edeblerin en keskiniyle oturan ve daima susan bir yakınlar halkası, şundan bundan bahsediliyor ve akşam oluveriyor. Konuşmalar hep perdeli...
Haydi Necip Fazıl, ayrıl Efendi Hazretlerinden; ve yürüyen ölüler halinde gördüğün insanlar arasından geçip evine kapan ve sabaha kadar yorganını ısır!..
İnsanları, benzetişle değil, tam vakıa olarak, kendi¬lerinden habersiz, gidip gelen ölüler halinde görüyorum...
Zamanı bir sinema filmine benzetiyor; ve hareket¬leri perdeden değil, filmin üzerinden ve kesik kesik takip eder gibi, haşyet içinde kalıyorum...
Ayağımı bastığım noktada arzın kışrı çökecekmiş-çesine bir istinatsızlık hissine düşüyorum...
117
Kaderi düşünüyorum. Ne yapsam nihayet yapaca¬ğım tek bir şey olacağına ve o da alnımın yazısını belirte¬ceğine göre; onu, bütün iradeleri aşan namütenahi bir ku¬caklayış kabul ediyor ve irademin yanmış bir kibrit gibi bükülüp büzüldüğünü duyuyorum...
Daha anlatayım mı?..
Vazgeçin canım, siz meccânî bedahet duyguları¬nızla yürümeye bakınız!..
Benden bedahet hissi kaldırılmıştı.
1934 - 1935 Yılbaşı gecesi, karşımda susturup de¬virdiğim bir radyo; sabaha kadar nasıl ağladığımı ben bi¬lirim.
EFENDİME, EFENDİME!
Nihayet 1935 baharı... Ankara'ya bir seyahat ve tekrar bankaya giriş... Ve hastalıktan kurtuluş...
Bundan böyle, gözlerinin pası silinmiş, üstündeki buğu alınmış ve ilk imtihandan geçirilmiş insan olarak, Efendimi, aydınlık gözle görebilirim.
Artık önümde yol, tek:
Allah ve Resulü...
İstanbul'a dönerken, trenin tekerlekleri benim ağ¬zımdan haykırıyor:
— Efendime gidiyorum! Efendime gidiyorum!
Kalbimde büyük buhran içinde sezemediğim bir halet... Abdülhakîm Efendi Hazretlerine hudutsuz bir aşk... Tekerlekler ona gittiğimi söylerken, yataklı vagon

118
Icompartmanının pırıl pırıl lambrisinde, o cilâlı tahtanın jstünde, onun yüzünü görüyorum. Gülümsüyorlar.
EFENDİM
1281 - 1860 yılında, Van'da dünyaya gelmişler... Van, Başkale kazası, Arvas köyü... Van'ın cenup şarkın¬da; İran sınırına yakın, 2400 metre yüksekliğinde gayet sarp ve engelli bir saha...
Arvas, şeyhleri ve mürşitleri Seyyid Fehim Hazret¬lerinin de köyü...
Pederi; Seyyid Mustafa... Nesepleri, madde yolun¬dan da Kâinatın Efendisine bağlı: Es'Seyyid Abdülhakîm Arvâsi...
Manevî veraset yoluna gelince: Zaten hep onun üzerinde gittiğimiz bu dâvayı, özlü bir takdim cümlesine nasıl sığdırabiliriz? Tecrübe edelim:
Peygamberlerden sonra insanoğlunun en büyüğü Hazret-i Ebu Bekir'e «Sevr» mağarasında teslim edilen has oda sırrını otuz üçüncü el olarak devr ve teslim alıp, onu Yirminci Asırda; makine, türlü keşif, ruhî buhran, içtimaî muvazenesizlik, sar'a ve cinnet, hasret ve gurbet asrında, bu asrın ortasına kadar, zerresini feda etmeksi¬zin, en kemalli veraset halinde temsil etmeye memur, eş¬siz velî...
Dış tafsilât «Başbuğ Velilerden 33» adlı eserim¬de...
Hissettirebildim mi makamının hususîliğini ve ulu¬luğunu?..
İnsanoğluna, kendi öz eserinin tahakküme başladı-
119
ğı, madde keşiflerinin insanları burunlarından halkaladığı ve bütün ruh müeyyidelerinin bangır bangır iflâsa sürük¬lendiği manevî panik devrinde kutup; böyle bir devirde her ölçüyü müdafaa ve muhafazaya memur kutup ne de¬mekse, Es'Seyyid Abdülhakîm Arvasî, o... 14'üncü Hicrî Asrın yenileyicisi...
Devrinin, içli ve dışlı küfür deccâllerine ve bunla¬rın üflediği felâket cereyanlarına dikkat ederseniz, onun; kimlere ve nelere, insanları çekip kurtaracağı hangi ba¬taklık şartlarına karşı gönderildiğini sezer ve bütün bun¬lardan bir mikyas çıkarabilirsiniz.
Bu terkibi hükmün, bundan evvel olduğu gibi, bundan sonra da nokta nokta tahlil unsurlarına geçerken, Es'Seyyid Abdülhakîm Arvâsi'yi, 2400 metre yüksekli¬ğindeki sarp yayladan İstanbul üzerine inmiş, hakikatte, ışığı milyarlarca senede gelen yıldızların tepesinde, bir feza ve mâna kartalı diye takdim edersem sanmayın ki, bir şey söyliyebilmiş olurum.
Öbür eserdeki tafsilâta rağmen, kısaca, dış cephe¬lerinden de birkaç çizgi:
Seyyid Fehim Hazretlerinin irşat huzurlarında, iki dizi üstüne çöküyor; ve on yedi yaşında, din ve dünya, zahir ve bâtın ilimlerinden, yâni kaal çerçevesinin bütün mevcutlarından icazet ve mezuniyet alıyorlar.
Yine aynı irşat içinden, yolun, Nakşî, Kaadiri, Kübrevî, Sühreverdi, Çeştî kolları...
Ana cadde Nakşîlik...
Ve bunca kaal yükünün zarfı içine fezayı alan bir hâl!
Hâl, hâl, her şey hâl'de...
Bu hâl ve kaal ile, 1916 yılında, 56 yaşlarında, Moskof ların Van'a yaklaşmasiyle başlayan Ermeni aya-
120
lanması karşısında hicrete mecbur oluyorlar. Revandiz, Erbil, Musul, Adana ve Eskişehir taraflarında beş sene... 1921'de, 61 yaşında olarak İstanbul'a geliyorlar.
Kendilerine devrin hükümeti tarafından, Eyüpsul-tan'da, Gümüşsuyunda, eski Kaşgarî dergâhı, bildiğimiz çatı tahsis ediliyor.
«Medrese-i Mütehassisîn»de, bir nevi İslâm Üni¬versitesi makamındaki mektepte de tasavvuf müderrisli¬ği... «Er-Riyazü't Tasavvufiyye» isimli eserlerini bu sıra¬da kaleme alıyorlar.

Bâtın ve hâl mihrakları etrafında kümelenen ateşli gönüller dışında, halk için, nâs için, herkes için camilerde dersler... Zaman zaman, birkaçı birarada ve ayrı ayrı, Eyüp, Fatih, Beyazıt, Bakırköy, Kadıköy camileri ve Be-yoğlundaki Ağacamii...
Hicretlerinden evvel iki kere Hac...
İleride bir vesileyle bana şöyle buyuracaklardır:
«Ben ömrümde yalnız iki rekât namaz kılabildim; o da Hac seferinde, (Ravza-î Nebî)de...»
Ömründe tek vakit namazını bırakmamış ve kay¬bolan tek vakti, cihanların kaybiyle bir tutmuş insanın, bunca ibadet ve nice tecellî arasında kendisini yalnız iki rekât kılabilmiş farzetmesi, o namazı, Allah Resulünün Ravzalarında kılınan bu namazdaki keyfiyeti düşünelim...
Sözleri:
«Tek vakit namazımı kaçırmaktansa bin kere öl¬meyi tercih ederim.»
121
DAİRE HİKMETİ
İçinde tam bir sene, etimle ve kemiğimle, beynim¬le ve iliğimle fukur fukur kaynadığım, kaynatıldığım, kaynanıp da yine kıvamını bulamadığım kaynar su, kay¬nar demir rejiminden sonra yüzüm gözüm yerine gelmiş, huzurlarınday im.
Derdin böylesinden de dönülür mü?
Dönmüş, döndürülmüş bulunuyorum.
Karşımda o nur heykeli...
Göz; değdiği yeri kezzap gibi oyabilen, tohumun merkezindeki görünmez noktanın kıvranışını görebilen göz, ne görür kendilerinde?..
Büyükler büyüğü İmam-ı Rabbani Hazretlerinin daire misaliyle belirttikleri hikmetin mazhariyetini...
Şöyle:
Veli, dairenin en aşağı noktasından yola çıkarken bir hiçtir; çıka çıka en yukarı noktasına erişir. Ondan son¬ra gerçek kemâli, daireyi tamamlar; ve iniş gibi görünen, halbuki çıkışın çıkışı olan noktalardan geçip işi başlangıç noktasında bitirir. Bu noktada, kaba mantık gözü için, ol¬duğu yerde kalanla, daireyi devretmiş bulunan arasında fark yoktur. Oysa, asıl fark, farkların farkı o noktada... İmam-ı Rabbânî üstüste iki noktanın birine «muhik» ve öbürüne «muptil» diyor. Biri hak, biri bâtıl... Yani, oldu¬ğu yerde kalanın hiçliği hakikat; kemâli bir devir sonra aynı yerde bulanın «hep» olarak «hiç» görünmesi de bâtıl... İşte o «Muhik»i, o «muptil»den ayırabilen gözdür ki, gözdür.
Ve Allah Resulünün:
«— Müminin görüşünden korkunuz; zira o Al¬lah'ın nuriyle nazar eder.»
122
Olçülerındeki sırdan en küçük nasip, bu farkı he¬men kestirir.
Böyle bir göz için:
Abdülhakîm Efendi Hazretleri, basitlerin basiti gi¬bi duran bir ifade içinde, bütün Arz küresini hasır koltu¬ğunun yuvarlak yastığı kadar küçültüp üzerine oturmuş, etekleriyle sımsıkı peçelemiş ve bunu belli etmemeyi en büyük marifet ve keramet bilmiş bir tavır sahibiydi. O etekleriyle gizlediği muazzam bir mâdenin üstünde oturu¬yordu.
Beni anlıyor musunuz? Beni anlatamayan kelime¬lerin aczini Allah'a havale ederim.
VELİ
Lafta, kitapta, halk hayâlinde, kocakarı tasavvu¬runda, şunda bunda nice velî -ne münasebet!- velî taslağı gördüm. Ermişlik halinin, halk gözü için dışarıya vurmuş sahte alâmetlerini taşıyanlar... Bunlarla onun arasındaki fark, sadece dış fark, sabundan yaptıkları sun'i meyve cinsinden bir muzla, buram buram rayihası gönül açan hakikî muz nisbetine uygundu.
Velî'nin mukabil tarafında denî vardır.
Ve bir velînin veliliği üzerinde en küçük iddia, gösteriş, yelteniş sahibi olması, «bir kadının hayz anında kendisini kanlı doniyle damda teşhir etmesinden be-ter»dir. Şah-ı Nakşıbend'e ait bu aziz

ölçüye göre, içine alındığı «mahrem»ler ikliminin sırları önünde veliye dü-Şen haya derecesi tasarlanabilir. Bu hayadan; dâvanın ru¬hu olan bu hayadan kendisinde eser olmayan insan, velî yerine hangi sıfata lâyıktır, belirttik.
123
Belki velilere mahsus birçok tavırların taklitçileu bulunduğu gibi haya tavrının da mukallitleri bulunabilir. O zaman da denîlik derecesi terakki eder; ve aslında tak¬lidi mümkün olmıyan haya tavrını, daha nice tavırla bera¬ber, Allanın nur verdiği göz, daima sahtesinden ayırır.
Özenti dalgınlıklar, yalancı vecd edaları, gaipten haber alma ve haber verme duruşları ve davranışları, her şeyi sığ bir dedikodu plânında helak eden iddiacı ve ez¬berci ağız kalabalıkları, ham heyecan, körkütük gurur, makyaj ve kılık gayreti, hasılı olanca gayesi cahil avla¬maya ve dünya ötesi dünya yalanı söylemeye mahsus ta¬vırlar, onda akar suya yağlı boya çekilmesi kadar imkân dışındaydı.
O, her haliyle som ve halis...
EDEP
Büyüklerin:
«— Mânâsız sualin lüzumsuz cevabını vermek...»
Diye tarif ettikleri «mâlâyanilik»den, hattâ manâlı ve tekellüften uzak, bir konuşma edebi... Ne sorarsanız onun cevabını alıyor ve sayfaları sonsuz, ilâhî bir kamus gibi bildirilmesi gerektiği kadariyle alıyorsunuz. Nasibi¬nizde yoksa, zaten izahın çoğu da hiç, azı da... Zira o, ke¬limelerden başka bir şey; gözle görülmez ve kulakla işi¬tilmez bir şey, bir feyz, bir nur veriyor; ve kelimeler, sa¬dece işin kemmiyet örgüsüne memur, zarurî bir âletden ileriye gidemiyor.
îşte velî!..
Üstünde tek toz zerresi barındırmayan, hilkatten temizlik, her çizgi ve her edasında içi ve dışı şeriat uy-
124
eunluğu, insanda nebat ve hayvanı tam tasfiye edip insa¬na yükselmiş olmanın -bızımse ismimiz insan- mucize çapında hali; küçük bir esneme, sağa sola bakınma, şu ve¬ya bu noktaya takılma diye belirtilebilecek bütün ılcaîliklerden topyekûn mahfuzluk içinde, o, dış göze so¬rarsanız, alelâdeliklerden bir tablo, dairenin ilk noktası...
Fakat... İlk, çünkü son noktası...
Ve en büyük kerameti kendisine edilen ilâhî ikra¬mın setri, örtülmesi, peçelenmesi...
YİRMİNCİ ASRIN NÖBETÇİSİ
Size, ondan ne anlatsam, meselâ «bir bakır güğü¬me parmağını değdirdi ve onu altına çevirdi» demeğe ka¬dar hepsi avama, halka mahsus şeylerden ibaret kalır ve tam havâslık bu kerametin setri kerametine ulaşamaz.
O, bu dünyada, dairenin ilk çıkış noktasında, o noktaya mahsus alelâdeliklere bürülü, otururken, o nokta¬ya bütün fezayı devretmiş olarak geldiğini, bu dünyaday¬ken bu dünyada olmadığını, ancak nasibi olanlara sezdiri-ci, büyük Allah dostu...
Tekrarlayalım:
Buradayken burada değil, dünyadayken dünyada değil...
İşte, bu en ileri kerametin merkezinden, şimdi bü¬tün anlatacaklarımı takip edebilirsiniz.
Ötelere açılan kapının önündeyiz; ötelere açılan ve topyekûn kâinatın hesabını veren kapının Yirminci Asır bekçisiyle yüzyüze... Yirminci Asır nöbetçisi...
125
BENZERLİK
Hastayken, Mısır Çarşısından ot seçmek yerine, Sahaflardan kitaplar devşirmeğe bakmıştım. Henüz bu ki¬tapları iyi, kötü diye ayırt edebilecek bir müdir fikir ölçü¬süne de malik değildim.
Tasavvufa, İslâm mütefekkirleri¬ne, evliya menkıbeleri.^ dit ne varsa... Kafamda tama-miyle posalaşmış; hurdalaşmış hale gelen Batı büyükleri bir tarafa; asıl Doğu ve İslâm büyükleri arasında

benim¬kine benzer bir nefs muhasebesinden, fikir çilesinden geçmiş biri var mıdır diye bakıyordum.
Diktiği gömleği aynı yerden defalarla söküp diken velînin:
— Nefsim benî bir şeyle meşgul etmeden ben, onu meşgul etmeğe bakıyorum!
Demesi... Ve başka bir velînin durmadan teşbih çe¬kerken ne aradığını soranlara:
— Gafleti arıyorum!
Cevabını vermesi... Bunlarda halimi andıran pırıltı¬lar görmekle beraber, sefil mevkiimi onların ulvî makam¬larına yakıştıramıyordum. «Gafleti arıyorum!» sözündeki hikmete ve bu sözün belirtttiği ihtiyaca muhatap olacak, o anda ve bütün dünyada benden lâyık kimse bulunamazdı ama, onların Allah'a doğru uçuşlarındaki sıhhatli hali ile, benim, yine belki Allah yolunda; fakat parça parça edili-şimdeki hasta ifade nasıl birleştirilebilirdi? Bana, kemâl yolunda aklın iflâsını görmüş ve bu iflâsın yangını içinde kavrulmuş biri lâzımdı.
Nihayet buldum:
İmam-ı Gazalî...
Sonra, o da velîler yolunda en ileri mertebelerden birine varan ve toprağa bağlı akılla, yâni benim kafa cin-

simle alâkasını kesen koca İmam-ı Gazalî, başlangıçta her şeyi «nasıl?» ve «niçin?» isimli iki kol içinde zaptet¬meye savaşırken öyle bir buhrana düşmüştü ki, aylarca uyumamış, ruhunun maddesinde açtığı yara yüzünden tek lokma ekmek yese, yerlerde kıvranacak hale gelmiş; ve eşyanın künhünü aramak cehdi içinde bütün bedahet duy¬gularını kaybeder gibi bir şey olmuştu.
Bu bahse «Tanrı-kulu» yazısında biraz dokunmuştuk.
— Şu kadar ay sürdü ve sonra şifa buldum. Diyor İmam-ı Gazalî ve ilâve ediyor:
— Gördüm ve anladım ki, peygamberlik tavrı ak¬im ötesindedir; ve her şey, O'nun, Allah Sevgilisinin bâtınından bir feyiz nuru alabilmekten ibarettir. O nura teslim oldum ve kurtuldum!
Akıl sahasında bu dâvayı; idrak sırrını sır idrakin¬de tamamlayan ve kafayı kafayla kalbe çeviren bu dâvaların dâvasını, kimse bana İmam-ı Gazalî derecesin¬de gösteremezdi.
Şimdi kalıyor iş, o buhran ile benimki arasındaki farkı göstermeye...
«İslâmın Hücceti» tuğrasını taşıyan İmam-ı Gazalî Hazretlerinin, ayağı altındaki toz zerresinden daha hakir olduğumu bilerek ve kıpkırmızı kesilerek, Efendimin bir fermanını bildirmeye mecburum:
Hastalığımdan sonra, bana ilk lûtufları, çektiğim çile etrafındaki suallerimi cevaplandırmak olan Efendim, «İmam-ı Gazalî'nin buhranı mı daha büyüktü, benimki mi?» diye sormama karşı, ayniyle ve tek kelimeyle şöyle buyurdular:
«— Seninki!..»
Hoş; bir azabı daha derinden ve daha büyük hisset¬miş olmak, öbür çekenden üstün bulunmak iddiasına da

yol açmaz. Bu izahı, sırf yanlış anlaşılmak korkusuna karşı veriyorum.
Efendimden hatırımda kalan her sözü ayniyle inti¬kal ettirmek borcunda olduğum için, kendilerinin, bu ka¬dar nazik bir bahiste:
«— Seninki!..»
Buyurmalarını gizliyemezdim.
Sırası gelmişken kaydedeyim ki, Efendimden bü¬tün hatırladıklarımı tırnak içinde gösterirken, onlara, ruh, öz ve meal halinde, kelimesi kelimesine denecek kadar ri¬ayet kaygısı içindeyim. Sözlerinin bazılarıysa, hem zarf, hem mazruf halinde, aynen...
AYNA
Hastalığım esnasında ve günlerce nereye baksam gördüğüm kıpkırmızı bir renkten bahsederken, dünyada bir eşine rastlamadığım bir zerafetle, ürperir gibi bir has¬sasiyet tavrı belirttikleri, gözümün önünde. Sonradan öğ¬rendim ve anladım ki, velîlerin kalbi, mücellâ bir aynadır; ve oraya

muhatabının her hali akseder. Meselâ, suya düş¬müş bir müridi bitişik odada kurutulurken, dakikalarca zangır zangır titreyen velî...
Nitekim yine sonradan öğrenmiş bulunuyorum ki, hastalığımda kendilerini her ziyarete gelişimde, Efendi Hazretleri, ben döndükten sonra saatlerce ağırlık geçirir-lermiş...
Bir gün; huzurlarında, Halic'e karşı oturmuş, vecd
128
içinde kendilerine bakarken, birden bire hastalığım için şöyle buyurdular:
«— Eseri bile kalmadı, değil mi?»
Başka bir gün de, şadırvanın bir yanında ve yine bir sükûn ânında, seslerinin en halâvetli dileği ve gözleri¬nin en ağlamaklı niyaziyle, buyurdular:
«— Sen hasta olma!..»
Şu hikmetler kendilerinin:
«— Cemiyetteki ruh hastalıkları iman eksikliğin¬den doğuyor...»
;<— Manevî acının yanında, maddîsi hiç...»
«— Kur'ân şifadır; fakat şifa, suyun geldiği boruya tâbi... Pis borudan şifa gelmez.» (Üfürükçüleri ve üfürük¬çülüğü san'at edinenleri düşünün!)
«— Manevî elem zamanı, bunu maddî bir elemle örtmeğe bakmalı. Meselâ ayakta bir yara vesaire...»
«— Sigara mubahtır. Günde 9 veya 11 sigara iç!..>
129
«— Oruç tut; çok sıhhat bulursun!»
Sen günde 8-9 saat uyumahsın!»
«— İtidal haddiyle dıfk, (vücutta toplanan erkeklik cevherini dışarıya atmak), devalardan biri...»
— Ruhun kuvveti neyledir efendim? «— İmanla...»
KALBE DÜŞENLER
«Hatarât»... Bu kelimeyi duydunuz mu? «Hatar»ın cem'i... Bu tâbir, tarikatta bütün bir bahsin adı... Yol ede¬bine ait şartların en ehemmiyetlilerini çerçeveliyen bir bahis... «havâtır» veya «Hatarât»... «Hatarât» kalbe ânî olarak iniveren, ters fikirlere, zıd mânâlara, musallat vehimlere, boğucu hayâllere deni¬liyor. Ve yola girenlerde mutlaka bu başlıyor; ve onun nasıl murakabe ve idare edileceğini de bilmek gerekiyor.
İşte size, hastalığımla alâkalı bir yol hususiyeti!,,. Şu var ki benimki bir maraz, belki de bu halle karışık bir
130
marazken -nitekim sonradan maraz gidip hatarât devam etti- o, yolun başındakilere mahsus bir hal... Ruhun esrar¬lı yapısına bağlı, ruhu bütün (anti - tez) aks-i dâvalarile çalkandırmahali... Sâlik (bir yola giren), işte bu «hatarat»ı ezip koğ-inak, tarikat tabiriyle nefyetmek borcunda... Yunus'un «Zehirle pişmiş aş'ı yemeye kim gelir?» dediği bu iş, ko¬lay değil... «Hatarât»ın içinde, Allah'ı inkârdan nice kü¬fürlere kadar türlüsü vardır; ve şunu da belirtelim ki, on¬lar, imanın kuvveti nisbetinde gelir ve korkulacak, değer verilecek şeyler değildir.
Halimi az çok içinde bulduğum bu «hatarât» bahsi beni hemen sardı. Bir gün onlardan bazılarının bana nasıl musallat olduklarım ve onları nasıl koğduğumu anlatır¬ken tebessüm buyurdular. Yanlarında ayakta duran Şakir; şu, esmer ve tatlı yüzlü genç, Efendi Hazretlerinin ayrıl¬maz nedimi:
— Evet, dedi; onlar gelir ve geçer; sonra insan, on¬ları arasa, davet etse de bulamaz.
— Yaaa, evet, evet!..
Derken ben, tebessümleri devam ediyordu.
KERAMET
Gece... Mescide geçit veren bir odacıkta oturuyo¬ruz. Kendileri hasır koltukta, ben bir iskemledeyim... Et¬raflarında yakınlarından birkaç kişi... Dizüstü, yerde otu¬ruyorlar. Efendi Hazretlerine karşı naz makamındaki Şa-kir'cik gidip geliyor. Bir köşede semaver...

Ha, söylemeyi unuttum; Efendi Hazretlerinin evle¬rinde semaver gece gündüz kaynar ve ziyaretçilere üstüs-

te çay verilir. «Artık içemem, af buyurun!» deninceye ka¬dar...
Yemekten sonra çaylar içilmiş; Efendi Hazretlerin¬den, o muazzam temkin tavırları içinde binbir hikmet din¬lenmiştir.
Şakir'e emir buyurup bana bir defter verdirdiler.
«— Oku, dediler bana; yüksek sesle oku!..»
Bu, «hatarât»a dair, kalemlerinden çıkma bir risa-lecikti ve yüksek sesle okumaya başladım.
Tıs yok; yalnız bir duvar saatinin tiktakları... Din¬leyenler, mümkün olsa, kalblerini durduracaklar... Öyle dinliyorlar...
Risalede «hatarât»tan bahsediliyor; kaynağı, hik¬meti, onları def ve nefyetme şekli... Bunun için tedbir şu¬dur:
«— Celâl kelimesini, Allah ismini, medd ile çeke¬rek kalbden geçirmek ve dimağa doğru yükseltmek...»
Bahis bu noktaya gelince emir buyurdular:
«— Medd ile çek bakalım, Allah ismini!..»
— Allaaaaaah...
Diye çektim.
O anda olan şey...
Müthiş!.. Ayak uçlarında oturan yakınlardan biri, galiba Eyüpsultan'daki aktar dükkânının sahibi, o türlü sarsıldı ki, kopacak kadar sıkılmış bir çamaşır gibi kendi üstünde birkaç kere burkuldu, gözleri kaydı, ağzından kö¬püğe benzer bir şey çıktı; ve bir doktora teslim edilse bir¬kaç günde ancak düzeltilebilecek bir hale düştü.
Ben dondum, herkes sakin; kimse adamcağızın yü¬züne bile bakmıyor, hepsi doktorlarından emin...
Efendi Hazretleri, herkesten daha sakin ve telâşsız, sadece adama ismiyle hitap ettiler:
«— Abidin!»
Ve adam; bir anda çözülüp kendine geldi.
Bu manzara, etraftakilerin en tabiî hâdiselere mah¬sus kayıtsızlığı içinde seyredilirken, olmaz üstü olmazın ancak göziyle görene tecellî edeceği çarpıcı mâna, zaten tek keramet beklemek ve istemeksizin teslim olmuş bulu¬nan bana nasıl tesir etti, hayâl edin!..
Bir müddet sonra içimden düşünüyorum:
— Şimdi ben, gece yarısı mezarların arasından na¬sıl inip de gidebileceğim?
Derhal haşmetli başlarını Abidin'e çeviriyorlar ve diyorlar:
«— Necip Fazıl Beyi sen götürürsün! Beraber gi¬dersiniz!»
Efendi Hazretlerini ilk arayışımda «köşedeki ak¬tar!» diye gösterdikleri ve bana yolu gösteren Âbidin ile kol kola mezarlıktan iniyoruz.
— Fatiha okuyalım. Beklerler ve isterler! Diyor Âbidin...
Okuyoruz.
Mezar taşlarında tebessüm... Gökte ay bedr halinde...
Âbidin elini uzatmış Eyüp Camiine doğru bir nok¬tayı gösteriyor!
— Bak, bak, şu ışık çizgisini görüyor musun?
— Evet, evet!.. Nedir o?
— Âdi ışıktan başka bir şey...
— Yani?..
— Nur!..
İleride, tabutu, Efendi Hazretlerinin bulunduğu nur önünden geçerken ne haller geçireceğini göreceğiniz Abidin nur içinde yatmaktadır.

133
EN BÜYÜK KERAMET
«— Gerçek keramet, kerametin gizlenmesidir. Bu¬nun dışında tecellî edenler, velînin irade ve ihtiyariyle de¬ğildir, ilâhi hikmet öye gerektiriyor, demektir. O vakit de velî bir genç kız kadar hicap duyar.»
Bu hikmet, kılıf ve ruh bakımından elifi elifine kendilerinin...
Bütün bunları görüyor ve duyuyordum da hâlâ adam olamıyor, önlerinde diz çöküp:
— Beni ne yaparsanız yapın; kapınızdan ayrılmı¬yorum ve hizmetçiniz olmaktan büyük şeref tanımıyo¬rum! Diyemiy ordum...
Bu duygu, benim bugünkü dövünüşümdür; yoksa kapılarında kölelik isteseydim, bana, bu kapıda tövbenin tedricî olduğunu, yoluma ve nasibimin istikametine git¬memi ve her türlü ifrat ve mübalâğadan kaçınmamı söy¬leyeceklerdi. Eminim... Ama suçum suçtur, değişmez...
En büyük kerameti, onu örtmek olan Velînin örtü¬sü altına kaçmayı, cücelerin hayatına veda etmeyi becere-miyordum.
Bankada çalışmama mâni olmadılar.
At merakımı, bir kâğıda bir hadis yazarak teşvik buyurdular:
«— Hayr, atların alınlarına işlenmiştir.—
134
Her halleriyle derhal namaza başlamamı hissettirir oldular.
Devamlı olarak, evlenmem gerektiğine işaret etti-
ler.
Ve başıma gelen hallerin ceza cephesini şu hikme¬te bağladılar.
«— Başına^ ne geldiyse annene ettiğin kötü mua¬meleden bil!»
GEMİNİN PASPASI
Büyük bir aşk havası içinde ve en şefkatli kabul tavrı karşısındaydım. Fakat vaziyetim neydi? Büyük oluş mektebinin defterine kaydedilmiş miydim? Yoksa sadece uzaktan sevgi ve saygı kadrosunda mı kalıyordum? Neza¬ket ve alâka gösterilen herhangi bir ziyaretçiden farkım var mıydı?
Bana, ilk günden son güne kadar:
— Bizdensin!.. Seni mensup ve mahsuplarımızın (bağlılar ve hesabı görülmüşler) arasına alıyoruz! Yola kabul edildin!
Tarzında, onun benzerinde, benzerinin benzerinde ne bir şey söylendi, ne en küçük bir imâ veya imâ gölgesi belirtildi; ne de tarikata, tarikat edeplerine ait tatbikî bir şekil, bir merasim gösterildi. Yalnız beş vakit namazda, bir safa dizilen; ve bunun dışında, büyüklüğü belirsiz bir büyüğün etrafında hikmet dinleyen, hemen hiç konuşma-
135
yan ınsaalar... Namaz kılar veya Efendi Hazretlerini din¬lerken titremeler geçiren bu insanların hal ve vaziyetlerini de bilmiyordum. Bu hal bana büsbütün heybet ve haşyet veriyordu. Etrafında toplanılan büyük, büyüklüğü belirsiz kılacak kadar büyük zat, yolun görünür tarafını da belir¬siz kılmıştı. Yolun nisbet işaretlerine ait dış görünüş plânında en küçük emare yoktu. Bu tekkeleri ve tarikatla¬rı kaldırmış olan kanunun gözünden kaçırılmak için takı¬nılmış bir tavır değil, bir hakikat edasıydı.
Nitekim bir gün şöyle buyurmuşlardı:
«— Hükümet tekkeleri kapatmadı; onlar zaten kendi kendilerini kapatmışlardı. Hükümet boş mekânları kapattı.»
Öyleyse hükümetin kapattığı, mânada boş tekke¬ler... Yasak edebildiği de, sahtekârlarca dış plân maskesi olarak kullanılması gayet kolay ve kökünü kaybetmiş me¬rasim şekilleri... Efendi Hazretlerinde ise yolun öz haki¬kati olarak gizli kök nisbeti öyle yerindeydi ki, bazı zarurî dış alâmetlerin büsbütün silinip ortadan kaldırılma-siyle müteessir olmuyor; ve bu nisbet, ışığı suda kepçeyle yakalamak gibi, kanunun tutabileceği bir şey olmaktan münezzeh kalıyordu.

Zaten ve esasen sohbet temeli üzerine kurulu; ve görünmez radyo dalgaları şeklinde kalb antenlerine çar¬pan gizli nura bağlı bu yol, hükümetlerce aziz tutulduğu günlerde de dış tezahür perdelerindeki cümbüşlere, üni¬formalara, kalıplara, törenlere iltifat göstermiş değildi. Öylesine ulvî, öylesine lâtifti ki, onu kalp paralar gibi te¬davülde bulmanın ve ayrıca kalbten kalbe tedavülüne mâni olmanın imkânı yoktu.
Yol buydu; Efendi Hazretleri buydu ama ben ney¬dim?..
136
Şeyh Safiyüddin Hazretlerinin:
Bîçâre Safi, sen tek ayağı yanmış bir köpeksin ki,
Uç ayakla o şan kervanının ardından koşmaktasın...
Dediği köpek kadar olsun, içeriye, öz kadroya kabul edilmiş miydim?
Bu nükteyi, uzun müddet, çok uzun müddet, Efen¬dimin vefatına kadar tam çözemedim. Ancak vefatların¬dan sonraki ikinci buhranımdadır ki, birdenbire, on yıldır açmadığım bir çekmecenin ayağıma düşüp içinden bir kâğıt çıkması gibi, her şeyi keşfettim.
Efendimin ileri dereceli yakınlarından merhum Zi¬ya Bey'in bana söylediği, keşfime tıpatıp uygundu:
«— Sen gemidesin! Ayak silmeye mahsus bir pas¬pas olsan yine gemidesin! Seni bırakmazlar! Aldıklarını, , bir daha bırakmazlar!»
MEMURİYET
Kalemime, fetih ve inkişaf onunla geldi.
İçimde yepyeni bir dünya görüşü, daha evvel cüm¬le ve fikir kalıplarına dökülmeksizin, yalnız huzurlarında-ki kelime üstü feyizle, kendilerini tanıdıktan sonra tütme-ye başladı.
«Fildişi Kule»yi yıkıp büyük içtimaî plâna, cemi¬yet meydanına çıkmak; orta yere bir tarih, nefs, Şark ve Garp muhasebesi çıkarmak, asrın nabzını bulmak ve her şeyi kendi vahidine ve oradan mutlak vahide irca' etmek ihtiyacı, bende onunla doğdu.
(Sokrat)ın yaptığı gibi, insanları eteklerinden çe¬kip:
— Hey, nereye?..
137
Diye haykırmak ve:
— Her şey yanlış; her şey yeni baştan ele alınmaya ve inşa edilmeye muhtaç!.. Bizim dışarıda aradığımız gü¬neş, cebimizde kayıp!..
Narasını basmak borcu, bende onunla gerçekleşti.
Tekrar ediyorum; tek kelime konuşmadan, yalnız görünmez feyiz mevceleriyle... Bu bir memuriyet miydi?
Allah bilir...
Muhakkak olan şudur ki, ben kendilerini tanıma¬dan dik bir kaya üzerinde gururla dünyaya karşı dikilmiş uyuz bir keçiyken, tanıdıktan sonra; yere inen ve geçtiği yol boyunca süt koyuveren memeleri şiş, patlayasıya şiş bir koyun olmuştum. Otuz yaşına kadar tıknefes yaşayan ve bir iki şiir kitabından başka bir şey veremeyen ben, ondan sonra, piyes, fikir, tetkik, dâva, tez; kırk elli ciltlik bir çapa doğru yükselecektim. Varsın benim «lâhik şair» olduğumu görmeyenler bana «sabık şair» desin, şiir ve san'ata sırt çevirdiğimi sansın ve buna hayıflansın...
1935'te (Tohum), 1936'da (Ağaç Mecmuası), 1937'de (Bir Adam Yaratmak) ve saire... Bilhassa (Çile) şiiri... Derken (İdeolocya Örgüsü) ve bugünedek dâva yo¬lunda tip tip ve çap çap yüz cildi geçen eser...
Mecmuamı çıkaracağım sıralarda huzurlarında ni¬yetimden bahsetmiş; ve emirleriyle Şakir'in getirdiği Mu-hiddin-i Arabî Hazretlerine ait (tefe'ülname)den niyetime bir âyet meali halinde şu cevap çıkmıştı:
«— Onlara müjdeler olsun...»
Müjde, çeyrek asırdır hep çile ve kahır şeklinde te¬celli etti. Fakat müjdeliğini kaybetmedi. Çileler ve kahır¬lar caddesinde itişe kakışa yol açmaya çalışarak müjdeyi arıyorum.

Bendeki her kıymet onun, her suç nefsimin...
138
O'DUR
Rüyayı anlatmıştım ya...
Hani şu, bir (anfi)de çepçevre dizili nur insanlara ettiğim hitap ve tam orta yerde oturan nurüstü nur yüzlü birinin kalkıp beni alnımdan öpmesi...
Anlattım ve şu karşılığı aldım:
«— İnşallah O'dur!»
Ürperdim.
Demek ben Allah'ın Resulünü, Kâinatın Efendisi¬ni, Varlık Sırrının Gayesini görmüştüm rüyada...
Ve anla¬yamamıştım.
Rüyanın nasıl gerçekleşeceğini, ileride «Konfe¬ranslar» bahsinde göreceksiniz.
Nurlariyle cilalanan fikir ve san'atımın ilk verimle¬rinden bir örnek olarak, bundan otuzbeş yıl kadar evvel, bugün baş düşmanım, o gün ve bugün memleketin baş ki¬birlisi ve baş küfürlüsü, Solculuk karargâhı bir gazetede çıkan makalemi okumuştum, şadırvan başında, kendileri¬ne...
Dikkatle dinlediler. Yazı bitinc&Şakir'den kalem istediler ve yazıyı çekip üstüne şöyle yazdılar:
«— Altun ile yazılacak yazı...»
Türk cemiyetinin Kanunî devrine kadar sürmüş aşk ve muvazene çığırında, bu mes'ut ruh kıvamının nelere bağlı olduğunu gösteren yazı; güneş, toprak ve ağaç ha¬linde, iman, cemiyet ve ferdin nasıl hamurlaşmak borcun¬da olduğunu gösteriyordu.
Üzerinde Efendimin el yazısını taşıyan gazete par-
139
çasını, aziz emanetleri arasında saklıyorum. Hüccetim; senedim ve dayanağım, o... Bütür fikirlerimin kontrol mührü...
«Çile» şiirimi de derin derin dinlediler.
Ve sükût... Hattâ memnuniyetsiz bir sükût...
Sonradan ben at derin derin düşündüm; ve bu memnuniyetsiz sükûtu, şiirin kendilerine okunan ilk şek¬lindeki bazı edeb hatalarına yordum. Gerçekten, şiirde, onun ilk yazılış şeklinde, mukaddes ölçüleri taşırır gibi edalar vardı. Vefatlarından sonra bunları düzelttim. Ne yapayım; yavaş yavaş adam oluyordum. Okyanuslar gibi dalgalanan çamur nefsimi yüksük yüksük süzmeye me¬murdum.
Uzun bir sükût... Herkes susuyor... Ben de...
Nasıl bir tecellî karşısında kalmış olacaklar ki, baş¬larının üstünde âdeta elle tutulabilircesine açık bir nur huzmesi, en ağlamaklı sesleriyle, kendi kendilerine hitap ettiler:
«— Zerresini bile feda etmem!..»
Birden bire anlayamadık.
Sonradan ben anladığımı sanıyorum.
Mukaddes ölçüleri ihtar ediyorlardı. Ve herkesten ziyade bana...
Müthiş ân...
Onsuz hiç bir şeye imkân yok...
Şeriat falakasına yatırmadan nefsi, hiç bir oluşa yol yok...
140
Mukaddes falaka, muazzez falaka... Sen ne güzel¬sin. Acı görünüyorsun ama, tad sensin...
ALAFRANGA KEMÂL
Burhan Toprak'ı götürdüm kendilerine... Daha ev-vel de Burhana bir sürü izah:
— Dıştan hiç bir şey göremiyeceksin! Dışını bütün iddialardan temizlemiş olan insanın nasıl bir bâtın taşıdı¬ğına ve neyi gizlediğine dikkat et! Olanca nükte ve neza¬ket burada... Suallerine dış plân hesabına yeter derecede, ne eksik ve ne fazla, kupkuru cevaplardan başka bir şey alamıyacaksın! İşte, bu kuruluğun ve basitliğin ötesindeki haşmete geçebilmektir ki, hüner... Ona göre davran!..
Gittik.

«Kemâl, Kemâl!..» diye çırpınan ve biraralık bunu Garp yollarından «alafranga kemâl» olarak devşirebilece-ğini uman dostum, yine o eski temayülünden kalma ukde¬sini, ilk sualiyle belirtti:
— Hazret-i İsâ hakkında ne buyurursunuz? «— Babasız Hak Peygamber...»
Ve sükût...
— Peygamberimize nisbetle farkları?
«— Büyük...» Ve sükût...
— Ne gibi?..
«— Hazret-i İsâ melekiyette en üstün dereceydi;
O'na nisbetle bir eksiği vardı.» Ve sükût...
— Neydi eksiği efendim? «— Beşeriyeti!..»
141
Bu son cevap, hakikat örsünün üstüne bir balyoz gibi inmişti:
Melekiyette en ileri, fakat meleğin secde ettiği be¬şeriyette, O'na nisbetle eksik, babasız Hak Peygamber İsa Aleyhisselâm...
O sıralarda bana eserlerinden bir kaçını hediye eden Burhan Toprak, bunlardan birinin üstüne şu ithafı yazdı.
«— Bana, Alafranga Kemâl'in boşluğunu gösteren Necip Fazıl'a...»
Burhan Toprak'ın Yunus ve Mansura aşkı da malûm...
Ona da cevap:
— Tomarı getiriniz!
TOMAR
Ben ki, onların, Burhan'dan eksik delisi değilim; bu yaman gerçeği ne de derinden seziyordum.
Daha evvel kendilerine Yunus Emre de sorulmuş¬tu. Sadece ve kısaca:
«— Ariflerden...»
Buyurmuşlardı.
NASIP MESELESİ
Burhan Toprak'ın rahmetli zevcesi, Mareşal Fevzi Çakmak'ın kızı Muazzez için, yetmiş bin Tevhit kelimesi okunup hediye edilmesini tavsiye ettiler.
Bektaşilik hakkındaki suale: «— Hak tarikat olarak başladı; fakat birkaç batın sonra bozuldu.» Buyurdular.
Burhan Toprak'ın önüne, manevî nisbetlerinin kol kol ağacını gösteren büyük bir tomar açtırdılar ve dediler:
«— Bu namsız ve nişansız insanlardan her biri bir mansur'dur.»
Mansur ve Yunus Emre delisi Burhan Toprak, bu çok yerinde bağlılığına karşı, onların da derecesi üzerinde bir ölçü kazanıyordu. Hakikatte Efendi Hazretlerinin mu¬radı şuydu:
— Bu namsız ve nişansız, kendilerini silip yok et¬miş insanlardan her biri, bir Mansur'dur. Dâva; şöhrette değildir.
142
«— Resim hürmet makamında olmazsa caizdir. Yerde ve hürmet ifade etmiyen her yerde...»
Dediler.
Besmelesiz kesilen hayvanların etlerini yemekteki mahzuru öne süren birine dediler:
— Sen yerken Besmele çekiyorsun ya; ona bak!..
143
Kur'ânda, bazı sûrelerin başındaki kesik harfler (Huruf-u Mukattaât-ı Kur'âniye) veya (Tavasîn-ül-Kur'ân) hakkında buyurdular:
— Onlar, sevenle sevilen arasında şifreler...
ve daha sonra senatör), biraderzadeleri Faruk Işık, Avu¬kat Vecihi Işık... Damadı, eski Van Mebusu İbrahim Bey, (Arvas) ismini tercih etti.
Nedimi ve en yakını Şakir, Şakir Üçışık...
Manevî yakınlarından Ziya Işık, Muhip Işıklar...

Şafiî mezhebinden olduklarını duyduğum zaman, sanki ayrı devletlerin tabiiyet halkasındanmışız gibi üzül¬müştüm. O zamanki ilmim, arada hiç bir fark bulunmadı¬ğını gösterebilecek çapta değildi. Onunla ayrı odalara dü-şüyormuşuz gibi, duyduğum çocukça üzüntü karşısında, ne güzel, ne zarif tebessüm buyurdular...
Ve yazı masasının camı altında «Öl ve ol!» diye bir nâra yazılı olan Burhan Toprak'in:
— Ne yapıp da olmalı?
Çığlığına gayet sakin, cevap verdiler: «— Nasip meselesi...»
Nasip olmayınca çare yok, demek istiyorlardı. Olunca da olmamaya imkân yok.
— Sen de anlıyorsun ki, nasibin yokmuş...
ÜÇIŞIK
Soyadı Kanunundan sonra «Üçışık» ismini aldılar. «Arvâsî» lâkaplarını- soy adına çevirmeksizin... Bu ismi, küçük farklarla maddî ve manevî yakınları da aldı. Anka¬ra'da Divan-ı Muhasebat üyelerinden (sonra reislerinden

Yakınlarından en ileri derecede gördüğüm, Halid Bakır ve Ziya Işık'tı. İkisi de rahmetli... Halid Bey İstan¬bul Sıhhat Müzesinde mulaj mütehassısı, Ziya Bey de Karamürsel Fabrikası Müdürü... Birinde rikkat ve rah¬met, öbüründe ölçülere bağlılık noktasından şiddet ve salâbet mizacı, harikaydı. Ve Cevat Yücemen (emekli su¬bay)... Aşkta ve meşkte şiddetlilerden...
Ziya Bey'in damadı, Albay, kimyager Hilmi Işık'la, Faruk Bey'in damadı, diş doktoru Sabri Işık... Ve eczacı İlyas Ketenci...
Her biri, mizaçlarının aynasına göre, o ışıküstü ışı¬ğı pırıldatan aynalar... Ne yapayım ki, kendilerinden, an¬cak Efendi Hazretlerinin huzurundaki tecellî vesileleri içinde bahsedebiliyorum. Bunlardan Halit Bey -nur içinde yatsın- Efendimin vefatından sonra beni enseleyen ikinci çile içinde en ya¬kınım oldu. Ne ince, ne derin, ne sevgili insandı o... Ve Muhib, -Allah gönlündeki nuru artırsın- ne ince, ne derin, ne sevgili insandır o...
Hele Faruk Bey... Ne vekar, ne edep, ne ahlâk, ne muhteşem idrak âbidesi... O da gitti. Hepsi, hepsi...
Bu isimleri, bundan sonra gelecek hatıraların hâs isimler fihristi diye takdim ediyorum.

İki oğulları var: Kadıköy Müftüsü'yken vefat eden Mekki Üçışık ile Münir Üçışık...
O'nun mübarek oğulları dedikten sonra, ayrıca va¬sıf aramaya ne hacet...
Mekki Efendinin oğulları, Bahâ ve Süheyl'den de Tahâ ve Fehim... Ve öbür oğulları.Hikmet ve Medenî... Efendi Hazretlerinden gelen Nur nesli bu «Üçışık»larda devamda...
PİYES
1937 - 1938 temsil yılında Şehir Tiyatrosunda oy¬nanan, Muhsin Ertuğrul'un bizzat oynadığı, ateş içinde kavrularak oynadığı, geçirdiğim büyük ruh çilesinin sah¬ne destanı «Bir Adam Yaratmak» piyesine, yakınlarından birçoğunu gönderdiler. Onlara tahsis ettirdiğim locada, derinlere işleyici gözleriyle Muhip'ciğim, dirseğini loca¬nın kadife balkonuna dayamış, piyesi seyrederken kar¬şımda...
Piyese, yedi sekiz yıl sonraki tekrarında da Halid Beyle beraber gitmiştik. Efendimin, rikkat, rahmet, zera-fet madenleriyle bir küp gibi doldurduğu müstesna insan, beni ne de sıcak kucaklamış, tebrik etmişti.
Piyesimden bahsetmek sevdasında değilim; her şe¬yi ona bağlamak dâvasındayım.

MUHAL FARZ
1935'ten başlayarak 36, 37, derken yolum, bir tef¬tiş heyeti içinde, Zonguldak 63 numaralı kömür madenini teftişe çıktı. Piyesimi yazdığım yer... Emrimizde İngiliz atları, otomobil, güzel bir villâ... Tam rahattayız. Ruhî sıhhatçe fevkalâde iyiyim. Hiç bir zaman olmadığım ka¬dar... Orada, Allah'ın Sevgilisine ait eserimin başlangıcım yazmaya başladım. Ruhça çok iyiyim ama, daha evvel bahsettiğim «hatar»ların çeşitleri, vız vız, kulağımın di¬binde işliyor.

Bir gün denizde, bir kayanın üstüne çıkmış, güneş¬leniyorum. Allanın Sevgilisine dair, göz yaşından harfler¬le yazdığım başlangıç yazısının tesiri içindeyim...
Kulağımda âni bir «hatar» vızıltısı:
— Sen Peygamberini o kadar seviyorsun ama, Onun Yolu seni ebedî cehenneme götürecektir .
Bu, ahmaküstü ahmak, iğrençüstü iğrenç «hatar»a onu kovmaya bile tenezzül etmeksizin sırtımı çevirdim. Hayret! Yine o, yine o, yine o!.. Böyle sesler, ruhumuzun esrarlı yapısı içinde, nereden kopup ve hangi merdiven¬lerden çıkıp karşımıza dikiliyor?..
Şiddetle kovdum. Yine geldi.
Nihayet ben de onu karşılayıp, cevabımı, ağzımdan kelime kelime dökülürcesine kafasına çarptım:
— Peygamberimin Yolu ebedî cehennem olsa bile ben ondan ayrılmam! Anladın mı? Var mı başka bir diye¬ceğin...
Hayret ki, hayret!.. Bu sert cevap karşısında «ha¬tar», ışıklar yanınca karanlık ne olursa öyle oldu. Kaçtı, silindi, yok oldu. İçim, zevk ve saadet dolu, denize atla¬yıp çıktım.
147
İstanbul'a gelince kendilerine anlattığım zaman gü¬lümsediler:
«— Çok güzel, dediler; güzel cevap vermişsin!.. Yalnız küçük bir eksiği var... Cevabının içine (muhal farz) tâbirini sıkıştırmalıydın...»
Yine, basitlik içindeki haşmete hayran oldum. Öy¬le ya, o yolun cehenneme çıkması muhaldir. Dâva, bu muhali başa alarak yola bağlılık göstermekte; ve inadın değil, hakikatin sebatını belirtmekte... «Muhal Farz» öyle bir can kurtarandır ki İslâm tefekküründe, vakıaları ille zıd cephelerinden de kurcalamak sevdasındaki aklın tu¬tunma halkası gibi bir şey...
— Muhal farz, Allah olmasaydı...
Diye başlar ve daireyi emniyetle dönüp mutlak varlık noktasında karar kılabilirsiniz.
Elime, şüphe cellâdına karşı kullanılacak âlete ait, en güzel usûl ölçüsü geçmişti.
HAS İSİM
Varlığın Tacına dair, Zonguldak'ta yazdığım yazı şöyle başlıyor:
— Yâ (M.....!)
Noktalı yerde O'nun ismi, hâs ismi... Mukaddes hâs isim... Yâni mukaddes isme, nida siygasiyle hitap ediyordum.
«— Onu çıkar oradan, buyurdular; Allahın Resulüne, hâs ismiyle ve nida siygasiyle hitap olunmaz.
— Niçin efendim?
«— Haya meselesi!.. Allah bile Kur'ânında, Sevgi¬lisine, hâs ismiyle nida ederek hitap etmedi.»
148
Büyük sır karşısında yandım, kül oldum. Bizzat Allah'ın haya gösterdiği sır...
— Kur'ânın hiç bir yerinde böyle bir hitap yok
mu?
Kısa ve sert:
«— Hiç bir yerinde!..»
Gerçekten «de ki» mânasına «gûl» kelimesiyle başlayan bir çok âyette, bu hitaptan sonra isim gelmediği, gözümün önünden geçiverdi. Buna karşılık, birçok tefsir-cinin «de ki yâ M.....!» diye kullandıkları klişelerdeki ka¬balık içimi burkuttu.
HAM VE KABA SOFTA
Sır idrakinden uzak, her şeyi nefsaniyetlerine irca edici ve herşeyin kabuğunda kalıcı böyle tipler için, Efen¬dimin yaftası hazırdı:
«— Ham ve kaba softa...»
Tâbir, ayniyle kendilerinindir. Bu da bende bütün bir metodun anahtarıdır.
Ham ve kaba softa, emirlere, aşk eksikliğiyle de olsa körü körüne bağlı olan değil -emirlere körü körüne bağlı olmak, ebediyen gözü ve gönlü açık olmaktır-; on¬ları kendi havasız ruhuna indiren, içlerine giremeyince, hikmetlerine sızamıyan, sırlarını tadamıyan ve mukaddes ölçülerin aynasında kendi nefsini gösterendir Yoksa gör¬dükten sonra gözünü yummak ve körü körüne bağlanmak ve

artık ebediyeti gören bir göz sahibi olmak, ne devlet!.. Ona aşk derler... Keşke bu mânada softa olabilsek...
Tarihimiz boyunca ne çektikse, belirttiğimiz gibi aşksız, hikmetsiz ham ve kaba softalardan çektik!
149
AH!
Efendim, bir gün, elbette tek çizgiden ibaret olan iman istikametinin bedahatini belirtmeye lüzum görme¬den mücerret inanmanın kuvvetini göstermek için şöyle buyurmuşlardı:
«— İnan da, istersen bir odun parçasına inan!..»
Zonguldak'ta kaleme aldığım başlangıç yazısının bir yerinde, «Kim inanır, kim inanmaz?» diye bir istif¬ham açtıktan sonra «ya beyninin her atomu bir güneş ka¬dar ışıklı İmam-ı Rabbânî inanır, ya en basit bir köylü... Ya en büyük, ya en küçük...» gibilerden bir fikir yürütü¬yor, ikisi ortası ahmakların inkâra memur olduklarını kaydediyor; ve en küçük insandaki gizli ruh feyzini, belki de yanlışı bile bilmemekten gelen bir imtiyaz olarak gös¬teriyor, bunlar hakkında kullandığımız «saf» kelimesini, işte, yanlış ve doğru hiç bir şey bilmemek hikmetine bağ¬lıyordum.
Sıra bu satırlara ve «saf» kelimesine gelince:
«— Ah...»
Dediler; ve ne derinden, ne içli, ne güzel!..
Kendilerindeki tek heceli bir «ah» lâfzının hudut¬suz derinliğini göstermek içindir ki, bu kadar lâf ettim ve-bunca vesileyi karıştırdım.
ABDULHAK HAMID
O sıralarda Abdülhak Hâmid ölmüştü. Nitekim Zonguldak'ta ona ait bir de konferans vermiştim. Seksenaltılık Hâmid, hemen her ân, benimle, otuz¬luk genç dostuyle buluşmak ister, bana ve düşüncelerime
150
aarıp bir tiryakilik gösterirdi. Kendisine ve Lüsyen Hanı¬mefendiye, Efendi Hazretlerinden bahsetmiştim. Çok alâkalanmışlardı. Efendi Hazretlerinin eserinde «Edep» bahsinin başlangıcım, edebin tarifini okumuştum Abdül¬hak Hâmid'e:
«— Edep hududa riayet etmektir. En büyük edep, İlâhî hududu muhafaza...»
Bu, her zamanki vekar içinde, muazzam ifade, o kadar hoşuna gitmişti ki Hâmid'in, o da Efendi Hazretleri gibi bir «ah...» çekmişti. Son günlerinde:
— Ah, bir mürşide ihtiyacım var, bir mürşide ihti¬yacım var...
Deyip duruyordu.
— İşte mürşid, demiştim; en büyük mürşid!.. Bütün emeli, Efendi Hazretlerini görmekti.
— Görüşeyim de, demiştim; sizi bir otomobille karşısına kadar götürürüm.
Bundan Efendi hazretlerine de bahsetmiştim ve şu cevabı almıştım:
«— O bizden yaşça büyük... Biz onun ayağına gi¬deriz.»
Fakat olmadı, üstüne düşemedim; Efendimle Ab¬dülhak Hâmid'i karşılaştıramadım. Nasip meselesi...
Zonguldak'ta bir at kazası geçirdim ve saatlerce baygın yattım. Baygınlığımda tek bir rüya veya rüyamsı bir şey...
Muayede salonu gibi fevkalâde bir odada; iki yal¬dızlı koltukta, sırtlarında bâlâ rütbesinin üniformaları ve ellerinde kılıçları, büyük babam ve Abdülhak Hâmid...
151
İkisi de rahmetli... Büyük babam beni görünce gülümsü¬yor ve eliyle «gel gel!» diye işaret ediyor. Abdülhak Hâmid ona dönüyor ve:
— Hayır efendim; onun cemiyette yapacak daha çok işi var!..
Diyor.
Bu rüya sona erdi ve ben baygınlıktan sıyrıldım, kalktım...
İnşaallah cemiyette yapacağım işler henüz bitme¬miştir.
TESELLİ

Bütün bunlar oluyor, görülüyor, düşünülüyor ya... Beni hâlâ adam olmuş, hiç değilse dış hiza çizgisine gire¬bilmiş sanmayın!
Canevimden oku yemiş bulunuyorum ama okun sapındaki, bolca tutulmuş, kalomalı ipi istediğim tarafa sürükleyerek yine dış dünyayı taş taş koklamakta devam ediyorum. Sonra dövünüyorum, ağlıyorum, bazan dövün¬mek de gelmiyor hatırıma; ve daima nefsime müddet üs¬tüne müddet, vâde üstüne vâde bağışlayarak, sefil ve pe¬rişan, sürünüyorum.
Kırk yaşına kadar tesellim:
— Ellisinden sonra inşallah...
Pârisa Hazretlerinin sözlerini elimle kaydediyor, ona bayılıyor da bir türlü tâbi olamıyorum:
«— Gafil halk, kesik ve bitkin, bir lâf eder: Yarın olsa da bir iş işlesem... Bilmez ki, bugün, dünkü günün yarınıdır. Bugün ne işlemiştir ki, yarın bir şey işleyebil¬sin?»
152
Teselli, hep teselli, kuru teselli; şeytan tesellisi...
Efendimin başka bir münasebetle sözleri:
«— Allah herkese bir türlü, tesellisini verir.»
Burhan Toprakla gittiğimiz ikinci bir defa, mesci¬de bitişik oturma odasının camından onları, akşam nama¬zını kılarken görmüştük. Namaz bitinceye kadar ayakta beklemiş ve haşyetimizden oturamamıştık.
Şakir, imam; Efendi Hazretleri ve yakınları, arka¬sında...
O ne namazdı!
Şakir'in sesindeki ahenk, ahengi bitirdikten ve onun ötesine geçtikten sonra başlayan kalb sesinin, kıyam halinde bir ruh haykırışının ta kendisiydi. Evet; kıyam, gönlün ayağa kalkması, Allah kelâmının büründüğü o ha¬rikalar harikası seste topyekûn bütün insanlık mezardan kollarını yükseltmiş gibi bir eda:
— Allahü Ekber, Allahü Ekber...
Ben henüz bu hizanın dış çizgisine bile geçeme¬miştim.
KERAMET MAHCUP
İşte şimdi, Efendimin, yalnız bana tecelli eden, çünkü yalnız bana cevap olarak gösterilen bir işini belirt¬mek zamanı geldi.
İş mi; her şey iş... Keramet sözü, bu işdeki büyük¬lüğü belirtmekten mahcuptur. Yâni herkesin ağzındaki keramet sözü... Onunki gerçek keramet...
Allah bilir ki, kerametlerin en ulvisinde bildiğim Efendimden hiç bir ân zahir kerameti beklemeden, iste¬meden, bu lütuf bana geldi:
153
Kendilerini galiba bir camiden, galiba Beyazıt ca¬miinden almıştım. Ders bittikten sonra beraberce bir oto¬mobile binmiş, Eyüb'e gelmiştik. Mahut dik yokuşu, be¬raber, küçük adımlarla çıkmıştık. Ben; onun, ayağındaki toza kurban fedaisi, koluna girmiştim. Şakir'in yerini al¬mıştım.
Şadırvan başında oturmuş, mescide bitişik came¬kânlı odaya geçmiş, çaylarımızı içmiş, namazımızı kıl¬mış, ev tarafından aşağı kata inip yemeğimizi yemiş, tek¬rar yukarıya çıkmış; evin kapısı önüde yer almış bulunu¬yoruz. Hemen bütün gün devam eden beraberlik ve soh-betden sonra, hafif bir dalgınlık, düşünce ânı... Uzun sükût...
Ben kapıya karşı bir banko üzerindeyim. Kendileri, bir iki metre ilerimde, cephemle solum arasında; hasır koltuğunda...
Etrafta birkaç yakını; o kadar...
Uzun sükût...
Birden, içime bir ateş düştü. Kendime, içimden, harfi harfine şunları söylemeğe başladım:
— Sen ne âdi, ne pestpâye insansın! Efendinin ya¬nına geliyor, birkaç saat kalıyor ve kar gibi beyazlaşıp uçarak, bulutların üstüne basarak gidiyorsun! Kapıdan çı¬kar çıkmaz yine eski insan!.. O bembeyaz halinle zift fıçı¬larına balıklama dalıyorsun! Sonra yine gel, yine temiz¬len, yine git,

yine kirlen!.. Sen adam olmazsın! Sen; gös¬terilen doğru yolda kendi iradenle tek adım atmak şerefi¬ni kazanamazsın!
Ve tam bu noktada, daha yüksek bir iç seslenişiyle kendi kendime haykırdım:
— Bizim gibi sefilleri kendi halimize bırakmama¬lı... Bizi, tam tabiriyle, tasarruf etmeli... Büyük velî, bizi
154
bir nazariyle tasarruf etmeli... Büyük velî, bizi bir naza¬riyle tasarruf edip bütün dış alâkalarımızdan söküp kopar¬malı, kurtarmalı ve ayağının dibine serip «işte hepsi bu kadar!» demeli... Bizi tasarruf etmeli, beni tasarruf etme¬li...
Başım önümde, bunları düşünürken, birden, bütün ömrümde ne bir eşini görebileceğim, ne de hayâl edebile¬ceğim bir hal!.. Kalbim, bir lâstik gibi, cephemle sol tara¬fım arasında uzuyor!.. Aman, ne oluyorum ben? Kalbim bir lâstik gibi uzuyor; ve ben, dünyanın en korkunç acı-siyle, en tatlı duygusu arasında avazım çıktığı kadar ba¬ğırmak istiyorum! Dayanılmaz bir acı ve dil dokundu¬rulmaz bir tad...
Bir de başımı kaldırınca ne göreyim?..
Efendi Hazretleri, bir arslan gibi haşmetlû başlarını bana çevirmişler, o müthiş gözlerini üzerime dikmişler, bakıyorlar...
£»anki demek istiyorlar:
— Sen misin tasarruf istiyen?.. Acaba sende buna dayanacak takat var mı?..
Hemen ruhaniyetlerine sığındım; kalbim yerine geldi, nefes aldım.
Bize ilk gelişimizde yolu tarif eden aktar, Abidin Bey, ölüyor. Tabutu, dik yokuştan yukarıya çıkarılıyor, setin önünden geçirilerek biraz ilerideki kabrine götürülü¬yor.
Tabut tam evin önüne gelince, Efendi Hazretleri setin üstüne çıkıp bakmışlar...
Dört omuz üzerindeki tabut durmuş... Olduğu yer¬de mıhlanıp kalan, taşıyanlar değil, tabut... Ve tabut,
155
Efendi Hazretlerine doğru dönmeğe başlamış... Dönen, taşıyanlar değil, tabut...
Efendi Hazretleri, kısa ve belirsiz bir duadan sonra elleriyle «götürün!» diye işaret etmişler; tabut yoluna de¬vam etmiş...
Bunu, yakınlardan, en emin ağızlardan dinledim.
«RABITA»
Henüz eşiğinde bulunduğum yeni iklimin havasına sadece saygı ve sevgi sahibi uzak bir seyirci veya ziyaret¬çi gibi değil, ezelî bir bildik sahabetiyle alındığım ve ya¬vaş yavaş alıştınldığım hissini veren bu sıralarda, bana Efendi Hazretlerinin ikinci bir kitabını sundular. Matbu ve küçücük bir kitap, bir risale... «Râbıta-i Şerife» risale¬si... Kendileri, vaktin geldiğini her halde göz ucuyla işa¬ret ettiler ve risale hemen elime sıkışfîsldı.
Evvelâ, Efendi Hazretlerinin eserlerinden birine daha muhatap olmaktan başka mânâ veremedim bu işe... Baştan başa ve defalarca okuduktan sonra bile... Daha sonra, çok sonra, vefatlarından sonra bile... Daha sonra, çok sonra, vefatlarından sonra öğrendim ki, ilk eserleri herkese mahsus bir kitap... «Râbıta-i Şerife» ise yalnız manevî deftere kaydedilenler için...
Bu, ilk eserlerinin belki yarısından da ufak, iki üç formalık broşürde, gayenin, gayeler gayesinin metod cep¬hesi, billur çizgileriyle, apaydınlık resmediliyor ve yolun kâinat sırrını çözmeye mahsus anahtarı, nasıl kullanılaca¬ğı bakımından ele teslim olunuyordu.
Birinci eserleri gibi, evvelâ, akıl üstü dâvanın aklî bilgi çerçevesi diye aldığım ve fiili nüktesine, bu nükte-
156
nin şahsıma yönelişindeki hususi mânaya dikkat edeme¬diğim küçücük reçete -evet, bu risale bir ölümü yenme reçetesiydi- eczahanesini bulmak, ilâcını yaptırmak, içe¬bilmek ve sora dayanmak kaydiyle, bana bir ihtardı:
— Kabul edildin!.. Şimdi ol bakalım!.. Gördüğün şekilde...

«Rabıta-i Şerife»nin, metod olarak aklî bilgi cep¬hesinde, yeni ve gizli bir şey yoktu. Bütün «Altun Silsile» boyunca tek usûl... Aslî Sahibinden, âlemlerin kendisi için yaratıldığı Varlık Tacının Sahibinden beri gelen usûl... Bilgisi de umumî ve meccani... Bütün hususilik ve pahalılık, onun şahsa mal edilebilmesinde; yâni irşat edi¬ciyle, irşada lâyık görülenin, bu metod halkasında bir ara¬ya gelebilmesinde... Ve lâfta değil, halde...
Herkes hesabına dâvanın en çetin tarafı olan dok¬torunu ve eczahanesini bulmak, ilâcını yaptırmak diye bir şey kalmıyordu benim için... İlâç, doktor eliyle ve yapıl¬mış olarak geliyordu. İçebilecek ve dayanabilecek miy¬dim? Bütün mesele, bütün mesele burada!..
USUL
Yola girmek istiyen, tam bir iç ve dış temizliği içinde, Büyük Kapı'nın bekçileri «Altun Silsile» Kahra¬manlarına yönelecek ve yalvaracak:
— Beni de bağlılarınızın, hesabı görülmüşlerinizin arasına alın!
Kim bilir nasıl; dağları ve kayaları eritici bir yan¬gınla içi kavrularak yalvaracak...
Sonra iki rekât istihare namazı kılacak...
Alacaklar veya almıyacaklar...
157
Bundan kendisinin haberi olacak veya olmıyacak...
Hattâ mürşidi bile, isteklisinin kabul edildiğini bi¬lecek veya bilmiyecek...
İrşat ediciyle irşat edilenden, isteklinin yola kabul edildiğini, ikisi de bilebilir yahut sadece mürşit bilir, ya¬hut da hiçbiri bilmez. Ve irşat devam eder.
Kabul ediimeyexi, mürşide malûmdur; hattâ, umu¬miyetle, kabul edilen de...
Risalenin bu noktasında, güneşin pişirdiği bir ka¬vun misali... Güneş, kavunu bilmese de pişirir; kavun, gü¬neşin farkında olmasa da pişer. Elverir ki, aradaki bağ ve liyakat ölçüsü kurulsun... Eğer iki taraflı verici ve alıcı şuur ve bilgi yerine gelirse, iş, arabanın tatlı bir meyil üzerinde kayması gibi kolaylaşır.
İlâhî esrar!... En büyük ilmin, idrakin, istiklâlin içinde bile herkes Allanın kuklası... Bildiren o, gösteren o, hareket ettiren o, sonra bütün bunları gizleyen ve ula-şılmazjjjr sonsuzluğa yol açan yine o...
Gördünüz mü, kapıdan içeriye daha ilk adımın şar¬tı, -İçeride atılacak adımlar, açılacak kapılar ve aşılacak geçitler sonsuz- girmek istiyen ve hattâ yol veren hesabı¬na ne kadar ince ve girift?..
Ya, insan tarlalarının tepesine, güneş diye bal ka¬bakları asıp «seni içeriye aldım, seni almadım!» tarzında hüküm kesen ve ilâhî yolun isteklilerine, bir kulübe üye olma muamelesindeki kabalığı tatbik eden şarlatanlar!..
Ondan sonra iş «râbıta»ya geliyor; ölümsüzlük ilâcının baş unsuru olan bağlanma işine...
Şöyle: Kıbleye karşı oturup gözlerinizi yumacaksı¬nız. Kalbinizi, geniş, uzun bir dehliz, bir koridor farz edip, mürşidi onun üzerinde size doğru geliyor göreceksi¬niz. Hayâl hazineniz, mürşidi her ân, kalbinizin içindeki
158
madalyonda muhafaza edecek... Noktası noktasına, çizgi¬si çizgisine...
Bu, «râbıta»nm iptidaî şekli... Bir de onun «telebbüsî» giyim şekli var ki, muazzam... Kendinize, mürşidinizi giydireceksiniz. Yâni arada siz yoksunuz; mürşidiniz var... Yüzünüz, kaşınız, gözünüz, ağzınız, bur¬nunuz, hep onun... Elleriniz, parmaklarınız, kılığınız, kı¬yafetiniz de...Sanki siz O'sunuz.
Zikir, Allahı anma, bu vaziyette...
İbadet, namaz bu vaziyette...
Hattâ her şey, her iyi ve güzel şey, bu vaziyette...
Tâ ki.....
Hele sırası gelsin...
SIR

İşte «rabıta»; işte Kur'ânla, Kur'ânın sonsuz derin¬liklerinde kaybolanların görebildiği mutlak ölçüyle sabit vekat'i keyfiyet...
Erenler yolunun da, her şeyin de sahibi Allah Sev¬gilisinden sonra baş kılavuz Ebu Bekir, Efendisine, Kâinatın Efendisine o türlü rabıta etti ki mahrem yerler¬de, el ve yüz yıkama yerlerinde bile bu rabıtayı çözeme-mekten yine O'na şikâyet etti.
Bütün erenler bu yoldan erdi.
Rabıta, Allahta fanî olmanın başlangıcı, mürşidde fanî olma hali...
Zikirsiz rabıta; Allanın huzuruna, mürşidin ruhani-yet kılığiyle çıkma, çıkabilme sırrı...
159
Sözde iman yobazlarına karşılık bir de küfür yo¬bazları vardır ki şöyle derler:
— Allahla kulun arasına girilmez! Gördünüz mü, nasıl giriliyormuş?..
Fakat bu girme değil, kulu Allaha götürme işi... Yoksa zaten her fert Allahiyle yapayalnız; meleklerden bile gizli kalacak derecede yalnız... Bu mânada zaten ara¬ya girmek muhal... Fakat ileridekinin geridekini çekip gö¬türmesi bakımından, Allah ve hakikate delâlet yolunda vasıtanın ne demek olduğunu o, kafası balyozla ezileme-yecek kadar sert küfür yobazına şöyle anlatınız:
— Sen, raftaki bir kitabı almak için bile araya vası¬ta katar, iskemleye çıkarken; sen vapurdaki yolcuyu seç¬mek için bile vasıtasız edemez, eline bir dürbün alırken, Allaha vasıtasız ermekten, hattâ tapmaktan nasıl bahsede¬bilirsin? Köprüden Üsküdar'a geçmek için bile vasıtasız kalsan tn^ün Karadenizi dolanmaya mecbur olan sen!...
En büyük vasıta, O, Peygamber, Peygamberlerin Peygamberi...
Sonra sahabi...
Sonra velî...
Sonra âlim...
Sonra Müslüman, sadece, basit ve kuru Müslü¬man... Herkes herkese ve her şey her şeye, vasıta... Böy¬leyken herkes ve her şey, Allah ile dosdoğru bağlantıda...
Ve «Rabıta», vasıta hikmetinin en ileri metodunu inkâr edici, sözde dindarların da bulunuşu...
Bunlara, çiğ¬nenmek üzere, yemişin yalnız kabuğu verilmiştir. Halbu¬ki iç kabuğun, kabuk da iç'in...
160
VE ZİKİR
Rabıta ile beraber, onun ayrılmaz yakını halinde «zikir» geliyor. Ağaçla yemişi, istirityeyle incisi, gemiyle pusulası; ve peşinden derya... Fakat bu, zikrin, âlet değil, rabıtayla kemâl bulmuş tesir ve keyfiyet cephesi...
Bu türlü zikrin açtığı deryayı, kalemlerinden çıkma bir mektubun bazı satırlarından süzmeye çalışalım:
«— Zikir ve zikrin tesiri bir denizdir. Bir deniz ki, kimse dibine varamamıştır. Dalgalı bir derya ki, dünya onun tek dalgasını görmüyor... Dünyayı kavrayan bir Ok¬yanus ki, onu kuşatmaya kâinatın gücü yetmez. Nihayeti¬ne kimsenin erişemiyeceği bir âlem... Her zerreye nüfuz etmiş, sızmış, sahilsiz bir umman... Zikir, zikredenlerin kalblerinde doğan bir hal ki, söylemesi, yazması, bildir¬mesi imkânsız... Allahı bilen kimsenin, dili söylemez olur; kelime bulamaz ki, anlatabilsin... Şaşırır kalır; dün¬yadan ve insanlardan haberi olmaz. Zikredilen Allah ol¬duğu gibi, zikreden de ancak odur. Kendini, yine ancak kendisi zikredebilir... Mahlûkların, onu zikredebilmek haddine mi düşmüş?.. Ancak îlâhî sıfatlariyle sıfatlanma¬sı için yarattığı insana kendisini zikretmesini emretmiştir ki, herkes, yaradılışındaki kabiliyeti derecesinde o niha¬yetsiz, dalgalı denizden bir şeyler, bir teselli bulsun, raha¬ta kavuşsun... Veyselkarânî, o deryanın bir damlasiyle te¬selli buldu. Cüneyd, o denizden bir avuç suyla doymuş kanmıştır. Abdülkadir (Geylânî), o denizin ancak kenarı¬na varabilmiştir. Muhiddin (Arabî) ise diplerden çıkarıl¬mış bir cevherle övünür. İmam-ı Rabbânî o denizden bü¬yük pay almıştır.»
Buraya kadar en büyük velilerin dereceleriyle bir arada ve kelâmın son haddiyle anlatılan zikir keyfiyeti,

161
daha sonra, zikrin akıl perdesinde nihaî hakikatine kadar yükseliyor ve şöyle çerçeveleniyor:
«— Allah kelimesini teşkile hizmet eden (elif), (lâm) ve (he) harfleri, bu muazzam kelimenin işaret etti¬ği, hiç bir şeye benzemiyeıi Zatı anlatmaya âlet ve vasıta¬dır. Bunları söylemek zikir değildir, zikir bu kelimenin neticesi, semeresi olan bir hal ve keyfiyet...
Bu kelimeye zikr denilmesi mecaz yoliyledir; hakikî mânâ ile değil... Bunun gibi, Tevhit Kelimesi de zikrin kendisi değildir. Ancak telâffuzu ve mânası bakı¬mından zikre âlettir. Zikir, kelimenin ve bu ibarenin kalb ile tekrarından doğan bir haldir ki, doğması, bu kelime ve bu ibareye bağlı...»
Büyük Kapı'nın rabıta denizi içindeki inci zikri, * kapalı dudakladır. Gizli zikir... Çarşıda, pazarda, evde, iş-de, herkes sizi şunu veya bunu yapar görürken; zikir... Zaten herkes ve her şey, bilmeden zikirde...
ÖLÜMÜN HAYÂLI
Rabıta ve zikrin yanı başında «tezekkür-ü mevt» ölümü anmak diye isimlendirilen bir iş daha var:
Gözlerinizi yumacak Ye kendinizi teneşir üstünde hayâl edeeceksiniz. O kadar şiddetle ve hassasiyetle hayâl edeceksiniz ki, siz arttf sanki bir ruhsunuz, vücu¬dunuz da gerçekten teneşir üzerinde... Gözlerinizi açtığı¬nız ve ayağa kalktığınız zaman, sizinle beraber doğrulan cesedinizdir; tekrar ruhunuza alâka bağlamıştır, ama, o artık kendini ölü bilir: « Ölmeien ölünüz!»
Sırların sırrı...
162
İşte bu emirden küçük bir tatbik...
Ölümün hayâli, ölümün hayâli... Her ân kendiniz¬de, başkalarında ve her şeyde ölümün hayâli...
Vazife, emir ve gaye dışı bütün dünya neş'elerinde, alâkalarında Ölümü düşünmek...
Karşınıza çıkan kadın, siz de biliyorsunuz ki, Alla-hın bir iskelet üzerine giydirdiği, süresi tek ân, harika gü¬zel et ve deri çizgilerinden ibarettir. Koparın bu maskeyi ve altındakine bakın!
Şu, gün yüzlü çocuktaki nerm ve nazik ten, solu¬can yemi olarak yaratılmadı mı; ve çocuk ölmek üzere doğmadı mı?
Hangi kitap vardır ki, sonunda bir (son) olmasın; ve hangi madde vardır ki, değişmeden bir saniye kalabil¬sin?
«Gayeme vardım!» diyebilmiş tek hasret tanıyor muyuz? Gaye gelip geçiyor; hasret yine eski yerinde...
Gelip geçen her şey ölüyor...
Allahın fermanı, bu... «Neylerse güzel eyleyen»in fermanı...
Bu zevke vardığımız, varır gibi olduğumuz andadır ki, Allahın (Esfel-üs-safilin—sefillerin en sefili) diye an¬dığı şu yeryüzünde, bu, gurbetlerin, ayrılıkların, uzaklık¬ların, eksikliklerin, kesikliklerin, kırıklıkların vatanında, ruhumuzu çatlatasıya geren bir kasvet seziyoruz ki, başka bir âlemin, yerin, iklimin ihtarcısıdır.
Ebedi safânın...
Allahta ebedî safânın...
Bu safânın yolu da, ölmek, ölmeden ölmek...
İş ölümü hayâl etmekse, onu Yunus'tan derin kim görebilir:
163
gaye...
Yunus der ki, gör takdirin işleri: Dökülmüştür kirpikleri kaşları, Başlan ucunda hece taşları; Ne söylerler, ne bir haber verirler.
İş, ölümü hayâlden başlayıp ölümü delmek...
O da âlet, o da vasıta...
Alet içinde alet, vasıta içinde vasıta, gaye içinde
İş, Allahta ebedî safâya ermek...
Biraz sonra, Yunus, onu da söyliyecektir:
Boyandım rengine solmazam ayruk;

Aşikım, âşikım, ölmezem ayruk;
SAFA
«— Safa, her lisanda memduh; ve zıddı olan kedu-ret, her lisanda mezmumdur.»
Bu cümle Efendimin kitaplarından...
Safa; Kağıthane safası veya gece safası değil... Bü¬yük ve İlâhî neş'e... Ne güzel kelime!..
Keduret... Safânın zıddı ve kederin mücerret hal ifadesi... Ne harika mefhum...
İşte bütün insanlık, bütün ifade kalıplariyle bunlar¬dan ilkini över ve ikincisini yerer... Biri memduh, biri mezmum...
İlâhî neş'e, İlâhî neş'e... Safa, bu...
Bütün insanlığın, türlü inanışlar içinde, buluştuğu, kelime ve mânâ halinde tutuştuğu, vardığı ve dizüstü çö¬küp ellerini göklere kaldırdığı dilek eşiği...
— Safa, Allahım safa!..
164
Yunus Emre de, gerçek inanış çizgisinden onu iste¬di, hattâ ona erdiğini söyledi. «O, sevgilisinin rengine bo¬yanmıştır, artık solmaz; âşıktır, artık ölmez...»
Ah, gaye; gayelerin gayesi...
Allahta fanî olmak ve onda bekaya ermek gayesi...
Beyni kan çanağına dönen (Paskal)ın:
— Joie, joie!..
Diye boş yere haykırdığı gaye...
Çünkü o, yolu bulabilmiş değildi.
Ebedî Safa...
Buyurun, o da burada... Kitabın tâ başında ve işin sonunda...
Ne şundadır, ne bunda; orada, orada, Peygamber bâtınının sarayında...
MUTLAKA NAMAZ
«Râbıta-i Şerife» risalesi elime verildikten bir müddet sonra sualleri:
«— Namaza ne vakit başlıyacaksın?»
Bu sual, cevabı bakımından beni şaşırtmamıştı. Za¬ten içimden kurmuştum. Ramazana bir, bir buçuk ay ka¬dar bir zaman vardı. Ramazanda başlamayı düşünüyor¬dum.
— Ramazanda başlayacağım efendim.
«— Hayır; 14 Şaban günü başla!»
Berat gecesini kastediyorlardı; her yıl, her ferde beratının verildiği mübarek gece...
165
— Bana, amel noktasından en doğru bilgileri top¬lamış hangi kitabı tavsiye edersiniz?
«Dürr-i Yekta» şerhini tavsiye ettiler. Başladım, yine kalakaldım. Tekrar başladım, yine kalakaldım. Başı¬mı, bir bulutlara, bir taşlara vura vura gidiyorum.
Nitekim namazlarımın, kendilerini tanıdıktan sonra ilk zincirleme devam ahdine kesik ve kopuk bir çığır açan 1940 ve 41 sıralarında, galiba huzurlarında evlenişim za¬manlarında, bana soracaklardır:
«— Nasıl gidiyor namazların?»
Vakitlerinde yetiştiremiyorum efendim, fakat ak¬şamları evde, yatsı namazının edasiyle beraber bütün gü¬nü kaza ediyorum.
Ve, bir kere daha olduğu gibi, memnuniyetsiz bir sükûtla susacaklardır.
Henüz o tarihlere vaktimiz var...
VE NAMAZ
1961'de kaleme alınmış bir not:
«Bugün ne halde miyim? 1961 yılının Mayıs ayın¬da?..
Söyliyeyitn? Dostlarıma «Zahit» görünmek değil
- de -Allah saklasın- düşmanlarıma «softa» görünmek ve
yeni bir nefret vesikası vermek için söyliyeyim... Biraz
da, en büyük haya mevzuu olan namazın, sırasında nasıl

bir ilâna medar olabileceğini göstermek için haykırayım:
Her gün, o günün beş vaktini, zamanında edadan başka, ayrıca iki günlük kaza namazı kılıyorum. Bu sene¬nin Ramazanında, kazalarımı, bir gün ilâvesiyle üç güne çıkardım.
166
1957 hapsinden beri tuttuğum ve üstüne «İptilâ Defteri» yazdığım, kocaman bir defterim var... Hapishane notlariyle dolu... Bu defterin sonuna, bulûğa erdiğim ta¬rihten bugüne kadar, her seneyi ay ay gösteren bir tablo ekledim. Bu tabloda geçmiş yılların devre devre kılınabil¬miş eda namazlarını, ay ay, mavi mürekkeple karaladım. Kaza namazlarını da kırmızı mürekkeple... Böylece, Al¬lah nasip ederse, mavi mürekkeple ileriye doğru, kırmızı mürekkeple de geriye doğru giden devrelerime yetişecek, Efendi Hazretlerini tanıdığım zamana varacak, oradan da bulûğ zamanıma ulaşacağım. Ömrüm olursa, ondan son¬ra, tek vakit borcum kalmamış olarak edalara devam... Defterde, belki maviden çok kırmızı görünecek ama, ne yapayım?..
Allaha ahdim var:
— Her gün, en aşağı şu kadarına ahitliyim... Allah ve kul hakkı olarak üzerimde ne kadar borç varsa, bunla¬rın hepsini ödetmeden canımı alma...
Allahla beraber bütün inananları şahit tutuyor ve onlardan duama ortak olmalarını diliyorum.
Namaz, Efendimden aldığım feyizle, benim için her işin başı, her oluşun temeli, dinin direği... Onsuz hiç¬bir şey konuşamam; ne konuşur, ne konuştururum.
Şimdi gösterebildim mi, neyin ilânına medarmış namaz?..»
Bu notu açığa vurmak nefsâni bir celâdet, hattâ şeytanî bir küstahlık... İnsana sorarlar:
Peki ahdine sadık kalabildin mi?
Küçücük bir ihmaliniz bile olmuş olsa ne cevap verebileceksiniz?.. Suçun ilânı ise ayrı bir suç... Doğrusu bile yasakken yalandan züht satmak da, denaetlerin dena-eti...
167
Allah hepimizi affetsin; ve bizi, ayağımız arada sürçmüş olsa bile takrar doğru yola çeksin ve ahitlerimize bağlasın... Tek, hâlis ve samimi olmayı bilelim...
Namaz kılanlar, kendileri de işin içinde, namazın sathında kalanlara acısın, kılmayanlar da, o satha bile tu-tunamadan derinliklere girmek palavrasından haya et¬sin!..
NAMAZ, NAMAZ, NAMAZ.
Hiç incitmeden, asla soğutmadan, zerrece ürküt¬meden, kuş kanadı kadar yumuşak ve nüvazişli bir sesle, bir temasla, hep dokunuyorlardı:
«— Namaz, aman namaz; mutlaka namaz... Nere¬de, ne şart altında olursa olsun, mutlaka namaz...»
Sonra yakınlarından birinden duydum:
«— Bir vakit namazımı kaybetmektense, derler¬miş; dünyaları kaybetmeyi tercih ederim.»
Bir gün de, beraberlerinde namaza yetişememekten fevkalâde üzülen, âdeta harap olan birine, büyük bir veli¬den bir beyit okumuşlar:
«O günah ki, insana, küçüklük ve sığınma
duygusunu verir, Büyüklük ve kibir veren ibadetten daha
hayırlıdır.»
İşte böyle namaz, böylesine namaz...
168
Yine bir yakınına sözü:
«— Namaz vardır ki, mutfak paçavrasından daha âdidir.»
Bu da muraî ve münafıkların namazı...
Ne zaman huzurlarına çıksam, o güne mahsus ola¬rak utanmadan kıldığım, yahut çoktandır utanmadan bı¬raktığım namazların bilançosunu alnımdan okuduklarına emindim. Bereket ki, ihlâsımdan, samimiliğimden, beyaz ateş halinde yanışımdan şüphem yoktu. Bunu da okuyor¬lardı her halimden...
İşaret etmiştim ya:

Efendi Hazretleriyle beraber kılınan namazlara dikkat ediyordum: Yakınlardan bazılarını, namazda titre¬meler tutuyordu. Omuz ve kol başlarından göğse doğru akan ra'şeler... Bu ra'şeler, namaz dışında, mukaddes isimlerden biri geçerken de oluyordu. Bilhassa Efendi Hazretleri konuşurlarken ve Allah Resulünün isimleri ge¬çerken...
Hareket, yalnız Efendi Hazretlerinde yoktu. Tam ve kat'î temkin makamındaydılar.
Sonradan öğrendim ki, bu da, yolun başına mahsus hususiyetlerden biridir; ve kalbde nur ile zulmet çarpış¬masından doğmaktadır. Tam istifaya varmış, süzülmüş temkin ve istikraT makamına varmış olanlar, böyle haller¬le alâkalı değil...
Bana başta, kendisini gizleyememek, zaaf gibi gö¬rünen bu ra'şeler, epey sonra, namazlarımda beni de sar-
169
di. Zaaf olmaya zaaftı; çünkü eksik çok eksik, her ân renk değiştirici bir makamın habercisiydi. Fakat ben bu zaafı düşünürken, eksikten de eksiktim. Demek ki, o ân, bana göre çok fazla bir nimetti bu...
«— Namazını kıl, namazını kıl!..»
— Efendim, namazda üstüme müthiş «havâtır» yükleniyor.
«— Olsun... Namazını kıl!..»
— O kadar kılmak istiyorum ki, eskilerini de kaza etmeği düşünüyorum. Hattâ sormak istiyorum: Acaba geçmiş namazlar ikişer rekât üzerinden kaza edilebilir mi?..
Sualimi, bilgisizlik içinde o kadar saffetli buldular ki, aydınlık ve ılık, gülümsediler:
«— Hayır! Her namaz kendi miktarınca kaza edi¬lir. Sen namazını kıl!»
Bir kere de «Sehiv Secdesi»ni sormaya kalktım. Hatadan korkuyordum; sanki hatâ korkusiyle namaz kıla-mıy ordum.
«— Sen bunları bırak da, dediler; namazını kılma¬ya bak!»
AKIL
Hikmet, hikmet, hikmet.
«— Her ilmin butlanı (yanlışı), o ilmin münteha-sında (en ileri noktasında) belli olur.»
Yalnız bu ölçü Yirminci Asır felsefesinin, müsbet
170
bilgiler manzumesinden tüten metafizik anlayışla bera¬ber, kafasını çarptığı en büyük hakikati çerçevelemeye yeter.
«— Allah, zuhurunun şiddetinden gaiptir.»
;<— Haddini aşan her şey, zıddına döner.»
«— Akıl için idrak, zevk yoliyledir.>
«— Hangi akıl, kimin aklı?.. Hakikat gibi selim akıl da birdir ama, o kimde?..»
Bir adet, hem tek, hem çift olamaz.»
«— İstidat birdir, iyiliğe veya kötülüğe istidat... İs¬tidat birdir; ve dâva, kötüyü iyiye çevirmekte...»
171
«— Allah, kâmil kudrettir; kâmil, fazlası ve eksiği olmayan...»
Ve dalgın, vecde batmış, gözleri her zaman olduğu gibi, ötelerde:
«— Lateşbih, çocukların çelik çomak oynayışı gi¬bi, kâinatla oynar.»
«— Velî, mevzuunu bulamaz ki, ben desin...»
Ve (ben)in insanda ne korkunç bir meçhul veya mevhum belirttiğinin, harikaüstü harika izahı:
«— (Ben) nerede?.. Onu daima bir başka unsura bağlı olarak ifade ediyoruz: Benim elim, benim ayağım, benim gözüm, benim yüzüm... Bütün bunların görünme¬yen merkezinde (ben)... O nerede?.. Vücudumuzda her mevcut, o meçhulde toplanıyor. O nerede?.. Onu göstere¬bilir miyiz?»
Şimdi ben konuşuyorum:
Hikmetlerin en derini; mutlak varlık, mutlak vücut tecellisi önünde birden bire mevhumlaşan, yokluğa kaçan (ben)...
Kur'ândan hikmet:

«— Her şey onun vechine karşı helak halinde...»
172
Hazret-i Ali'den hikmet:
«— Her şey onunla var, her şey ona nisbetle
yok.
Yirminci Asır Batı felsefesinin (Henri Bergson)da erişir gibi olduğu son merhaleyi, İslâm tasavvufu mutla-kiyet ifadesiyle getirmişti:
— Bu iş ne akılla olur, ne de akılsız!..
Yani:
Aklın son vazifesi, kendi hiçliğini görmek ve sını¬rını çizmektir.
İmam-ı Gazali:
«— Peygamberlik tavrı, aklın verasında, ötesinde¬dir.»
FELSEFE
İslâmiyette felsefe diye bir şey yoktur. Hikmet var¬dır, fikir vardır, tefekkür vardır; felsefe yok... Vâkıâ, fel¬sefe «Hikmet dostluğu» demek ama, onunki bağımsız bir arayıcıhk, Islâmınki de tam bağımlı tefekkür olduğu için, felsefeyle hiç bir alâka kabul edemez. Onun içindir ki «Kur'ân felsefesi» denemez. «Kur'ân hikmetleri» denir. İslâm felsefesi değil, İslâm hikmetleri...
Felsefe, hakikati başı boş bir merkezden yola çıka¬rak, sayılar boyunca «bir çok» da aramanın; din ise, onu, tam bağlı olarak «Tek»i de bulduktan sonra «bir çok»da tefekkür etmenin müessesesi... Bu bakımdan, din ve fel¬sefe, biri şimale ve öbürü cenuba doğru iki zıd hareket... Ve elbette ki, İslâmiyetçe kıymet hükmü, bu... Felsefe,
173
hakikati bulmanın değil, ancak birbirinin yanlışını bulup çıkarmanın ve ebediyen hakikatten mahrum kalmanın âleti...
Bir gün bu bahisteki bir mektupları, bir sual üzeri¬ne yazılmış cevapları okunurken, kendilerine, felsefeyi mahkûm edişimizdeki hikmetin, merkezsiz, başıboş te¬fekkür müessesesi olmasından ileri geldiğini, istifsar kı¬lıklı söyledim:
— Öyle mi efendim?
Riyazî bir kat'iyetle noktaladılar:
«—Evet, öyle!..»
Kader hakkında, kapalı, rumuzlu, aklın takatine göre buyurdukları:
«— Allah, mahlûklarının ne yapacağını önceden bilir ya... İşte kader!..»
«— Kader, bir itikat meselesidir; amelde, işde dü¬şünülmez.»
Bu incelerin incesi dâvanın akla karşı dayanağı an¬cak bu kadar sağlam kurulabilirdi.
— Efendim; son günlerde bir modadır tutturuldu. En adî işlerde «yarattık, yarattığımız, yarattığınız» diye konuşuyorlar. Olur mu bu?
«— Eğer (yarandırmak, yararlı kılmak) mânasına kullanılıyorsa, olur; halketmek mânasınaysa asla!..»
— Türkçede (yaratmak) halketmek manasınadır. Ancak Allah yaratır.
174
«— Olmaz, olmaz! İnsanî fiillere bu tâbir yakıştırı-lamaz.»
Hikmet, hikmet, hikmet:
«— Zevk etmeyen ne bilsin?..»
«— Her velî kendi meşrebi içinde belirir. >
«- Allah dostları yalnız yakınlık isterler. Lâteşbih, sultanın yakım olmak, meselâ hizmetkârı, ibrikdârı, per-dedârı vesaire, veziri olmaktan üstündür.»
«— Allah dilediğini eyler. İster sebepli ister sebep¬siz, dilediği gibi azap veya lütfeder. Güzel ve doğru, onun dilediğidir.»
«— Küfür ve cezasının, zamanla (kemiyet ölçüsiy-le) alâkası yoktur. Tek anlık küfrün cezası ebedîdir.»

— Anası veya babası kâfir bir evlâdın onlara karşı vaziyeti?..
«— Anası veya babasını bu sıfatlarından dolayı se-
175
ver ve korur; küfürlerinden ötürü de uzaklık duygusunu asla kaybetmez ve onları uygun şekilde imana davet et¬mekten vaz geçmez.»
Kur'ândan ezbere bir sûre okumamı arzettiler. «Felâk» sûresini okudum. «Tamam!» dediler. Bu «ta¬mam» sözünün mânasını 30 küsur yıl sonra anladım. Her zaman bu sûreyi okuyup üzerime üflerim.
«— Bütün ilimler, (kök bakımından) Peygamber¬lerden kalma... Riyaziye ilmi de birçok ilim gibi, semavî¬dir.»
Benim, «Peygamberler olmasaydı, insanoğlu iki sayıyı üstüste yazıp toplayabilmekten bile âciz kalırdı» sözüme verdikleri bu karşılık, topyekûn tefekkürün insa¬noğluna nereden ve nasıl geldiğini gösterici kıstas...
Aklı bitirmişlerdi; bitirdikten, tekmilledikten sonra tekrar ellerine almışlardı. Aklın ötesinden, akılla konuşu¬yorlardı;
«— Görmek için evvelâ görülecek şey, sonra göre¬cek göz, sonra da ışık lâzım...»
Ne görülecek şeyi, ne görecek gözü, ne de ışığı ka¬lan dünyamız... Hacmin üç buudu üstünde birden çöken dünyamız...
176
ZEVKLERİ
Duş için:
«— Ne güzel icat!»
Buyuruyorlar ve yazın sıcak günlerinde deniz ke¬narında oturmaktan ve deniz banyolarından hoşlanıyor¬lardı.
Uzun müddet «Altın Kum»a gidip geldikten sonra Beylerbeyinde bir yalı arsasını tercih etmeye başladılar.
Beylerbeyi; o zamanlar benim muhitim...
Sene 1940...
Gözümün önünde hep o... «Rabıta» kendisine baş¬lamış gibi...
RABITA
Akıl ötesi âlemin anahtarı «Rabıta».. Öyle kahra¬manlar ki, bu anahtarı verenler, her şey onlarda bir sır ifa¬desine bürülüyken yine her şey, her türlü mâna dolandırı¬cılığından münezzeh ve bir anahtarın çizgileri gibi hende-si ve berrak...
KİME RABITA?
«Râbıta-i Şerife» risalesiyle yakından, gün geçtik¬çe daha yakından alâkalıyım... Namazlarımı, kör ve topal, eksik ve kopuk, kılıyor; rabıta da ediyorum...
Risalede rabıta emri kâmil mürşide... Fakat o kim?.. Mücerret emir, sarahat yok... Benim içinse bundan daha sarahatli bir şey olamaz: Efendi Hazretleri...
177
Risalede, nakıs şahıslara, sahte mürşidlere rabıta¬nın bir cinayet olduğu yazılı... Cinayetin en büyüğü de rabıta ettirene düşüyor. Bu kayıt da imanımı büsbütün kuvvetlendiriyor: Rabıta, ancak Efendi Hazretlerine ola¬bilir.
Fakat asla «bana rabıta ediniz!» demiyorlar. Her şey remzlerle anlatılıyor, takdire bırakılıyor ve hattâ zahir plânında reddediliyor.
Bir gün Eyüb'de dedim ki:
— Efendim, ben size rabıtaya başladım.
Son derece nazlı, «Hayır» derken «Evet!» diye haykıran bir eda ile reddettiler; ve rabıtanın ancak «Altun Silsile» büyüklerine, meselâ Mevlâna Halid Hazretlerine olabileceğini söylediler.
Fakat Şakir'cik, Efendi Hazretlerinin arkasına geç¬ti; kendilerine göstermeden, eliyle pek iyi yaptığımı, yap¬tığımın tam isabet olduğunu anlatan işaretler verdi.

Ben de bir işaretle, Şakir'e anladığımı hissettirdim.
Efendi Hazretleri, nazlıların nazlısı, mahcup ve ez¬gin, sükût buyurdular; yâni hiçbir şey anlamamış görün-düler.
KENDİNDEN KAYBOLMA
Rabıtanın, daha evvel «sırası gelecek» dediğim ga¬yesi, insanda bir kendinden geçme hali... Bu hal doğunca¬ya kadar, bilhassa zikirde, rabıtaya devam edilecek... Bu halin doğması, huzur işareti... Büyük huzur, tüyleri ürper¬tici huzur... Huzur meydana gelince de rabıta bırakılacak ve o hal üzerinde kalınacak...Yoksa, gaye dururken vası¬taya bağlı kalmak gibi bir tehlike doğuyor ki, huzurun
178
kaybolmasına yol açıyor. Uçakla Kafdağının tepesindeki billur saraya konduktan sonra tayyarede kalınmaz; köşke girilir.
Gördünüz mü inceliği?.. Neredeymiş o «Allahla kul arasında vasıta olmaz» diyenler?.. İşte, vasıtanın yeri bu noktaya kadar... Olur, ama bu noktaya kadar olur. Ve bu noktaya kadar vasıtasız hiçbir şey olmaz.
İrşad edicinin, heceler ve kelimeler üstünde, radyo mevceleri halinde nurunu emme ve o yoldan erme işi olan rabıta, öyle bir hayat iksiri ki, gözünüzü kapayıp da kalbinizi mürşidinize açtığınız ân, sizi, aç bir kuzunun anne memesine yapışması gibi bir halet sarıyor. O zaman kafanızda bütün lâmbaları söndürüyor ve ne ilim, ne fikir, hiçbir şey bırakmıyorsunuz. Tam cehle, yüzde yüz bilgi¬sizliğe çıkıyorsunuz. Marifet burada işte!.. Ve her şeyin oradan geldiğini, o nur memesinden ağzınıza ve yüzünü¬ze döküldüğünü görüyorsunuz. O memeye kurutacak ka¬dar kuvvetle asılmayı bilirseniz ne mutlu size! O meme kuramaz; bütün insanlığı Ağustos sıcağında Büyük Sah¬rada toplasanız da hepsini birden tek mürşide rabıta ettir-seniz yine kuramaz.
TAKLİDİ BİLE NE?
Benimse rabıtam, sadece şekilde, cesette kalan bir taklit, özenti olmasına rağmen birdenbire yakıcı bir tecel¬liye kavuştum. Binbir günah, rezalet ve gaflet içinde yu¬varlanarak kıldığım namazların kaadelerinde, yâni ikişer rekât sonlarındaki oturma yerlerinde, «Et'Tahiyyatü» okurken, içime anlatılmaz, ifadeye sığmaz bir baygınlık, tutulma, cezbedilme hissi çökmeğe başladı. Hayır, başka
179
yerlerde değil, yalnız orada, «Et'Tahiyyatü» de... Ve, müthişlerin müthişi: Dizlerimin üstündeki parmaklarımı, kaba ve şekilsiz parmaklarımı, Efendimin, ince ve uzun vezinli ve soylu parmaklan şeklinde görür gibi olmaya başladım. Parmaklarım rengini bile değiştiriyor, esmerle-şiyordu.
İnanmayacaklara, «telkin, kendi kendini aldatma» diyeceklere ne söyliyebilirim? Elbette bu dünyada kendi kendini aldatanlar da vardır; en ulvî hakikatlerin taraça-sından, aldandığını veya aldanmadığmı sananlara ibretle bakanlar da... Nefsini benim kadar törpüleyici, arayıcı, ta¬rayıcı; bencileyin şüpheci, teftişçi, murakabeci az insan bulunabileceğini takdir eden varsa, anlattıklarıma kaskatı bir vakıa göziyle bakar.
Zaten merkezi iman bahsinde, kafa çilelerinin en zorlularını çektikten ve bedavacılıktan kurtulduktan son¬ra, kendi boğazını kendi eliyle kesmiş ve yukarısına hiç¬bir hak tanımamış olan ben, Efendimin bahsinde, yalan söylemek iktidarında değilim... Belki istidadındayım am¬ma, iktidarında değilim...
Beylerbeyindeki yalı arsasında, huzurlarında kaldı¬ğım bütün bir gün, akşam üzeri eve dönünce, annemi evin taraçasında buldum. Ben bahçe kapısındayım; o taraça-da... Eve doğru yürüyorum.
Annem seslendi:
— Ne o başındaki şey?..
— Ne var; başımda bir şey mi var?..
Ve karşılaşınca, eliyle saçlarımı düzelterek mırıl¬dandı:
180
— Hayret! Saçlarında bembeyaz bir şey gördüm. Kar gibi bir şey... Ne garip!..
Anneye gösteriyor Allah...

Bir devre ki, hayatımda 1940, fırının ta yanına gel¬diğim halde kendimi o «nâr-ı beyzâ» girdabına atamıyo¬rum; en küçük «cız» edişle irkilip arkamda bekleyen nefs zebellâhisinin kucağına düşüyorum. Ve boyuna gidip ge¬liyorum, boyuna gidip geliyorum.
ALLAHAISMARLADIK BANKA!
Beylerbeyindeki yalı arsasına hemen her gelişle¬rinde beraberlerindeyim...
O devirde beş yüz liradan fazla -bugünün yirmibeş bin lirası- aylık aldığım bankadan bir yıldır istifa etmiş bulunuyorum.
1939 yılında bir gün, bankanın Ankara'daki Umumî Müdürlük binasındaki odamda aşağı yukarı dola¬şırken şöyle demiştim kendime:
— Ne olacak senin halin böyle?.. Dolap beygiri gi¬bi, yok müfettiş, yok müdür diye dolanıp duracak mısın? Efendi Hazretleri gibi bir kurtarıcıya kavuşturdu seni Al¬lah... Çık bu hesap makinesinin, seksek oyununun için¬den; içtimaî memuriyetin neyse ona atıl ve ne olacaksan olmaya bak! Bâtında olamazken hiç olmazsa zahirde bir şey olmaya çalış!.. Dâvanın, cemiyet plânına bağlı sözcü¬sü, fikircisi, aksiyoncusu.
181
Ve bir hamlede on yıllık emeğim bulunan banka¬dan istifa etmiş, İstanbul'da bir akşam gazetesinin birinci sayfasında bir fıkra yeri almış, bir de yüksek tahsil kade¬mesinde bir hocalık bulmuştum. İki yerden aylığım, ban-kadakinin ancak yarısını buluyordu ama, ne çıkar?.. Asıl (Büyük E)oğu)larda başlayan içtimaî memuriyetimin eşi¬ğine ayak basmıştım ya...
İşte, Beylerbeyindeki yalı arsasında, yanı başların-dayım... Ve yepyeni bir yolda...
BÜYÜK DOĞU
İstifamdan da bir yıl evvel, benden bir «Millî Marş» istenmişti. Akif in İstiklâl Marşı beğenilmiyor, bu¬nun yerine bir Millî Marş isteniyordu. Hattâ (Ulus) gaze¬tesi bu maksatla bir de müsabaka açmıştı. Demişlerdi ki baş alâkalısına:
— Bunu yazsa yazsa Necip Fazıl yazabilir; ama bir garip adamdır, yazmaz!
Ve bana teklif edilmişti. Ben de:
— Akif in ruhuna ve eserine hürmetim var... Fakat içinde hiçbir hâs isim geçmemek ve kendi anlayışıma gö¬re yazmak şartiyle, milletimden aldığım heyecanı böyle bir marş içinde billûrlaştırmak isterim. Razı mısınız? Öy¬leyse durdurun müsabakayı!
— Pek güzel!..
Demişler ve müsabakayı durdurmuşlardı. 182
Bu vesileyle «Büyük Doğu Marşı» meydana gel¬mişti:
«Doğsun Büyük Doğu benden doğarak...»
Ve yukarılarda:
«Adet küçük, zaman çabuk, yol uzun; Nur yolu izinden git, Kılavuzun!"
O zaman kimse bana:
— Bu kılavuz kimdir? Diye sormamıştı. Sorsalardı:
— Mücerret kılavuz... Millet öncüsü... Diyecektim ve yalan olmıyacaktı.
Halbuki «kılavuz» bende, majüsküle yazılı mü¬şahhas bir delâletti; ve isteyen, onu, istediğine yakıştır¬makta serbestti.
Benim «Kılâvuz»um, zaman ve mekân boyunca tek rehber, Kâinatın Efendisi...
Fakat Devlet Reisinin hastalanması ve peşinden öl¬mesi, marşın kendisine gösterilmesine engel olmuş; ve böylece manzume, «Büyük Doğu Marşı» ismiyle bana kalmış, üstelik «Büyük Doğu» ismini doğurmuştu.
Nelerden neler doğuyor; ve neler nelere vesile olu¬yor? İşte Beylerbeyindeki yalı arsasında, Efendimin yanı-başındayım!..
Ve yepyeni bir yolda...
KALBİM BİR FIRIN
O günlerde bende, garibin garibi, başka bir hal... Namazlardaki o halimin üstüne, bir de saatlerce devam eden bir kalb yangını... Maddî, kaskatı madde ifadesiyle,

183
fırın gibi bir kalp yanması... Kalbim yanıyor, yanıyor, sonra derinlere gömülerek bir merhem hokkasına batırıl-mışcasına uyuşuyor, donuyor. Evvelâ korkmuştum:
— Yoksa kalb hastası mı oluyorum? Bilmiyordum ki, tam on yıl sonra, 1950'de mahpus sıfatiyle bulunduğum Guraba hastahanesinde, doktorlar bana şöyle diyecektir:
— Kalbiniz yirmi yaşındaki sporcu bir gencin kal¬binden farksız...
Fakat kaygım çabuk geçmiş ve manevî değer ölçü¬sü, hemen madde kıymetinin üstüne çıkmıştı. Ne zaman namaz kılsam, dinî bir vecd ve heyecana düşsem, mukaddes isimleri ansam o vakit oluyor... Nere¬de maddî sebep; nerede bu?..
Efendime, Beylerbeyindeki yalı arsasında, eteğinin yanıbaşında halimi anlattım.
Bu dünyada hiç bir şeye o şey için bakmamış olan büyük insan, heybetli nazarlarını bana dikti, adetâ sualimi bekliyormuş gibi, hemen, hemencecik cevabını verdi:
«— Yolun, yola girmenin başlarına ait bir haldir bu... Sonra, ileride, aynı yanıklığı, arkada, kalbinin muka¬bil tarafında hissedeceksin!»
«İptilâ defteri»ne yapıştırılmak üzere 1960 - 61 hapsimde birer takvim yaprağının üstüne kaydettiğim iki notu ayniyle takdim ediyorum:
«1 Ocak 1961... 13 Recep... Saat 19,15... Nezirlerim (40 Yasin) tamamlandı.
Saat 20... Bu akşam ilk defa olarak kalbimdeki hara¬reti mukabil taraftan ve şiddetle duydum.»
«8 Ocak 1961... Elhamdülillah, her iki taraftan kal¬bim cayır cayır yanıyor, Yarabbi bu ateşi bana kaybettir¬me...»
184
Demek ki, temizlik veya kirlilik dereceme göre devre devre tutuşan, parlayan, yine devre devre küllenen, gizlenen fakat asla sönmiyen mukaddes ateş önümden gi¬rip arkamdan çıkmış bir kılınç gibi gerçek harını o tarih¬ten tam yirmi yıl sonra bulacakmış...
Demek ki, kalbinin üstünden dağlanmışlardan¬dım..- Bağlanmış ve hesabı görülmüşlerden; deftere kay¬dedilmişlerden...
Hâlâ anlayamıyordum.
Zira yolumuzun edebinde «Aldım - verdim, yaz¬dım - çizdim» gibi adilikler yoktu.
Bu yolda mürid, kütüğe, sonsuz oluş kütüğüne ya¬zıldığını her zaman bilemeyeceği gibi, mürşidin bilmesi daima şart değildi.
Emir ve ferman 33'ler yolundan geliyordu.
ALTUN SİLSİLE
Efendim, «Altun Silsile»nin 33'üncü halkasıdır. Teşbihin son tanesi gibi, başmdakine ve bütün sayılara sayı ve yollara yol verene en yakından bağlı ve tam bir devrin dönüm ifadesi... Ayrıca devrimizin, yirminci asır ortalarının mânâ ve ruh buhranına denk bir ifade; memu¬riyet ifadesi...
Mukaddes silsile şöyle:
1 - O... (Bütün zaman ve mekânın Efendisi)...
2 - Hazret-i Ebu Bekir
3 - Selman (Fârisî)...
4 - Kasım Bin Muhammed Bin Ebu Bekir...
5 - Cafer-i Sadık...
185
6 - Beyazıd (Bestamî)...
7 - Ebulhasan (Harkanî)...
8 - Ebu Ali (Fârimedî)...
9 - Yusuf (Hamedânî)...
10 - Abdülhalik (Gucdevânî)...
11 - Arif (Reyvegerî)...
12 - Mahmud Encir (Fagnevî)... 13-Ali(Râmitenî)...
14 - Muhammed Bâbâ (Semmâsî)...

15 - Seyyid Emîr Külâl...
16 - Şah-ı Nakşıbend... 17-Alâeddin Artar... 18 -Yakup Cerhi... 19-UbeydullahAhrâr...
20 - Muhammed Zahid...
21 - Derviş Muhammed...
22 - Hâcegî (Emkengî)...
23 - Muhammed Bâkıbillâh...
24 - İmam-ı Rabbânî (Müceddid -i Elf-i Sam')...
25 - Muhammed Masum...
26 - Seyfeddin... 27-Seyyid Nur...
28 - Mazhar-ı Can-û Canan...
29 - Abdullah (Dehlevî)...
30 - Mevlâna Halid...
31 - Seyyid Tâhâ...
32 - Seyyid Fehim...
33 - Seyyid Abdülhâkim (Arvâsî)...
Bunlar, en büyüklerdir. Mukaddes emaneti, Âdem Peygamberden başlayarak, Resul elinden Resul eline tes¬lim ede edevasıl sahibine, topyekûn zaman ve mekânın
186
Efendisine gelen ana caddenin, O'ndan sonraki velîler yo¬lunda en büyük 33 kahramanı... Bütün velîler zincirinin hususî bir büklüm halinde en büyük 33 halkası... Şah-ı Nakşibend, İmam-ı Rabbânî, Mevlâna Halid gibi zirve noktaları etrafında, hepsi birbirinden büyük, hepsi mutlak büyüklükte fâni ve kimin kimden üstün olduğu kıyastan mücerred, fakat yekûn olarak bütün yekûnların üzerinden en büyük 33 kahraman...
O ise sıra vermek, sıraya baş olmak bakımından bir; yoksa sıranın ve her şeyin üstünde...
Hiç bir devir boş olmıyacağına göre, Abdülhâkim Efendi Hazretlerinden sonra kime geliyor sıra?..
Kat'î olarak bildiğimiz, hiç bir devrin boş olmıya-cağı prensibinden sonra, kim, nerede ve nasıl suallerine:
— Bilmiyoruz! Demekten ibaret...
Abdülhâkim Efendi Hazretleri, son günlerine ka¬dar, kâmil mürşidi soranlara efendileri Seyyid Fehim Hazretlerini murat ederek:
«— 1313'ten beri kâmil mürşid gelmedi.»
Buyururlardı...
Biz de:
— 1362 (1943)ten beri kâmil mürşidden haberimiz yok!
Demek mevkiindeyiz.
«Râbıta-i Şerife»nin sonundaki «Hatm-i Hâcegân» duasında «Altun Silsile»nin Seyyedi Fehim Hazretlerine kadar, her biri ayrı vasıflarla anılan halkalarına baktıkça tüylerim ürperiyordu.
Bunların arasında, bilhassa yolu şahsiyle isimlendirmiş olan Şah-ı Nakşibend, «Nur hey¬keli» diye anılan İmam-ı Rabbânî, kendisinden yıldız şu¬aları gibi velî fışkıran Mevlâna Halid, en sonra Efendimin
187
Efendisi Seyyid Fehım Hazretleri, isimlerini tier anışım-da, kalbime erimiş kurşun halinde, kızgın bir aşk sıvısı döküyorlardı.
Hayretler içindeydim. Haklarında hiç bir şey bil¬mediğim, hiç bir hususiyetlerini tanımadığım tıalde, Sey¬yid Fehim Hazretlerine karşı, büyük saygı bir tarafa, fa¬kat bu çıldırtıcı aşk, bende nasıl doğuyordu?
Efendime anlattım. Bir doktorun aldığı ilâçtan ne duyduğunu anlatan hastasını dinlemişi gibi, sakin ve emin, tabiî ve bedihî, dinlediler ve buyurdular:
«— Üzerinde yeşil bir cübbe vardı.»

Bu dışı kuru cevap beni büsbütün sarstı... Yoksa rabıta etmem için mi bu unsuru bildiriyorlardı? Muhak¬kak ki, üzerime yağan şimşeklerin, geliş ve gidiş bütün istikametlerini gözleriyle görüyorlardı.
ANLAYAN KİM?
«— Allanın ve Resulünün kitaplarından sonra di¬nin en büyük kitabı...»
Diye vasıflandırdıkları «Mektubat-ı İmam-ı Rabbânî» den bir parça okunurken, bir gün, dinliyenlerin haline, bizim halimize bakıp:
«— Kendi kendimize okuyoruz. Lâfız halinde... Anlayan kim?.. Nerede?..»
Buyurmuşlardı.
Bizim ilim sandığımız, gafletin tâ kendisi...
188
PAYLAMALARINA AŞIKTIM
Arada bir, beni paylar gibi konuşmaları, iltifatla¬rından daha çok hoşuma gidiyordu. Takdir, yakınlığın, sahabetin delili...
Yine bir ândı. Günahlarımdan bahsediyor, kendimi hudutsuz günaha batmış görüyor, kimseye eş olmıyacak bir günahkârlık çapında buluyordum. Bu şikâyetten de bir teferrüd, gizli bir benlik ve gurur kokusu almış olacaklar ki, şu müthiş cevabı verdiler:
«— Daha ne günahkârlar gelip geçti bu yoldan... Seninki de ne?..»
Çarpılıp kaldım. Yani;
— Sen onda da bir şey değilsin, merak etme!..
Demek istiyorlardı.
Nefs hilesine ne harikulade karşılık.
Hıristiyanların hallerinden, nisbet iddia ettikleri Hazret-i İsa'nın kimbilir ne kadar muazzap olduğu tarzın¬daki görüşüme gayet sert:
«— Nebîdir, muazzap olmaz!»
Buyurdular. Halbuki ben, «muazzap» kelimesini, yanlışlıkla «razı değil» mânasına kullanmıştım. Olsun... Lisana ve kelimeye dikkat şuuruna ait emir, ancak bu ka¬dar güzel verilebilirdi.
En güzel ve en çarpıcı tekdirleri izdivacımda ol-
du.
«- Evlen, evlen, evlen!>
189
Namaz emrinden sonra daimî ihtarları...
— Evime ne zaman şeref vereceksiniz? «— Sen evlenmeden gelmem!»
Bir gün dayanamadım:
— Efendim, ben münasibini bulamıyorum. Siz ba¬na muhitinizden, yakınlarınızdan birini bulun ve emre¬din... İsterse o bir hizmetçiniz olsun, hemen evleneyim!
«— Yok, olmaz, dediler; sen bulacaksın ve kendi muhitinden bulacaksın!..»
Gözümün önünde bir hayâl:
Büyük şehir cümbüşlerine uzak bir yerde, basit, belki tek katlı, perdeleri inik, gıcır gıcır döşeme tahtaları ıslak çam ağacı kokan, beyazlar içinde bir evcik... İçinde beyaz başörtülü beyaz bir kadın... Kulağı hep zilde ve gözleri Allah'ın kitabında...
Ben insana benzer gibi olduğum zaman bu eve ko¬şacağım ve insanlıktan çıkar gibi olunca da minderin altı¬na bir zarf dolusu para bırakıp, başımı aldığım gibi...
Ben bir alçaktım!
NESLİHAN KISAKUREK
Nihayet yoluma, otuzyedi yıldır çile ortağım, Nes¬lihan çıktı. Bana nur topu gibi beş çocuk hediye eden sev¬gili zevcem... Sırasiyle, Mehmet, Ömer, Ayşe, Osman ve Zeynep...
Dış yüzün dış yüzünde başlayan münasebet en kısa zamanda köklere kadar indi. Kendisini aldım, Eyüb'e gö-
190

turdum. Evin önünden geçirdim ve biraz ilerideki (Piyer Loti) kahvahenesinde oturttum:
— Bekle biraz dedim; kendilerine haber vereyim.,. Çağırırlarsa koşar, gelir seni götürürüm. İzinsiz çıkara-mam huzurlarına...
Kızcağız, derin bir tevekkül içinde, oturdu, nasibi¬ni bekledi. Huzurlarındayım:
— Efendim; bir kızla tanıştım, ismi Neslihan... Bildiğiniz modern kızlardan; Babanlardan, Babanzade-lerden... Buraya kadar da getirdim. Şu anda, ilerideki kahvahenede oturuyor. Takdir buyurursunuz ki, zamane kızlarına güven zor... Şüpheliyim... Ne emredersiniz?
Bir anda, şimşek gibi bir hareketle sordular: «— Üzerinde ne var?..»
— Yeşil bir manto, efendim!
Yine bir anda, şimşek gibi bir hız içinde, âni bir dalış ve uyanış:
«— Sen, ondan değil, kendinden şüphe et!»
Suratımda saklayan tekdir tokatının zevkiyle, Nes¬lihan'ın bu kadar güzel kabul edilişindeki zevk, içimde birbirine karışmış, koştum; (Piyer Loti) kahvehanesinden zevcemi aldım ve evlerine getirdim.
Şadırvan başında yalnız Şakir ve yakınlarından bir delikanlı, Mehmet... Kendileri içeriye geçmişler, belki birden bire görünmek istememişlerdi.
Neslihan, ben, Şakir ve o delikanlı, bir arada otur¬duk.
Akit temellendirildikten ve iş belediye dairesindeki tescile kaldıktan sonra, birden bire Efendi Hazretleri, ev¬den çıktılar ve yanımıza gelmeden bahçe kapısına doğru yürümeğe başladılar. Arkalarından ilerledik ve ellerinden öptük...

Ayni şimşek edasiyle, yivleri ebediyen kulaklarım¬dan silinmeyecek bir hitapta bulundular:
«- Allah zâmin (borçlu) ve kefil; unutma!..»
Ve durmadan çıkıp gittiler.
İleride, vasıtamla Neslihan'a gönderecekleri mek¬tuplarda kendisine «kızım» diye hitap edecekler ve ben¬den «damadım» diye bahis buyuracaklardır.
Otuzyedi yıldır ki, zevcemle aramda, sadece Efen¬dimin yümniyle, bereketiyle, benim yüzümden çektiği bin bir musibete rağmen küçük çekişmeler dışı, hainliğe kaçan hiçbir hâdise ve bağ gevşemesi olmamıştır.
Neslihan'ın ailesini (Babanlar) çok takdir buyuru¬yorlar, «Hükümet icra etmiş» bir familya olarak vasıflan¬dırıyorlar; ve onun amca kollarından, merhum Bâbanzade Nairn Beyi medihle anıyorlardı.
Eski Darülfünun Profesörlerinden Nairn Bey ki, doktor kendisine:
— Kalb hastasısınız, namaz kılamazsınız, secdede
ölürsünüz!
Demiş; o da «ne mutlu bana» diye devam ettiği na¬mazlarından birinde ve secdede ruhunu teslim etmişti.
Efendimin Neslihan'a gönderdiği mektuplardan bi¬rindeki hitabın sırrını, ileride çözmeğe çalışacağım... Za¬ten o hitabın bir sır sakladığını, vefatlarından hayli sonra ve yakınlarından Muhib'in dikkatiyle keşfettik.

YA LUTUFLARI?
Pek seyrek vesilelerle beni paylamalarına karşılık, lûtufları, iltifatları, teveccühleri nihayetsizdi. Zekâma sık sık işaret buyururlar ve onun bende if¬rat halinde mevcut olduğunu söylerlerdi. Halbuki din ve hakikat ölçüsiyle makbul olan, her şeyde itidal... Bütün sır itidalde, sağ ve sol kanatlar arasındaki muvazenede...
Bir gün dediler:
«— Sende iki şey ifrat halinde: Zekâ ve muhab¬bet... Muhabbet inip çıkar. Fakat zekâ sabittir... Ona çare yok...»
Bir gün de dediler:
«— Keşke bu kadar zeki olmasaydın!..»

Başkalarına garip gelecek olan bu dileğin sırrmı bana sorun; akıldan ne çekildiğini «iğneli fıçı» da tatmış ve kafasını, ayva kırar gibi, duvardan duvara çarpacak kadar acı çekmiş olan bana...
— Her şey itidal halinde olmalı buyuruyorsunuz. Yâni her şey haddini muhafaza etmeli... Aşkta, muhab¬bette de mi efendim?..
«— Ne zannettin ya; o da haddi içinde kalmalı... Yoksa yanar, kül oluruz.»
DUA
Huzurlarında öbür yakınların taş gibi edeblerine mukabil, ben biraz serbest davranıyor, ileri geri konuşu-
193
yor, içimdeki sevgi ve samimiliği doludizgin bırakıyor, hattâ bazan atılıp dizlerinden öpmeğe kalkacak kadar kendimi kaybediyordum.
Bir sürü taşkınlıktan sonra kendimi zaptettiğim ve taş gibi oturmaya çalıştığım bir andı ki, hiç bir münasebet olmaksızın, kendi kendilerine mırıldanırcasına bana hitap
ettiler:
«— Allah seni iki cihan aziz etsin...»
Öyle eridim ki, yere yıkılmamak için kendimi güç
tuttum.
Söyleyin; Büyük Okyanusu dondurup altın yapsa¬lar, onun pazarını bulsalar; ve farz-ı muhal, bu servet tü-keninceye kadar bana ömür sağlasalar, bu duadan daha
kıymetli olabilir mi?
Allaha her ân yalvarıyorum:
— Rabbim, beni Efendimin duasiyle iki cihan aziz
et!
Yine böyle bir vecd, biraz da taşkınlık halinde bir¬den bire sormak küstahlığında bulundum:
— Benden küfür sâdır olur mu? (çıkar mı?)
Her zamanki nur heykeli, kıpırdamadan, bekleme¬den, dudaklarını oynattı:
«— Senden; küfrün sâdır olmaz!»
SEN ŞEHİT OLURSUN!
Bir şeriat meselesi konuşuluyordu: Bir mümine, hayatı veya vücudunda bir uzvun ke¬silmesi pahasına bir küfür kelimesi söyletmeğe kalksalar,
194
mümin, kalbinde imanım saklayarak bu kelimeyi söyliye-bilir. İzin vardır, fakat söylemez ve imanını zahirde de korursa, öldürülünce şehid olur. İlki «ruhsat» ikincisi «azimet»... Biri müsaade, öbürü müsaadeye rağmen dos¬doğru gidiş mânasına gelen bu ölçüler, birçok yerde tat¬bik şekli bulur.
Müthiş coştum ve yine atıldım:
— Böyle bir vaziyet karşısında kalsam ben ne olu¬rum?..
Şu anda bütün tüylerim ürpererek kaydediyorum
ki, Efendim, bir anda, yine şimşek gibi o arslan başını ba¬na çevirdi; ve yüz binler arasından parmağiyle beni seçer-cesine bir ton yükseltti:
«Sen şehid olursun!»
Üzerinde çok düşündüğüm ve hudutsuz esrarlı bul¬duğum sözlerinden ve hallerinden biri...
Bakalım, ben ne olacağım, ruhumu hangi şartlar içinde teslim edeceğim?..
Bana elinizle bir şey yazıp verir misiniz? Hep üze¬rimde taşımam için...
Muradım, bazı dolandırıcıların önüne gelene yazıp verdikleri ve münezzeh kıymetlerini kendi kokmuş nefes¬lerine düşürdükleri (nüsha) muskalar kabilinden değil de, en büyük velî elinden çıkma ve onun münasip göreceği
herhangi bir yazı...
Derhal kâğıt ve kalem getirttiler; «Ashab-ı Kehf»in
isimlerini sıraladılar ve bana uzattılar:

«— Üzerinden hiç ayırma!»
Her tarafı lehimli bir madalyon içinde bunu taşıyo¬rum boynumda... Mezara da benimle girecek...
195
Niçin (Ashab-ı Kehf)in isimleri; ne maksatla?.. Her şey gibi bu da bir sır... Kendileri biliyordu. Kendileri bilir.
KUR'ÂN
Niçin Kur'ân, öz harflerinden, aslî harflerinden ay¬rılmaz.
Zira:
«— Allah ismi, (lâteşbih, tuğra gibi) bir remz, bir âlemdir. Has isim, zât ismi, âlem ismi... (Mahlûk lisanı içinden takma bir isim değil; bunların hepsi İlâh, Tanrı mânasına)... Ve Hazret-i Adem, Cennetin kapısında Şe-hadet Kelimesini aslî harfleriyle görmüştür. Böyleyken Allah ismi, zâta işaret eden bir âlet ve vasıtadır; Zat de¬ğil... Çocuk olsa anlar bu farkı...»
Ve Kur'ân, mahlûk olmayan Kur'ân, kendi aslî harfleriyle, ezelden, Allah'ta mevcuttur. Mahlûk lisanı Arapça yine mahlûk olan harfleriyle ayrı...
Dinin en ince, en gamızalı bahislerinden biri...
«Tavâsin-ûl Kur'ân» veya «Huruf-u mukattaât-ı Kur'âniye» denilen, bazı surelerin başındaki esrarlı harf¬ler de:
«— Sevenle sevilen arasında şifreler...»
196
ÖLÇÜLER
«— Allah, sırrını eminine verir; bilen söylemez, söyleyen bilmez.»
«— Allaha malik olan neden mahrumdur; Allahtan mahrum olan da neye malik?..»
«— Peygamberlerin en üstün dört derecelisi: Birin¬ci, insan ehramının son noktası Allahın Sevgilisi; ikinci, Allahın Halil'i Hazret-i İbrahim; üçüncü Allahın Kelîmi (konuşanı) Hazret-i Musa, dördüncü, ruh lâkaplı Hazret-i İsâ...»
«— Allahın Sevglisi; insanî hakikat olarak bir ço¬bandan farksız; Muhammedi hakikat bakımından da tek ve eşsiz...»
«— İnsanlık dairesinin en üstünde O, en altında küfrün ve O'na düşmanlığın en azılı tipi var...»
«— Allah, bana karşı işlenen suçu bağışlarım; fa¬kat Sevgilime karşı işleneni affetmem, buyurdu.»
197
«— Her anılışta, hatıra her gelişte, her ân; Salât ve selâm ona olsun!..»
VAHDETİ VÜCUT
«Şeyh-i Ekber» lâkaplı Muhiddin-i Arabî Hazretle¬rinin «Vahdet-i Vücut» dâvası malûm... Bu dâvaya göre müessir (Allah), esere (Kâinata) mutabıktır. Hattâ Efendi Hazretleri, büyük velîye büyük saygı göstererek, eserleri¬nin sonunda şöyle derler:
«— Eseri müessirin ayni bilmek bu fakire pek gi-ran geliyor.»
Buradaki «bilmek» tâbiri, velîlik derecesi üzerinde kimsenin şüphesi olmıyan Muhiddin-i Arabî Hazretlerine hürmetlerinden... «Giran» kelimesi de, kendilerinden ve hakikatten... Olanca incelik şurada ki, pek az insan Mu¬hiddin-i Arabi'nin muradını anlayabilmiş ve yanlış tefsir yüzünden bir çoğu helake gitmiştir. Muhiddin-i Arabi'nin akıl dönemeci üzerinden kimse kıvrılamaz. O kadar nazik ve tehlikeli...
Onu yanlış anlayana karşı nihayet tam ve kat'î dü¬zeltici, İkinci Binin Yenileyicisi İmam-ı Rabbânî Hazret¬leri gelmiş ve bütün vâhidleri yerli yerine oturtmuştur. Şeriat ve tasavvuf, zahir ve bâtın, İmam-ı Rabbânî'de bir¬leşmiştir. Onun Peygamber müjdesi olarak taşıdığı «Sı¬la», yani birleştirici lâkabının da sırrı burada... Muhiddin-i Arabî Hazretlerini kendi öz anlayışı içinde tenzih etmek ve akıl dışı olan bu bahiste ondan hüküm devşirenleri suçlandırmak lâzım... Şeyh-i Ekber'i tasdik ve tenzih ile beraber, biz, mizacımızın İmam-ı Rabbânî üzerinde oldu¬ğunu ileriye süreriz.
198
İmam-ı Rabbânî:
«— Allah, ötelerin ötesinde, onun da ötesinde, na¬mütenahiye kadar, onun da ötesinde...»

Ve:
«— Ne ki o sanılır, ona peçedir.» Eserlerindeki, «böyle bilmek bana giran geliyor» sözünü hatırlatıp, acaba niçin «böyle değil demiyorsu¬nuz?» gibilerden sorduğum zaman derin derin, tatlı tatlı gülümsediler ve hiç bir cevap vermediler. — Düşün ve bul! Demek istiyorlardı, belki... İnşaallah doğruyu bulmuşumdur. Doğrusu, aynadaki hayâlle zatın bir olmadığıdır.
Muhiddin-i Arabî ile İmam-ı Rabbânî'yi mukaye¬seleri:
«— Muhiddin-i Arabî, eser üzerinde derinleşmiş¬tir; İmam-ı Rabbânî ise müessir üzerinde, zât üzerinde...»
Artık siz çıkarın hükmü!.. Akla da fazla güvenme¬yin! Keyfiyetleri Allaha havale edin!..
Şeyh-i Ekber'den bir riyaziye formülü gösterdiler. Bu formüle göre Adem Peygamberden son insana kadar gelmiş ve gelecek bütün insanların sayısı çıkıyordu. An¬lattıklarına göre, zamanında bu formüle itirazlar olmuş; Şeyh-i Ekber de demiş ki:
- Beni kızdırmayın! Onların tek tek yüzlerini de
resmederim.

Şeyh-i Ekber'e hürmetleri büyüktü; fakat mizaçları ayrı... İmam-ı Rabbanî görüşü üzerinde...
İKİ UÇLU OK
Şeyh-i Ekber'i yanlış anlayıp da adım başında insa¬nın (hâşa) Allah olmasından bahseden, keramet iddiasın¬da bir zatı huzurlarına götürdüm. Ağzı tıkalı kaldı bu za¬tın... Hattâ Efendi Hazretlerinin, aynen Burhan Toprak'a söyledikleri gibi:
«— Nasibin yokmuş!»
Hitabına hiçbir cevap veremedi.
Müthiş!.. Küfrüne hükmetmiyorlardı hemen...
Öyleyse?..
Ölçüleri:
«— Küfür, tevili olmıyan sözdedir.»
"- Bir Müslümanın bir müslümana küfür isnat et¬mesi kadar tehlikeli bir şey yoktur. İsnat edilen küfürde değilse, küfür, isnat edene döner.»
«— Küfür isnadı, iki taraflı ok...»
O ne ince edeb, hudut kaygısı, idrak çilesi, emir hiddeti ve ayni zamanda rahmet edasıydı. Ve esrar anla¬yışı...
RUH VE NEFS
Ruhun, madde üstü varlığına ve bekasına misalleri:
«— Hani bazı otlar vardır ya; ezilir, kurutulur,
kaynatılır ve her haliyle hassasını muhafaza eder? Meselâ

ot müshil tesirine malikse, yaşken de o, kurutulunca da, suyu içilince de, dumanı koklanınca da... İşte ottaki mad¬de üstü hassa gibi bir şey, ruh...»
Ve:
«— Nefs, ruhun mukabili olarak, kalb denilen et parçasına alâka bağlamış bir lâtifedir. Bunlar, o maddî et parçasına taalluk edici iki lâtif varlık ki, kalbde birleşiyor ve onun hakikatini meydana getiriyor.»
Ve:
«— Ruh, daima cesedine taalluk halindedir. Me¬zarda da, ceset üzerindeki bütün tesirleri hisseder.»
Ve:
«— Ölüleri üstüste gömmek, cesede eza etmek, kesip biçmek, yakmak yasaktır.»
Ve:
«— Tenasüh, ruhun kalıp değiştirdiğine inanmak, küfürdür.»
Sordum:

— Sık rüya görmek makbul müdür? «— Makbuldür.»
— Ya hiç görmeyenler?.. Gafletlerini sıhhat sanan¬lar?..
«-V— Onlarınki hayvan sıhhati.»
VESAİRE
— Nazar?.. Göz değmesi?
«— Haktır. İşte ölçüsü: Nazar, erkeği kabre ve de¬veyi çömleğe sokar.»
— İlâcı ne?
«— Nun vel'Kalem suresinin son iki âyeti...»

Efendi Hazretlerinin ölçüsünde, nazar boncuğu, filân, falan gibi şeyler, (fetiş)ler, küfür devrinden kalma ve sâf imana zıd âdetlerin eşyasıdır ve en büyük günah¬lardandır. Halbuki bunları kullanmayı, aşağı sınıf halk, bizde Müslümanlık zanneder. Onları görenler de Müslü¬manlık budur sanır.
— Ya sihir, büyü?..
«— Sihir de haktır; yâni vardır. Fakat yapmak kü¬fürdür. Onu yapabilecek tersine ilim sahibi de bu devirde yoktur. Şunun bunun yapmaya çalıştığı da, dinî günahı içinde ayrıca şarlatanlık...»
— Kur'ândan şifa nasıl beklenebilir?..
«— Suyun geldiği boruya tâbi... Boru temiz olmalı ki, su kendisini göstersin!..»
Hastalığım zamanındaki şüphelerim, derdime se¬bep arayışlarım içinde sorduğum bu suallere ait cevapları da, Efendime ait tek kelimeyi kaybetmek istemediğim için tesbit ediyorum.
Hattâ ilk eserlerinin tâbirler listesindeki «Cennet-i ef al» terkibini «Cinnet-i ef al*» sanmış ve korkuyla izahı¬nı istemiştim.
Yine tatlı tatlı gülümsemişlerdi: «— Cinnet değil, Cennet... Cennet-i efal...» Bir kediye bile hitaplarını hatırlasam, kaydetmeden geçemem... Ona ait değersiz bir şey olamaz.
Huzurlarında zaman fikri içinde kavrulurken: — Ah efendim, dedim; şu insanların zaman emni¬yeti kadar boş, ne olabilir? Bir bakıma sonu olmıyan ba¬samaklarla kıvrıla kıvrıla çıkan bir merdiven; bir bakıma

tek basamak... Bütün omur, bir göz açıp kapamaktan iba¬ret...
Kelimelerin kadeh kadeh taşıdığı çile zehrini içen ben değilmişim de kendileriymiş gibi, mânayı tâ kalble-rinden tadarak:
«— Ne doğru!»
Diye tastik ettiler.
Bu dünya, baştan başa noksanların ve yarımların işaretçisi olan zaman ve mekâniyle, nazarlarında bir hiç¬tir.
Kitaplarında ve sohbetlerinde; ruh ve öz olarak, buyurdukları:
«— Zaman içinde, bir varlık, bir yokluk; bir varlık, bir yokluk... Varlık ve yokluk birbirini takip eder. Oluk¬tan, kesik kesik, fazla hızla inen su damlaları gibi... Bun¬lar o kadar hızla birbirini takip eder ki, insan varlığı yek¬pare ve sürekli görür: (Halbuki o, üstüste konmuş tavla pulları gibi, bir siyah, bir beyaz; bir siyah, bir beyazdır.) Her şey, her ân helakte; yine her şey, her ân hayatta... Al¬lah her ân her şeyi yok ve her ân her şeyi var eder. Vah-det-i Vücut nüktelerinden biri de bu...»
SADECE İNCELİK
Dedik ya; ne sorarsanız onun cevabını alıyorsunuz. O, alelade hiçbir şey söylemiyor. Yükseklerden, aşağıda-kilerin adiliklerine lütfen elini uzatıyor; ve bu, yüksekli¬ğin tâ kendisi oluyor.
— Kesilen tırnakları nereye atalım efendim?
«— Toprağa gömmeli...»
Noktasına kadar...

i
— Av mubah mıdır?

«— Mubahtır; fakat yümünlü sayılmaz.»
— Ya köpek beslemek? «— Bahçede old lir.» Buralara kadar...
Hamr"in haramlığı ve pisliği malûm... Bu korku, tabiî bütün alkollü maddelere sirayet ediyor, bu bakımdan kimyager Hilmi Bey (Ziya Beyin damadı, Albay) kolon¬yayı öne sürüyor ve esasının alkol olduğunda ısrar ediyor.
«— Ne biliyorsun?»
Buyuruyorlar.
Bu «Ne biliyorsun» hitabmdaki inceliği, bilmek ne marifet!.. Asıl ilim bu... Bizzat kimyagere a maddenin «alkol mü, değil mi, hamrden murat, kolonyadaki kulla-nılışiyle alkol mü, değil mi; bu şekille emir arasında mü¬nasebet mevcut mu, değil mi?» inceliğini:
— Ne biliyorsun?
Diye belirten ölçü hassasiyetine ve rahmet görüşü¬ne can kurban...
Başlıca hikmet, ölçüleri fazla kurcalamamakta, ne sağdan ve ne soldan (bindirerek veya indirerek) onları ör-selemekte, şüpheli şeylerden kaçınmakta ve hüküm kesip biçmemekte... Bilhassa kendi kafasiyle kıyasa gitmemek¬te... İşte «ham ve kaba softa»yla derin mümin arasındaki fark!.. İmam-ı Gazali Hazretleri buyuruyor:
— Seriate, emirde olmayan şeyleri ekleyerek nus-ret ettiğini sananlar vardır ki, işleri, seriate yardım değil; onu bozmaktır.
Şeriat, Allah emirlerinin manzumesi olarak kâmil¬dir. Kâmil ise, biliyoruz ki, ziyadesi; eksiği olmayan..

Buyurdular:
«— Öyle her şeye (dır), (tır) demekten çekinmek lâzım...»
İman, iner ve çıkar mı?
Sünnet ehlinin itikatta iki ana mezhebi olan «Matüridî» ve «Eş'arî» mezheplerinden birine göre, sabit¬tir, ne iner, ne çıkar. Öbürüne göreyse, iner ve çıkar; esasta sabittir, ya mevcut, ya değil...»
«Marifetnâme»nin son kısımları için:
«— En ileri nüfuz tabakalarına ulaşmış, mükem¬mel...»
Teşhisini koydular. «Füsus»un Türkçe «Bosnevî» şerhi için de:
«Anlayamamış... Çok hatalı...»
Dediler.
Hattâ «Mektubat»; İmam-ı Rabbânî Hazretlerinin, bu, Allah'ın ve Resulünün kitabından sonra dinde en bü¬yük eseri bile, Türkçe tercümesinde bazı yanlışlara bulan¬mıştır.
Sed kenarında hasır koltuklarından İstanbul'a doğ¬ru bakıp dediler:
«— Şu İstanbul ne garip belde!.. İnsan, mü'min ol¬mak için de, kâfir olmak için de burada her vasıtayı, her imkânı bulabilir.»

— Hıristiyan, rüyada Allah'ın Resulünü görür mü? «— Görür; görünce de Müslüman olur.»
— Hıristiyanlardan velî çıkmış mıdır, çıkabilir mi? «— Allah'ın Resulünden sonra çıkamaz.»
Allah'ın Resulünü hiç duymamış bir insan; meselâ medenî âlemden uzak kalmış iptidaî bir insanın vaziyeti?
«— İlâhî tevhit ve tenzihe kendi kendisine varmış¬sa mü'mindir.»
«— Sadr-ı İslâmda (Saadet devri) fitne yoktu; ak¬sine iddia küfürdür.»
Hazret-i Muaviye'yi soran birine:
«— Sen bir sahabî hakkında ne dersin?»
— (Radiyallahü Anh - Allah ondan razı olsun)de-
rım.
İşte o kadar!..>:
Biri, kendilerine demiş ki:
— Allah bize adliyle tecellî etsin!..

«— Allah bize fazliyle tecellî etsin, bizi fazliyle
206
(meccanen, hiç yoktan, hiç değerimiz olmadan) koru¬sun..- Adliyle tecellî ederse yanarız!» Buyurmuşlar.
Kapalı Çarşı'dan geçerken, karşılarına, tanıdıklar¬dan bir dükkâncı çıkmış:
— Efendi Hazretleri, dua edin de Allah, Muham-med Ümmetini kurtarsın!
Bir levhaya yazılıp kıyamete kadar bakılmak değe¬rinde, bir cevap vermişler:
«— Siz bana Muhammed Ümmetini gösterin; ben de size onun hemen kurtulduğunu haber vereyim... Nere¬de o ümmet?..»
HARBE GİRİLMEZ
Sene 1941... Almanlar sınırlarımızda... Ben, bir ga¬zetede çıkan yazılarımda da üstüne bastığım gibi, İkinci Dünya Harbine girmemizin bir ân meselesi olduğuna ka¬niim...
Mâverâ dâvası önünde çerden çöpten telâkki etti¬ğim bu meseleyi ve harbin gün meselesi olduğu tezini hu¬zurlarında savunuyorum. Lütfen dinliyorlar. Etraflarında, her zamanki yakınlarından birkaç kişi ve Avukat Mahmut Veziroğlu isminde bir zat... Bu zat, sadece sevenlerden; mensuplardan değil...
Anlatıyorum, anlatıyorum; ve görüşlerinden birço¬ğu ayniyle zuhur etmiş bir insanın gülünç nefs emniyeti içinde, harbe sürüklenmek mecburiyetimizi riyazî bir vakıa halinde gösteriyorum.
207
Sonuna kadar dinledikten sonra buyurdular:
«— Harbe girilmez. Yalnız, Birinci Dünya Harbin¬de olduğu gibi pahalılık olmasa, vesika usûlü çıkmasa...»
İkinci Dünya Harbi, bizi tâ canevimizden nişanla¬dığı halde harbe girmedik; fakat pahalılık, vesika usûlü, bu cevabın hemen arkasından milleti kavurdu, geçti.
Zannedersem 1961'de, ben zindandayken Allah'ın rahmetine kavuşan Mahmut Bey, bana bu kerameti sık sık tekrar eder ve başını tutardı:
— Müthiş, müthiş!.. Herkes harbi beklerken «har¬be girilmez»; ve kimse vesika usûlünü beklemezken «o olacak» diye beklemeleri büyük keramet!..
Almanlar için, Polonya işgalindeki zulümlerini duydukları zaman:
«— Eğer zulme başladılarsa, dediler; halleri harap¬tır. Şimdiden neticeyi kaybettiler.»
İngilizler hakkında buyurdular: "- İslâm düşmanı olduğu halde, bilmeksizin İslâm ahlâkına en yakın Avrupalı millet...»
Müslüman doğup da işi Müslümanlığa düşmanlık¬ta bitirenlerle kıyaslayıp, bazı Avrupalıların, küfürlerine rağmen «insaf» gösterdiklerini söylerlerdi.
.208
MURTED
Bir Avrupalı müsteşrikin İslâmlık aleyhindeki kita¬bını tercüme etmiş, «Abdullah» ismini taşıyan koyu din düşmanı eski bir muharrire şu ismi takmışlardı: «— Adüvvullah (Allah düşmanı)...» Bu «Adüvvullah»lar, bir - iki değildi. En büyüklerinden biri için buyurmuşlar: «—Ne ibadetimden, ne amelimden rahmete güve¬nim var... Tek rahmet ümidim, mürtede buğzum, ondan nefretimdir.»
Bir mürted hakkında sordum: — Ne haldedir acaba öbür dünyada?.. Gözleriyle görüyormuşçasına bildirdiler: «— Azapların en şiddetlisi içinde...»
«— Nikâh muamelesinde, Allah'ın emri diye bir serahat, yeter!»
Nice haramlara yemin edip sonra keffaret peşinde gezen bana, keffareti anlattıktan sonra emirleri:
«— Hem kefarretini ver, hem yapma!..»
İkinci Abdülhamid'in nasıl bir insan olduğunu ken¬dilerinden öğrendim; sonra 1939'da hocayken Maarif Ve-
209
kili Hasan Âli Yücel1 in Tanzimatın yüzüncü yılı münase¬betiyle Dil Kurumu hesabına bana yazdırdığı «Namık Kemâl» isimli eser zaviyesinden tetkiklerimi derinleşti-rince, hakikati bizzat

gördüm. Dediklerine, elifi elifine uygun... Muazzam bir keramet daha... Ve bu dâvayı Tür¬kiye'de ilk defa ortaya atan ve attıran muharrir olmak haysiyetini kazandım. Tafsilât verecek değilim... 1943'ten başlayarak, bütün «Büyük Doğu»lar meydanda...
— Sultandan velî olur mu?
Sualime cevaplan:
«— Hayır, olmaz!»
AŞK
Hiç bir şeyle o şey için uğraşmayan ve en büyük kerameti bu noktada toplanan Efendi Hazretlerinin, o za¬manlar bir «Darüşşafaka» talebesi olan Sabri'yi (Faruk Bey'in damadı, diş doktoru Albay), eteklerinin dibine oturtup nasıl başından okşadığını hayâl ettikçe içim bur¬kulur. İlâhî aşk âbidesi... Her şey gibi aşkını da peçele-meyi bilmiş, «nâr-ı beyzâ» içinde fıkırdarken gülümseyen ve çocukları okşayan, Allah elinin yonttuğu rahmet ve şefkat heykeli...
AHENK
Muhib'e akşam üzerleri, yüksek sesle okutturduk-if -ı ilâhiler, yanık türküler, kulağımda... Allah için İlâhî hikmet zaviyesinden ahenkli ses...
210
Bu bahisteki ölçü, «Rabıta» risalesindedir. Özü: «— Sema' ismi verilen ses ve ahenk, vesile olduğu şeye göre kıymetlenir. Haram ve kötülüğe vesile oluyorsa o nisbette haram ve kötü, ulvilik ve iyiliğe yardımcı olu¬yorsa o nibsette mubah ve iyi... Yâni döküldüğü kaba gö¬re şekil alan bir mayi... Zahir ehli ona mutlaka «haram» demiştir ama, büyüklerden de iltifat gösterenler olmuştur. Ahenkli sesin, kalb üzerindeki ulvî tesiri de belli... Bu ba¬kımdan Nakşî büyükleri, ne (mutlaka ve her türlü haram) ölçüsünü kabul ederler, ne de (mutlaka ve her türlü helâl) düşüncesini... Onlar her şeyi yerine tahsis ederler ve ahenkli seste de had ve şekil sırrına riayeti esas koşarlar. Şu var ki, ondan ve hele ifratından çekinmeyi bir mizaç borcu bilirler. Başka yolların vecdi, şarap sarhoşluğuna benzer; coşkun ve zahiridir. Bizimkiyse afyon sarhoşlu¬ğunu andırır; durgun ve içe doğrudur. Ahenkli sesi inkâr etmeyiz ama, ondan, pek de hoşlanmayız.»
Bir gün, bir camide olanca fikrini ses ve musiki cehdine vermiş, Kur'ân okuyan birini görüp demişler ki:
«— Allah, Kur"ân'ı böyle okunması için inzal et¬medi.»
Nasıl; muazzam mı?..
TEZ
Kılıçta, maddî fetihte, hattâ bazı Güzel San'atlarda üstün seviyelere ulaşmış olan Türk ırkının, saf ve mücer¬ret fikirde, madde ötesi anlayış cehdinde, emsali müslü-man milletlere göre bir fark belirttiği; meselâ bizden bir İmam-ı Rabbânî, bir İmam-ı Gazalî, bir Muhiddin-i Arabî yetişmediği, vecd ve aşk devrinde yetişenlerinse büyük
211
ve usta kopyacılar olduğu, halis ve aslî (orijinal) müellif¬ler olmadığı; ve nihayet hiç bir nefs muhasebesine giriş-meksizin kabul ettiğimiz İslâmlığı, yine hiç bir nefs mu¬hasebesine kucak açmaksızın feda ettiğimiz yolundaki te¬zimi, en derinden dinleyip, en derinden doğruladılar.
İŞ BİLMEKTE VE TATBİKTE
Tefecilere ve tefeciliğe göre bir fark belirtmesi ge¬reken ve iktisadî nâzım rollerini inkâr mümkün olmıyan bankaların aldığı faiz için:
«—Bu namla almamak, ücret ve masraf karşılığı diye almak lâzım...»
Buyurmuşlardı.
Bankada çalışan bir memurun aldığı aylık da, kâr yekûnunda faiz ifade eden şeylerle ifade etmeyen şeylerin birbirine karışması ve neyin nereden geldiğinin bilinme¬mesi yüzünden kendini kurtarıyordu.
Her işde kurtuluş ve rahmet yolu bu kadar açıkken, Tanzimattan beri işlerin ve hele baş iş dinin aslını görebi¬len çıkmamıştı. Yâni, ya lâfta iman, ya gerçekte küfür yo¬bazı elinde haraplık, perişanlık...

Yekpare, bölünmez, fedakârlık ve pazarlık kabul etmez mukaddes vâhidleri, zaman ve mekâna tatbik liya¬katinde insandan, dört yüz yıldır eser yok...

MEVLEVİ

Remzi Efendi isimli bir mevlevî şeyhini tanımış¬tım. Üsküdar'da oturuyordu. Gayet zarif edalı bir insan...

212

Bir gün ona vapurda rastladım. Üsküdar'la Köprü arasında, bana, Efendi Hazretlerine dair, başından geçmiş şu hadiseyi anlattı:

«— İlahiyat Fakültesinde Tasavvuf imtihanı vardı. Dersin hocası bendim. Abdülhâkim Efendi Hazretleri mümeyyiz seçildiler. Geldiler. Huzurlarında imtihan baş¬ladı. Talebeden birine bir sual sordum: (Tarikatlar arasın¬daki farika ve hususiyetler nelerdir?) Çocuk cevap verdi: (Harika ve karemette Kaadirilik, aşk ve muhabbette Mevlevîlik, züht ve takvada Nakşîlik...) Sormaya devam ettim: (Sen bunlardan birini tercih mevkiinde kalsan han¬gisini seçerdin?) Talebe, herhalde biraz da hocasının Mevlevî olduğunu düşünmüş olacak ki, güzel bir cemile yaptı bana... (Mevlevîliği seçerdim etendim!) dedi. Sor¬mak, talebenin tercih ölçüsünü kurcalamak lâzımdı: (Ni¬çin Mevlevîliği seçerdin oğlum?) Talebe, tereddütsüz, karşılığını verdi: (Aşk ve muhabbete her şey dahildir; her şey onun içinde...) Bu söz üzerine Abdülhâkim Efendi Hazretleri, çocuğa (Aferin!) dediler. İmtihan bitti. Çıktık. Efendi Hazretleriyle yanyana yürürken kendilerine dedim ki: (Çocuk, hocasının tarikati olan Mevlevîliği seçti, dü¬şüncesini söyledi ve siz onu aferinle takdir buyurdunuz. Nakşî olduğunuz halde... Sebebini sorabilir miyim?) İşte o zaman Efendi Hazretleri bana aynen şu mukabelede bu¬lundular: (Çocuk doğru söyledi. Aşk ve muhabbete her şey dahildir. Şu var ki, Nakşîlerin züht ve takvası, bu aşk ve muhabbeti örtmek için perdedir. Çocuk doğruyu söy¬ledi. Züht ve takva ile örtülü aşk ve muhabbeti ayırt ede¬cek kadar derinlere inemezdi.) Sözlerine hayran oldum. Çok büyük insandır o... Kapıyı tam bulmuşsunuz.»

O kadar inceydi ki, eski Mevlevî şeyhi, mücerret aşk ve muhabbetin yüzü suyu hürmetine, kendi aşk şekli-

213

nin eksikliğini kabule razı oluyordu. Ve bu hadiseyi bana Efendi Hazretleri değil, kendisi anlatıyordu.

Bazı vecd demlerindeki heybet ve temkinlerine dikkat ediyordum da, «Altun Silsile» büyüklerinden biri¬nin, Mansur için "Abdülhâlik Gucdevânî müritlerinden o zaman en değersiz biri bulunsa ve ona rastlasaydı ipe çe¬kilmezdi" tarzındaki sözünü hatırlıyor ve o hikmeti elim¬le tutar gibi oluyordum.

dı!«

«— Bektaşînin küfrü ve Mevlevinin kibri olmasay-Buyurmuşlar.

Her tarikat aynı mukaddes noktaya giden birer yol¬ken, yolun istikamet hususiyetlerini muhafazada bugün Nakşîlikten başkası kalmamıştır. O da gerçek Nakşî olmak şartiyle...

Bir gün Eyüp'te Hüseyin Efendi isimli bir ihtiyarı görmüştüm. Bu zat vaktiyle Nakşî postuna oturmuş ve Efendi Hazretleri İstanbul'a gelip de Eyüp'te mekân ku¬runcaya kadar şeyh geçinmekten çekinmemişti. Gerçek şeyhi görünce de edebiyle çekilmeyi bilmişti.

Bana demişti ki:

214

— Onu görünce şeyhlik neymiş anladım ve eteğine yapışmaktan başka işim kalmadığını kestirdim.

SAHTE VE GERÇEK

Tiyatrolarda muşamba perde üzerine çizili saray dekorları gibi, birkaç taklit çizgisi içinde kendisini «fena fillâh» makamında gösteren, halk tarafından da sihirli seccadeler üzerinde göklere uçurulan velî taslaklarının kolayca hazmedildiği bu devirde, gerçek velîye ait ince¬likleri göstermek, Abdülhakîm Efendi'yi de bu ayırt etme işinin mihenk sıfatlarını taşıyıcı zat olarak meydan yerine dikmek bana borçtur. Kendilerinin bütün bir hayat bo¬yunca kaçındıkları bu şöhret ve alâyiş hali,

onca ne kadar kesik ise, onu tesbit; bence o nisbette borç... Tâ ki, bu yo¬lun isteklileri, muhtaç oldukları mizana kavuşsunlar...
Kuyumcu, şahsiyle teneke bile değildir ama altunu ayarlamakta, bir ustalık sahibidir. Şimdi müsaade ederse¬niz biz de, bir velîyi teşhiste çektiğimiz bunca çile karşılı¬ğı, bir ihtisas sahibi olalım ve tenekeden âdi şahsımızla, gerçek ve sahtesini ayırd edeici melekeden bir pay dev-şirmiş bulunalım.
Herkes şeyhini büyük ve üstün tanıdığına, asrının sadece bir tanesi olduğunu ve bunu da müsbet veya menfî, ispat mümkün olmadığına göre, evvelâ mücerred büyüklük ve üstünlük hassalarını izah ve ancak ondan sonra bu hassalardan mürşide düşen hisseleri tesbit et¬mek, başlıca usûl ve zaruret olmaz mı?
Halbukî bizde, Allah'ın yakınlık dairesi içine aldığı dostlarına ait kıymet ve büyüklük şartlarının ne olduğunu bilmeyenler, sâf bir bakışa, bön bir duruşa, keramet satıcı

bir edaya, bir anda hemencecik meftun olup bütün tenkid hislerini, mizana tatbik şuurlarını ve müşahade selâmetlerini kaybeder, burunları halkalı vahşi kabileler halkı gibi, şeyhlerini veya şeyh sandıklarını bir (tabu) da¬iresi içine alırlar ve çok defa bilmeksizin şeriat bendlerini yıkıp mukaddes ölçü ve hadleri taşıra taşıra Uhud dağı büyüklüğünde bir put imâl etmeye doğru giderler...
Güya imân ve İslâm adına yapılan bu şeylerin be¬lirttiği ruhiyat ile, doğrudan doğruya imân ve İslama zıt olarak, yine doğrudan doğruya küfür tarafından girişilen ve doğrudan doğruya küfrün kendisi olan putlaştırmalara ait (psikoloji) arasında fark yoktur.
Gerçek mürşid, her şeyden önce bu hâle, samimi¬yetsiz sözlerle değil, müridlerine üflediği fikirle, ruhla, zahiri ve bâtınî ilimle, terbiye ve disiplinle mâni olandır.
Müridine bak, şeyhini tanı!
Bir gün bir doktor bana dedi ki: — Efendinin büyüklüğüne delil aramaya ne hacet! Senin gibi birini bu hale getirmesi yetmez mi?..
Velîlerin derece ve mertebelerini tâyin ederken sımsıkı muhafaza edilmesi gereken umumî ve temel ölçü, «had» mefhumunu anlamaktan ibarettir. Din, bir baştan öbür başa hadler tablosundan ibarettir ve aynen Abdül-hakîm Efendi hazretlerinin, malûm tabiriyle:

«— Edeb, hadlere riayet demektir, en büyük edep de İlâhî hududu muhafaza etmek..."

HADLER
Resule Allah dememek şartiyle ne denilse az...
Sahabîye nebî dememek ve yalnız nebilere mahsus vasıfları kondurmamak şartiyle ne denilse az...
Velîleri de asla sahabî, hususiyle nebî ve resul va¬sıflarına ve mertebesine yükseltmeden, bu sınır içinde is¬tenildiği gibi yüceltmek caiz...
Bu ana ve temel ölçüden sonra, velîlere ait, kökleri bâtında, fakat alâmetleri zahirde, şu vasıflar gelir:
1 - Anahtarın kumdaki yatağıyle kendisi arasında¬ki mutabakata eş, her hâli, her sözü, her hareketiyle tam bir şeriat uygunluğu...
2 - Yine Abdülhakîm Efendinin «mevzuunu bula¬maz ki ben desin...» şeklinde belirttiği gibi, en küçük benlik kokusuna yer vermeyen ve bunu bilhassa sahte ta¬rafından bir kelime oyunu halinde göstermeyen halis bir mahviyet...
3 - Keramet izharından, vücudunu kafes arkasında güneş bile görmemiş bir bakirenin herkes içinde sırtından gömleği düşmüşçesine duyacağı hicaba benzer bir duygu, utanç sahibi olmak... Keramet velîlerde ya ihtiyarsızca, İlâhî iradeyle meydana gelir, yahut yine İlâhî iradeyle maslahat icabı olur; ve asla makinenin düğmesini çevirip çarkını işletircesine şahsî ve keyfî bir tasarruf belirtmez.
4 - Muhteşem bir heybet ve temkin... İlâhî iradeye bağlı olmaktan gelen bir teslimiyetle dünya işlerinden uzaklık ve hak yolunda olsa bile hadiseleri zorlama miza¬cına yabancılık... Bu nokta,

gerçek kemâl ehlini sahtesin¬den ayırdedici başlıca vasıflardan birini gösterir. Cemiyet meydanında, nefslerine Mehdî süsünü vererek ulu-orta bayrak açan ve çok defa başarısızlığa mahkûm hareketle-
217
re girişen tiplerle, İlâhî irade karşısında temkin ve tesli¬miyet sahibi kâmiller arasındaki ince fark... Kimse İlâhî iradeyi bilmeyeceğine göre, ona zıt bir davranışta bulun¬mamak için, pısırıklık ve her türlü hamleden uzaklık mânasına gelmeyen bir temkin ve teslimiyet, ancak bü¬yüklerin kârıdır. Bu temkin ve teslimiyet, ne kötülüğe rı¬za, ne de cemiyet alâkasından tecerrüt haliyle de izah olu¬namaz. Belki Allah ile velîsi arasında, son derece mah¬rem ve gözlerden nihan bir sır belirtir. Daima Abdülhakîm Arvasî Hazretlerinin tabiriyle tesbit edelim: «Allah sırrını eminine verir; bilen söylemez, söyleyen de bilmez!..» Tekrar edelim ki, kendilerini âlemin ıslahına memur gören ve telâş içinde birtakım hareketler peşinde koşan, şöhret hırslısı insanların nefsanî hâllerine nispetle, bu harikulade bir heybet içindeki temkin ve rıza tavrı, velîye ait başlıca alâmettir. Din dâvasında cemiyet içi mücadele makamı ise ayrıdır ve ermişlik iddiasına geç¬memek şartı altında mübarektir.
5 - Allah Resulünün kâinat çapındaki ahlâkların¬dan tam bir nasip... Nefsten geldiği hissini veren en kü¬çük kokuyu bile üzerinden silmiş olmak... Allah için öfke ve sevgiden başka, ne bir şeye kızmak, ne kucak açmak...
6 - Çarpıcı bir huzur hali... Bu dünyadayken bu dünyada olmadığını gösterici bir hal ve bu halin edebi... Bir kere bile, esnediğini, kaşındığını, gevşediğini, ayak üstüne ayak attığını, her hangi nebatî veya hayvanî, hattâ kaba mânada beşeri bir hareket yaptığını göstermeyen, maddesiyle ruhunu tek noktada perçinlemiş bir edep...
7- Hikmet... 8-Letafet... 9 - Zarafet... Kısaca:
218
Bir yerde, şeirat inceliklerinde laubali, üzerinden benlik kokuları gelen, velilik iddia edici ve karemet satı¬cı, gözü dünyada ve güya dünyanın ıslahında, usûlü telâş ve didinme ve gayesi isim ve şöhret, müritlerinin keyfiye¬ti yerine kemmiyetine düşkün birini gördünüz mü, rahat¬ça hüküm mührünü basabilirsiniz:
— Bu adam bir velî değil, ancak bir denîdir!!
Artık bu ölçüleri dilediğinize tatbik edip hüküm kesmekte serbestsiniz.
Bugün ortada «sucu» veya «bucu»lara karşılık «Abdülhakîm'ci» diye yaftalı bir zümre bulunmaması bile onun büyüklüğünden ayrı bir işaret... O, asrının «kutb-ül-irşad - İrşad Kutbu»ydu ve makamının sânı bakımından satıh nümayişlerinden münezzehti.
Bir şeye dikkat ettim:
Efendi Hazretlerinin meclislerine devam edenler¬den hiç bir fert gösterilemezdi ki, o mecliste susarak otur¬muş, hattâ pek az şey dinlemiş, nazarlarına hedef teşkil etmekten ibaret kalmış olsa bile, kendisinde her meseleyi çözümleyebilecek nuranî ve ruhanî bir ayırdedicilik has¬sası doğmamış bulunsun...
Bir gün bir derslerinde şöyle buyurmuşlar:
«— Bizim meclisimizle bulunanlar, sükût içinde otursalar ve sükûttan başka bir şey görmeseler bile, din bahsinde âlim geçinenlerin hatalarını keşfederler, bir bir çıkarırlar...»
Resuller de kıyasın içinde olarak bütün mahlûklar Allah'a ve onun yarattığı derecelere karşı birer had ile çevrilidir. Hiç bir had ile mahdut, hiç bir hükümle
219
mahkûm, hiç bir kayıtla mukayyet olmayan yalnız Al¬lah...
Dedik ki, Resullerin de bir haddi var. Bu had, an¬cak ilâhî zât ve kudretin sınırladığı son çizgi... Onlara, Allah dememek şartiyle ne denilse ve hangi büyüklük izafe edilse azdır.
KIYMET HÜKMÜ
Efendi Hazretleri, her haliyle etekleri altında bütün bir cihan gizleyen ve küfrün en kuduz devrinde gelmiş ol¬mak bakımından derecesi en ileri olmak icap eden o bü¬yük kutuptu ki, hikmetini doğrudan doğruya peygamber¬lik sırrından devşirici irşad makamının, Abdülhalik Guc-devâni,

Şah-ı Nakşibend, Abdullah Ahrar, İman-ı Rabba¬ni, Mevlâna Halid ve daha niceleri gibi üstün temsilcileri arasında mevki sahibi bulunuyor; en büyük hususiyeti de en azgın küfür mevsiminde her kemâlin kefaletini şeriatta göstermek memuriyetinde toplanıyordu.
Uydurma Menemen hâdisesi münasebetiyle şeyh ve şeyh bozuntusu kim varsa toplayıp Menemen'e gön¬derdikleri zaman, Efendi Hazretlerini de, ne tarikat, ne si¬yaset, dış dünyaya sızan hiç bir faaliyetleri olmadığı hal¬de yakaladılar ve oralara sürdüler. Binbir çile içinde dim¬dik, tevekkülle İlâhî iradeyi bekledi ve «Divan-ı Harp» huzurunda olanca müdafaasını, şu «Din Mazlumları» ki¬tabındaki harikulade cümleye sığdırdı:
«— Ben şeyh değilim ve o yüce mertebeye lâyık ol¬maktan uzağım; yok, eğer şeyhlik devrimizde gördükleri¬min hali demekse ona da tenezzül etmekten münezzehim!»

Vefatlarından hayli sonra... Cevat Yücemen'le kar¬şı karşıyayız.
— Anlat bakalım, Cevat Bey, Efendi Hazretlerinin kerametlerinden ve kendilerinde tespit ettiğin harikalar¬dan birkaç şey anlat!..
— Ne anlatayım; her hali bir keramet... Bir tanesi ise gizli kalabilecek cinsten değil... Sakarya Harbi sırala¬rı... Ben üstteğmeniın... Ordumuz ric'at ediyor ve Anka¬ra'nın boşaltılması faaliyetine girişilmiş bulunuyor... Ba¬na emir buyurdular: «Hemen Ankara'ya git, orduya katıl ve herşeyden evvel Fevzi (Mareşal Fevzi Çakmak) Paşa¬ya çıkıp de ki: Beni buraya kendi halinde bir müslüman gönderdi. Yılmasınlar, sebat etsinler, zafer muhakkaktır diyor.» Gittim ve Mareşal'e aynen söyledim, Teşekkür et¬ti. Orduya katıldım, harbe girdim; yaralandım ve «malûl yüzbaşı» olarak emekliye ayrıldım. Zaferi de gözlerimle gördüm. İşte sana en büyük keramet!..
Muhib Işıklar anlatıyor:
- Bir cuma namazından sonra gördüm; ve görüş iş¬te o görüş!.. Kapılandım ve bir daha eteğini bırakmadım. Daha ne söyleyeyim?..
Söz, onun otuz yıllık nedimi; gölgesi kadar yakını Şakir'in:
— Yedi yaşımda yanlarına girdim ve vefatlarına kadar otuz yıl yanlarından ayrılmadım. Geceleri de aynı

odada, beraberlerinde kalırdım. Onu benden dinlemeyin; gördüklerinizle yetinin!.. Benden dinleyeceklerinizi akü almaz.
— Söyle Şakir, söyle!.. Bizim aklımız; alamadığını da alır.
— Bir gece, or»ı ay'ır ondördü altında, ay'ın mı ona, onun mu ay'a ışık verdiği belirsiz bir nuranîlik içinde gördüğümü söyleyecek olsam, aklınız kabul eder mi bu¬nu?..
— Kabul eder, Şakir!
— Evet, onu ay'a ışık verirken gördüm.
— İnanırım, Şakir!
— İzmir'de Hisar Camiinde... Huzurlarına oniki yaşında bir çocuk getiriyorlar. Çocuk dilsiz... Anne ve baba, çocuklarını kapmış, haberini aldıkları Velînin huzu¬runda... Anne ve baba camiin giriş noktasında bekliyor ve çocuk Efendi Hazretlerine doğru ilerleyip ellerini öpüyor. Efendi Hazretleri çocuğa hitap ediyorlar: Adın ne, oğ¬lum! Dilsiz çocuk hemen cevap veriyor. Ahmed!.. Anne ve baba çılgın bir hayranlık içinde...
—Müthiş, Şakir!
— Bir gün beraberce, Üsküdar'da medfun Abdül-fettah Efendi isimli bir şeyhin mezarına uğradık. «Rabıta et ve gördüğünü söyle!» buyurdular. Rabıta ettim ve de¬dim: Uzun boylu ve esmer bir zat!.. «Evet, dediler; öyle, tıpkı dediğin gibi...»
— Daha, Şakir, daha...
— Bir gün sıkılmışlar... Müthiş bir kabz hali, manevî kabz... Dayanılır gibi değil... Nida gelmiş: Dayan, ilâhî rahmet geliyor! Dediler ki: «Rahmet geldi ve bir damlası üzerime düştü, vücuduma yayıldı. Hemen o anda şifa buldum.»

222
DEVAM ET!
— Devam et, Şakir, devam et!..
— Ne söyleyeyim; başı ve sonu yok ki!.. Her ha¬liyle keramet, zarafet, nezaket...
Ve Şakir:
— Sizin için gıyabınızda bir sözleri var... «Elime daha önce geçseydi daha başka olurdu!» buyurdular. Bir gün de huzurlarında sizi yermeye çalışan birine şöyle de¬diler: «Ben Necib'ime lâf söyletmem!»
Muhib:
— Ben bir çift sözlerini bildireyim: «İlim cehli iza¬le eder, ahmaklığı değil...» İkincisi de şu: «Mevlevînin kibri, Bektaşînin de küfrü olmasaydı, ererlerdi!»
Muhib:
— Japonya'dan Amerika'ya kadar, bütün Asya, Af¬rika ve Avrupa, nerede bir İslâm topluluğu varsa gezdim. Uzun yıllarım İslâm memleketlerini gezmekle geçti. Git¬tiğim her yerin din büyüklerini aradım ve gördüm. Hiç bir yerde Efendi Hazretlerinin ayağına su dökebilecek bir insana rastlayamadım.
Muhib, Efendi Hazretlerinden sonra emanetin ki¬me geçtiği dâvasını kesinlikle çözümleyen derin anlayış¬tır:
— Efendi, makamların en üstünü olan İrşad Ku-tupluğuna sahiptir. Aynen kendi ifadesiyle, irşad kutbu, vefatından sonra da memuriyetine devam edebilir. Medar kutbunun ise mutlaka dünyada olması gerekir. Görünüşe göre yolu dış ölçüleriyle talim edebilecek birkaç fert bı-raktılarsa da yerlerine kimseyi tâyin etmediler; ve ma-
223
kamlarını da öbür âlemde faaliyetine devam etmek üzere bareber götürdüler.
Yine Şakir:
— Bir sabah tekkenin mescidinde namazdayız. Ben ve kendileri... İki kişiyiz. Her zaman olduğu gibi imamlık bende, bana uymaya tenezzül etmek lûtfu da on¬larda... Mescidin giriş kısmı baştan başa camekân; ve gi¬rişteki, sofa şeklinde oturma yerinden mescidin içi apaçık görülmekte... Biz namaza hazırlanırken zevcem gelip so¬fa kısmında çaylarımızı hazırlamaya başladı. Namaz ve dua bitip de sofaya geçince gördük ki, semaverin etrafın¬da iki çay bardağı yerine bir sürü fincan... Zevceme bu kadar fincana lüzum olmadığını söyleyip niçin ikiden faz¬la fincan getirdiğini sorunca şu cevabı aldık: «Hayret! Arkanızda büyük bir cemaat vardı. Şimdi dağılmış...»
Ve Şakir:
— Eyüp türbedarı vefat etmiş... Buyurdular: «Bi¬zim Ceddimize Hazret-i Halid çok hizmet etmişti. Biz de şimdi onun türbesine hizmet edersek bize nimet olur.» Müzeler idaresinden iki zat gelip bana türbedarlığı teklif ettiler. Kabul etmek istemedim. Buyurdular: «Şimdiye kadar emirlerime karşı durmadın! Yine durmayacaksın. Kabul et!»... Kabul ettim ve yirmibeş gün kadar Hazret-i Halid'e türbedarlık ettim.
— Sonra?..
— Sonrası malûm... Sürgün...
224
SÜRGÜN
Sene 1943... Ben, gazetedeki fıkralarıma ve yüksek mimarî şubesindeki derslerime devamdayım... Efendi Hazretlerini her görüşümde insan, ondan her ayrılışımda hayvanım-.. Yalnız ağzı ve kalbiyle birtakım doğruları geveleyen, fakat teniyle çöplükte yaşayan bir hayvan... Tam da filozofun dediği gibi, metafizik hayvan...
(Büyük Doğu)yu hazırlıyorum... Birinci oğlum Mehmet doğmuştu o senenin Temmuz ayında... Babıâli, Erenköy'ü, git, gel, aşırı telâşlar içindeyim... Ev, ilk ço¬cuk, afiş, kâğıt, muharrir, matbaa, nereye yetişeceğimi bi¬lemiyorum... Efendimi göremiyorum...
(Büyük Doğu) çıktı. Eyüb'de bir kurban kesmek ve Efendimin elini öpmek niyetindeyim.

Bir otomobile atlayıp Eyüb'e gittim. Kurban işini görüşmek için çarşıda yakınlardan birini aradım.
— Hiç gitme yukarıya!
— Neden?
— Efendiyi götürdüler!
— Kimler?
— Polisler...
— Ne diyorsun?
— Ne yazık ki, böyle... Hem de bugün... Sabahle¬yin oradaydım; çok sıkılıyorlardı; «Hayırdır inşaallah» diyrlardı. Biraz sonra memurlar geldi.
— Neredeler şimdi?
— Her halde Birinci Şubede...
Fazla konuşamadım; hemen otomobilime atlayıp, gözümün önünde bomboş ev, mescit, şadırvan, doğru Po¬lis Müdürlüğüne...
Vakit akşam...

Nöbetçi müdürü görüp kendimi tanıttım, görüşmek müsadesini istedim. Verdiler. Son katta Birinci Şube... Ondan sonra tadını bir hayli tattığım Siyasî Kısım... Beni bir odaya aldılar. Bekledim.
Kapı açıldı, Şakir geldi. Vekâr içinde, fakat mah¬zun, perişan...
— Ne o, Şakir?
— Hiç efendim, bizi alıp getirdiler.
— Ne olacak?
— Galiba İzmir'e gönderecekler!
— Şu anda bir derdiniz?
— Yok efendim!
— Efendi Hazretleri?
— İyiler efendim!
Birtakım teşebbüslere girişmek azmiyle, şimşek gi¬bi taş merdivenlerden atlayıp indim. Polis Müdüriyetin¬den çıktım, Fakat hiç bir şey yapamadım.
1942 - 43 kışında ben Erzurum'da ikinci askerliği¬mi yaparken Efendi Hazretlerini bir iki kere ziyaret etmiş olan zevcem, parmağı ağzında, apışmış, ben ondan daha şaşkın, bakışıyoruz. Hayrola?..
Bir ân geriye dönelim:
1943 yılının Eylül ayı... Ramazanın 18'inci günü... Eyüb'deki evleri başlıyor ve aranıyor, tabiî kitaplardan

başka hiç bir şey yok... Ne olabilir? Bir bohçaya itina ile sarılı bir hırka buluyorlar:
— Bu da nesi?
— Alelade bir hırka, bir hatıra...
Hırka, mürşitleri Seyyid Fehim Efendi Hazretleri-nindir ve Efendi Hazretleri nezdinde en değerli emanet...
Efendi Hazretleri ve Şakir'le beraber hırkayı da alıp Müdüriyete götürüyorlar. Orada gördükleri muamele nazik ve iyi... Galiba insandan ve halden anlayan bir mü¬düre rastlıyorlar.
Haklarında Vekiller Heyeti kararı var... Tebliğ edi¬liyor. İzmir'e gönderilecekler... Önce kendilerini İpek Pa¬las otelinde yatırıyorlar ve ertesi günü Ege vapuriyle İz¬mir... Şakir Mersin'e düşüyor.
Yâni ilk çocukluğundan beri saniye ayrılmadığı Efendisinden ayrılıyor Şakir... Hem de bu dünyada büsbütün...
Damatları Van Mebusu İbrahim Arvas, teşebbüs üstüne teşebbüsle... Birkaç ay sonra yine Vekiller Heyeti karariyle serbest kalıyorlar. Yakınlarından bir ikisi İz¬mir'e gelip kendilerini alıyor, Ankara'ya getiriyor. Anka¬ra'da, biraderlerinin oğlu Faruk Işık'ın Hacı Bayram Ca¬mii tarafındaki evine iniyorlar.

Hastadırlar... Zaten bütün alâmetler, bu dünyadaki faaliyetlerinin kemâlden sonra zevale inhiraf ettiğini gös-temekte...
Derler ki:
«— Her kemâlden sonra bir zeval beklemeli...»
227
Ankara hiç sevmedikleri bir yerdir; ve bir gün o ci¬varda gömülecekleri hayâllerine bile uğramamış bir key¬fiyet... Hattâ İstanbul'da, Bağlarbaşı'nda; Şeyhülislâm Hikmet Efendi'nin kabri yanında kendilerine bir mezar hazırlatmışlar, bir de tabut yaptırmışlardır.
SON NEFES
Faruk beyin, eski Ankara tipi ahşap evinde ondo-kuz gün hasta yatıyorlar.
Nihayet, 1943 yılının 27 İkinci teşrin Cumartesi günü (29 Zilkaade 1362) gün doğmadan on sekiz dakika
evvel...
Tam sabah namazı vakti...
Elleri Faruk Beyin ellerinde... Rüçhan Işık (Faruk Beyin oğlu) ayaklarını uğuyor.
Dudaklarında tek kelime... Kâinatın tek kelimesi:
Allah...
Son nefes...
Vefat ediyorlar...
Seksen üç yaşındalar...
Vefat ânında zelzele...
O gecenin sabahı, hemen o sabah, damatları İbra¬him Arvas'ın Keçiören'deki köşküne naklediliyorlar, Gasl, teçhiz, tekfin, orada...
Ve Keçiören'den ileriye doğru Ankara'ya 24 kilo¬metre mesafede bir köye götürüp defnediliyorlar.
Ayni günün gurup vaktinde, güneş batarken...
228
Ya sen, Necip Fazıl; bütün bunlar olurken, yeryü¬zündeki güneşin batarken neredesin?
BAĞLUM
Şimdi bir mesele:
Mübarek nâşın İstanbul'a nakli için resmî makam¬lara başvuruyorlar. Tahnit (ilaçlama) mecburiyeti olduğu cevabı veriliyor. İmkânsız!.. O halde?.. Şehrin belediye sınırları içinde ölenlerin Asrî Mezarlığa gömülmesi şartı da var... Daha imkânsız!.. O halde?.. Kırşehir'e kaldırma¬yı ve orada bazı yakınları arasında toprağa vermeyi düşü¬nüyorlar. Bu da resmî şarta uygun değil...
O sırada ahşap evin kapısı çalınıyor ve kim oldu¬ğu, nereden geldiği, ne istediği belli olmayan ak sakallı
bir adam:
— Ankara civarında Bağlum isimli bir köy vardır, diyor; orada Nakşı şeyhlerinden bir zat da medfun... Ora¬ya götürünüz, kendilerine uygun yer orasıdır!
Ve çıkıp gidiyor. Meçhul adamın arkasından koşu¬yorlarsa da ele geçiremiyorlar.
Bağlum, Ankara'nın belediye sınırları dışında ol¬duğu halde, cenazeyi battaniyeye sarıp bir taksi içine atı¬yorlar ve en yakınlarından birkaç kişi, Bağlum nahiyesine götürüyorlar. Yolda İbrahim Arvâsi'nin Keçiören'deki köşküne uğruyorlar ve teçhiz tekfin işini orada yapıyor¬lar. Bir de bakıyorlar ki, 12 kişiden ibaret olan yakınları¬nın cenaze etrafındaki dairesi 500 kişiye çıkmıştır. Bunlar kimdir, nereden gelmişlerdir, ne demek isterler, hep meç¬hul...
229
Efendi Hazretlerini; yalçın ve çırılçıplak Bağlum mezarlığının ilkokula bitişik köşesine, namsız nişansız, ilansız, işaretsiz şekilde defnediyorlar.
Mübarek mezar, bugün, üzerinde yazısız bir taş olarak, her şatafattan uzak, semalara tebessüm etmekte¬dir.

HABER
Efendi Hazretlerinin vefatını zevceme, Beylerbe-yi'ndeki, annemin evinde ve geceden değil de, sabahleyin haber verdim:
— Allah'ın emriyle toprak tabakaları tiril tiril tit¬rerken vefat ettiler. Tam zelzele ânında...
Yatakta kadıncağızın başını yastığa dayayıp, sessiz ve mütevekkil, nasıl ağladığını, yüzü hiç buruşmadan gözlerinden nasıl yaşlar boşandığını görseydiniz...
— Biz kendi halimize ağlıyalım... O gerçek mekânına gitti.
Dediğim zaman ben, doğruluk maskesi altında ukalâlık gayretinden ibaret bir taş yüreklilikten başka hiç bir gerçeği belirtemiyordum; Neslihan ise, gözyaşlariyle ıslattığı sessizliğe bürülü, tam hakkı tercüme ediyordu.
Sonradan, Efendimi anarak, haftalarca, aylarca, hattâ yıllarca zindanlarda ağlamak üzere, o ân, taştan farksızdım.
ANKARA'DAKİ KÖY
Bağlum... Ankara'nın bir köyü... Ankara'dan çıkı¬yor, Keçiören'den geçip, Verem Sanatoryomunun önün¬den süzülüyor, dağ yoluna düşüyorsunuz. Sapsarı step... 230
Yükseklerdesiniz. Kumları çıtır çıtır yollar, büklüm bük¬lüm virajlar, kıvrım kıvrım tepelerden arkanıza bakarsa¬nız, Ankara, çukurlarda, mukavvadan bir maket... Keskin yar'lar... Bir sağınızda, bir solunuzda... Nihayet iki tepe arasında manzaranın kısıldığı bir yola giriyorsunuz. Aşa¬ğıya doğru biraz inip, birdenbire, geniş bir köy meydanı¬na çıkıyorsunuz. Solunuzda nahiye binası ve jandarma... Köylü kılığı gibi, hep aynı üslûp içinde değişik, kerpiç¬ten, toprak damlı evler...
O gün bugün, bir hayli modernleşmiş burası da...
İlk karşılayıcınız, köpekler... Kimi kuyruksuz, kimi kulaksız çoban köpekleri... «Karabaş»lar... Peşlerinde şal¬varlı ve yol yol mintanlı, sümükleri akan çocuklar... On¬lar da, köy evleri gibi, sabit bir üniforma içinde...
Nahiye binasının önünden dosdoğru yürüyünce, solunuzda bir mezarlık... Ne bir ağaç, ne bir şey... Cılk ve paslı mezar taşları... Yürümekte devam ediniz. Karşınıza (asrî) bir bina çıkacak... Mektep... İşte, mezarlığın mek¬tep bahçesine bitişik nihayetinde, yüzünüz mezarlığa doğru sağ dip köşesinde bir kabir...
Efendimin nur yatağı...
NUR YATAĞI
Hey gidi hey!.. Hayatında, üzerinde tek toz tanesi görülmezdi. Şimdi de mezarı öyle... Her türlü ilgi ve ba¬kımdan uzak, bu pas ve küf çerçevesinde, üstünde tek harf yazılı olmıyan iki taş arasında, insana inbikten süzül¬müş toprakla dolu hissini veren, küçük yerden bir karış yüksek bir beton mustatili içinde, her zamanki derin ve tatlı tebessümleriyle gülüyor mezarı...
231
Mezarın ayak ucunu sağınıza alıp baş tarafına doğ¬ru bakıyorsunuz:
— Es'selâmü aleykûm, ey Allah'ın büyük velisi!
Ve çömeliyorsunuz. Ruhaniyetine sığınıyorsunuz.
Bir «Fatiha» ve on bir «thlâs» okuyup hediye ettik¬ten sonra, gözleriniz, kalbiniz ve beyniniz kamaşmış, öy¬lece kaimiz...
Bu hale, «Rabıta-Şerife» risalesinde yazılı olduğu gibi, mezarlara kalb bağlamak denir. Eğer mezardaki, kü¬çük, «istihlâk edilmiş» velilerdense, tesir çabuk ve kesik olur, gelir ve gider. Büyük, irşada ehliyetli velîlerin tesi-riyse yavaş, ahenkli ve devamlıdır; çabuk gelmez ve ça¬buk gitmez.
Efendimin kabrini her ziyaretimde, akşama kadar tesirini taşıyor; hemen her defa bir şişe veya kutu içinde aldığım toprağmdan, kokladıkça bayıltıcı bir misk kokusu duyuyor ve sarhoş dönüyordum.
Bu toprağın, şişe içinde, fosfor pırıltısına benzer bir ışıldama verdiğini söylersem inanır mısınız? Yoksa işi «tabakat-jeoloji» mütehassıslarına mı havale edersiniz?
Allah, mezarımı Efendimin ayak ucunda ve yanı başında nasip etsin ama, olur da kısmetimize başka bir yer düşerse, tabutumun üstüne evvelâ o topraktan atılma¬sını, bütün Müslümanlar huzurunda vasiyet ediyorum. Zevcem ve çocuklanm da kendileri için aynı şeyi düşün¬sünler...

O GÜNDEN BERİ 1943 - 1978
232
1944 BAHARI
1944 İlkbaharında (Büyük Doğu)yu, ilk defa ola¬rak Vekiller Heyeti kararıyle kapadılar. Biraz evvel de, Güzel San'atlar Akademisi Yüksek mimarlık şubesindeki hocalığımdan, Hasan Âli Yücel'in emriyle atılmıştım.
Sebep, henüz rengini tam belli etmek imkânını bile bulamayan (Büyük Doğu)nun, bir iki hadîs meali neşret¬miş olması... Şöyle, en pest perdeden de, birazcık; biraz¬cık Allah ve ahlâktan bahsetmiş olmak...
Kısa bir müddet evvel de, zamanın Başvekili (Sa¬raçoğlu Şükrü) tarafından, tamim halinde, her gün bir fık¬ra yazdığım gazeteye çifte aylı bir emir gelmişti: «— Allah ve ahlâktan bahsetmek yasaktır!» (Büyük Doğu)da çıkan hadîs meali şöyleydi: «— Allah'a itaat etmeyene itaat edilmez.»
O zaman Ankara'da gördüğüm Hasan Âli, bana ne demiş olsa beğenirsiniz:
«— Bu hadîsi neşretmek, bize itaat edilmez de¬mektir.»
235
İnkâr eden, zaten itaat diye bir şey tanımıyacağına göre, bir taraftan Allah'ı kabul eder gibi olup bir taraftan itaat etmediğini söylercesine bu garip küfür ifadesi, idra¬kimi dondurmuştu.
Sonra bu adam «Allah» diye kitaplar yazarak öldü. Ne cilve, Allah'ını!
1944 Mayısı, üzerime, bir pençe gibi uzandı:
— Gel bakalım; şu 1934 Mayısında geçirdiğin manevî buhranın daha çetinini, Efendinin vefatı arkasın¬dan, ilkinden tam on yıl sonra yaşa!..
«Aman!» demeğe kalmadı; aynı sabit fikirlerle gökler yine üzerime yıkılmaz mı?
Allah'ın emriyle bana şifamı veren ve beni bâtınında tutan Efendimin vefatiyle, yine Allah'ın cilvesi olarak, dayanıksız mı kalmıştım? Ölümün ne değeri ola¬bilir; onun ruhaniyeti, kınından sıyrılmış, kınını atmış bir kılıç halinde daha keskinleşmiş değil miydi? Muhakkak!.. Fakat kendilerine ve yol edebine aykırı işlerimin ceza gü¬nü, demek vefatlarının hemen arkasıydı.
Sille... Sille yiyordum. Oradan geliyordu. Oradan gelen her şey acak lütuf... Bereket ki sille yiyordum ve dünyada yiyordum.
Al sana bir harika daha!..
HARİKA MI?
Vefatlarından sonra ruhaniyetlerinin tecellisine ait hakikatların en büyüğü, (TAN) matbaasının, milliyetçi ve mukaddesatçı Üniversiteliler eliyle, ot yolunur gibi pa¬ramparça edilmesinde göründü.
236
«Sertel»lerin bütün avanesiyle tam bir komünizma tezgâhı haline getirdiği bu gazetede bir muharrir, benim dindarlığımı ele olarak, bir şeyhim olduğunu, şeyhin beni önüne oturttuğunu, ağzımı açtırdığını, «hak tu!» diye ağ¬zıma tükürdüğünü ve işte o hengâmeden beri malûm hale geldiğimi, bana ve Efendime şeni bir istihza ve hakaret üslûbu içinde yazmıştı.
Yazıyı okuduğum zaman, sırf Efendime edilen ha¬karetten ağlamış; ve gece herkesin uykuda olduğu bir sa¬atte ellerimi yükseklikler âlemine kaldırıp, gönül taşırıcı bir iç acısiyle yalvarmıştım:
— Allah'ım!.. Efendime edilen bu hakaretin ceza¬sını tez ver! Ben yokum!.. O'nun, onların, o yolun yüzü suyu hürmetine!..
Birkaç gün geçti, geçmedi; (Tan) gazetesi ve mat¬baası didik didik edildi.
İMANIMA MUSALLAT
Vefatından başlayarak harika üstüne harika gelir¬ken beni saran eski dert birden bire öylesine dokundu ki bana, kafeslerinden boşanmış vahşi hayvanlar gibi saldı¬rıcı sabit fikirlere, kovulmaz düşüncelere şöyle nida et¬tim:
— Sıkıysa imanıma musallat olun!.. Bakalım, onunla başa çıkabilir misiniz?
Sen misin bu karşılığı veren?.. Ertesi günü, yılanlı, akrepli, çiyanlı, bütün bir vehim kataı imanıma saldırma¬ya başlamaz mı?..

îçimde, şeriat emirleri ve ölçüleri olarak, kopmaz bağlarla yapıştığım her ne varsa, tek tek, hepsinin birden
237
İnkâr eden, zaten itaat diye bir şey tanımıyacağına göre, bir taraftan Allah'ı kabul eder gibi olup bir taraftan itaat etmediğini söylercesine bu garip küfür ifadesi, idra¬kimi dondurmuştu.
Sonra bu adam «Allah» diye kitaplar yazarak öldü. Ne cilve, Allah'ım!
1944 Mayısı, üzerime, bir pençe gibi uzandı:
— Gel bakalım; şu 1934 Mayısında geçirdiğin manevî buhranın daha çetinini, Efendinin vefatı arkasın¬dan, ilkinden tam on yıl sonra yaşa!..
«Aman!» demeğe kalmadı; aynı sabit fikirlerle gökler yine üzerime yıkılmaz mı?
Allah'ın emriyle bana şifamı veren ve beni bâtınında tutan Efendimin vefatiyle, yine Allah'ın cilvesi olarak, dayanıksız mı kalmıştım? Ölümün ne değeri ola¬bilir; onun ruhaniyeti, kınından sıyrılmış, kınını atmış bir kılıç halinde daha keskinleşmiş değil miydi? Muhakkak!.. Fakat kendilerine ve yol edebine aykırı işlerimin ceza gü¬nü, demek vefatlarının hemen arkasıydı.
Sille... Sille yiyordum. Oradan geliyordu. Oradan gelen her şey acak lütuf... Bereket ki sille yiyordum ve dünyada yiyordum.
Al sana bir harika daha!..
HARİKA MI?
Vefatlarından sonra ruhaniyetlerinin tecellisine ait hakikatların en büyüğü, (TAN) matbaasının, milliyetçi ve mukaddesatçı Üniversiteliler eliyle, ot yolunur gibi pa¬ramparça edilmesinde göründü.
236
«Sertel»lerin bütün avanesiyle tam bir komünizma tezgâhı haline getirdiği bu gazetede bir muharrir, benim dindarlığımı ele olarak, bir şeyhim olduğunu, şeyhin beni önüne oturttuğunu, ağzımı açtırdığını, «hak tu!» diye ağ¬zıma tükürdüğünü ve işte o hengâmeden beri malûm hale geldiğimi, bana ve Efendime şeni bir istihza ve hakaret üslûbu içinde yazmıştı.
Yazıyı okuduğum zaman, sırf Efendime edilen ha¬karetten ağlamış; ve gece herkesin uykuda olduğu bir sa¬atte ellerimi yükseklikler âlemine kaldırıp, gönül taşırıcı bir iç acısiyle yalvarmıştım:
— Allah'ım!.. Efendime edilen bu hakaretin ceza¬sını tez ver! Ben yokum!.. O'nun, onların, o yolun yüzü suyu hürmetine!..
Birkaç gün geçti, geçmedi; (Tan) gazetesi ve mat¬baası didik didik edildi.
İMANIMA MUSALLAT
Vefatından başlayarak harika üstüne harika gelir¬ken beni saran eski dert birden bire öylesine dokundu ki bana, kafeslerinden boşanmış vahşi hayvanlar gibi saldı¬rıcı sabit fikirlere, kovulmaz düşüncelere şöyle nida et¬tim:
— Sıkıysa imanıma musallat olun!.. Bakalım, onunla başa çıkabilir misiniz?
Sen misin bu karşılığı veren?.. Ertesi günü, yılanlı, akrepli, çiyanlı, bütün bir vehim katarı imanıma saldırma¬ya başlamaz mı?..
İçimde, şeriat emirleri ve ölçüleri olarak, kopmaz bağlarla yapıştığım her ne varsa, tek tek, hepsinin birden
237
(anti tez)i, aks-ı dâvası... Hatar, vehim, her şeyin hakika¬tini bulma gayreti, hepsi, hepsi bir arada...
Bir velî anlatıyor:
«— Bir gün sahradan geçerken içime bir hatar düş¬tü: Şeriat, hakikate aykırıdır, diye... Hemen o anda bir ni¬da duydum: (Bu türlü zanlann hepsi ilhad ve zındıklıktır.) Hatar kayboldu.»
Velîye bir ân için gelip uçuveren hatar, bende, sade şüphe değil, mutlaka o şeyin özüne, künhüne inilmesi mecburî ve sonsuz bir tecrit zoru halinde ve binlercesiyle geliyor, ciğerimi delip içine göz göz yerleşiyor; ve ben, emin olduğum hakikatten tek yardım göremezken, sahte¬liğini bildiğim şüphelerin satırları altında kıyma kıyma doğranıyordum.

Bunlar benim en mahrem taraflarım; ruh macera¬ma ait, Allah'la aramda, en gizli sırlar... Fakat erdirici yo¬lu anlatırken, onu; en mahrem plânlara kadar çizgilendir-meden belirtmenin imkânı yok... Zaten ondan, onlardan; olan her şeyi kendilerine mal etmek, borç... Tâ ki, İslâmın ruhu olan ihlâs, samimîlik, saffet, dibine kadar tecellî et¬sin... Bu bakımdan bu açıklığa karşı Allah'ın rızasırtı umuyor; zaten sır denilen şeyin açığa vurmakla da açık¬lanmış olabileceğine inanmıyorum. Daima Allah'la kul arasında o...
Bu kadarıyse, vazife...
İKİNCİSİ
İkinci buhranım, açıkça belli oluyordu ki, Efendi¬min tasarruf cilvesinden başka hiç bir şey değil... Buna «hastalık» diyeceklere cevabım, dünyada bu kadar kontrollü, öz nefsince kontrollü bir hastalık görüp görmedikleri...
Sadece oradan gelen bir hal, tasarruf; odur bu...
Ve devreler boyu utanmadan bıraktıktan sonra, ka¬fama dank edince, yine utanmadan veya utançların en ya¬kıcısı içinde namaz ve niyaz...
İmana musallat vehimler o hale geldi ki, 1944 ilk¬baharında; bir gece, sabaha karşı, ortalık henüz ağarırken namaza kalkıp, bütün kalıbımı eritecek kadar sıcak göz¬yaşları içinde ellerimi kaldırdım:
— Yârabbi... Eğer bu hal bende imanıma kastet¬meye kadar gidecekse şimdi, şu anda, ruhumu kabzetme-mi, canımı almanı niyaz ediyorum!
imanın bu türlü fışkırışı içinde, iman korkusu?..
Büyük Allah'ım, büyüklüğün yaratıcısı Allah'ım; ne cilve, ne cilve!..
O zaman 10 aylık olan sevgili oğlum Mehmed, ba¬basının, kendisini yatakta göğsüne alıp, bükülesiye, kıv-ranasıya, can çekişesiye ağladığını; kendisinin de ona gü-lümsiyerek baktığını nereden hatırlasın?..

EĞRİDİR
— Haydi, dediler; o sıralarda; Eğridir'e, askerliği¬nin hocalık dolayısiyle eksik kalan kısmını tamamlama¬ya! Doğru, İsparta'nın Eğridir kazasına!..
Sadece mecmuamı kapatmakla bırakmıyorlardı be¬ni; bir de garnizon kontrolü altına alıyorlardı. Nitekim Eğridir'deki Dağ Talimgahının başındaki kumandan, Ömer isimli muhterem bir Yarbay, bana, varı¬şımdan kısa bir zaman sonra, hakkımda «Genel Kur-may»dan aldığı mahrem kayıtlı, çift kırmızı aylı tezkereyi gösterdi. Bunda, benim şöyle zeki olduğum, böyle hüner¬li olduğum, tesir ve telkinimin yaman olduğu, adım ba¬şında hareketlerimin kontrol edilerek bildirilmesi emredi¬liyordu.
Yarbaya dedim ki:
— Hayret!.. Böyle bir emre ordu muhatap kılınabi-lır mi? Ordu bir nezarethane ve siz gardiyan mısınız? Bu, orduya hakaret değil mi? Her hareketini kontrol emrini verdiği bir subayı, ordu, nasıl içinde muhafaza eder?
Eski nesilden ve içli bir insan olan Ömer Bey:
Sus, sus, diye cevap verdi; sana itimat ettim ve gösterdim, sus!..
On aylık çocuğumuzu annemin Beylerbeyi'ndeki evine bırakarak, zevcem ve ben Eğridir'i boyladık. Orada, göl kenarında bir evde bütün bir yaz mevsi¬mi... Sabahleyin atım geliyor, talimgaha çıkıyorum, ha¬limden hiç bir şey belli etmiyerek akşama kadar bir «hayâl-i fener» şeklinde boy gösteriyorum, akşam yine eve dönüyorum; yemek masasında bir şeyler karıştırıp

doğru yatağa... İlkinden tecrübem, uykunun ne demek ol¬duğunu gösterdiği için bana, hattâ yatsı namazını bekle-yemeden uzanıyor, sabaha kadar bırakıyorum.
Orada, ateşli Müslüman, yerli bir dâva vekilinden başka kimseyle temasım yok... Bir de Van'lı, Efendimin memleketlisi olduğu için pek sevdiğim, doksanlık ve âmâ bir kadın: Fatma nine...
1944 yılının bütün yaz mevsimi boyunca, Eğridir gölüne karşı, yanaklarımdan inen yaşlar...

Zevcemi İstanbul'a gönderdim; ben de gereken yerlere başvurdum ve kendimi İzmit'deki kolordu karagâhına naklettirdim. Orada da, 1944 - 45 kışı boyun¬ca bu defa tek başıma, aynı hayat... Kolordu bineklerinin tavlasiyle fırın arasında küçük bir odada, ibadet ve çile... Gündüzleri «Üss-ü Bahrî»de, eski mektep sıralarımın yarbayları va albay'lariyle öğle yemeği, sohbet ve yine iğneli fıçı...
Bahriye mektebinden fizik hocamız, «Üss-ü Bahrî» Kumandan Muavini Albay Safiyüddin Bey'in (an¬nesi İngiliz olduğu için «İngiliz saffet» diye mâruf) o za¬man bana ve din meselelerine gösterdiği alâkayı unuta¬mam... Bu derin, sahici, manen de derin kültürlü, çeyrek münevver düşmanı, fikir öfkelerinin en harlısiyle yanıp tutuşan gerçek şahsiyet Allah'a ve Resulüne karşı öyle bir aşk sahibiydi ki, gök mavisi gözlerini üzerime dikerek:
— Bana, demişti; amellere ve bidate ait en doğru bir kitap tavsiye eder misin?
Etmiştim. Elli yedi yaşında, talebesinden (İlm-i hal) istiyen ulvî adam, sonra ne yaptı, işi nerede bitirdi, bilmiyorum.
O günlerde beraberce gittiğimiz (Bir Adam Yarat¬mak) temsilinden sonra yüzünü görmediğim Safiyüddin

Bey'in, 1960 hapsimde Ankara'da vefat ettiğini gazeteler¬den öğrendim. İçim yandı; ve 15 - 16 yıllık son hayatının aynı çizgi üzerinden akmış olacağı fikriyle kendisine rah¬met diledim.
İzmit safhası da, askerlikte ve ömrümüzle beraber böyle geçti; saatler işledi; takvim yaprakları uçuştu ve her şey yine unutuldu.
SONRASI
Sonrası, o sıralarda zor altında kabul edilen basın hürriyetiyle beraber (Büyük Doğu)nun en keskin hamle¬si... Ve Efendimin yakınlariyle düşüp kalkmalarım.
İkinci ruh çilemde, her hafta İstanbul'a geldikçe, işim Efendi Hazretlerinin en sevdiğim yakınlarından Ha¬lid Bakır'la düşüp kalkmaktı. Halimi bir o biliyordu. Bi¬raz Muhib'e, biraz da Ziya Beye bahsetmiştim ama, Halid Beyinki başka... Her hali başkaydı onun; açtığı şefkat ve nüvaziş kucağının... Beni her defa Sıhhat Müzesi'ndeki odasında kucaklayarak kabul eder; çizmelerimin üzerine meshettirerek ve tabanlarını temizleterek namazımı kıldı¬rır; o civarda «Müslümandır ve yemekleri hafiftir» kay-diyle bir lokantaya götürür, akşamları da Bakırköy'ündeki evine davet ederdi. Bakırköy'lü olduğu için bu soyadını almıştı ama, onun asıl mânası, bildiğimiz «bakır» değil, Allah Resulünün Nur Neslinden gelen.«Bakır» Hazretle¬rinin ismi... Halid Bey de Nur Sülâlesinden... Ve ne ince, ne zarif bir İstanbul efendisi...

Efendi Hazretlerine rabıta ediyor, emirlerini almak istiyor, bana şu veya bu tavsiyede bulunuyor, âdeta derdi¬me bir merhem bulmak için, kendi kendini eziyor, havan¬da öğütüyordu. Efendi Hazretlerine ait, kendi bulunmadı¬ğı meclislerdeki hatıralarımı anlattıkça onların en derin tefsirlerini yapıyor, bağlılardan ve kayıtlılardan olduğu¬ma dair hiç bir şüphesi kalmadığını bildiriyor; ve bilhassa Efendi Hazretlerinin bana söyledikleri: «Senden küfür sâdır olmaz!» sözümü şöyle yorumluyordu:
— Bu sözü kimseye söylemez Efendi Hazretleri... Zira kimsenin sonu kat'iyetle belli olmaz. Böyle bir hü¬küm, önceden, ancak belli başlı bir kola, irsiyet koluna aittir.
— Nedir o kol?
— Üzerlerinde, Allah'ın Resulünden bir irsiyet zer¬resi taşıyanların, seyidlerin kolu...
Halid Beyin bu sözü bana öyle işledi ki, hemen an¬ne ve baba taraflarımı kurcaladım, hiç bir delâlet bulama¬dım; nihayet 1949 kışında ilk defa Maraş'a gittiğim za¬man, Kısakürek'lerin bana gösterdiği şecerenin başında ve bir ismin yanında «Seyyid» diye bir sıfata şahit oldum, fakat ne ailede böyle bir şuura ve ne de kayıtta tam bir hüccete rastlayabildim.
Bu da bir sır olarak kaldı.
Halid Bey derdi ki:

— Vaktiyle Kureyş kâfirlerinin «nesli tükenecek» dediği Sevgilisine, Allah, öyle bir sülâle vermiştir ki; bu sülâle, Arab'ı, Türk'ü, İranlı'sı, Hintli'si, Cavah'siyle, bü¬tün dünyayı sarmıştır. Bunlardan birçoğu kendisini bil¬mez, bazısı da iddiasında yalancı olabilir. Muhakkak olan şu ki, bugün yanık ve hamleli Müslümanların hemen hep¬si, sayıca milyonlara varan bu sülâledendir.
243
— Acaba? Böyle miyim?.. Sahi mı?.. Diye üzerinde yandığım bu hikmeti, bir türlü kendi nefsimde çözemedim. Bu da bir sır olarak kaldı.
Çok sonra bir gün Muhib evimize geldi. Kendisi¬ne, Efendi Hazretlerinin Neslihan'a gönderdiği mektupla¬rı gösterdim. Muhib, hayretle bir noktaya dikkat etti: Mektubun başındaki «Neslihan kerimeme» hitabı, (sin) yerine (sat) harfiyle «Nash han» şeklinde yazılmıştı. Biz¬se bu noktaya yıllardır dikkat etmemiştik.
(Nas), Kur'ân hükmü... Ne demek olsa gerek?.. Nur sülâlesinin imtiyazı Kur'ân'la sabit olduğuna göre, yoksa ebediyet sülâlesinden olan, zevcem miydi? Böyley¬se, evlenme günümde o bana söyledikleri:
«— Sen kendinden şüphe et!..»
Sözünün hikmeti, gün gibi açık...
Bu da bir sır olarak kaldı.
HALİD BEY
Halid Bey her işi rahmet tarafından alır, bütün mazlumların Hesap Gününde kendi kanlarını dökenlere şefaatçi olacaklarını söyler, her şeyi affeder, şahsî hiç bir kıyas cesareti göstermeksizin yalnız büyüklerin ölçüsüne teslim olur ve günah bahsinde derdi ki:
— Günahtan korkmanın da derecesi vardır. Fazlası da günahtır. Biz iki kanat ortasındaki ahenk ve muvaze¬neye memuruz. Allah'ın Resulü, sahabîlerin büyük bir günah korkusu geçirdiğini görünce buyurmuşlardır: «Al¬lah dilerse hepinizi helak eder, yerinize günah işleyecek yeni insanlar yaratır ve onları affeder.» Peygamberlerden
244
hiç günah işlememiş biri, günah işlemek ve gufran tecel¬lisine vesile olmak için tekrar yeryüzüne inecektir. Pey-gamberlerinki günah değil «zelle»dir. Dâva, günah işle¬mek mi? Hayır! Günah korkusu ölçüyü taşırınca bu defa o yoldan insanı sapıtmaya gelecek olan şeytana karşı dur¬mak...
Büyük adamdı Halid Bey...
Bir gün abdest alırken, musluk başında düşüp Rah¬mete kavuştu. O da gitti ve ben yapayalnız kaldım.
Ziya Işık da, sert ifadesi içinde derin mi, derin...
Benim «Mecmua, Mecmua» diye çırpınarak (Bü¬yük Doğu) peşinde gezdiğim bir gün, evinde, İmam-ı Rabbânî Hazretlerinin «Mektubat»ını gösterip;
— İşte bizim mecmuamız! Demişti.
Ne güzel, ne güzel! Elbette temel mecmuamız, o... Fakat onun kaldırımlarda ve cemiyet meydanında gölgesi olacak mecmuaya da can kurban...
Bana, İlâhî geminin paspası olsam da içinde kala¬cağımı ve denize atılmıyacağımı bildiren Ziya Bey...
Karanlık bir yere girse veya bir yerde ışıklar sönse şöyle derdi:
— Bir de mezarın karanlığını düşünelim!.. O da gitti.
245
KISACA
1945 - 46 (Büyük Doğu)ları... 1946'da, bir sayımı¬zın kapağına: «Başımızda kulak istiyoruz!» diye koca¬man bir kulak resmi koyduğmuz için Örfî İdarece kapatı¬lış, derken maddî sıkıntı, korkunç darlık, borç üstüne borç; ve nihayet 1947 teşebbüsü ve yeniden zuhur...
İlk hapsim: -Türklüğe hakaretten... Beraet... (1943'te de, subayken siyasî yazı yazdı, iddiasiyle 1 gün yatmıştım; onu saymıyorum.) Tekrar kapanış...
Halk Partisi'nin o devirde, o devrin parasiyle yüz-binler harcayıp aleyhimde tertiplediği mitingler...

1949... Haftalık gazete şeklinde çıkış... Büyük Do¬ğu Cemiyeti...
1947 beraetinin Temyiz Umumî Heyetine bozdu-ruluşu ve yine hapis... Bir ipe asılı kestane fişekleri gibi birbirini patlata patlata giden dâvalar ve beraetler...
Demokrat Parti devresi ve 1950 Ramazan Bayra¬mında af kanuniyle kurtuluş... Küçük boyda mecmua şek¬li.. Yeni iktidarın, Meclis kürsüsüne kadar uzanan, hakkı¬mızdaki homurtuları...
Kimi ve neyi, hangi fikir ve dâvayı tuttuğu belli olmayan Demokrat Parti iktidarı için¬de bir hizbin hazırladığı kurmarhane baskını komplosu; bunun üzerine çıkan meşhur 54'üncü sayımız ve yine ha¬pis... Boynu bükük soluveren Büyük Doğu Cemiyeti...
1951'de, sermaye sahibinin ihanetine uğrayan ilk günlük (Büyük Doğu) tecrübesi...
1952'de, zamane Başvekilinin yardım elini uzattığı kendi günlük (Büyük doğu)muz... Aynı yılın Sonbaharın¬da, zamane Devlet Reisinin baskısı ve Başvekilinin bo¬yun eğişiyle gelen «kapat!» emri... 246
Malatya hâdisesi... Yine hapis... Her taraftan tam bırakılış... Acıklı hikâyesi hapishane hatıralarımda (Cin¬net Mustatili)...
1953 sonunda beraet, 1 yıl 3 günlük zindan gömle¬ğini parçalayış, 1954'teki mecmua şekli, tekrar mahkeme ve kapanış...
1956'da yeni bir yardım istidadiyle yine günlük ga¬zete, tek santim ilân yok; ve yine kapılarını kapat! Bu arada hep zamane Başvekilinin korunması için kaleme alman yazılardan bir sürü mahkûmiyet ve 1957 - 58'de tam 8 ay bilmem kaç gün süren, bilmem kaçıncı zindan... 1959'da büyük kıt'adaki rotatif baskılı, renkli (Bü¬yük Doğu), Bolu dağlarında tutuluş ve doğru kodese...
Başından sonuna kadar sadece bir ümit, ümitlerin en mahzunu halinde bir ümit muhafaza ettiğimiz, kesik kesik ettiği maddîi yardımların üstüne evimizin keçesini ve bakırını da eklediğimiz, bir türlü uyandıramadığımız, madde yerine ruh ve ideolocya imarına inandıramadığı¬mız, kadrosunu kurduramadığımız ve ruhunda sabit nok¬tayı bulamadığımız zamane Başvekilinden artık bezip büsbütün kapanış ve 1960 Mayısında Ankara'larda çırpı -nırken gelen ihtilâl... Birkaç gün sonra Davutpaşa Kışlası ve Balmumcu Çiftliği... Oradan da üçüncü defa teşerrüf ettiğim ve eserin ilk yazılışında içinde bulunduğum Top-taşı Cezaevi; yani dokuzuncu hapis... Gel berû, ey her devrin mazlumu!.. Çek!..
Bütün bunların hikâyesini size hapishane hatırala¬rım anlatsın...
Kısaca hüküm şu: Vefatlarının arkasından ve ken-dilerinini tanıyışımdan on yıl sonra tattığım ikinci buh¬randan da ders alamamış ve gidişimi düzenleyememiştim. Çektiklerimin rahmet cephesi yanında, bir de ceza tarafı
247
vardı. Belâların en büyüklerini nebilerine, sonra velîleri¬ne ve daha sonra derece derece müminlere veren Allah, bu sonsuz rahmet tecellisinin içinde bana, benim anlayış perdeme kahriyle de görünmekte ve hissettirmekte...
— Herkes nasıl bilirse bilsin; sen kendini suçlu bil!..
ANKARA
Efendimin vefatından sonra Ankara, hemen hemen benim için kapı komşusu gibi bir şey oldu. İki şey çeki¬yordu beni oraya... Biri sefil, biri ulvî... îş ve mezar... Kaç kere, kaç kere mübarek kabre gidip yüz sürdüm. Bel¬ki dünya hayatlarında, evlerine, yanlarına gittiğimden fazla... Böyle mi olmalıydı, böyle mi olacaktı?.. Hayatla¬rında yanlarından hiç ayrılmamalı, vefatlarında da gerek¬tiği kadar Bağlum'a gidip yine her ân onunla olmalı değil miydim?.. Öbür yakınlara baksana; benim gibi mübarek kabre habire hücum halindeler mi?.. Hayatında Büyük Velî'nin peşini bırakmamış insanlar sıfatiyle, sırası gel¬dikçe, telâşsız ve gürültüsüz, kabre gidiyorlar, gitmedik¬leri zaman da yine ve hep onunla oluyorlar.
Kabre git, kendinden geç; toprak al, yüzüne ve gö¬züne sür, bir şişeye doldurup evine getir ve sonra yine yo¬lunu şaşır?.. Emanet çekmecesinde şişeler yanyana dizi¬lirken günah ve gaflet silosunda sıra dağlar toplansın?.. Olur mu hiç?.. Böyle mi olacaktı?..

Ankara'da Efendimin havasından bana en sıcak ik¬limi bağışlayan, kardeşinin oğlu Faruk Işık...
Onun Hacı
248
Bayram'daki Ankara tipi ahşap evi. Efendimin ruhunu teslim ettiği mekân, benim için ne sıcaktı. Ve Faruk Bey, o gerçek «Seyyid», iffet, hilm, nezaket, akıl, zevk ve ir¬fanda ne müstesna bir insan...
Evinde içtiğimiz Van işi yoğurtlu çorbaların tadı başka bir şeydi...
— Faruk Bey, inşallah iyi olur her şey!..
— İnşaallah; fakat ben ümitli değilim...
Üzgün ve mahzun bir rıza ve tevekkül âbidesi... Halinden daima razı ve Allah'a hep tevekkül halinde... Peygamber irsiyetinin ne demek olduğunu merak eden, Faruk Beye baksın...
•
Anlatıyor:
— Bundan yıllarca evvel oğlum Nevzat, o zaman¬lar oturduğumuz apartman katının balkonundan aşağıya, beton bir zemin üzerine düştü. Çocuğu koma halinde kal¬dırıp bir hastahaneye dar attık. Ayıldı; fakat aklî meleke¬lerini kaybetmiş vaziyette... İstanbul'a götürdük ve bütün mütehassıs sinir ve akıl doktorlarından geçirdik. Hemen hepsi ümit göremediklerini söylediler. Bir rum doktor «erken bunama» teşhisini koydu ve «şifası yok!» hükmü¬nü bastı. Bulûğ çağındaki çocuğumu, büyük amcası Efen¬di Hazretlerinin kollarına teslim ettim. Çocuk tekkede kırk gün kaldı. Bu müddet içinde onu nazarlarından ayır¬madılar ve sadece «mahzunum, mahzunum» diye içlene¬rek işi Allah'a havale ettiler. Kırk gün sonra Nevzat, hiç bir zaman mâlik olmadığı maddî ve manevî bir sıhhatle ayağa kalktı.
Nevzat, şu dakikada Ankara'da ve mâruf bir avu¬kat...
249
GENÇLİK
Efendimden aldığım nurla yepyeni bir gençlik yu-ğurma merakı, bende, 1942'de başladı. O sene, Beylerbe-yi'ndeki evimde, bir gece, pancerelerin katran rengi süt beyaz oluncaya kadar, bir gençlik grubuyla sohbet... Bü¬tün bir gece yapılan tarih, millet ve nefs muhasebesi... Sa¬baha kadar kaynayan semaver ve gençleri ilk vapura ye¬tiştirip dönüşüm... Bu ilki... Ondan sonra ne gençler gelip geçti; fakat hayat ve hâdiseler çoğunu yuttu ve kalburun üstünde yalnız birkaçı kaldı. Her gelen yıl da yenilerini getirdi.
Dâva Anadolulu gençlerden, her biri «portö-ulvî aşıyı taşıyıcı ve bulaştırıcı» bir aşk kadrosuna maya tuttu¬rabilmekti. Ceplerde kaybedilen ve asırlardır dışarıda ara¬nılan güneşi bulup çıkaracak, yerine oturtacak, her şeyi ilk saffet ve asliyet vahidine irca' edecek, hasis ferd kad¬rolarında eskitilmiş ve porsutulmuş mânalarla hiç bir alâka kabul etmiyecek, mutlak hakikat ölçüsiyle aklın hakkını akla ve kalbin hakkını kalbe verecek, tarih bo¬yunca bütün hesaplaşmaları yerine getirecek bir gençlik... Vecdiyle, estetiğiyle, ahlâkiyle, ideolojisiyle sımsıkı mer¬keze bağlı, solmayan renk ve geçmeyen ânın, ezel kadar eski olduğu için, ebed kadar yeni dâvanın gençliği... Efendi Hazretlerinin, hani şu «Siz bana o Ümmeti göste¬rin de, ben de size onun hemen kurtulduğunu haber vere¬yim» buyurduğu topluluğa çekirdek, ölümsüzlük gayesi¬ne destek gençlik...
Bu gençlik, ilk çizgi üzerindeki 10'ları ve sırasiyle, 100'leri, 1000'leri; 10000'leri ve 1000000'leriyle bugün maya tutmuş sayılabilir.
250
IDEOLOCYA
Kendi kendine hiç bir istiklâli olmayan ve temel gayenin, aslından nokta feda etmeksizin yeni zaman ve mekâna tatbikinden ibaret olan Büyük Doğu ideolocyası işte bu gençlere mahsus bir kafa ve ruh plânı olarak örgü-leştirilir ve bu ağır başlı örgünün yanında, zıdlarımıza karşı en ağır savaşlar açılırken, çektiklerimiz, bir türlü anlaşılmayısınız; bodrum katındaki çürük çuvallar gibi hep geriye irca edilişimiz, vatan kurtarıcılığı yerine vatan hainliğiyle suçlandırılışımız ve kendi aramızda bir türlü toparlanamayışınız, ancak şu türlü izah edilebilir:

Bu yurdun, tam dört yüz yıllık alçalma ve çürüme, alçaltılma ve çürütülme tarihinde, devre devre gelen ve üstüste binen tesirlerin, nihayet, çocuk ninesini ve büyük baba torununu tanımaz hale gelecek derecede ruhlarda açtığı yara... Muhataplarımın hali!..

Ve...
Benim adam olamayışım... Benim halim!..
Böyleyken, verdiği nimetleri dile getirmek borcun¬da olduğumuzu emreden Allah'a sığınarak kaydediyorum ki, bu ideolocyanın Efendimden taşıdığı nur zerresi; ve o gençliğin çakıntılı safları içinde birkaç nurlusu, sesimi¬zin, tılsımına dayanılmaz bir beste gibi ebediyet yolunda helezonlaşacağına beni inandırmıştır.
Bende mevcut ne varsa, bütün iyileri onun, bütün kötüleri benim olduğuna göre; gençlik ve ideolocya cep¬hesinden de gerekli devir ve teslimi kendisine ettikten ve geriye kalan bütün adilikleri üzerime aldıktan sonra yine kendime dönebilirim.

Efendimden öğrendiğim ilâhî besteyi notasında hiç bir falso yapmaksızın kıyamete kadar sürdürecek gençliği bekliyorum.
TECELLİLER
Birkaç ayını Toptaşı zindanının revirinde, gerisini de Haydarpaşa Numune Hastahanesinde geçirdiğim 1957-58 hapsinde, hastahanede beni görmeye gelen ziya¬retçilerin başında, Eczacı İlyas... Hastahanenin sol niha¬yetinde, içerisiyle hiç bir irtibatı olmıyan, bir zemin kat odası, bir taşlık, bir lavabo ve bir camekânlı antreden iba¬ret hücremde, hemen her gün, en aşağı haftada birkaç gün, her pazar, İlyas'la beraberiz.
Orada da tuttu beni babalarım... Bu defa sıkıntı yü¬zünden; fakat daima o yoldan... İlyas'cık, benim gibi o kapının malı ve Büyük Zat'ın yakını... Ona «benim gibi» dediğim için Allah'tan af dilerim. Bunu nisbet noktasın¬dan söyledim; yoksa asıl, İlyas gibi olabilmek benim için ne devlet ve bana ne uzak!..
Alelusul, orada, utanmaz adamın namazları, göz¬yaşları, yırtınıp döğünmeleri vesaire...
Seçim Demokratlarca kazanılmış, basın affı yapıl¬mamış, hastaheneden bir raporla kurtarılmam ümidi de suya düşmüş ve ben tam çıldıracak hale gelmişimdir ki, İlyas karşımda:
— İlyas, ne olacak benim halim?
— Üç güne kadar çıkacaksınız inşaallah...
— İlyas ne diyorsun?.. Hiç bir ümit kalmadı! Bir «tashih-i karar» teşebbüsüm var, ama, bana rapor bile verdirmeyenler bunu nasıl yapar?

— Üç güne kadar çıkacaksınız inşaallah...
— İlyas, ne oluyorsun? Ne kadar da esrarlısın, hayrola!..
«— Bundan böyle yine haramlara dalarsanız kor¬kunuz kendinizden!...»
Ve hiç bir ümidin kalmadığı, zevcemin gece yarısı evden gelip bir Ankara telefonuna göre rapor işinin müm¬kün olmadığını söylediği, benim bir külçe gibi donup taş kesildiğim, «bizi düşünün!» diye bağıran zevceme aptal aptal baktığım ve «peki, git, dayanmaya çalışacağım!» dediğim, peşinden de İlyas'ı gördüğüm andan tam üç gün sonra «tashih-i karar» yoluyla kurtuluş...
Gördünüz mü, onun en küçük bağlısının halini, de¬recesini?..
Bunları o zaman defterime, «İptilâ defteri» ne kay¬dettim, çıkar çıkmaz yine eski adam oldum. Defteri bir daha açmadım; ve 1961 hapsimde, yeni halimde o defteri getirtip karıştırınca, beynimin üstüne bir yıldırım yedim.
1960'daki çığlığım:
— İlyas, İlyas!.. Neredesin İlyas?.. Duyduğuma göre Rize'ye gitmiş, orada bir eczahane açmışsın...
Hani 1959'da (Büyük Doğu)ya gelip:
— Hastahanedeki halinizi, o güzel hali kaybetti¬niz!

Demiştin ya... Acaba şimdiki halimi görsen benden tekrar ümide düşebilir misin?.. Yoksa beni, temizlendikçe kirlenmeyi, sıkıya düştükçe de temizlenmeyi (mekanik) bir alışkanlık haline getirmiş bir sahtekâr diye mi alır-
sın/..
253
İlyas!.. O vakit defterime yazdığım ihtarına; evet, hiç dikkat edemeyip de şimdi derinliğine inebildiğim ih¬tarına, kendimi bugün muhatap olmuş kabul ediyorum.
Allah'a ahdettim, sen de şahit ol İlyas; ben bu satır¬ları karalarken kulağın çınlar da beni hatırlarsan, bağış¬lanmamı niyaz et!..
Başka ne diyeyim, İlyas?.. Onun en küçük bağlısı¬nın ve bu bağa en küçük liyakat gösterenin ne demek ol¬duğunu sende seyretsinler...
ADAM OLMAMAK
1938 miydi, neydi; İzmir tarafında bir yerin banka şubesine teftişe gönderilmiştim. Ödemiş miydi, neydi; bir yere geç vakit vardım ve bir otele indim. Yorgundum, uyumak ihtiyacındaydım. Yatağa uzandım. Saat 12 miy¬di, 1 miydi, neydi; her taraf dipsiz bir sessizlik içinde... Fakat sokak tarafından bir inilti... İnilti durmadan devam ediyor. Kesik kesik ve aynı tonda... Yarım saat, bir saat sürdü. Hep aynı noktayı cızıldatan bozuk bir plâk, sanki... Sayılar boyunca süreceği hissini veriyor. Hafakanlar için¬de yataktan doğruldum, zıpladım ve pencereyi açıp bak¬tım: Sokakta, yaya kaldırımının üstüne oturmuş, sefil kı¬lıklı bir adam... Başı önüne eğik, tekrarlıyor.
— Beykoz'lu Ahmet, adam olamadın!
Sağ elinin parmaklariyle sol elinin derisini büzmüş inildiyor:
— Beykoz'lu Ahmet, adam olamadın!
Ertesi sabah bu adamın bana, memleketin delisi ol¬duğunu söylediler:
254
— Zararsız bir deli, her akşam bir noktayı seçip sa¬baha kadar böyle mırıldanır, durur.
Ürpermiştim. O akşam da zararsız deli, benim ye¬rimi, ilk defa memleketine gelen bir yabancının bulundu¬ğu noktayı seçmişti.
— Peki, «Beykozlu» ne demek oluyor?
— Galiba aslı oralı... Sonradan burada yerleşmiş... Hal, benim halimdi:
— Kısakürek'li Ahmed (küçük ismim Ahmed) adam olamadın!
BUNLAR ONLARDAN
Burada ve bu defa (I960)... Harabım... Kendimi, Amerika'daki yüz katlı bir «gökdelen» farzediyorduysam, şimdi, paf diye yere dökülmüş bir kav ve kül yığını görü¬yorum.
Bunun da rüyasını görmüştüm:
İhtilâlden bir iki ay evvel, Ankara'da, boğazıma kadar kötülüğe batmış, yatağa girdiğim bir gece, rüyamda Efendi Hazretleri... Yüzü fevkalâde müteessir, başını sal¬lıyor:
— Çok sıkılacaksın, çok sıkılacaksın!.. Sonunda...
Sonunda, adet bildirerek şu kadar servetim olaca¬ğını söylüyorlar...
İşte!..
Daha sonun sonuna gelmedik.
Ve servet, maddî mi, manevî mi; meçhul...
255
Müslümanda, şu üç halden biri, ikisi, yahut hepsi, eksik olmazmış: İllet, kıllet, zillet... Hastalık, darlık, hor¬luk...
Kaide değil; umumiyetle vasıflarımız bunlar...
Toptaşı zindanında bu üç halden her biri, hepsi, be¬ni en ileri çaplarda yakaladı. Ruh halimi bir tarafa bıraka¬lım; öyle madde kıvranmalarına düştüm ki, ruh acıma panzehir gibi geldi. Bir süre, sinirden, sabahlara kadar kıvrandırıcı mide sancıları; arkasından diş ağrısı, derken bütün kış sol ayağımın topuğundan kaba etime kadar hallaç pamuğu gibi atan (siyatik) sinirimin şahlanması...
Bazı günler, öğleyin bol sulu birkaç kuru fasulyeden, ak¬şamları da çorbadan ibaret mahkûm

yemeğine yetecek kadar darlık... Ne türlü hor görüldüğümüz de, ismimizle, cismimizle, sınıfımızla, zümremizle, mânamızla, ruhu¬muzla belli. Yalnız şu kadarım bildireyim ki; bu horluk, hor görüş, ana baba kaatilinin; veya hırsızın gözlerine ka¬dar sâri...
Fakat bütün bunlar, bir zarf... Ne değeri olur zar¬fın?.. İçindekine bakalım... Hastalık, darlık ve horluk zar¬fının içinde, bütün bunları yaraya konan sinekler gibi gösterici bir ruh eziği...
Ruhum öylesine ezildi ki, içimin «Himalâya»sı, bir kav tabakası halinde topuklarımdan aşağıya düştü ve ben çırılçıplak kaldım.
Nefsim, kemâl ve İlâhî marifet yolunda devirmekle mükellef olduğum o korkunç perde, burada ve bu defa, bütün cinayetleri üstünde tek tek yazılı olarak elime veril¬di. Gözümün önüne serildi ve elime verildi.
256
Saçlarım üç numara ile dibinden kesik, traşım on günlük, çocukların kedi ölüsünü sürüklemesi tarzında kendimi taş merdivenlerden koğuşa doğru çekerken genç ve hoyrat gardiyanın:
— İhtiyar! Nereye?
Diye bağırmasına kızmıyorum. Bu hançer sese karşı en küçük kırgınlık düşerse içime, hemen tövbeye yapışıyorum. Ben artık kimseye kızmak, hiç bir hakaret¬ten kırılmak hakkına mâlik değilim...
«İptilâ defteri»ne yapıştırılmak üzere not alıyorum:
«— Ben, kaatilden, ırz düşmanından, yankesici¬den, esrar satıcısından da âdi ve sefilim... Bunların ara¬sında bulunmaktan eza duymak, nefs çığlığından, o zalim ve kâfir ejderhanın hâlâ üstünlük gayretinden başka bir şey değil...»
Allah için öfkeden başka hiç bir davranış kabul et¬miyorum. Benim kalbim, kırılmak içindir; başkalarının kalbiyse okşanmak için... Asıl ben, kalb kırmamaya baka¬yım...
Günlerdir beni görmeye gelmeyen, gelemiyen, kim bilir ne halde olduğu için gelemeyen, ama halimi bildiği için de gelmesi gereken zevceme yazdığım sert mektubu yırtıyorum; Efendimin «Kızım!» diye hitap ettiği fedakâr kadını affetmesi için Allah'a yalvarıyorum.
Annem; ev sahibimiz çoluk çocuğumu sokağa atar¬sa kendisinin toplayıp, toparlayıp evine almasını rica etti¬ğim annem... Hasta ve mecalsiz, nefes nefes oğlunu tel örgüden ziyarete gelen annem, küçük bir tereddüt geçirip de ben ona çıkışınca, arkasından dakikalarca ağlıyorum.
Hatırıma, annesi izin vermediği için Allah'ın Resulünü görmek ve sahabî olmak şerefinden yoksun kalan velîler velîsi geliyor ve yıkılıyorum.
257
Bana hakaret göziyle bakan, dolar kaçakçısı, zen¬gin ve küstah, aşağılık bir ruma sertçe bir lâf ettim diye onun bile gönlünü almak zorunda kalıyorum.
İşin içinde nefsim olduğu için, şeriat ölçülerini bile lehimde imdada çağıramıyorum. Mukaddes ölçülerin bâtınındaki sır böyle emrediyor.
Ferhad'ın sevgilisine kavuşmak için deldiği dağ, benim devirmek borcunda olduğum nefse göre bir kum tanesi...
Nefse, kırk yıl bir bardak ekşi ayranı bile çok gö¬ren velîyi hatırlıyorum da, onu, kırk yıldır ne kuş sütleriy¬le beslediğim gözümün önüne geliyor ve...
Ve düşünün ne hale geliyorum!..
Kırbaç altında hiç bir köpek, bu türlü, nefsimin şimdi zangırdadığı şekilde, ağlamaklı gözlerini sahibine dikerek titrememiştir.
Ödü patlıyor... Ben ranzamda bağdaş kurmuş, cin¬net terleri dökerken, dışarıda biri ötekine söğse: «yanlışın var, ona değil bana sövecektin!» gibilerden bir suç alın¬ganlığı içinde çırpınıyor nefsim...
Üstüne varsanız, tarih boyunca gelmiş ve gelecek bütün cinayetlerin, şenaatlerin faili diye kendisini göstermeye hazır...
Bu da hiyle, inanmıyorum; pusuda beklediğine ve rol oynadığına inanıyorum.
Ah o sahtakâr, ah!..

Kimsede istiklâl, irade, kasıt, kuvvet diye bir şey görmüyorum. Beni saran ve Allah'tan gelen şiddetlerin
258
denizinde, yalnız onun mutlak saltanatına hayran, bir gün ayağımın dibe değeceği ve her şeyin muvazene noktasını bulacağım ümidiyle, dalgalar arasında top gibi gidip geli¬yorum. Dalgalar benimle top oynuyor.
«Hiç bir nefse takatinden fazlasını yüklemem!» buyuran Allah'ım! Böylesini ve bu kadarını yüklemek li¬yakatini verdinse bana, daha ne isterim?...
Bütün bunlar onlardandır; «îşan» diye andıkları ONLARDAN...
1960 - 61 hapsi de böyle geçti ve 1961 kışında Toptaşı Cezaevinden çıktım.
MECMUA VE KONFERANSLAR
1964'e kadar ayrı ayrı iki gazetede faaliyet ve 15'inci, son devresine doğru safha safha (Büyük Do¬ğular... Daha sonra (Sabah ve Bugün) gazeteleri tecrübe¬leri...
Heyhat ki, «Allah» demenin bile resmen yasak edildiği devirde yepyeni bir sesle (agora)ya çıkıp beline yediği kazmalara rağmen yıkılmayan, arada bir yeraltı tü¬nellerine dalıp tekrar çıkan ve neticede milyonluk bir gençliğin gönlüne nakışlı bir ideolocya manzumesine sa¬hip bir remz halinde ayakta ve yüksekte kalan (Büyük Doğu)ya karşılık, sağ basın iddiasındaki bazı türedi gaze¬teler, tıknefes, irfansız ve hikmetsiz hüviyetleri yüzünden dâvamızı harcamış bulunuyorlar...
Yine aynı sebeble ve aynı şekilde, mukaddes dâvayı aksiyonda da harcamış bir parti misaliyle yüzyüze bulunuyoruz.
259
İnceden inceye teşhisi, tahlil ve terkibi gereken nâzik noktalardan biri...
1963, benim, o güne kadar ekilen tohumların veri¬mini görmek, hızlandırmak ve demetlendirmek bakımın¬dan yepyeni bir devreme eşik oldu. İlk defa, en hâs ve ha¬lis Büyük Doğuculardan Doktor - Profesör Süleyman Yalçın'ın kurduğu «Aydınlar Kulübü»nde başlayan bu konferanslar, Bursa, Salihli, İzmir derken birdenbire bü¬tün Anadoluyu tutuşturdu ve 1963'de, Erzurum'da en bü¬yük irtifaına vardı.
Evet, yine bir konferansımda söylediğim gibi, o günedek serseri kuşlar gibi gagalarımızdan çorak toprak¬lara serptiğimiz ve bitki haline geleceğini hiç ummadığı¬mız tohumlardan ormanlar bitmiş olduğunu, dehşet ve haşyetle gördük.
Derken en başta Kayseri, Konya, Ankara ve İstan¬bul; Van'dan Kırklareli'ne, Rize'den Manisa'ya kadar bü¬tün vatanı kaplayan bir telgraf hattı şebekesi halinde, yol yol, muazzam bir ruh örgüsü...
Bu ruh örgüsü 1972 başla¬rında Almanya'ya kadar sıçrayacağına ve Berlin, Köln, Frankfurt dairesini çevireceğine göre, hesap edin mânâsını...
Konferanslarımda bir tecelli:
Hani Efendi Hazretlerini henüz tanımadan bir rüya görmüştüm ya; hani (anfi) gibi bir yerde, nur yüzlü ve bembeyaz sarıklı ulu kişilere hitap edişim; ve en öndeki yüce zatın yerlerinden kalkıp beni alnımdan öpüşleri?.. Ve Efendi Hazretlerinin «İnşaallah Odur!» buyurdukları rüya?..
İşte bu rüyanın hakikatine, aradan 30 küsur yıl
260
geçtikten sonra, bir yaz günü Samsun'da erdim. (Anfi) şeklinde oturulan bir bahçe sinemasında ve onbini aşkın bir kalabalık huzurunda konuşurken, birden gözlerim ka¬maştı, herkesi sarıklı insanlar şeklinde görmeye başladım, âni olarak rüyayı hatırladım ve haşyetle gözlerimi uğ-dum.
Aslında rüyanın hakikati bütün konferanslarıma şâmildi.
Van'da bile üç, Kırklareli'nde bile iki konferans ve¬ren ben, aynı nispet ölçüsiyle 200 konferans vermiş ol¬sam ve her birinde 5000 kişiye hitap (çok daha fazla) et¬miş bulunsam en aşağı 1 milyon insan demetlemiş sayıla¬bilirim.
Ama sadece ruhta ve o ân için... Zaaflarımızı tanı¬yalım!..
İhtilâl sonrası devri, benim için, çeyrek asırdır yu-ğurduğumuz gençliğin, su yüzüne çıkmaya ve billûrlaş¬maya başladığını gösterici bir çığır oldu.

Derken Büyük Doğu'nun 15'inci devresi, 17 sayı çıkış, büyük alâka, komünizma hareketleri, Örfî İdare ve kapanış... Ve arada bir sürü dâva ve muhakeme...

NİHAYET

1972 ilkbaharından beri evimde âdeta hapisteyim. Gardiyanım, kendim... Kitaplarımla meşgulüm ve yeni bir ruh haletine bürülü... Üçüncü çile deyip geçeyim ve fazla konuşmayayım... Hapishane çileleriyle beraber al¬tıncısı...

261

Bütün bunlar onlardandır; Allah tarafından ve on¬ların yoliyle...

İçice yumurtalar ki, açtıkça lütuf, açtıkça ceza, aç¬tıkça lütuf... Derken yine ceza ve sonu lütuf...

Sabır, musibetin göze görünenine değil de; bir de göze görünen minicikler arasında göze görünmeyen ko¬camanına nisbetle hesap edilmeli değil mi? Bilmem ki, bu ölçüye göre ben sabırlı mıyım; yoksa cılk yara halinde bir hassasiyetin muazzam mübalâğalarına burnunu kaptır¬mış, tam bir sabırsız mı?

Nefs hükmüne razı değilim... Allah'a bırakalım... Verdiğini; ve yine kendi iradesiyle aldığını, o biliyor.

İmam-ı Rabbânî Hazretlerinin boyuna devam ettiği mukaddes ölçünün meali:

«- Allah'tan başka kimsede havi (davranış) ve kuv¬vet yoktur!»

Yatsı namazından sonra hemen girdiğim yatakta, bayılıncaya kadar bu ölçüye devam ediyorum.

YENİ KERAMET

Bu devrede yeni bir kerametlerine şahit oldum, ve evliyanın dünyadan göçtükten sonra da devam eden, hattâ şiddetlenen tasarruflar üzerinde fiilî bir laboratuar dersi aldım.

Mecmua yok, gazete yok, şu yok, bu yok: türlü ge¬çim sıkıntısı içinde kavrulduğum ve rızk korkusu (ki bü¬yük günah) çekmemek için Allah'a sığındığım bir dem... Yine yediğim tokatın tesiriyle o haldeyim ki, ne bastığım yeri görüyorum, ne de gördüğüm şeyi anlıyorum. Fakat dış görünüşüm, 10 küsur kilo kaybetmiş olmama ve ölü

262

gibi sararmış bulunmama rağmen, her tokat yiyisimdeki halime eş olarak, tabiî... Ağlıyor, yırtınıyor, dövünüyor, fakat adamakıllı yuvarlanmaya başladığım hissini veren bu halden silkinemiyorum.

Bu defa da, öldürücü, ölümden öteye öldürücü bir vehim çökmesin mi içime:

— Yoksa ben efendim tarafından kovuldum mu?.. Liyakatsizlik ve sadakatsizliğimden ötürü, kapı dışarı mı edildim?.. Beni bâtınlarından çıkardılar mı yoksa?..

Bu vehim içinde kavrulurken, evime öteberi almak için gidip geldiğim sokak dönüşünde, tam ikindi namazı¬na durmak için seccademi düzeltirken bir de baktım ki, cüzdanım üzerimde değil!..

Adetim, para cüzdanımı umu¬miyetle komodinin üstüne atmak... Veya yatak odamdaki, üzeri birtakım dosyalar, zarflar ve kitaplarla çevrili yazı masama bırakmak... Hayret!.. Cüzdan ne orada, ne bura¬da... İçinde de benim belki bir aylık geçimime denk bir para... Sokaktan gelirken de üzerimde olduğunu biliyo¬rum.

Zevcemi çağırıp vaziyeti anlattım ve o, yatağı, ma¬saları, her şeyi ararken ben sokağa çıkıp hiç birinde dü¬şürmediğime emin olduğum yerleri tek tek taradım. Yok, yok, yok!.. Paranın değeri hiç bahis mevzuu değil... Fakat ben o haldeydim ki, sigaramı yakmak için elime aldığım kibrit çöpü kırık çıksa, cinnet terleri dökebilirdim. Dönü¬şümde zevcem her tarafı aradığını, yazı masasını didik di¬dik ettiğini ve hiç bir şey bulamadığını söyledi.

Yerde serili seccade; ve ben anlatılmaz bir hal için¬deyim.

Ağzımdan şu sözler çıktı:

— Allah'ım; bu hal, bu imtihan, namazımı kılma¬ma mâni olamayacak!..

263

Namazımı kıldım ve yazı masasına geçtim. Para için değil, sırf halim için, bu defa ağzımdan ihtiyatsızca bir çığlık koptu:

— Efendim, imdat!..

Yüzüm duvara doğruydu ve sol tarafımdaki kâğıt ve kitap destelerine bakmıyordum.
Birden, biri çekmiş gibi sol elim kâğıtlara gitti; ve elime, ben hiç bakmadığım halde, biri tutuşturmuş gibi cüzdanım tutuşturuldu. Hâdisenin oluş mekanizması üze¬rinde her fikir boş...
Cüzdanı oraya ben sıkıştırmış olsam bile, bulunuşundaki iş kıymeti, eser hakkı benim değil...
Gözyaşlariyle masaya kapandım:
— Allah'ım; demek kovulmadım, demek o kapının köpeği olmak memuriyetim devamda...
Zevcemi çağırıp anlatınca, kadıncağız dehşetinden dondu; bir müddet sonra da kerameti benden dinleyen, Efendi Hazretlerinin torununun oğlu Tâhâ Üçışık şöyle dedi:
— Bırakılmadığınızın bundan büyük delili olamaz. Sevinin!
YAŞAMAK ZOR- ÖLMEK ZOR
Son günlerde Muhib'le konuşuyoruz. Cemaatle kı¬lman namazlarla tek başına ve tenhada eda edilenler ara¬sındaki incelikler üzerindeyiz.
Muhib dedi ki:
— Bildiğiniz gibi namazın esası cemaatla kılınma-sındadır. Tek başına kılınanlar eda sayılsa da, topluluk namazlarının faziletine mâlik olamaz. Hele sizin mutlaka cemaat içinde görünmeniz lâzım!..

Dedim ki:
— Cemaat namazlarının üstünlüğünü ben de bili¬yorum. Ondan mahrum kaldığım için de kendimi yiyo¬rum. Elimden geldiği kadar da cemaate katılmaya çalışı¬yorum. Fakat öyle haller ve duygular içindeyim ki, çok defa beni evimde ve kapalı köşemde ibadet etmeye zorlu¬yor.
— Meselâ?..
— Evvelâ ruhî halim... Bu nokta anlatılır gibi de¬ğil... Sonra cemaat içinde birçoklarının bana giran gelen ' edaları... Hattâ, elâleme görünmek için, yani riya olarak cemaate katıldığımı sanmaları ihtimaline karşı bile bir kaygı var içimde...
Muhib, gayet manâlı, dikti gözlerini gözlerime:
— İşte bu son kaygı duygusu da tersinden bir nevi riyadır. Bu hüküm de benim değil, Efendi Hazretlerinin... Şöyle buyurdular: «Riya olmasın diye cemaatten kaçan¬lar, ayrı bir riya içindedirler!» Nefslerine ve mazeretlerini bildirdikleri şahıslara karşı gizli bir riya...
Bundan sonra, dinin, gururla vakar, yerinde öfkey¬le yersiz gazap, atılganlıkla hareketsizlik vesaire vesaire gibi, birbiri içinde birbirinin mânâsını tersine çeviren in¬celikleri hikmetine döndük.
Muhibciğim, benim kemâl örneği dostum, yüzü apacı:
— İslâm, dedi; zıt kutuplar arasında muvazene ahengini bulma davasıdır; ve namütenahi inceliklerin, kılı kırk yarmak yerine kırk bin yarmanın işidir. Bu iş de ne kadar zor, ne kadar zor!..
Bir lâhza durdu ve sonra içini çekerek, şu, bütün Arz küresinin muhiti boyunca mahyalandırılmaya lâyık, sözleri söyledi:

— Ölmek zor, yaşamak zor! Düşün, Allah'a karşı halimiz ne çetin!..
Muhib'in yüzüne dikkatle baktım ve tepemden aşa¬ğı kızgın bir mayi gibi yediğim hikmetin yakıcı tesirini ona göstermek istemedim. Ona bakarken de, hepimizi boş ve dibi kovalar misâli, nuriyle doldurmuş olan Efendi Hazretlerinin büyüklüğünden başka bir şey görmedim.
Rize'den İstanbul'a gelişinde bir akşam bana uğra¬yan İlyas Ketenci:
— Son zevcelerinden üvey oğullan bir gün huzu¬runa cünüb olarak çıkmıştı. Hemen hamamın yakılmasını emrettiler ve delikanlıya «git yıkan!» buyurdular. Onun kemaretleri bir gül sahrası...
Hangisini seçeyim?..
Torununun oğlu Tâhâ:
— İbn-i Teymiyye ve reformacüar hakkında da sözleri: «Dini içinden bozan kâfir...»
Bu ifadeye bir de «ler» ilâve edebiliriz.

BENİM EFENDİM!

Efendim! Benim Efendim! Benim, güzellerin gü¬zeli Efendim!
Vaktiyle: «keşke bu kadar zeki olmasaydın!» bu¬yurduğun adamın beynini, zerre zerre kıskaca alıp atom gibi çatlattıkları bu hengâmede, eminim ki, her dem bera¬berimde, her ân baş ucumdasın...
Kaç milyon baba ve kaç milyon anne, senin mil¬yarda birin eder? Sen benim böyle bir şeyimsin!
Babamla anneme Allah'ın bana tattırdığı varlık şevkine vesile ol¬dukları için bağlıysam, sana da, bu ölçünün ebedî hayat mikyasiyle perçinliyim... Düşünsünler farkı!..
Seni, Bağlum köyündeki, namsız ve nişansız çuku¬runda, bembeyaz ve taptaze bir kefene bürülü, esmer ve pembecik teninin hiç bir noktası tozlanmamış ve paslan¬mamış, derin gözlerin ebediyete.çevrili, Allah'ı zikreder¬ken görüyorum.
Yirmidokuz yıl değil, ikibin dokuzyüz yıl değil, sayılar boyunca devirler gelip geçse, üzerinden zaman geçmiyecek velîlerdensin sen... Ruhun gibi kalbin de mahfuz... Kalıbın orada; fakat ruhaniyetin, Allah'ın izniy¬le her tarafta ve benim yanımda...
Benim güzel Efendim!
Baş ucumdasın, biliyorum; ama ben ne yapayım ki, dünya zindanı içinde, ayrıca beş hassemin zindanında kapalıyım ve seni göremiyorum.
Hayatta biricik gayem, yaşarken ölümü delmek ve öteye geçmek gayesinin; o, anahtarını Kapı'yı açmak üze-
267

Sonunda. ?
Benim Efendim! Çocukluğumda
beni dehşetler içinde yerimden fırlatan ve içinde tek tel¬kin ve nefsimi aldatma hissi bulunması imkânsız bu hari¬ka karşısında aklımı çatlatan sen değil miydin?..
Bu tecelli karşısında büsbütün köpekleşmiş, son nefesime kadar Kapı'nın köpek kulübesinde ve o köpeğe mahsus liyakat şartları içinde kalacağıma söz veren be¬nim!..
Çarklar işlemekten aşındı, vadeler dolmaktan çat¬ladı. Akşam oluyor... Bir mızrak boyu kaldı, benim de hayat güneşimin batmasına...
Ne olursam, bu bir mızrak boyu zaman içinde ola¬cağım...
Allah'tan af istiyorum. Allah'ın Sevgilisinden ve
bütün Silsileden teker teker suçlarımın bağışlanmasını is¬tiyorum.
Benim avuçlarımdan süzülen, işte o kaynaktan al¬dığım sudur; ve bu suyun eğer bulanık bir tarafı varsa nefsime, nurânî özü de O'na aittir.
Bugünün, yeşillikler ve pırıltılar içinde suyu ara¬yan ceylân gençliği o pınara koşsun!..
271

GENEL DAĞITIM
b d yayınları Ankara Caddesi Vilayet Han Nu 10 Kat 3
Cagaloglu istanbul 528 55 51 511 08 73 512 59 22
ISBN 975 8180 24 X
9 "789758H1 80240"
Necip Fazıl Kısakürek _ O ve Ben

www.kitapsevenler.com
Merhabalar
Buraya Yüklediğim e-kitaplar Aşağıda Adı Geçen Kanuna İstinaden
Görme Özürlüler İçin Hazırlanmıştır
Ekran Okuyucu, Braille 'n Speak Sayesinde Bu Kitapları Dinliyoruz
Amacım Yayın Evlerine Zarar Vermek Değildir
Bu e-kitaplar Normal Kitapların Yerini Tutmayacağından
Kitapları Beyenipte Engelli Olmayan Arkadaşlar Sadece Kitap Hakkında Fikir Sahibi Olduğunda
Aşağıda Adı Geçen Yayın Evi, Sahaflar, Kütüphane, ve Kitapçılardan Temin Edebilirler
Bu Kitaplarda Hiç Bir Maddi Çıkarım Yoktur Böyle Bir Şeyide Düşünmem
Bu e-kitaplar Kanunen Hiç Bir Şekilde Ticari Amaçlı Kullanılamaz
Bilgi Paylaştıkça Çoğalır
Yaşar Mutlu
Not: 5846 Sayılı Kanunun "altıncı Bölüm-Çeşitli Hükümler " bölümünde yeralan "EK MADDE 11. - Ders kitapları dahil, alenileşmiş veya yayımlanmış yazılı ilim
ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticarî amaç güdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü
bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, braill
alfabesi ve benzeri 87matlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi bu Kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir."Bu nüshalar hiçbir şekilde
satılamaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullandırılamaz. Ayrıca bu nüshalar üzerinde hak sahipleri ile ilgili bilgilerin bulundurulması
ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur." maddesine istinaden web sitesinde deneme yayınına geçilmiştir.
T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı Bilgi İşlem ve Otomasyon Dairesi Başkanlığı
Ankara
Bu kitaplar hazırlanırken verilen emeye harcanan zamana saydı duyarak
Lütfen Yukarıdaki ve Aşağıdaki Açıklamaları Silmeyin
Not bu kitaplar Görme engelliler için taranmış ve düzenlenmiştir.
Tarayan
Hasan Uslu
elhasenu@gmail.com
Necip Fazıl Kısakürek _ O ve Ben